

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

Τίτλος Εργασίας	Το Γερμανικό Ζήτημα Υπό Ιστορικό Και Σύγχρονο Πρίσμα Στο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Περιβάλλον της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής . Longitudinal study of the German issue within the European strategic environment of the post-Cold War era.
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	Καββάδη Ισμήνη
Πατρώνυμο	Ιωάννης
Αριθμός Μητρώου	ΜΘ 13011
Επιβλέποντες Καθηγητές	Ήφαιστος Παναγιώτης Παπασωτηρίου Χαρίλαος Ασδεράκη Φωτεινή

ΠΕΙΡΑΙΑΣ , 2016

Αφιερώνεται στους ανθρώπους που με ενέπνευσαν

Το Γερμανικό Ζήτημα Υπό Ιστορικό Και Σύγχρονο Πρίσμα Στο Ευρωπαϊκό Στρατηγικό Περιβάλλον της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής

Καββάδη Ισμήνη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η βασικότερη πτυχή της εργασίας αυτής , εστιάζει στην επιδίωξη τεκμηρίωσης της ύπαρξης μιας Διαχρονικότητας στην παρουσία του Γερμανικού Ζητήματος στο σύγχρονο διακρατικό σύστημα, καθώς η Γερμανία αποτελεί αδιαμφισβήτητα έναν από τους δυνητικούς περιφερειακούς ηγεμόνες στα πλαίσια της Ευρασίας την παρούσα χρονική στιγμή. Πρόκειται για την παρατήρηση μιας *ιδιότυπης αναβίωσης* του Γερμανικού Ζητήματος , το οποίο ουσιαστικά υπήρχε ανέκαθεν από την εποχή του Μπίσμαρκ και μετά αλλάζοντας εκφάνσεις.

Με βάση αυτή την πτυχή και ταυτόχρονα Στόχο της εργασίας, θα παρουσιαστούν συγκριτικά αναφορικά στοιχεία σχετικά με τους Συντελεστές Ισχύος των σύγχρονων Μεγάλων Δυνάμεων . Από τη συγκριτική αντιπαράθεση πολλαπλών περιπτώσεων ζευγών κρατών και συντελεστών ισχύος, επιδιώκεται η επικύρωση της υπόθεσης εργασίας σχετικά με τη διαχρονικότητα του Ζητήματος.

Τέλος, οι νεοεισαχθέντες παράγοντες της Διασποράς των Πυρηνικών Όπλων και της Ενεργειακής Εξάρτησης των κρατών, μπορούν θεωρητικά να λειτουργήσουν ως εξωτερικές μεταβλητές που επηρεάζουν πέραν των προαναφερόμενων τις ισορροπίες ισχύος στο σύγχρονο πολυπολικό διεθνές σύστημα. Μια προσέγγιση της επίδρασης των παραγόντων αυτών στο διεθνές σύστημα κρατών, με έμφαση στο σύγχρονο Γερμανικό κράτος , ολοκληρώνει τη μελέτη.

Μια καταληκτική παρουσίαση της θέσης της Γερμανίας σήμερα στην Ευρώπη και στον κόσμο , με ιδιαίτερη έμφαση στον εντοπισμό των δυνατών αλλά και τρωτών της σημείων θα ολοκληρώσει την προσέγγιση της παρούσης εργασίας και , ιδανικά, θα ανοίξει θύρες διαλόγου για τη μελέτη της μελλοντικής της δράσης.

Ευχαριστίες ..

Θα ήθελα να ευχαριστήσω με ειλικρίνεια, τον επιβλέποντα καθηγητή μου Κο Ήφαιστο Παναγιώτη τόσο για την επιστημονική του καθοδήγηση και βοήθεια όσο και για την αμέριστη στήριξη και συμπαράσταση στην προσπάθεια αυτή , η οποία για εμένα αποτέλεσε τη μετάβαση σε ένα αντικείμενο σπουδών που πραγματικά με ενδιαφέρει και συγκινεί.

Την Κα Ασδεράκη Φωτεινή, μέσω της οποίας άνοιξαν οι βασικοί δρόμοι επιστημονικής πληροφόρησης για την εισαγωγή από το χώρο της εκπαίδευσης στο χώρο της μελέτης των διεθνών σχέσεων και τον Κο Παπασωτηρίου μέσω του μαθήματος του οποίου είχα την ευκαιρία να έρθω για πρώτη φορά σε επαφή με την ιστορία Ανατολικών πολιτισμών .

Ταυτόχρονα , θα ήθελα να ευχαριστήσω τις κυρίες Μανιάτη Κωνσταντίνα και Παπαδοπούλου Χριστιάνα για την πληροφόρηση και βοήθεια τους.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους Γονείς μου και τους Φίλους που με στήριξαν στην προσπάθεια αυτή με αγάπη, υπομονή και θετική ενέργεια.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή -Υπόθεση Εργασίας	- 7 -
Κεφάλαιο 2 : Η Εποχή Μπίσμαρκ.....	- 12 -
Εισαγωγή.....	- 12 -
Η Κατάσταση στην κεντρική Ευρώπη Πριν τον Μπίσμαρκ	- 12 -
Η Δημιουργία του Γερμανικού Κράτους.....	- 14 -
Η ισορροπία του Συστήματος των Μεγάλων Δυνάμεων ως αποτέλεσμα της πολιτικής Μπίσμαρκ	- 15 -
Κεφάλαιο 3: Η Αποσταθεροποίηση και ο Ά Παγκόσμιος Πόλεμος.....	- 18 -
Τα αίτια του Ά Παγκόσμιου Πολέμου.....	- 19 -
Η έκβαση του Α΄Π.Π. και οι νέες Ισορροπίες Δυνάμεων στον Ευρωπαϊκό χώρο/ Ο Μεσοπόλεμος ως αποτέλεσμα διάλυσης μιας Μεγάλης Δύναμης	- 22 -
Εισαγωγή.....	- 22 -
Συνθήκη των Βερσαλλιών	- 23 -
Συνθήκη του Σεν Ζερμέν (ή Συνθήκη Αγίου Γερμανού)	- 24 -
Συνθήκη Του Νείγυ.....	- 25 -
Συνθήκη του Τριανόν.....	- 25 -
Συνθήκη Των Σεβρών και Συνθήκη Της Λωζάνης	- 25 -
Κεφάλαιο 4: Η Ευρωπαϊκή Ιστορία μέσα από το πρίσμα των σχέσεων του Δίπολου Γερμανίας – Ρωσίας.....	- 30 -
Οι Γερμανό-Ρωσικές Συνθήκες Πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.....	- 31 -
ια. Συνθήκη του Μπρεστ – Λιτόφσκ 1918.....	- 31 -
ιβ. Η Συνθήκη Των Βερσαλλιών (1919) Όροι / Έκβαση / Συνέπειες.....	- 32 -
ιδ. Η Συνθήκη του Ράπαλο , (1922) και η σημειολογία της	- 34 -
ιδ. Το Σχέδιο Στάλιν,(1928-1938) και η απόδοσή του	- 35 -

ιε. Το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο Μη Επίθεσης 1939.....	- 35 -
(Σύμφωνο Μολότοφ) ή Συμφωνία Χίτλερ- Στάλιν και η συμβολή του στην έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πόλεμο	- 35 -
ii. Ο Μεσοπόλεμος και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος Ως Αποτέλεσμα καταστολής μιας Μεγάλης Δύναμης.....	- 37 -
Εισαγωγή.....	- 37 -
iiα. Τα χαρακτηριστικά της εύθραυστης ισορροπίας μεταξύ των υπόλοιπων Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων (Αγγλίας- Γαλλίας) και της Γερμανίας	- 40 -
iiβ. Τα Αίτια Αποσταθεροποίησης της Μεσοπολεμικής Ισορροπίας Ισχύος και η Επανεμφάνιση του Γερμανικού Ζητήματος	- 41 -
iiγ. Συνθήκη Παράδοσης Άνευ Όρων της Γερμανίας 1945.....	- 42 -
iiδ. Οι πρώτες σκέψεις για την εμφάνιση ενός πιθανού «μοτίβου» συμπεριφοράς της Γερμανίας που συνιστά σε μια διαχρονικότητα του Γερμανικού Ζητήματος.....	- 43 -
Κεφάλαιο 5 : Το Ευρωπαϊκό Ψυχροπολεμικό Σύστημα Ισορροπίας Δυνάμεων και ο Υπερπόντιος Εξισορροπητής (Η.Π.Α).....	- 46 -
Η Γαλλία.....	- 47 -
Η Βρετανία.....	- 49 -
Η Γερμανία.....	- 52 -
Το Τετράγωνο Δυναμικής Ισορροπίας Γερμανία- Ρωσία-Η.Π.Α και τα πιθανά σενάρια εξισορρόπησης των υπόλοιπων Μ.Δ.	- 56 -
Η Οστπολιτική και η Επανεένωση.....	- 56 -
Κεφάλαιο 6 : Το Γερμανικό Ζήτημα. Συντελεστές Ισχύος και Αναβίωση στο Σύγχρονο Πολυπολικό Σύστημα	- 60 -
A. Η Μεταψυχροπολεμική Άνοδος της Γερμανίας.....	- 61 -
Η Υλική Βάση Της Ισχύος.....	- 61 -
Η Συμβατική Ισχύς της Γερμανίας και η Συνθήκη Αφοπλισμού	- 62 -
Η Οικονομική Ισχύς της Γερμανίας.....	- 77 -
Η Εμπορική Ισχύς της Γερμανίας	- 85 -
Γεωπολιτική και Πληθυσμιακή Ισχύς	- 90 -
B. Η Αναβίωση του Γερμανικού Προβλήματος Στο Νέο Πολυπολικό Διεθνές Σύστημα ...	- 95 -
Εισαγωγικά:	- 95 -
Τα Διλήματα Ασφαλείας που δημιουργεί το Σύγχρονο Γερμανικό Κράτος στην Ευρώπη . Το στοιχείο του Φόβου των Κρατών έναντι στις δυνατότητες μιας αναδυόμενης Οικονομικής Υπερδύναμης με παρελθόν αναθεωρητικών τάσεων.....	- 98 -

Επικρατέστερα Σενάρια Εξωτερικής Εξισορρόπησης των υπολοίπων Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στο «Τετράγωνο» Γερμανίας- Ρωσίας-Γαλλίας- Η.Π.Α της Μεταψυχροπολεμικής πραγματικότητας.	- 101 -
Όσον αφορά τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε κατά την εξέλιξη της παρούσης εργασίας, των βασικών θεωριών στην αποδοχή των οποίων βασίστηκε ο σχολιασμός και η εξαγωγή συμπερασμάτων αλλά και τις βασικές υποθέσεις και ερωτήματα τα οποία επιδιώκονται να απαντηθούν, γίνεται λεπτομερής ανάλυση στην αρχή της εργασίας (Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή -Υπόθεση Εργασίας) όπου παρουσιάζονται οι δρώντες, οι μεταβλητές και οι λοιποί παράμετροι καθώς και η κεντρική στοχοθεσία της εργασίας με τις προεκτάσεις της.	- 102 -
Κεφάλαιο 7 : Ενέργεια και Πυρηνικά. Μία Σύντομη Προσέγγιση.....	- 115 -
Το ζήτημα των Πυρηνικών	- 115 -
Η Ενεργειακή Εξάρτηση της Ευρώπης και της Γερμανίας από τη Ρωσία και οι Γεωπολιτικές και Στρατηγικές Παράμετροι του ζητήματος.	- 120 -
Κεφάλαιο 8 : Αντί Επιλόγου.....	- 128 -

Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή -Υπόθεση Εργασίας

Μελετώντας τη συμπεριφορά των μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών κατά την περίοδο της εισβολής της Γαλλίας του Καρόλου του 7^{ου} στην Ιταλία το 1494 και την εν συνεχεία ,κατά το 16^ο αιώνα, ενδυνάμωση των δυναστειών των Αψβούργων¹ με κυριαρχικές βλέψεις κατά του δυτικοευρωπαϊκού χώρου έως και την οριστική διάλυση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας , θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει μια σταδιακή κλιμάκωση των αναταραχών στον ευρωπαϊκό χώρο. Μία κλιμάκωση που οδήγησε τελικά στον Ά Παγκόσμιο Πόλεμο και όλες τις αλυσιδωτές επιπτώσεις αυτού.

Έως τότε, το βασικό δομικό αλλά ταυτόχρονα και λειτουργικό χαρακτηριστικό που χαρακτήριζε το ευρωπαϊκό σύστημα κρατών από την περίοδο που περιγράφηκε άνωθεν , ήταν η ‘αυτορρύθμιση’ αν επιτραπεί ο χαρακτηρισμός. Ένας σχεδόν «ομοιοστατικός» μηχανισμός (με όρους βιολογίας, κατά την *ομοιόσταση*) που εξισορροπούσε τις εναλλαγές πολέμου και ειρήνης στο σύστημα, με τέτοιο τρόπο, ώστε κανένα κράτος ή συμμαχία κρατών να μη προβεί σε ηγεμονία έναντι των υπολοίπων.

Πράγματι , κατά την εν λόγω περίοδο η οποία και χαρακτηρίστηκε ως περίοδος “Ισορροπίας Δυνάμεων” και διήρκησε από το 1648 μέχρι και τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, η σταθερότητα ως αποτέλεσμα μιας ισορροπημένη κατανομής δυνάμεων μεταξύ των ισχυρών «παικτών» της παγκόσμιας σκακιέρας , αποθάρρυνε οποιαδήποτε αναθεωρητική τάση². Σε μια, συνοπτική στα πλαίσια της εισαγωγής , επισκόπηση επικεντρωμένη στον Ευρωπαϊκό χώρο, παρατηρούνται οι εξής παρακάτω σταθερές:

Μια Βρετανία επικεντρωμένη στη διατήρηση «των Βρετανικών Νήσων» και με ήδη υπό διαμόρφωση του μελλοντικού της προφίλ ως «Εξωτερικού Εξισορροπητή» στα πλαίσια του κοντσέρτου των Μεγάλων Δυνάμεων. Μία Γαλλία, με αίσθημα έντονης δυσφορίας και εκτεταμένης ανασφάλειας εξαιτίας κυρίως της γεωπολιτικής της τοποθέτησης μεταξύ μιας ηπειρωτικής (Γερμανία) και μιας ναυτικής (Βρετανία) υπερδύναμης. Ταυτόχρονα το καίριο και βασικό για τη Γαλλία ζήτημα της διατήρησης της εθνικής της ανεξαρτησίας , εκφραζόμενο σταδιακά πλέον μέσω του δόγματος της Πυρηνικής Αποτροπής ολοκλήρωναν την εικόνα της χώρας ως μια από τις Μεγάλες Δυνάμεις της συγκεκριμένης περιόδου (αλλά σε μεγάλο βαθμό κάτι αντίστοιχο παρουσιάζεται διαχρονικά και σήμερα).

Τα , εν συντομία προαναφερόμενα ιστορικά γεγονότα , με αποκορύφωμα ίσως τη διάλυση της πρώην Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας³ , θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι έσπειραν τους σπόρους του εν γενέσει εθνικισμού στη Γερμανία και την Ιταλία . Ενός εθνικισμού αρχικά στα πλαίσια της αυτοσυντήρησης, που θα οδηγούσε στην μετάλλαξη των δύο αυτών εθνών στα τέλη του αιώνα σε συμπαγή κράτη.

Στην περαιτέρω αλλαγή το σκηνικού στον ευρωπαϊκό χώρο την εν λόγω περίοδο, κεντρικό ρόλο διαδραμάτισε η προαναφερόμενη επανένωση των γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ και η ραγδαία αύξηση της σχετικής και απόλυτης ισχύος του νεοσύστατου και ενιαίου Γερμανικού κράτους, αρχικά υπό την οργάνωση και καθοδήγηση του Βασιλείου της Πρωσίας.

¹ Watson A., Η Εξέλιξη Της Διεθνούς Κοινωνίας, σελ 313

² Τσακαλογιάννη Π. , Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Β' τόμος, σελ 11

³ Watson A., Η Εξέλιξη Της Διεθνούς Κοινωνίας, σελ 321-323

Η δημιουργία λοιπόν μιας νέας και αρκετά μεγάλης δύναμης σε καίριο σημείο του ευρωπαϊκού χώρου δημιούργησε έντονα διλλήματα ασφαλείας στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη, την οποία και εξέλαβαν ως προάγγελο απειλής του δικού τους ζωτικού χώρου (θεωρία του ζωτικού χώρου). Ας μην ξεχνάμε φυσικά και το γεγονός ότι ακόμα και η διαδικασία της γερμανικής ενοποίησης από τον Μπίσμαρκ, πριν ακόμα αυτή ολοκληρωθεί, είχε «ξυπνήσει» αντιγερμανικές τάσεις, είτε ως αποτέλεσμα των γαλλογερμανικών πολέμων και της προσάρτησης των εδαφών της Αλσατίας και της Λωρραίνης, είτε ως αντίδραση στα υποβόσκοντα γερμανικά αλυτρωτικά οράματα⁴, είτε ακόμα, υπό οικονομικούς όρους, ως αντίδραση στη ραγδαία εκβιομηχάνιση της.

Η στρατηγική ιδιοφυΐα του Μπίσμαρκ του επέτρεπε να κατανοήσει ότι ο αποδοτικότερος τρόπος αδρανοποίησης ή καταστροφής των επίδοξων συνασπισμών των ευρωπαϊκών κρατών εναντίων της Γερμανίας, ήταν να δημιουργεί και να διατηρεί εντάσεις μεταξύ των (τακτική διαίρει και βασιλεύει) ώστε, σε περίπτωση πολέμου εναντίων της, να μη βρεθεί ποτέ η ίδια χωρίς συμμάχους⁵. Η χαρακτηριστική φράση του Μπίσμαρκ “I cannot sleep from the nightmares of the anti-German alliances” υπήρξε ενδεικτική της στρατηγικής που για μια τριακονταετία συνέβαλλε ουσιαστικά στη διατήρηση της ισορροπίας του υπάρχοντος συστήματος δυνάμεων στον ευρωπαϊκό χώρο⁶. Σύμφωνα με την παρατήρηση του H. Carr όμως, στο βιβλίο του *Twenty Years Of Crisis*, μια διατάραξη και ανατροπή του status quo των ισορροπιών στον ευρασιατικό χώρο ήταν περισσότερο από αναμενόμενη σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα και η όποια ρητορική περί διατήρησης μια ισορροπίας ειρήνης αποτελούσε ουτοπία κόντρα στη φυσική τάση ενός συστήματος χωρίς Αρχή (ηγεμόνα) εξ ορισμού.

Πράγματι, όπως αργότερα υποστήριξε ο Mackinder «Για να διασφαλιστεί ισορροπία δυνάμεων στον ευρασιατικό χώρο, θα πρέπει οι ναυτικές δυνάμεις να δημιουργήσουν ένα διακρατικό συνασπισμό, με σκοπό να ελεγχθούν οι αναθεωρητικές τάσεις στον ηπειρωτικό ευρωπαϊκό χώρο». Ακόμα πιο συγκεκριμένα, ο Mackinder μίλησε για μια εξισορροπητική συμμαχία μεταξύ «Αμερικής (στρατηγικό Βάθος), Μ. Βρετανίας (προκεχωρημένο νησιωτικό οχυρό) και Γαλλίας (αμυντικό προγεφύρωμα στην ηπειρωτική Ευρώπη)». Βλέπουμε δηλαδή ότι μεταγενέστερα αρχίζει να παίρνει μορφή θεωρίας, η αρχική εκείνη ενστικτώδης στάση/αντίδραση των ευρωπαϊκών, και όχι μόνο, δυνάμεων στη δυναμική άνοδο μιας ενωμένης Γερμανίας στην «καρδιά» της Ευρώπης⁷.

Η παραπάνω διαπίστωση, εξηγεί πραγματικά έναν τεράστιο όγκο γεγονότων που σχετίζονται, τόσο με το έντονο κλίμα άγχους και καχυποψίας των υπόλοιπων κρατών, όσο και στη μετέπειτα στάση μιας Γερμανίας που προσπαθούσε κλιμακωτά να αποκτήσει ισχύ και δυναμικά να επιβληθεί στην Ευρώπη.

Αντιδιαμετρικά, εμφανιζόταν πλέον η εικόνα μιας Ευρώπης που επιζητούσε από τις απαρχές ήδη του ενιαίου Γερμανικού κράτους «μια Γερμανία της Ευρώπης και όχι μια Ευρώπη της Γερμανίας» φράση τόσο επίκαιρη, που δικαιολογεί τη μελέτη των αντιστοιχιών του Γερμανικού Ζητήματος στη μεταψυχροπολεμική και σύγχρονη διεθνή σκακιέρα.

⁴ Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σελ 204

⁵ Τσακαλογιάννη Π., *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 47

⁶ Panayiotis Ifestos, *Eurostrategics Revisited, The big European states' s strategic cultures in historical and contemporary context and European integration*, υπό δημοσίευση δοκίμιο σε Γερμανικό τόμο.

⁷ Βλέπε ανάλυση: Halford Mackinder, *Democratic Ideals and Reality* (New York: W. W. Norton, 1962 [original publication 1919]), σελ 150 : “who controls the Rimland rules Eurasia. Who rules Eurasia controls the destinies of the world”

Προχωρώντας βέβαια προς τον 21^ο αιώνα οι γεωπολιτικές βλέψεις του Βερολίνου καθορίζονται και καθοδηγούνται αφενός σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό πλέον από τη συνεχώς αυξανόμενη οικονομική ισχύ της χώρας και σε δεύτερο πλάνο, από την όποια ανακατανομή ισχύος μεταξύ των παραδοσιακών Μεγάλων Δυνάμεων στην Ευρώπη αλλά και των αναδύομενων δυνάμεων συνολικά στο διεθνές σύστημα. Μέσα σε όλα αυτά, πάντα επίκαιρη, από την εποχή της διαχρονικής ρήσης του Ναπολέοντα « Η στρατηγική όλων των Μεγάλων Δυνάμεων σχετίζεται άμεσα με τη γεωγραφική τους θέση»⁸ έως και σήμερα, έρχεται να προστεθεί και η συμβολή της γεωπολιτικής ως παράγοντα εξίσου καθοριστικό των κινήσεων των κρατών αυτών στη διεθνή σκακιέρα.

Η βασικότερη πτυχή της εργασίας αυτής , εστιάζει στην επιδίωξη απόδειξης της ύπαρξης μιας Διαχρονικότητας στην παρουσία του Γερμανικού Ζητήματος στο σύγχρονο διακρατικό σύστημα, καθώς η Γερμανία αποτελεί αδιαμφισβήτητα έναν από τους δυνητικούς περιφερειακούς ηγεμόνες στα πλαίσια της Ευρασίας την παρούσα χρονική στιγμή. Πρόκειται για την παρατήρηση μιας *ιδιότυπης αναβίωσης* , αν επιτραπεί ο όρος, του Γερμανικού Ζητήματος , το οποίο ουσιαστικά υπήρχε ανέκαθεν από την εποχή του Μπίσμαρκ και μετά , αλλάζοντας εκφάνσεις.

Βασιζόμενοι σε αυτή την πτυχή και ταυτόχρονα Στόχο της εργασίας, δηλαδή της εξέτασης της αναβίωσης του υποβόσκοντος Γερμανικού Ζητήματος κατά μήκος των δεκαετιών στο ευρωπαϊκό σύστημα δυνάμεων, θα παρουσιαστούν συγκριτικά αναφορικά στοιχεία σχετικά με τους Συντελεστές Ισχύος των σύγχρονων Μεγάλων Δυνάμεων . Από τη συγκριτική αντιπαράθεση πολλαπλών περιπτώσεων ζευγών κρατών και συντελεστών ισχύος, επιδιώκεται η επικύρωση της υπόθεσης εργασίας σχετικά με τη διαχρονικότητα του Ζητήματος.

Μια καταληκτική παρουσίαση της θέσης της Γερμανίας σήμερα στην Ευρώπη και στον κόσμο , μέσω της αξιολόγησης όλων των συντελεστών Ισχύος της και με ιδιαίτερη έμφαση στον εντοπισμό των δυνατών αλλά και τρωτών της σημείων θα ολοκληρώσει την προσέγγιση της παρούσης εργασίας και , ιδανικά, θα ανοίξει θύρες διαλόγου για τη μελέτη της μελλοντικής της δράσης.

Η κεντρική μεθοδολογική προσέγγιση που θα ακολουθηθεί θα είναι αυτή Περιπτώσιολογικής Μελέτης⁹ .

Κατά τη διεξαγωγή της μελέτης αυτής, τα τρία βασικά βήματα σύμφωνα με τον Van Evera τα οποία θα ακολουθηθούν στην παρούσα εργασία είναι τα εξής :

Διατύπωση εν συντομία των βασικών θεωριών πάνω στις οποίες βασίζονται οι παρατηρήσεις , η υπόθεση εργασίας και τα αποτελέσματα , η επικύρωση των οποίων σχετίζεται με την αποδοχή της ισχύος των θεωριών αυτών

Αναφορά των προσδοκιών σχετικά με το τι πρέπει να παρατηρήσουμε εφόσον παίρνουμε ως δεδομένο την ισχύ των θεωριών, και

Διερεύνηση των περιπτώσεων που επιλέγουμε ώστε να καταλήξουμε επαλήθευση των αρχικών θεωριών, άρα και συνεπαγωγική επιβεβαίωση της υπόθεσης εργασίας¹⁰.

Ως βασικές θεωρίες ορίζουμε εκείνες των Waltz¹¹ και Mearsheimer¹² σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος, τους

⁸ Ι. Μάζης, *Εισαγωγή στην Οικονομική Γεωγραφία και τις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις*, 1989

⁹ Stephen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, εκδ. Ποιότητα, 6^η εκδ, Αθήνα 2010, σελ95

¹⁰ Ibid σελ 97

συσχετισμούς ισχύος μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων/ δρώντων και τα επιστημονικά μοτίβα υπό τα οποία συχνά τα κράτη κινούνται. Εν συνεχεία , όσον αφορά την κατάταξη με όρους και εργαλεία μεθοδολογίας , παρουσιάζονται οι κεντρικοί υπό μελέτη-παρατήρηση κράτη- δρώντες , οι μεταβλητές¹³ και το περιβάλλον μέσα στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι παρατηρήσεις.

Συνεπώς μιλάμε για την περιοχή της Ευρασίας (οπωσδήποτε όμως με αναφορές στο ρόλο κρατών εξισορροπητών εκτός αυτής , όπως π.χ. οι Η.Π.Α , αλλά και η Ρωσία παρότι εν μέρει τμήμα αυτής) υποσύστημα του Παγκόσμιου Συστήματος κρατών.

Όσον αφορά τους δρώντες της διεθνούς σκηνής, τη συμπεριφορά των οποίων θα παρατηρήσουμε, πρόκειται για το «Τετράγωνο» Ρωσίας- Η.Π.Α-Γαλλίας- Γερμανίας με τη Βρετανία σε ρόλο εξωτερικού παρατηρητή-εξισορροπητή των ευρωατλαντικών σχέσεων.

Η συμπεριφορά των κρατών αυτών ορίζεται ως η βασική Ανεξάρτητη Μεταβλητή , ενώ τα Μέσα που χρησιμοποιούν τα κράτη για να επιβιώσουν και να επιβληθούν ως Εξαρτημένες Μεταβλητές. Οι Ε.Μ. εδώ , χωρίζονται σε δυο υποκατηγορίες α) στα Μέσα εκείνα που αφορούν άμεσα τους δρώντες (π.χ. οι Συντελεστές Ισχύος) και β) στα Μέσα εκείνα που αφορούν Άλλους αλλά επηρεάζουν έμμεσα τους δρώντες (π.χ. κινήσεις άλλων κρατών, εξωτερική εξισορρόπηση , τυχαία γεγονότα)¹⁴.

Η μελέτη των πολλαπλών περιπτώσεων η οποία όπως προαναφέρθηκε θα επιτευχθεί μέσω της συγκριτικής αντιπαράθεσης πολλαπλών ζευγών Κρατών και Συντελεστών Ισχύος , θα βασιστεί σε ομάδες αξόνων που με τη σειρά τους θα διαμορφωθούν με βάση τις ακόλουθες υποθέσεις με τη μορφή των ακόλουθων ερωτημάτων :

- Τί θα συμβεί αν ισχυροποιηθεί σε μεγάλο βαθμό και επιδιώξει θέση Περιφερειακού Ηγεμόνα η Γερμανία ;
- Τί θα συμβεί αν ισχυροποιηθεί σε μεγάλο βαθμό και επιδιώξει θέση Περιφερειακού Ηγεμόνα η Ρωσία ;
- Τι θα συμβεί αν οι Η.Π.Α , ως παραδοσιακός εξωτερικός εξισορροπητής , προσεγγίσει τη Ρωσία αντί της Γερμανίας ;
- Τι θα συμβεί αν οι Η.Π.Α αποχωρήσουν ολοκληρωτικά από το περιφερειακό σύστημα της Ευρώπης και στραφούν προς Ανατολάς και προς τις νέες αναδυόμενες οικονομίες / BRICS γενικότερα ;
- Πώς θα αντιδράσει σε πιθανές ακραίες ανακατατάξεις στην ευρωπαϊκή ισορροπία δυνάμεων το λεγόμενο «Πυρηνικό Τρίγωνο» Γαλλίας- Βρετανίας- Ρωσίας ;
- Τι θα συμβεί αν η σύγχρονη Γερμανία απειληθεί ;
- Ανάλυση του στοιχείου του Φόβου και της καταλυτικής δράσης που προκαλεί ο περιορισμός της ισχύος των κρατών στη μετέπειτα συμπεριφορά τους στο σύστημα. Αντιδράσεις εξισορρόπησης (Πυρηνικοποίηση και Ενεργειακή Εξάρτηση).

¹¹ Kenneth N. Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, εκδ Ποιότητα

¹² John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 378

¹³ Sterhen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, εκδ. Ποιότητα, 6^η εκδ, Αθήνα 2010, σελ26-28

¹⁴ Sterhen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, εκδ. Ποιότητα, 6^η εκδ, Αθήνα 2010, σελ 51

- Ποια είναι η θέση της Γερμανίας Σήμερα ;
Α. Οικονομική- Εμπορική και Τεχνολογική υπεροχή της Γερμανίας στην περιφέρεια της Ευρώπης. Παρατηρούμενες και πιθανές μελλοντικές συνέπειες (ένα από αυτά η διείσδυση στην Κεντρική Ευρώπη). Ανοδική πορεία.
Β. Ενεργειακή Εξάρτηση . Καθοδική/ Προβληματική Πορεία.
Γ. Γερμανικός Στρατός/ Ζήτημα αφοπλισμού / Ζήτημα Πυρηνικών .

Διερευνώντας λοιπόν αυτές τις περιπτώσεις επιδιώκεται η επαλήθευση τους βάσει των θεωριών και ολοκληρώνοντας , η διατύπωση υποθέσεων για το μέλλον.

Τέλος, οι νεοεισαχθέντες παράγοντες της Διασποράς τω Πυρηνικών Όπλων και της Ενεργειακής Εξάρτησης των κρατών, μπορούν θεωρητικά να λειτουργήσουν ως εξωτερικές μεταβλητές που επηρεάζουν πέραν των προαναφερόμενων τις ισορροπίες ισχύος στο σύγχρονο πολυπολικό διεθνές σύστημα. Η εργασία κλείνει με μια μελέτη πάνω στην πιθανή επίδραση των παραπάνω στο εύθραυστο σημερινό status quo.

Κεφάλαιο 2 : Η Εποχή Μπίσμαρκ

Εισαγωγή

Η μελέτη και ανάλυση ενός φαινομένου όπως το Γερμανικό Ζήτημα αλλά και η ευρύτερη σύγχρονη εικόνα της παγκόσμιας σκακιέρας, οι υπάρχουσες Μεγάλες Δυνάμεις, οι συμμαχίες, οι δυναμικές ισορροπίες ισχύος, οι εξωτερικοί εξισορροπητές ή αποσταθεροποιητές, τα νέα διλήμματα ασφαλείας και πλήθος άλλων παραμέτρων, προϋποθέτουν την εκτίμηση των ιστορικών ριζών που οδήγησαν στη τρέχουσα πραγματικότητα.

Χωρίς μια έστω σύντομη σκιαγράφηση του ιστορικού πλαισίου του Ευρωπαϊκού χώρου της περιόδου πριν την ενοποίηση των Γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ, θα ήταν ελλειμματική η προσπάθεια μελέτης και ανάλυσης της πορείας της Γερμανίας. Μίας Γερμανίας που στη σύγχρονη μορφή της, ιδιόμορφη, σχεδόν μυστηριώδης, βρίσκεται στο επίκεντρο του σύγχρονου Ευρωπαϊκού και παγκόσμιου τοπίου. Το ευρωπαϊκό σύστημα κρατών, από τις απαρχές της ύπαρξής του, επιβίωσε και εξελίχθηκε για λόγους που περισσότερο σχετίζονται με την «ευλυγισία» του και την ικανότητα αναπροσαρμογής του ως σύνολο κρατών, παρά με τη διατήρηση του συλλογικού status quo.

Σύνορα χαράχτηκαν εκ νέου, εδαφικές εκτάσεις ανακατανεμήθηκαν- πληθυσμοί ομοίως- κράτη εξαφανίσθηκαν ενώ άλλα δημιουργήθηκαν και παρόλα αυτά, η δομική σταθερότητα του ευρωπαϊκού συστήματος κρατών δεν επηρεάστηκε ολοκληρωτικά, κάνοντας έτσι ακόμα και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους να φαντάζουν απλά σαν μια «παρένθεση»¹⁵. Συνεπαγωγικά λοιπόν, ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει με τη μελέτη των παραπάνω, είναι αν χαρακτηρίζεται και το σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό σύστημα κρατών από παρόμοια σταθερότητα ή όχι.

Η Κατάσταση στην κεντρική Ευρώπη Πριν τον Μπίσμαρκ

Με βάση τα ιστορικά στοιχεία και σύμφωνα με τον De Porte θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει την περίοδο περί το 1494 ως την απαρχή μιας έντονης και διαρκούς πολιτικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών¹⁶.

Όταν ο Κάρολος ο 7^{ος} της Γαλλίας εισέβαλλε στην Ιταλία το 1494, η ανάμειξη της Ισπανίας και της τότε Βρετανικής Αυτοκρατορίας, όρισαν την έναρξη μιας σειράς πολέμων, συμμαχιών και πολιτικής διπλωματίας που ουσιαστικά διήρκησε έως και τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Εν συνεχεία κατά το 16^ο αιώνα η δύναμη των δυνασθειών των Αψβούργων-οδηγούμενων από την Ισπανία- επιδίωξε την κυριαρχία του δυτικοευρωπαϊκού χώρου, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία όμως, καθώς η εμφάνιση της συμμαχίας μεταξύ Αγγλίας- Γαλλίας και μικρών άλλων ανέκοψε την πορεία τους. Το ίδιο παρατηρήθηκε το 1618, υπό την ηγεσία της Αυστρίας αυτή τη φορά, για να καταπνιχθεί ξανά από τις συμμαχικές δυνάμεις, με πρωτοστάτη τη Γαλλία, της οποίας η ηγεμονική μετέπειτα τάση καταπνίγηκε γύρω στο 1714. Το ίδιο συνέβη και το 1815, με τη

¹⁵ Βλέπε ανάλυση: A.W. De Porte, *Europe Between the Super Powers*, Yale University Press, 1078, σελ 2

¹⁶ Βλέπε ανάλυση: A.W. De Porte, *Europe Between the Super Powers*, σελ2-3

Γαλλία να συγκρατείται όντας σχεδόν έτοιμη να επιτύχει το σκοπό της μέσω των Ναπολεόντειων πολέμων.

Οι πόλεμοι αυτοί είχαν ως αποτέλεσμα την διάλυση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και έσπειραν τους σπόρους του εν γενέσει εθνικισμού στη Γερμανία και την Ιταλία που θα οδηγούσε στην μετάλλαξη των δύο αυτών εθνών στα τέλη του αιώνα σε συμπαγή κράτη. Εν τω μεταξύ, η παγκόσμια Ισπανική Αυτοκρατορία ξεκίνησε να καταρρέει καθώς η γαλλική κατοχή της Ισπανίας εξασθένησε την δύναμη της Ισπανίας πάνω στις αποικίες της, δίνοντας έτσι την ευκαιρία δημιουργίας εθνικιστικών επαναστατικών κινημάτων στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Ως άμεσο αποτέλεσμα των Ναπολεόντειων Πολέμων, η Βρετανική Αυτοκρατορία έγινε η μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη παγκοσμίως για τον επόμενο αιώνα, διανύοντας έτσι την περίοδο της Pax Britannica.

Περισσότερο συγκεκριμένα, μετά το τέλος των Ναπολεόντειων Πολέμων το 1815 και έως και την έναρξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, το Ηνωμένο Βασίλειο έπαιξε το ρόλο του παγκόσμιου ηγεμόνα όντας ο ισχυρότερος δρών μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής. «Η επιβολή-στην ουσία-της «Βρετανικής Ειρήνης» (Pax Britannica κατά το Pax Romana) ξεκίνησε το 1815 με την προσάρτηση της Κεϋλάνης (Σρι- Λάνκα) ενώ ταυτόχρονα, υπό τη Βρετανική κατοχή του Περσικού Κόλπου, οι τοπικές Αραβικές κυβερνήσεις δεσμεύτηκαν σε μια σειρά από Συνθήκες οι οποίες επισημοποιούσαν την προστασία της περιοχής από τη Βρετανία. Σημαντικότερες από τις συνθήκες αυτές ήταν η Γενική Συνθήκη του 1820 με στόχο την καταπολέμηση της πειρατείας και, κυρίως, η υπογραφή της Διαρκούς Ναυτικής Εκεχειρίας του 1853 κατά την οποία οι Άραβες ηγεμόνες εγκατέλειπαν το προνόμιο της διεξαγωγής θαλάσσιου πολέμου, ως «αντάλλαγμα» της βρετανικής προστασίας ενάντια εξωτερικών απειλών»¹⁷.

«Η παγκόσμια υπεροχή του βρετανικού στρατού και στόλου επιτεύχθηκε με την ταυτόχρονη «συμβολή» μιας αποδυναμωμένης Ευρώπης αλλά και της δυναμικής παρουσίας του Βρετανικού Βασιλικού Στόλου σε όλες τις θάλασσες και του ωκεανούς του κόσμου. Τέλος, μέσω του Συνεδρίου της Βιέννης η ανάπτυξη αυτή συνέχισε να πραγματοποιείται μέσω της ναυτικής κυριαρχίας, ενώ ξεκίνησαν διπλωματικές προσπάθειες για τη διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων στην Ηπειρωτική Ευρώπη.

Η Pax Britannica αποδυναμώθηκε κυρίως εξαιτίας της διάλυσης της ισορροπίας μεταξύ των ηπειρωτικών δυνάμεων που το ίδιο το Συνέδριο της Βιέννης είχε εγκαθιδρύσει. Οι ισορροπίες μεταξύ των Μ.Δ. της ηπειρωτικής Ευρώπης είχαν ταθεί σε οριακά σημεία, με αποτέλεσμα γεγονότα όπως η σταδιακή πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο Κριμαϊκός και ο Γαλλο- Πρωσικός Πόλεμος και δημιουργία των εθνικών κρατών της Γερμανίας και της Ιταλίας να δράσουν ως σταδιακή απειλή έναντι της Βρετανικής Ισχύος»¹⁸.

Ταυτόχρονα όμως, στα ευρωπαϊκά γεωγραφικά πλαίσια συνυπήρχε και το κομμάτι της Ανατολικής Ευρώπης, το ποίο έως το 1700 περίπου, επηρεαζόταν περισσότερο από τις φθίνουσες αυτοκρατορίες της Τουρκίας, της Αυστρίας και της Ρωσίας, παρά

• ¹⁷ Πηγή: Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές από: *Darwin, John (2012). Unfinished Empire: The Global Expansion of Britain. London: Allen Lane; Pugh, Martin (1999). Britain since 1789: A Concise History*; hackeray, Frank (2002). *Events That Changed Great Britain since 1689*; Dalziel, Nigel (2006). *The Penguin Historical Atlas of the British Empire*; Pugh, Martin (1999). *Britain since 1789: A Concise History*

¹⁸ *ibid*

από τα δυτικοευρωπαϊκά δρώμενα. Το κομμάτι αυτό σταδιακά κα ως συνέπεια των παραπάνω συγχωνεύτηκε με την υπόλοιπη δυτική Ευρώπη συναποτελώντας το Ευρωπαϊκό σύστημα κρατών.

Παρόλα αυτά, το βασικό δομικό αλλά ταυτόχρονα και λειτουργικό χαρακτηριστικό που παρατηρείται και τελικά χαρακτηρίζει το ευρωπαϊκό σύστημα κρατών από την περίοδο που περιγράφηκε άνωθεν , έως και τον Ά Παγκόσμιο Πόλεμο , είναι η 'αυτορρύθμιση' αν επιτραπεί ο χαρακτηρισμός. Ένας σχεδόν «ομοιοστατικός» μηχανισμός (με όρους βιολογίας, κατά την *ομοιόσταση*) που εξασφάλιζε τις εναλλασσόμενες εξισοροποιητικές δράσεις ούτως ώστε να μην κυριαρχήσει ένα κράτος ή μια συμμαχία κρατών .

Με σχεδόν μοναδική εξαίρεση λοιπόν, την περίπτωση της Πολωνίας, η οποία εδαφικά βρίσκεται τοποθετημένη μεταξύ γιγαντιαίων υπερδυνάμεων από κάθε κατεύθυνση και η οποία , ως κράτος, «σβήστηκε» από το χάρτη κατά τις περιόδους 1772-1793-1795 το ευρωπαϊκό σύστημα κρατών ήταν αυτοδιαχειριζόμενα σταθερό.

Συνοψίζοντας θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι: κατά τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα η Ισπανία, η Γαλλία, Η Αγγλία και η Αυστρία ήταν οι ηγετικές δυνάμεις του Ευρωπαϊκού χώρου. Εν συνεχεία, τον 17^ο αιώνα προστέθηκαν η Ολλανδία με την Σουηδία , για να απομακρυνθούν αργότερα , ενώ εισχωρούσαν στο σύστημα η Πρωσία και η Ρωσία. Με αυτές τις ηγέτιδες δυνάμεις –και με μια αμφιλεγόμενη είσοδο της Ιταλίας- θα συνέχιζε το σύστημα σχεδόν μέχρι το 1918.

Σύμφωνα με τον De Porte, «ακριβώς αυτό το σύστημα σταθερότητας και άτυπης ηγεσίας και υπεροχής των τότε μεγάλων δυνάμεων, εγκατέστησαν μια τάση να θεωρείται η τότε ισορροπία δεδομένη και κεκτημένη , με αποτέλεσμα η ευελιξία και η προσαρμοστικότητα του συστήματος να ατονήσει»¹⁹ και σταδιακά να οδηγηθεί στη λύση του, με τον Ά Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η Δημιουργία του Γερμανικού Κράτους

Πριν την ενοποίηση, η Γερμανία αποτελούνταν από μία πληθώρα (περί των 337) πριγκιπάτων με χαλαρούς δεσμούς. Μέχρι το τέλος του Μεσαίωνα τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη πήραν σταδιακά τις οριστικές τους μορφές σε περισσότερο ή λιγότερο ομοιογενή εθνικά- κρατικά σύνολα. Αντιθέτως η Γερμανία παρουσίασε μια μορφή καθυστέρησης στην ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής , υποβάλλοντας εαυτόν σε αλληπάλληλες εδαφικές ανακατανομές μεταξύ των κρατιδίων του γερμανικού χώρου αλλά παράλληλα και καθεστωτικές αλλαγές.

Οι διαδικασίες αυτές καθυστέρησαν την ωρίμανση το Γερμανικού έθνους , πράγμα το οποίο διαφαίνεται και από μια σχετική «σύγχυση» των ίδιων τους των εθνικών οραμάτων. Συγκεκριμένα, έως και τον 13^ο αιώνα οι Γερμανοί θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως κληρονόμους της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, "σπαταλώντας" - αν επιτραπεί η έννοια- μια τεράστια χρονική περίοδο έως και το 1879, χωρίς να δημιουργήσουν μια σταθερή εθνική και πολιτειακή συγκρότηση²⁰.

Η Γερμανική Ενοποίηση εξελίχθηκε στην διάρκεια του 19^{ου} αιώνα και αφορούσε την ενοποίηση του γερμανικού χώρου, στον οποίο συνυπήρχαν δύο ισχυρά κράτη, Αυστρία και η Πρωσία, καθώς και πολλά μικρά κρατίδια του γερμανικού χώρου. Το βασίλειο της Πρωσίας , το οποίο διέθετε και τη σταθερότερη πολιτειακή συγκρότηση, σε συνδυασμό με αξιόλογη στρατιωτική και διοικητική ισχύ, ηγήθηκε και της ενοποίησης μέσω του Καγκελάρου Μπίσμαρκ²¹.

¹⁹ A.W. De Porte, *Europe Between the Super Powers*, σελ 6

²⁰ Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ. 5, σελ 204-205

²¹ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια

Ο Μπίσμαρκ είχε καθοριστικό ρόλο στην ένωσή τους σε ένα κράτος. Ο ίδιος απέρριπτε την ιδέα της συμμετοχής της Αυστρίας στη δημιουργία της ενωμένης Γερμανίας. Επιθυμούσε να κάνει την Πρωσία το κυρίαρχο συστατικό του έθνους και προτιμούσε να περιορίσει την αυστριακή επιρροή.

Η ιδέα της πολιτικής ενοποίησης άρχισε να συζητείται στα χρόνια της Ναπολεόντειας κατοχής, ισχυροποιήθηκε μέσω των εθνικιστικών κινήσεων των επαναστάσεων του 1848 στον χώρο της Γερμανίας και τελικά υλοποιήθηκε από τις κινήσεις της Πρωσίας και την ίδρυση της Γερμανικής Αυτοκρατορίας.

Η επίσημη ένωση της Γερμανίας σε ένα πολιτικά και διοικητικά ολοκληρωμένο εθνικό κράτος έγινε στις 18 Ιανουαρίου 1871 ενώ, ανεπίσημα, η μετάβαση του μεγαλύτερου μέρους του γερμανόφωνου πληθυσμού σε μια ομόσπονδη οργάνωση κρατών επήλθε με την πάροδο σχεδόν ενός αιώνα²².

Η Ισορροπία του Συστήματος των Μεγάλων Δυνάμεων ως αποτέλεσμα της πολιτικής Μπίσμαρκ

Έπειτα από μια περίοδο περίπου μισού αιώνα μη διακοπτόμενης ειρήνης, 1830-1878, πολλοί μελετητές παρατήρησαν έναν έντονο εφησυχασμό μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, συνοδευόμενο από μια πεποίθηση ότι το ενδεχόμενο ενός πολέμου ήταν σχεδόν απίθανο. Τα πιθανά αίτια της συγκεκριμένης κατάστασης νωθρότητας στον ευρωπαϊκό χώρο, ήταν για πολλούς αποτέλεσμα της σύγχυσης του περιστασιακού με το πρόσκαιρο εξαιτίας της μακροχρόνιας ειρήνης, για άλλους η διαμόρφωση «πλαδαρών» χαρακτήρων για τον ίδιο λόγο²³. Η ρεαλιστική προσέγγιση του παραπάνω ζητήματος, ξεπερνά τα όρια της ψυχολογικής ανάλυσης και με όρους ισοζυγίου ισχύος, προαναγγείλουν την επερχόμενη αστάθεια στον ευρωπαϊκό χώρο, ως αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας υπερσυσσώρευσης ισχύος στο εσωτερικό του, που μοιραία οδήγησε σε εκρήξεις.

Σταδιακά λοιπόν, οι φιλελεύθερες απόψεις περί οικονομικής και εμπορικής αλληλεξάρτησης σε μονοπάτια «αδελφοποίησης» των ευρωπαϊκών κρατών άρχισαν να αντικαθίστανται από μια ραγδαία επανεμφάνιση της πολιτικής της ισχύος, τα γνωστά Power Politics. και η στροφή αυτή δεν ήταν τυχαία.

Στην αλλαγή το σκηνικού στον ευρωπαϊκό χώρο την εν λόγω περίοδο, κεντρικό ρόλο διαδραμάτισε η προαναφερόμενη επανένωση των γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ και η ραγδαία αύξηση της σχετικής και απόλυτης ισχύος του νεοσύστατου και ενιαίου Γερμανικού κράτους, αρχικά υπό την οργάνωση και καθοδήγηση του Βασιλείου της Πρωσίας.

Ως φυσική εξέλιξη, τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη, «αντέδρασαν» με τον τρόπο τους στη εμφάνιση μιας νέας και αρκετά μεγάλης δύναμης σε καίριο σημείο του ευρωπαϊκού χώρου και σταδιακά αντέδρασαν σε αυτό, καθώς το εξέλαβαν ως προάγγελο απειλής του δικού τους ζωτικού χώρου (θεωρία του ζωτικού χώρου). Ας μην ξεχνάμε φυσικά και το γεγονός ότι ακόμα και η διαδικασία της γερμανικής ενοποίησης, πριν ακόμα αυτή ολοκληρωθεί, «ξύπνησε» αντιγερμανικές τάσεις, είτε ως αποτέλεσμα των γαλλογερμανικών πολέμων και της προσάρτησης των εδαφών της Αλσατίας και της Λωρραίνης, είτε ως αντίδραση στα υποβόσκοντα γερμανικά αλυτρωτικά οράματα²⁴, είτε ακόμα, υπό οικονομικούς όρους, ως αντίδραση στη ραγδαία εκβιομηχάνιση της.

²² *ibid*

²³ Βλέπε ανάλυση: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 90

²⁴ Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σελ 205

Ο ίδιος ο Μπίσμαρκ γνωρίζοντας τα παραπάνω, κατανοούσε τους όρους του παιχνιδιού σε μια παγκόσμια σκακιέρα ισχύος, όπου οι ισορροπίες ήταν λεπτές και δεν έκρυψε ποτέ ότι βασανιζόταν από «τους εφιάλτες των αντιγερμανικών συσπειρώσεων» που θα ανέτρεπαν και θα διέλυαν την ισχύ της νεοσύστατης Γερμανίας.

Η στρατηγική ιδιοφυΐα του Μπίσμαρκ του επέτρεπε να κατανοήσει ότι ο αποδοτικότερος τρόπος αδρανοποίησης ή καταστροφής των επίδοξων συνασπισμών των ευρωπαϊκών κρατών εναντίων της Γερμανίας, ήταν να δημιουργεί και να διατηρεί εντάσεις μεταξύ των (τακτική διαίρει και βασίλευε) ώστε, σε περίπτωση πολέμου εναντίων της, να μη βρεθεί ποτέ η ίδια χωρίς συμμάχους²⁵.

Η παραπάνω διαπίστωση, εξηγεί πραγματικά έναν τεράστιο όγκο γεγονότων που σχετίζονται, τόσο με το έντονο κλίμα άγχους και καχυποψίας των υπόλοιπων κρατών, όσο και στη μετέπειτα στάση μιας Γερμανίας που προσπαθούσε να υπερισχύσει και να επιβληθεί στην Ευρώπη. Αντιδιαμετρικά, εμφανιζόταν πλέον η εικόνα μιας Ευρώπης που επιζητούσε «μια Γερμανία της Ευρώπης και όχι μια Ευρώπη της Γερμανίας».

Στόχος όμως της παραπάνω στρατηγικής προσέγγισης του Μπίσμαρκ ήταν στην πραγματικότητα η διατήρηση του υπάρχοντος status quo στην Ευρώπη, διότι με αυτόν τον τρόπο θα διασφαλιζόταν η Γερμανική υπεροχή στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Ένα από τα βασικότερα ζητήματα που κλήθηκε ο ίδιος να αντιμετωπίσει βέβαια, ήταν ο Γαλλικός ρεβανσισμός, ιδιαίτερα μετά την απόσπαση από τη Γαλλία της Αλσατίας και της Λωρραίνης όπως προαναφέρθηκε. Ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής του Μπίσμαρκ λοιπόν, ήταν η διατήρηση καλών σχέσεων με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές δυνάμεις- πλην της Γαλλίας, την οποία και είχε σχεδόν απομονώσει και η τήρηση μιας εξωτερικής πολιτικής η οποία συνοψιζόταν κατά πολλούς στην εξής ρήση: « Θα πρέπει πάντα να προσπαθούμε να είμαστε μεταξύ των τριών, σε ένα κόσμο που αποτελείται από πέντε μεγάλες δυνάμεις²⁶».

Ρεβανσισμός λοιπόν, «μια κατάσταση ετοιμότητας για ανατροπή των τετελεσμένων» αλλά και ατέρμονες προσπάθειες αλληλουπονόμευσης και αλληλοεξόντωσης μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών χαρακτήρισε την 30ετή περίπου περίοδο ειρήνης πριν το ξέσπασμα του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Για πολλούς η λεπτής ισορροπίας αυτή ειρήνη, κατάφερε να διατηρηθεί τόσο πολύ πριν την αναπόφευκτη ανατροπή της, κυρίως εξαιτίας των ιδιοφυών διπλωματικών χειρισμών που είχε κάνει ο Μπίσμαρκ στο παρελθόν. Η απομάκρυνση αυτού από τη διεθνή σκηνή και εν συνεχεία ο θάνατος του (1898) όρισε και την αντίστροφη μέτρηση για την έναρξη του Α Παγκοσμίου Πολέμου.

Συνοπτικά- καθώς θα αναλυθεί λεπτομερώς σε επόμενο κεφάλαιο η διπλωματία και η στάση καθεμίας εκ των Μ.Δ. έναντι στη θέα της αναδύμενης γερμανικής δύναμης, θα μπορούσε κανείς να πει ότι ελάχιστα πριν τον πόλεμο είχε ως εξής: Μια Γαλλία με σχεδόν φοβική στάση έναντι του γερμανικού ιμπεριαλισμού, μια Βρετανία με ρόλο ρυθμιστή- εξωτερικού παρατηρητή/εξισορροπητή (και συμμάχου έναντι του κύματος "μπολσεβικισμού" εξ ανατολάς) και οι Η.Π.Α με μια στάση σταδιακά παρεμβατική, που πολλοί μελετητές όμως υποστήριξαν ότι τελικά ίσως και να «έσωσε τους ευρωπαίους από τους εαυτούς τους».

Πράγματι, όπως αργότερα υποστήριξε ο Mackinder «Για να διασφαλιστεί ισορροπία δυνάμεων στον ευρασιατικό χώρο, θα πρέπει οι ναυτικές δυνάμεις να δημιουργήσουν ένα διακρατικό συνασπισμό, με σκοπό να ελεγχθούν οι αναθεωρητικές τάσεις στον ηπειρωτικό ευρωπαϊκό χώρο». Ακόμα πιο συγκεκριμένα,

²⁵ Βλέπε ανάλυση: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 47

²⁶ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 47

ο Mackinder μίλησε για μια εξισορροπητική συμμαχία μεταξύ «Αμερικής (στρατηγικό Βάθος), Μ.Βρετανίας (προκεχωρημένο νησιωτικό οχυρό) και Γαλλίας (αμυντικό προγεφύρωμα στην ηπειρωτική Ευρώπη)»²⁷ . Βλέπουμε δηλαδή ότι μεταγενέστερα αρχίζει να παίρνει μορφή θεωρίας, η αρχική εκείνη ενστικτώδης στάση/αντίδραση των ευρωπαϊκών , και όχι μόνο, δυνάμεων στη δυναμική άνοδο μιας ενωμένης Γερμανίας στην «καρδιά» της Ευρώπης²⁸ .

²⁷ Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σελ 163

²⁸: “who controls the Rimland rules Eurasia. Who rules Evrasia controls the destinies of the world” βλέπε ανάλυση: Spykman ,*The Geography of the Peace*,σελ 194

Κεφάλαιο 3: Η Αποσταθεροποίηση και ο Ά Παγκόσμιος Πόλεμος

Η απομάκρυνση του Μπίσμαρκ ως αίτιο αποσταθεροποίησης των ισορροπιών των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων- Οι Απαρχές του Γερμανικού Ζητήματος.

Όταν ο Μπίσμαρκ αποχώρησε από το προσκήνιο της διεθνούς σκακιέρας γενικότερα και από το τιμόνι της ενοποιημένης πλέον Γερμανίας ειδικότερα, αποδείχθηκε ότι οι διάδοχοι του δεν κατάφεραν να διατηρήσουν τους λεπτούς διπλωματικούς χειρισμούς που εξασφάλιζαν μια σχετική ισορροπία μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και της Γερμανίας.

Η ίδια η Γερμανία, από πρώτη στιγμή της ένωσης της είχε αναπτύξει τρεις διαφορετικούς στρατηγικούς προσανατολισμούς:

A) Προς Ανατολάς- ενδυνάμωση συμμαχικών δεσμών με τη συντηρητική Ρωσία (στρατηγική που ακολούθησε ο Μπίσμαρκ)

B) Προς Δυσμάς (στρατηγική την οποία τελικά ακολούθησε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) και

Γ) Η στρατηγική της «Μεσαίας Θέσης» (Sonderweg)ή αλλιώς του «μοναχικού καβαλάρη» σύμφωνα με την οποία η Γερμανία θα εξισορροπούσε μεταξύ ναυτικών και ηπειρωτικών δυνάμεων και δυνητικά θα προσαρτούσε και νέα εδάφη αντάξια με τη δύναμη και τον πληθυσμό του νέου Γερμανικού κράτους/θεωρία ζωτικού χώρου²⁹.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επιλογή αυτή χαρακτήριζε την πρώτη περίοδο της ύστερης ευρωπαϊκής ιστορίας, δηλαδή τον 19 και 20 αιώνα μετά το θάνατο του Μπίσμαρκ, η οποία και σηματοδότησε την απαρχή ίσως του Γερμανικού Ζητήματος³⁰. Αφενός λοιπόν μετά το θάνατο του Μπίσμαρκ, εμφανίζεται μια Γερμανία με ραγδαία οικονομική, πολιτική, στρατιωτική ενδυνάμωση και αναθεωρητικές τάσεις, ικανές να ξυπνήσουν το ένστικτο αυτοσυντήρησης των ευρωπαίων αλλά και έμπρακτες αντιγερμανικές συσπειρώσεις, αφετέρου υπάρχει το πρόβλημα των περιορισμένων πόρων του κράτους σε έναν περιορισμένο χώρο.

Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της αλλαγής πλευσης της νέας κυβέρνησης της Γερμανίας, η διακοπή της Συνθήκης Ασφαλείας του 1879 με τη Ρωσία, επηρεαζόμενη πιθανά από τις υποψίες της Αυστρίας για βλέψεις των Ρώσων προς τα Στενά, αποτέλεσε ένα ακόμα δυνατό χτύπημα στις ήδη λεπτές ισορροπίες μεταξύ των ευρωπαϊκών Μ.Δ. Έτσι, η παραδοσιακή ως τότε βρετανορωσική αντιπαλότητα και Γερμανορωσική «φιλία» υποκαταστάθηκε από μια σχετική πρόσδεση της Βρετανίας στο Γερμανικό άρμα με τη Ρωσία να απομακρύνεται και τη Γαλλία, παραδοσιακό «εχθρό» της Γερμανίας, να προσεγγίζει τη Ρωσία.

Έτσι το 1894 υπογράφεται η Γαλλορωσική συμμαχία, κατά την οποία και οι δυο δυνάμεις δεσμεύονται να κηρύξουν τον πόλεμο στη Γερμανία αν αυτή επιτεθεί σε κάποια από τις δυο. Και οι ισορροπίες αλλάζουν παρασύροντας και τα υπόλοιπα κράτη ανάλογα το «άρμα» στο οποίο επιλέγουν να προσδεθούν. Η βαρύτητα της δημιουργίας της Γαλλορωσικής συμμαχίας είναι πραγματικά πολύ μεγάλη, καθώς πιθανότατα αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία της Συμμαχίας Αγγλίας- Γαλλίας – Ρωσίας εναντίον της Γερμανίας στον Α'Π.Π.³¹. Έτσι αλλάζουν και τα 'στρατόπεδα'

²⁹ Ratzel Friedrich, *La Geographie Politique, Fayard, Paris, 1987*, από Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σελ207

³⁰ ibid

³¹ Βλέπε ανάλυση :Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 50

προς τα Βαλκάνια αλλά και την Ανατολή, με τους Αγγλογάλλους να απομακρύνονται σταδιακά από τα πρώτα και τη Γερμανία να προσεγγίζει τη Εγγύς Ανατολή.

Τα αίτια του Α Παγκόσμιου Πολέμου

Ένα πολύ ενδιαφέρον κατά πολλούς μελετητές στοιχείο σχετικά με τη μελέτη των παραγόντων οι οποίοι οδήγησαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ή αλλιώς τον «Μεγάλο Πόλεμο» όπως τον χαρακτήριζαν πριν το ξέσπασμα του Β' Π.Π. , θεωρείται η συλλογική πεποίθηση των ευρωπαίων ότι επρόκειτο (αρχικά) για μια μη γενικευμένη και βραχείας διάρκειας σύρραξη. Πράγματι μια τέτοια πεποίθηση κυριαρχούσε ακόμα και ελάχιστα ημερονύκτια πριν οι Μεγάλες Δυνάμεις ρίξουν περίπου 19 εκατομμύρια στρατιώτες στη μάχη. Στην ουσία επρόκειτο για μια μεγάλη ενδοευρωπαϊκή διένεξη που διήρκησε από τον Αύγουστο του 1914 έως το Νοέμβριο του 1918, η οποία στη συνέχεια επεκτάθηκε και στην περιφέρεια με τη συμμετοχή αποικιακών στρατευμάτων και προς τη λήξη τη συμμετοχή ακόμα και των Η.Π.Α. – γεγονότα που τελικά οδήγησαν στο χαρακτηρισμό «Παγκόσμιος».

Στην ουσία, η ένωση των γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ σε μια δυνατή Γερμανία, προκάλεσε τέτοια ρευστότητα στα χρόνια μετά το 1870 που σταδιακά ανέτρεψε την ισορροπία του συστήματος της Βεσφαλίας³² σηματοδοτώντας ταυτόχρονα και την έναρξη του «Γερμανικού Προβλήματος» στην Ευρώπη.

Έτσι μια ισχυρή εμπορικά, βιομηχανικά και οικονομικά Γερμανία ήταν επόμενο να δημιουργήσει αγωνιώδη διλλήματα ασφαλείας στις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις , κυρίως Βρετανία και Γαλλία, με μια Ρωσία εκτός Ευρώπης να αποτελεί στην ουσία εξωτερικό εξισορροπητή –πριν την είσοδο των Η.Π.Α. Συνεπώς σταδιακά το πλέγμα εμπλεκόμενων χωρών διευρύνεται.

Ταυτόχρονα, οι μεταβολές που υπέστησαν οι διάφοροι συντελεστές ισχύος (οικονομία, δημογραφία, συμβατική ισχύς, τεχνολογική πρόοδος κ.α.) των ευρωπαϊκών κρατών στην περίοδο μεταξύ 1871-1914 σε συνδυασμό με τις εσωτερικές κοινωνικοπολιτικές τάσεις και στάσεις έναντι στην εκάστοτε εξωτερική πολιτική, διαμόρφωσαν νέα προφίλ και νέες ισορροπίες³³. Όλα τα προαναφερόμενα σε συνδυασμό με την εμβληματική προσωπικότητα του Μπίσμαρκ και τις στρατηγικές και διπλωματικές του κινήσεις -με βασικό τους χαρακτηριστικό την επαγρύπνηση έναντι αντί-γερμανικών συσπειρώσεων- δημιούργησαν μια ισορροπία που έπαψε να υπάρχει μετά την απομάκρυνση του.

Ακόμα πιο συγκεκριμένα, από πολλούς μελετητές υποστηρίζεται ότι η κίνηση της νέας ηγεσίας της Γερμανίας μετά τον Μπίσμαρκ, να μην ανανεώσει τη Γερμανό-ρωσική συνθήκη ασφαλείας του 1879, άλλαξε εντελώς τις ισορροπίες του τριγώνου Βρετανία- Ρωσία- Γερμανία και πυροδότησε έναν έντονο Βρετανό-ρωσικό ανταγωνισμό και μια ρήξη στις σχέσεις που με τόσο κόπο είχε δημιουργήσει ο Μπίσμαρκ με την Ανατολή προκειμένου να περιορίζει τις πιθανότητες απομόνωσης της Γερμανίας από τους υπόλοιπους ευρωπαίους³⁴.

Τα παραπάνω γεγονότα φυσικά δεν άφησαν ανεπηρέαστη τη Γαλλία, η οποία ως παραδοσιακός πλέον αντίμαχος της Γερμανίας, συνυπέγραψε μαζί με τη Ρωσία το 1893 Γάλλο-ρωσική στρατιωτική συμφωνία³⁵. Η συμφωνία αυτή όριζε πως καθεμία εκ των δυο μελών της υποχρεούταν να πολεμήσει εναντίων της Γερμανίας σε περίπτωση που αυτή επιτιθόταν στο άλλο μέλος. Φυσικά η συμφωνία αυτή είχε και εμπορικό-οικονομικό ενδιαφέρον καθώς θεωρείτο απόλυτα αναμενόμενο η σχεδόν

³² Βλέπε ανάλυση Adam Watchon, *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, σελ 332-333 και 348-350

³³ Βλέπε ανάλυση James Joll, *The Origins of the First World War*, σελ 117-118

³⁴ Βλέπε ανάλυση: .Ι. Κολιόπουλος , *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ 220-221

³⁵ Βλέπε ανάλυση: .Ι. Κολιόπουλος , *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ 221

αποκομμένη από το ευρωπαϊκό εμπόριο Ρωσία , να στραφεί προς την ισχυρότερη ίσως συναλλαγματική(ευρωπαϊκή) δύναμη της εποχής , τη Γαλλία, για δανεισμό.

Σύμφωνα με τον A.J.P. Taylor «...Η κύρια πρόθεση πίσω από τη Γάλλο-ρωσική συμμαχία, δεν ήταν ένας πόλεμος με τη Γερμανία, αλλά η εξουδετέρωση της, ώστε το Παρίσι και η Αγία Πετρούπολη να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τη Βρετανία από κοινού στην Ανατολική Μεσόγειο»³⁶. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ήδη έχει αρχίσει να φαίνεται ξεκάθαρα τόσο ο «στόχος» , όσο και οι προθέσεις των νέων συμμάχων Α' ΠΠ .

Τέλος, καθοριστικός, κατά τη γράφουσα παράγοντας που οδήγησε τόσο στη διαμόρφωση των τελικών αντιπάλων σχηματισμών , όσο και στην οριστική πυροδότηση της έναρξης του ΑΠΠ , ήταν η εισχώρηση της Βρετανίας στη Γάλλο-ρωσική συμμαχία . Υπό την πίεση των νέων διλλημάτων ασφαλείας που γέννησε η αύξηση της Γερμανικής δύναμης, η Βρετανία, αναγκάστηκε τρόπον τινά, να αναθεωρήσει την παραδοσιακή της σχεδόν «εχθρότητα» έναντι του Ρωσικού έθνους και με τη διπλωματική διαμεσολάβηση της Γαλλίας, η οποία είχε ανοικτά ταχθεί αντιγερμανικά, να εισχωρήσει στην Γάλλο-ρωσική συμμαχία, δημιουργώντας έτσι την Τριπλή Entente μεταξύ Γαλλίας, Βρετανίας και Ρωσίας³⁷ .

Ταυτόχρονα , η σταδιακή αλλά οργανωμένη αναδιοργάνωση της Γερμανικής αμυντικής πολιτικής, η οποία πλέον ανοικτά στρεφόταν ενάντια της Γαλλίας, ενώ συγχρόνως διατηρούσαν σχετικά ομαλές σχέσεις με τη Ρωσία, προκειμένου να αποφύγουν το ενδεχόμενο διμέτρωτου πολέμου- ειδικά με μια αχανή χώρα όπως η Ρωσία- δυναμίτισε περαιτέρω τις Γαλλογερμανικές σχέσεις³⁸ .

Τις προηγούμενες δεκαετίες η Βρετανία, η Γαλλία, οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία, η Γερμανία είχαν χωρίσει τον πλανήτη σε αποικίες και σφαίρες επιρροής. Αλλά η προσπάθειά τους να εξαπλώσουν την κυριαρχία τους όλο και πιο μακριά, τις έφερνε, αργά ή γρήγορα, αναπόφευκτα σε σύγκρουση μεταξύ τους.

Με αρχική αφορμή την «Πρώτη Μαροκινή Κρίση» που μεταφραζόταν ουσιαστικά σε μοίρασμα των σφαιρών επιρροής της Γαλλίας και της Βρετανίας στη Β. Αφρική (αφήνοντας τη Γερμανία ουσιαστικά στο περιθώριο) και εν συνεχεία τον έντονο Βρετανό-γερμανικό ναυτικό ανταγωνισμό και εν τέλει με επισφράγιση την κρίση στα Βαλκάνια, η κατάσταση της πόλωσης στην Ευρώπη είχε φτάσει σε τέτοια επίπεδα οριακής ισορροπίας , που η ανατροπή ήταν θέμα χρόνου³⁹ .

Ειδικότερα, οι σχέσεις των Μ.Δ. με τις Βαλκανικές χώρες και την Οθωμανική Αυτοκρατορία έμελλε να αποτελέσουν κινητήριο μοχλό για τις μετέπειτα εξελίξεις μεταξύ των δυο μεγάλων στρατοπέδων στην Ευρώπη πριν το ξέσπασμα του Α' Π.Π. Παρατηρεί κανείς ότι σε αυτήν την τόσο τεταμένη διεθνή κατάσταση αρκούσε μια αφορμή για να προκαλέσει τον πόλεμο. Και η αφορμή αυτή δεν άργησε να δοθεί.

Στις 28 Ιουνίου 1914 δολοφονήθηκε στο Σαράγεβο της Βοσνίας (επαρχία της Αυστροουγγαρίας) ο αρχιδούκας διάδοχος της Αυστρίας Φερδινάνδος και η σύζυγός του, από νεαρό σπουδαστή οπαδό της Πανσλαβικής κίνησης, η οποία διευθυνόταν από υψηλά ιστάμενα πρόσωπα της Σερβίας. Το γεγονός αυτό έδωσε την αφορμή στην Αυστροουγγαρία να ταπεινώσει τη Σερβία και να αυξήσει τη δική της επιρροή στα Βαλκάνια. Έστειλε λοιπόν στη Σερβία τελεσίγραφο, με το οποίο την καθιστούσε υπεύθυνη για τη δολοφονία και της έθετε όρους απαράδεκτους. Στις 25 Ιουλίου η

³⁶ A.J.P. Taylor , *The struggle of mastery in Europe, 1848-1918*, σελ345

³⁷ Βλέπε Ανάλυση: James Jolle , *The Origins of The First World War*, 1984

³⁸ Βλέπε ανάλυση: .Ι. Κολιόπουλος , *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ 221

³⁹ Βλέπε ανάλυση: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 59

Σερβία απάντησε ότι αποδεχόταν όλους σχεδόν τους όρους, αλλά η απάντησή της αγνοήθηκε.⁴⁰

Έκτοτε οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Έχοντας η Αυστροουγγαρία την υποστήριξη της Γερμανίας διέταξε γενική επιστράτευση, κήρυξε τον πόλεμο κατά της Σερβίας και βομβάρδισε το Βελιγράδι. Σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, ο πόλεμος γενικεύτηκε. Στην επιστράτευση της Ρωσίας απάντησε η Γερμανία με κήρυξη πολέμου εναντίον της καθώς και εναντίον της Γαλλίας. Θέλοντας να εισβάλει στη Γαλλία, παραβίασε την ουδετερότητα του Βελγίου⁴¹.

Το γεγονός αυτό ενέπλεξε στον πόλεμο την Αγγλία, σύμμαχο του Βελγίου, που κήρυξε τον πόλεμο κατά της Γερμανίας. Στη συνέχεια, η Αυστροουγγαρία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Ρωσίας, η Σερβία κατά της Γερμανίας, το Μαυροβούνιο κατά της Αυστροουγγαρίας και κατά της Γερμανίας, η Γαλλία και η Αγγλία κατά της Αυστροουγγαρίας, η Ιαπωνία κατά της Γερμανίας, η Αυστροουγγαρία κατά της Ιαπωνίας και κατά του Βελγίου.

Πιο συγκεκριμένα, η σύγκρουση ξεκίνησε στις 28 Ιουλίου 1914 με την κήρυξη πολέμου από την Αυστροουγγαρία στη Σερβία. Στις 30 Ιουλίου κάλεσε η Ρωσία τις δυνάμεις της σε γενική επιστράτευση για να υποστηρίξει τη Σερβία. Σε απάντηση η Γερμανία, που ήταν σύμμαχος της Αυστροουγγαρίας και είχε ανανεώσει την υποστήριξή της ακόμα και σε περίπτωση πολέμου, κάλεσε με τελεσίγραφό της τη Ρωσία να σταματήσει την επιστράτευση εντός 12 ωρών και της κήρυξε τον πόλεμο την 1 Αυγούστου. Το βράδυ της ίδιας ημέρας τμήματα του ρωσικού ιππικού παραβίασαν τα σύνορα της ανατολικής Πρωσίας.

Έτσι ο πόλεμος πλέον άγγιζε επίπεδα που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν «Παγκόσμια» δεδομένης φυσικά και της προαναφερόμενης διένεξης περί σφαιρών επιρροής στις διάφορες επαρχίες .

Η ρητορική γύρω από το ζήτημα του κατά πόσο ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί ή όχι, αποτέλεσε ένα ιδιαίτερα γοητευτικό τμήμα της παγκόσμιας ιστορικής και στρατηγικής ανάλυσης. Η φλεγματική ιδιοφυΐα- κατά πολλούς- του Τσόρτσιλ τόνιζε το αναπόφευκτο του πολέμου ως φυσικό αποτέλεσμα της προσπάθειας προόδου και εξέλιξης των λαών , ο ίδιος τόνιζε « Δεν είναι γραφτό να κατακτήσουμε την ειρήνη σε τούτο τον κόσμο»⁴² , δείχνοντας να έχει κατανοήσει σε βάθος την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των κρατών που σχεδόν επιβάλλεται από την άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος. Ταυτόχρονα, ανώτατα στρατιωτικά στελέχη της Γερμανίας θεωρούσαν ότι τα γεγονότα του 1914 αποτελούσαν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία «..να πείσουν το Γερμανικό λαό να διεξάγει έναν αμυντικό πόλεμο απέναντι στη Ρωσία και, αναπόφευκτα, στο σύμμαχο της Ρωσίας, τη Γαλλία»⁴³.

Στον αντίποδα των παραπάνω και σε επίπεδο κοινής γνώμης, πέραν ενός ποσοστού της που απερίσκεπτα υποκινούμενο από τη δίψα για περιπέτεια μετά την ηρεμία της Belle Époque επιθυμούσε έναν πόλεμο, το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού έβλεπε με φόβο μια επικείμενη σύρραξη. Στα πλαίσια αυτά , αξίζει να σημειωθεί ένα από τα περισσότερο συζητημένα επιχειρήματα της εποχής , σύμφωνα με το οποίο οι υπόλοιποι ευρωπαϊκοί λαοί αντιλαμβάνονταν τη Γερμανία ως ένα κράτος με «πεπρωμένο» να αναδειχθεί σε μία μεγάλη αναθεωρητική δύναμη στην

⁴⁰ Βλέπε ανάλυση: Albert S. Lindemann, "Η Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης- Από το 1815 μέχρι σήμερα", (2014), σελ 268-269

⁴¹ Στοιχεία από Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια

⁴² Albert S. Lindemann, "Η Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης- Από το 1815 μέχρι σήμερα", σελ 266

⁴³ Ibid, σελ 267

περιφέρεια αλλά και τους εαυτούς τους «αποφασισμένους να αποτρέψουν την εκπλήρωση» του πεπρωμένου αυτού⁴⁴.

Η έκβαση του Α΄Π.Π. και οι νέες Ισορροπίες Δυνάμεων στον Ευρωπαϊκό χώρο/ Ο Μεσοπόλεμος ως αποτέλεσμα διάλυσης μιας Μεγάλης Δύναμης

Εισαγωγή

Το 1917 αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα ένα σημείο καμπής για τη μετέπειτα πορεία του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Η άνοδος στη Γαλλική εξουσία του Georges Clemenceau, ενός πολιτικού που χαρακτηρίστηκε «ανένδοτος»⁴⁵ σε οτιδήποτε αφορούσε τις Γάλλο- Γερμανικές σχέσεις, αλλά και η κατάρρευση του πολιτικού σκηνικού στη Ρωσία με την Επανάσταση των Μπολσεβίκων, υπήρξαν πραγματικότητες που έδρασαν καταλυτικά στην τελική έκβαση του πολέμου.

Η Ρωσία, όντας αδύνατο να στηρίξει έναν σύγχρονο πόλεμο, μετά από μια σειρά από ταπεινωτικές ήττες , με τεράστιες ελλείψεις σε πυρομαχικά και σε εξελιγμένο οπλισμό και- κυρίως- με ένα λαό στα όρια των αντοχών του, καθότι εξουθενωμένο από το Τσαρικό καθεστώς, οπισθοχώρησε προσωρινά ενώ μετέβαινε από τον ολοκληρωτισμό του Τσάρου στην εξουσία του λαού- με ό,τι αυτό συνεπαγόταν⁴⁶.

Ένα από τα βασικότερα όμως γεγονότα που συνηγορούν στο χαρακτηρισμό της περιόδου 1916-17 ως «Σημείου Καμπής» αποτέλεσε το άνοιγμα το δρόμου έκτοτε για την ανάμιξη των Η.Π.Α στα ζητήματα της Ευρώπης, καθότι η επικράτηση των Μπολσεβίκων έναντι του Τσαρικού δεσποτισμού, παρείχε πλέον την απαραίτητη «νομιμοποίηση» της αμερικανικής ανάμιξης, τόσο στο εσωτερικό τους, όσο και στα μάτια των συμμάχων⁴⁷. Έτσι οι Η.Π.Α εμπλέκονται επισήμως πλέον στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ.

Αυτή η είσοδος των Η.Π.Α στην εξέλιξη και ιστορία του Α΄Π.Π. αποτέλεσε και την αρχή του τέλους του, καθώς η αδιαμφισβήτητα υψηλής ισχύος και οργάνωσης πολεμική μηχανή των Αμερικανών ανέστειλε τη Γερμανική ισχύ ακριβώς τη στιγμή που απειλούσε άμεσα τη Γαλλία. Εν συνεχεία, η αντεπίθεση έναντι της Γερμανίας οδήγησε στην τελική οπισθοχώρηση του στρατού και στην έκκληση για συνθηκολόγηση⁴⁸.

Ο Α΄Π.Π. τελείωσε με ταπεινωτική ήττα της Γερμανίας και επιβολή σε αυτή από τις νικητρήριες δυνάμεις Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία βαρύτατων πολεμικών αποζημιώσεων, εδαφικών απωλειών και ακραίων όρων που στην ουσία θα την κρατούσαν αποδυναμωμένη και υπό έλεγχο.

Σύμφωνα με ιστορικά καταγεγραμμένα στοιχεία οι διαπραγματεύσεις λήξης του Α΄ Π.Π επισφραγίστηκαν με τις παρακάτω συνθήκες, εκ των οποίων όπως προείπαμε , εκείνη των Βερσαλλιών καθόρισε την μετέπειτα πορεία και δράση της Γερμανίας στον ευρωπαϊκό χώρο.

⁴⁴ Ibid, σελ 267

⁴⁵ Βλέπε ανάλυση: .Ι.Κολιόπουλος , *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ 315

⁴⁶ Albert S Lindemann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης/Από το 1815 μέχρι σήμερα*, σελ 284-285

⁴⁷ S Lindemann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης/Από το 1815 μέχρι σήμερα*, σελ 285

⁴⁸ Ibid βλέπε ανάλυση σελ 289

Συγκεκριμένα και επιγραμματικά, καθώς οι παρακάτω συνθήκες παρουσιάζονται σε ακόλουθο κεφάλαιο αναλυτικότερα, πρόκειται για τις εξής:

Συνθήκη των Βερσαλλιών

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών θεωρείται συχνά ως «η πρώτη ιδρυτική πράξη παγκόσμιας αυτορρύθμισης μιας κοινωνίας η οποία είχε καταστεί Παγκόσμια... Στόχος της ήταν , αφενός μια λειτουργική συμφωνία για την Ευρώπη, αφετέρου, ένα σχέδιο κανόνων και θεσμών για μια παγκόσμια κοινωνία που θα μπορούσε να διατηρεί τη τάξη και να αποτρέπει τον πόλεμο»⁴⁹.

Υπογράφηκε μεταξύ των Συμμάχων και της Γερμανίας την 28η Ιουνίου 1919 και πρόκειται για ειδική συνθήκη ειρήνης που επισφράγισε το τέλος του Α' Π.Π μεταξύ της Αντάντ (Άγγλο-γάλλοι και σύμμαχοι) και της Γερμανικής Αυτοκρατορίας (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία και σύμμαχοι) –οι οποίοι και αποκλείστηκαν από τις διαβουλεύσεις που διεξήχθησαν μεταξύ των νικητών του πολέμου , αλλά ουσιαστικά μεταξύ των Η.Π.Α και των Άγγλο-γάλλων, αφού η Ρωσία, η Ιταλία ,το Βέλγιο και η Σερβία τελικά αποχώρισαν.

Επρόκειτο για μία Συνθήκη με πολλές διατάξεις, οι οποίες συμπληρώνουν τον ουσιαστικό λόγο ύπαρξης της, δηλαδή την αποδοχή της πλήρους ευθύνης για την έναρξη του πολέμου από τη Γερμανία καθώς και τις επιπτώσεις της παραδοχής αυτής. Η μεταπολεμική ειρήνη θα βασιζόταν στις αρχές των «14 Σημείων» του Αμερικανού Προέδρου Γουίλσον και στη δημιουργία μίας Χάρτας(Συμβολαίου) με κεντρικό σκοπό τη διατήρηση της Παγκόσμιας Ειρήνης⁵⁰.

Πέραν των σημείων που αφορούσαν κανόνες αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ των κρατών αλλά και εγγύησης τήρησης των βασικών δημοκρατικών αρχών και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θεμελιώδη θέση κατείχε η «πρόταση δημιουργίας μιας γενικής συνόδου των λαών που θα παρείχε αμοιβαίες εγγυήσεις για την πολιτική ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα των λαών, μικρών και μεγάλων»⁵¹. Πρόκειται δηλαδή για την Αρχή της Αυτοδιάθεσης των Λαών.

Όσον αφορά τις επιμέρους διατάξεις, η ιστορία έδειξε πως, πιθανότατα εξαιτίας των συναισθημάτων απώλειας και καταστροφής, της νωπής γεύσης της φρίκης του πολέμου και της συλλογικής επιθυμίας για αντεκδίκηση, οι λαοί δεν έδειξαν στην πορεία διατεθειμένοι ή έτοιμοι να προχωρήσουν αφήνοντας τη Γερμανία ατιμώρητη, χωρίς να υποστεί το βάρος των πράξεων της.

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών φαίνεται πως παρουσίαζε μια ανακολουθία μεταξύ των ιδεαλιστικών διατάξεων της- σχετικά με την επίτευξη παγκόσμιας ειρήνης και την αμοιβαία συνεργασία και στήριξη των λαών- και του υποδόριου σκοπού των κρατών-θυμάτων, που αναμφισβήτητα ήταν να αποδυναμωθεί η Γερμανία σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην μπορεί στο μέλλον να απειλήσει την Ευρώπη.

Ο σκοπός αυτός προκειμένου να υλοποιηθεί θα έπρεπε να επιστρατευθούν μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα κρατούσαν υπό καταστολή κάθε προσπάθεια ανάκαμψης και ενδυνάμωσης του Γερμανικού κράτους. Έτσι, τόσο στρατιωτικά, εδαφικά και οικονομικά, όσο και διπλωματικά και ηθικά, η Γερμανία θα έπρεπε να εξουθενωθεί.

⁴⁹ Adam Watson, Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας, σελ487

⁵⁰ Βλέπε ανάλυση, Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ111

⁵¹ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ111

Στα πλαίσια της παραπάνω επιδίωξης, η Γερμανία υποχρεώθηκε να πληρώσει υπέρογκες αποζημιώσεις για τις καταστροφές που προκάλεσε στη διάρκεια του πολέμου και να μειώσει το στρατό της και το στόλο της σε δυναμικό.

Υποχρεώθηκε επίσης σε μεγάλες εδαφικές παραχωρήσεις χάνοντας ένα μεγάλο μέρος του εδάφους και του πληθυσμού της ,προσαρτώμενο κυρίως στην Πολωνία και στη Γαλλία, καθώς και όλες τις αποικίες της , κυρίως από την Αγγλία⁵².

Συνεπαγωγικά, ακολούθησαν όροι της συνθήκης που αφορούσαν τη διεθνοποίηση των ποταμών της Γερμανίας, την αποστρατικοποίηση της περιοχής της Ρηνανίας για 15 χρόνια, τη δήμευση των κάθε είδους γερμανικών αξιών στο εξωτερικό, την παράδοση του γερμανικού εμπορικού στόλου στους Συμμάχους σε αντάλλαγμα για τις ζημιές που προκλήθηκαν στα συμμαχικά εμπορικά πλοία στη διάρκεια του πολέμου, την ακύρωση της συμφωνίας του Μπρεστ-Λιτόφσκ (με την ΕΣΣΔ το 1918). Επιπλέον, η Γερμανία περιορίστηκε αυστηρά τόσο σε θέματα διεθνούς εμπορίου όσο και σε στρατιωτικές δυνάμεις και οργάνωση⁵³.

Η Συνθήκη αυτή , όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Watson : « ..δεν κατόρθωσε να επιτύχει ούτε έναν από τους στόχους της..Συχνά λέγεται ότι ο πόνος κάνει τους ανθρώπους πιο σοφούς. Αυτό δε συνέβη με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»⁵⁴ και ουσιαστικά αποτέλεσε μια από τις αιτίες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τόσο εξαιτίας της μη τήρησης πολλών εκ των αρχικών διατάξεων της (οι οποίες φάνταζαν ουτοπικά φιλελεύθερες και ενοποιητικές στους πληγέντες λαούς που επιθυμούσαν εκδίκηση) όσο και εξαιτίας της εκδικητικής στάσης έναντι της Γερμανίας- η οποία σταδιακά λύγισε υπό το βάρος των αυστηρότατων κυρώσεων με αποτέλεσμα, ως κίνηση αυτοσυντήρησης, την ενδυνάμωση των σπερμάτων εθνικισμού που τελικά οδήγησαν στο Β΄ Π.Π.

Συνθήκη του Σεν Ζερμέν (ή Συνθήκη Αγίου Γερμανού)

Η Συνθήκη του Saint Germaine, υπογράφηκε μεταξύ των Συμμάχων και της Αυστρίας στις 10 Σεπτεμβρίου 1919 και ουσιαστικά επικύρωνε τη διευθέτηση ορισμένων εδαφικών ζητημάτων που στην περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Μετά τη διάλυση της Αυστροουγγαρίας, αλυσιδωτά κατέρρευσε και η Αυστριακή Αυτοκρατορία την οποία συναποτελούσαν πολλά μικρότερα κράτη. Η Αυστρία υποχρεώθηκε να παραχωρήσει εδάφη με συνολική έκταση 220.000 τ.χλμ. και πληθυσμό 22.000.000 κατ., από τα οποία το μεγαλύτερο μέρος στην Πολωνία, στην Τσεχοσλοβακία και στην Ιταλία. Ποιο συγκεκριμένα, η Μοραβία, η Σιλεσία και η Βοημία αποσπάστηκαν και συναποτελέσαν την Τσεχοσλοβακία. Επιπροσθέτως, η Σλοβενία και η Κροατία μαζί με τη Σερβία συναποτελούν τη Γιουγκοσλαβία. Τέλος, η συνθήκη αυτή επικύρωνε εκ νέου την απαγόρευση της ένωσης της Αυστρίας με τη Γερμανία – που υπήρχε ήδη στη συνθήκη των Βερσαλλιών⁵⁵ .

⁵² Βλέπε ανάλυση, Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β΄ τόμος,σελ 112-113

⁵³ Βλέπε ανάλυση Α.Υ. De Porte, *Europe Between The Superpowers*, σελ 29-30

⁵⁴ Adam Watson, *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, σελ487

⁵⁵ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές σε: Σ. Λάσκαρης "Διπλωματική Ιστορία Συγχρόνου Ευρώπης 1914-1939" - Θεσσαλονίκη 1954, σελ. 140-143 και Χαραλ. Νικολάου "Διεθνείς Συνθήκες" Εκδ. Φλώρος Αθήνα 1996, σελ.266-267.

Συνθήκη Του Νειγύ

27η Νοεμβρίου 1919. Υπογράφηκε μεταξύ των Συμμάχων και της Βουλγαρίας. Μ' αυτήν αποσπάστηκαν από τη Βουλγαρία εδάφη συνολικής έκτασης 9.000 km². με πληθυσμό 500.000 κατ., που παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα (Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη) και στη Γιουγκοσλαβία⁵⁶.

Συνθήκη του Τριανόν

Υπογράφηκε μεταξύ των Συμμάχων και της Ουγγαρίας στις 4 Ιουνίου 1920. Με αυτήν η Ουγγαρία έχασε τα 3/4 του εδάφους της και περισσότερο από το μισό του πληθυσμού της. Επιπλέον επικυρωνόταν η ένταξη της Σλοβακίας στην Τσεχοσλοβακία και της Κροατίας στη Γιουγκοσλαβία⁵⁷.

Συνθήκη Των Σεβρών και Συνθήκη Της Λωζάνης

Η Συνθήκη των Σεβρών υπογράφηκε μεταξύ των Συμμάχων και της Τουρκίας στις 10η Αυγούστου 1920. Σύμφωνα μ' αυτήν, η Τουρκία περιορίστηκε στο μικρασιατικό της τμήμα, η Συρία δινόταν στη Γαλλία, η Μεσοποταμία, η Αραβία, η Παλαιστίνη στην Αγγλία, τα Δωδεκάνησα και το Καστελόριζο στην Ιταλία, αναγνωρίστηκε η προσάρτηση της Κύπρου στην Αγγλία και δόθηκαν στην Ελλάδα η Ανατολική Θράκη (μέχρι τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης) και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, καθώς και η δυνατότητα εξάσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων στην περιοχή της Σμύρνης⁵⁸.

Δύο χρόνια αργότερα, και ενώ είχε μεσολαβήσει η Μικρασιατική καταστροφή, η συνθήκη της Λωζάννης (23 Ιουλίου 1923) επέβαλε τελείως διαφορετικό ελληνοτουρκικό καθεστώς τόσο εδαφικά όσο και πληθυσμιακά, με μια Κεμαλική Τουρκία να αποκτά την εθνική της κυριαρχία και να επεκτείνει τα σύνορα της σε όλη την Ανατολία, τη Σμύρνη, τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη. Η Ίμβρος και η Τένεδος περνάνε στην Τουρκία και η μαζικότερη ανταλλαγή πληθυσμών στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, πραγματοποιείται μεταξύ Ελληνικών και Τουρκικών πληθυσμών⁵⁹.

Πολλοί ιστορικοί υποστηρίζουν ότι ενώ η Συνθήκη της Λωζάνης παρουσίασε αρκετές αδυναμίες, όπως π.χ. τον αποκλεισμό της ελπίδας για την ανεξαρτητοποίηση των Κούρδων και των Αρμενίων, παρόλα αυτά αποτέλεσε μια κατά πολύ περισσότερο

⁵⁶ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές σε: Σ. Λάσκαρης "Διπλωματική Ιστορία Συγχρόνου Ευρώπης 1914-1939" και Χαραλ. Νικολάου "Διεθνείς Συνθήκες" Εκδ. Φλώρος Αθήνα 1996

⁵⁷ ibid

⁵⁸ ibid

⁵⁹ Βλέπε ανάλυση, Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος,σελ116

ρεαλιστική και βιώσιμη συνθήκη, συγκριτικά με όλες τις προαναφερόμενες , ιδιαίτερος αυτή των Βερσαλλιών⁶⁰.

Μπορούν να ειπωθούν πολλά σχετικά με τον αναλυτικό απολογισμό του Α΄Π.Π. σε όλα τα επίπεδα, ξεκινώντας από το ουσιαστικότερο των ανθρωπίνων απωλειών και επεκτεινόμενα σε τομείς όπως η οικονομία , οι διπλωματικές σχέσεις, τα εδαφικά, ακόμα και η επίδραση στον ψυχισμό των ευρωπαίων. Οι συνέπειες ήταν καταστροφικές σε μια σφαίρα πολύ ευρύτερη από την προφανή και το μεσοδιάστημα έως την έναρξη της δεύτερης μεγάλης σύρραξης της Ευρώπης ήταν καθοριστικό για το ξέσπασμα αυτής.

Θα μπορούσε κανείς να επισημάνει ορισμένους 'σταθμούς' αν μας επιτραπεί η έκφραση που σηματοδότησαν τον προσανατολισμό αυτής της περιόδου, όπως πχ την προαναφερθείσα «ταπείνωση των Βερσαλλιών» έναντι της Γερμανίας , η δημιουργία και η δράση της Κοινωνίας των Εθνών, η Δημοκρατία της Βαϊμάρης και η επισφαλής ειρήνη, το κίνημα του Παγγερμανισμού και η επίδραση της θεωρίας του ζωτικού χώρου και άλλα. Η ανάλυση τους δεν μπορεί στην παρούσα ενότητα να είναι διεξοδική, αλλά σίγουρα διαδραμάτισαν ρόλο-καταλύτη στην περίοδο του Μεσοπολέμου. Συνοπτικά, ακολουθούν κάποιες βασικές διευκρινήσεις:

Η Κοινωνία των Εθνών ήταν Διεθνής Οργανισμός - Σύνδεσμος που ιδρύθηκε το 1919, αμέσως μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στο Παρίσι. Ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα της Συνθήκης των Βερσαλλιών κατόπιν αμερικανικής πρωτοβουλίας και σημείωσε σταθμό στην εξέλιξη των διεθνών σχέσεων, καθώς υπήρξε η πρώτη προσπάθεια για συνεννόηση όλων των κρατών πάνω στα προβλήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1918, ο Αμερικανός Πρόεδρος Ουίλσον, παρουσίασε στην ετήσια ομιλία του προς το Κογκρέσο, τα «Δεκατέσσερα Σημεία» του, δηλαδή τις αρχές στις οποίες θα μπορούσε να στηριχθεί μια «δίκαιη και μακροχρόνια ειρήνη»⁶¹

Οι στόχοι του Συνδέσμου περιλάμβαναν τον αποπλισμό, την πρόληψη του πολέμου μέσω της συλλογικής ασφάλειας, τη διευθέτηση των διαφορών μεταξύ των χωρών μέσω των διαπραγματεύσεων και της διπλωματίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής παγκόσμια. Η φιλοσοφία της διπλωματίας του Συνδέσμου αποτέλεσε θεμελιώδη αλλαγή στη σκέψη από αυτή που επικρατούσε τα προηγούμενα εκατό χρόνια⁶².

«Ο Σύνδεσμος», όπως ονομαζόταν συχνά αυτός ο Διεθνής Οργανισμός, δεν διέθετε δική του στρατιωτική δύναμη και έτσι εξαρτάτο από τις Μεγάλες Δυνάμεις για να επιβάλει τα ψηφίσματά του, τις οικονομικές κυρώσεις που αποφάσιζε, ή για την παροχή στρατευμάτων, όταν χρειαζόνταν. Ωστόσο, οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν συχνά απρόθυμες να διαθέσουν στρατεύματα για αυτούς τους σκοπούς.

Περισσότερο συγκεκριμένα και όσον αφορά τη συνθήκη αποπλισμού της Γερμανίας σύμφωνα με τον Carr, η γαλλική και βρετανική κυβέρνηση ενώ αρχικά παρουσιάζονταν αδιάλλακτες και ιδιαίτερος τυπικές απέναντι στην τήρηση των ρητρών αποπλισμού που προέβλεπε η Συνθήκη των Βερσαλλιών για την πρώτη, οι ίδιες σταδιακά βρήκαν οδούς ώστε να αποφύγουν την αποπληρωμή των δικών τους πολεμικών δανείων⁶³. Ταυτόχρονα και παρότι οι ίδιες δεν ήταν συνεπείς έναντι των υποχρεώσεων τους, εξακολούθησαν να κρατούν σκληρότατη στάση απέναντι στο ζήτημα της συνθήκης αποπλισμού της Γερμανίας καταδικάζοντας την «από κοινού

⁶⁰ M.S. Anderson, *The Eastern Question*, σελ 375

⁶¹ A.S.Lindermann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης- Από το 1815 μέχρι σήμερα*, σελ 317

⁶² www.unric.org/ Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών.

⁶³ Βλέπε ανάλυση: E.D. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, σελ245

και επίσημα για μονομερή αποκήρυξη των υποχρεώσεων που είχε σύμφωνα με τις ρήτρες αφοπλισμού της Συνθήκης των Βερσαλλιών⁶⁴».

Ποιοι ήταν οι λόγοι όμως για τους οποίους τελικά απέτυχε το πρώτο αυτό εγχείρημα διατήρησης της παγκόσμιας ειρήνης μέσω συλλογικής δράσης, πόνημα το οποίο θεωρήθηκε ουτοπικό από πολλούς ηγέτες εξαρχής, ιδιαίτέρως τους αμερικανούς ρεαλιστές;

Σύμφωνα με τον Watson «Το πρόβλημα της Κοινωνίας των Εθνών, ως μέσο διαχείρισης της αλλαγής και προσαρμογής του συστήματος στις μεταβολές της ισχύος των κρατών, ήταν ότι σχεδόν απέκλειε την αλλαγή»⁶⁵. Κατανοεί κανείς λοιπόν ότι έτεινε προς τη διατήρηση του υπάρχοντος status quo, ζήτημα εκ προοιμίου δύσκολο να κατακτηθεί σε ένα ουσιαστικά άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την ίδια πηγή, ένας ακόμη λόγος μη επιτυχίας του συστήματος της ΚτΕ ήταν ότι «...διακήρυσσε μια νέα νομιμοποίηση, αλλά ήταν υπερβολικά αδύναμη ώστε να την επιβάλει»⁶⁶ ειδικά στα πολύ ισχυρά κράτη.

Σε πρακτικό επίπεδο, η επιβολή των κυρώσεων του Συνδέσμου μπορούσε να βλάψει τα συμφέροντα των μελών που αναλάμβαναν την τήρησή τους και με δεδομένη την φιλειρηνική ψυχολογία που ακολούθησε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οι χώρες ήταν απρόθυμες να αναλάβουν στρατιωτική δράση. Ο Μπενίτο Μουσολίνι, ηγέτης της Ιταλίας, δήλωσε χαρακτηριστικά ότι «Ο Σύνδεσμος είναι πολύ καλός στο να επιβάλλεται όταν οι σπουργίτες φωνάζουν, αλλά εντελώς αδύνατος όταν κυνηγούν οι αετοί».

Το σχέδιο Αφοπλισμού της κοινωνίας των εθνών παρουσίασε τα πρώτα σημεία αδυναμίας του κατά την Παγκόσμια Διάσκεψη Αφοπλισμού του 1932-34 όπου τα μέλη της ΚΤΕ⁶⁷ έδειξαν ξεκάθαρα ότι είχαν διαφορετικές απόψεις για τον αφοπλισμό.

Σύμφωνα με τον Carr «Το περιεχόμενο μια τέτοιας συνθήκης αντικατοπτρίζει σε κάποιο βαθμό τη σχετική δύναμη των συμβαλλόμενων μερών. Τα ισχυρότερα κράτη θα επιμείνουν στο απαραβίαστο των συνθηκών που σύναψαν με τα ασθενέστερα κράτη. Τα ασθενέστερα κράτη θα καταγγείλουν τις συνθήκες που σύναψαν με τα ισχυρότερα κράτη μόλις μεταβληθεί η θέση ισχύος και το ασθενέστερο κράτος αισθανθεί αρκετά δυνατό ώστε να αποκηρύξει ή να τροποποιήσει την υποχρέωση»⁶⁸.

Συνεπώς, χώρες όπως η Γαλλία ήταν απρόθυμες να μειώσουν τους εξοπλισμούς χωρίς εγγυήσεις στρατιωτικής βοήθειας σε περίπτωση επιθέσεως, ενώ άλλες χώρες όπως η Πολωνία και η Τσεχοσλοβακία αισθανόταν ευάλωτες σε επιθέσεις από τα ανατολικά και ήθελαν την διαβεβαίωση της ΚτΕ για απάντηση σε επιθετική δραστηριότητα εναντίον των μελών της πριν αυτά αφοπλισθούν.

Τελικά, η Επιτροπή δεν κατάφερε να σταματήσει τη στρατιωτική ενίσχυση της Γερμανίας, της Ιταλίας και της Ιαπωνίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1930. Ακολούθησαν όλα τα μεγάλα γεγονότα που οδήγησαν στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όπως η επαναστρατικοποίηση της Ρηνανίας από τον Χίτλερ, η κατάληψη της Σουδητίας και της Αυστρίας, τα οποία είχαν απαγορευτεί από τη συνθήκη των Βερσαλλιών.

Το 1933, η Ιαπωνία αποχώρησε από την ΚτΕ, όπως έκανε και η Γερμανία το 1933 (χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα την αποτυχία της Παγκόσμιας Διάσκεψης Αφοπλισμού να συμφωνήσει για την ισοτιμία όπλων μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας) και η Ιταλία το 1937. Η τελευταία σημαντική πράξη της ΚτΕ ήταν η αποβολή της Σοβιετικής Ένωσης τον Δεκέμβριο του 1939 μετά την εισβολή στη Φινλανδία.

⁶⁴ ibid

⁶⁵ Adam Watson, Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας, σελ 490

⁶⁶ ibid

⁶⁷ Κοινωνία Των Εθνών

⁶⁸ E.D. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, σελ245

Όλη αυτή η σειρά διαδοχικών γεγονότων που ακολούθησε την επίθεση της Ιαπωνίας στη Μαντζουρία (18/9/1931) οδήγησε τόσο μεγάλους διανοητές της εποχής, όσο και ηγέτες να αμφισβητούν πλέον ανοικτά την ουσία της ύπαρξης της ΚΤΕ. Χαρακτηριστικές ρήσεις όπως αυτή του Λόρδου Cecil : «...δεν υπήρξε σχεδόν ποτέ στην παγκόσμια ιστορία μια περίοδος που ο πόλεμος να φαινόταν λιγότερο πιθανός από ότι σήμερα» αλλά και του Churchill ο οποίος κατηγόρησε την ΚΤΕ για «...μακροχρόνια και ανεξάντλητη αφέλεια» αποτυπώνουν γλαφυρά τον εντονότατο σκεπτικισμό που ως κύμα πλέον τοποθετούσε τις αξίες και τις διατάξεις της στη σφαίρα της 'ουτοπίας'⁶⁹.

Ο ίδιος ο Carr καταλήγει: «Η αποτυχία της δεκαετίας του 30' ήταν τόσο συντριπτική, που δεν θα μπορούσε να εξηγηθεί με όρους ατομικής δράσης ή αδράνειας... Μπορεί οι άνθρωποι να μην απέτυχαν λόγω βλακείας ή κακίας να εφαρμόσουν τις σωστές αρχές, αλλά οι ίδιες οι αρχές να ήταν εσφαλμένες ή ανεφάρμοστες»⁷⁰.

Συνεπώς, η έναρξη του Β'Π.Π. που ακολούθησε, μπορεί μεν να δικαίωνε όσους θεωρούσαν πως η Κοινωνία των Εθνών δεν θα κατάφερε να συντονίσει το ρομαντικό της όνειρο περί αποφυγής οποιασδήποτε μορφής μελλοντικής γενικευμένης σύρραξη με τη ρεαλιστική πραγματικότητα των διλλημάτων ασφαλείας στο πολύπλοκο διεθνές περιβάλλον- αλλά ταυτόχρονα πρέπει να αναγνωριστεί ότι πραγματικά ήταν μια αλτρουιστική πρώτη απόπειρα σύστασης μιας νέας παγκόσμιας κοινωνίας κρατών. Οι αρχές της Οικουμενικότητας και της Συλλογικής Ασφάλειας ήταν σημαντικά εφελθήρια για μια μελλοντικά ενωμένη Ευρώπη και πρέπει να αναγνωριστεί το γεγονός ότι η ΚΤΕ έβαλε τα θεμέλια στο ζήτημα αυτό⁷¹.

Μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) θα αντικαταστήσει τον Σύνδεσμο της Κοινωνίας των Εθνών, που καταργήθηκε επίσημα το 1946, και θα κληρονομήσει μια σειρά από φορείς και οργανισμούς που ιδρύθηκαν από τον Σύνδεσμο.

Τέλος, θα ήταν πιθανότατα παράληψη να μη γίνει αναφορά στο κίνημα του Παγγερμανισμού και στην ανάνηψη της Θεωρίας του Ζωτικού Χώρου⁷², ιδεολογικές προσεγγίσεις που ιδιαίτερος κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης (1919-1933), σμίλεσαν συνειδήσεις και σταδιακά οδήγησαν στην άνοδο του Αδόλφου Χίτλερ στην εξουσία με καθόλα νόμιμες διαδικασίες και στο ξέσπασμα του Β' Π.Π.

Ειδικότερα λοιπόν, Κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης το γερμανικό εθνικό κράτος (Ράιχ) απαρτίζεται από 17 ομόσπονδα κρατίδια. Κατά τη διάρκεια αυτής ένα ισχυρότατο πλήγμα κατά της γερμανικής δημοκρατίας δόθηκε όταν η Γαλλία, για να εξασφαλίσει την πληρωμή των χρεών, κατέλαβε τη βιομηχανική περιοχή του Ρουρ (1923) σε συμφωνία με το Βέλγιο.

⁶⁹ Βλέπε ανάλυση: E.D. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, σελ 70-71

⁷⁰ E.D. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, σελ 74

⁷¹ Βλέπε ανάλυση: Ι. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ 317

⁷² Με τον όρο Ζωτικός χώρος (αντίστοιχος με τον γαλλικό "Espace Vital" και τον γερμανικό "Lebensraum") δηλώνεται μια οικονομική και πολιτική θεωρία που εμφανίσθηκε και έλαβε μεγάλη έκταση κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου στη Γερμανία και η οποία και απετέλεσε τη δογματική βάση του Εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος του Χίτλερ. Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, ένας λαός δικαιούται να επεκταθεί σε εδάφη, που πιστεύει πως είναι απαραίτητα σ' αυτόν, προκειμένου να ικανοποιηθούν δημογραφικές και οι εξ αυτών παραγόμενες οικονομικές ανάγκες του. Οι δημογραφικοί αυτοί λόγοι θεμελιώνονται επί της έννοιας πάντοτε του φυσικού δικαιώματος ενός λαού να μη στερείται του αναγκαίου γι αυτόν εδαφικού χώρου, άνευ της ικανοποίησης του οποίου εγκυμονείται ο κίνδυνος να υποστεί τις ολέθριες συνέπειες του υπερπληθυσμού. Από οικονομικής πλευράς η επιζητούμενη επέκταση αυτή δικαιολογείται από την ιδέα του να επιτευχθεί τουλάχιστον αυτάρκεια ως προς τα κυριότερα οικονομικά αγαθά και τις πρώτες ύλες.

Ως απάντηση η κυβέρνηση αντέδρασε κηρύσσοντας παθητική αντίσταση, ενώ η υποχρεωτική χρηματοδότηση που είχε επιβληθεί στη γερμανική κυβέρνηση οδήγησε στην οριστική κατάρρευση του μάρκου και στην όξυνση του πληθωρισμού.

Ως αλυσιδωτό αποτέλεσμα της οξείας αυτής κρίσης, τα αντιδραστικά κινήματα έδωσαν το σύνθημα της εξέγερσης.

Τα αντιδραστικά αυτά κινήματα από άποψη ιδεολογικής υπόστασης είχαν τις ρίζες διαμόρφωσης τους στην εποχή του Γουλιέλμου και στις απαρχές του Παγγερμανισμού⁷³ στους κόλπους του οποίου απαντάται και η προέλευση του όρου *Lebensraum* που, περιφραστικά, αναφέρεται στη Θεωρία του Ζωτικού Χώρου⁷⁴.

Έτσι, ενώ ο Παγγερμανισμός είναι μια ευρύτερη έννοια που εκτείνεται από την εποχή της Γερμανικής ένωσης, θα τολμούσε κανείς να υποστηρίξει ότι, συγκεκαλυμμένα, συνεχίζει έως και σήμερα, μεταψυχροπολεμικά, υπό το ένδυμα μιας *Mittleueuro*, μιας περισσότερο οικονομικό-πολιτικής και εμπορικής επιβολής της Γερμανίας πάνω σε μια «ομοσπονδία» ευρωπαϊκών κρατών – με απώτερο σκοπό πιθανότατα, την παγίωση της Γερμανικής κυριαρχίας, αρχικά τουλάχιστον, στην Κεντρική Ευρώπη.

Σύμφωνα μάλιστα με τον Hajo Holborn⁷⁵, αν και το σχέδιο της δημιουργίας μιας *Mittleueuro* θεωρείται σχετικά μετριοπαθές μπροστά στις ενδόμυχες βλέψεις των παγγερμανιστών, η βασική επιδίωξη, τουλάχιστον στις αρχές της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, ήταν η αχρήστευση του παραδοσιακού συστήματος ισορροπίας των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης και η αντικατάσταση του από ένα άλλο, μονοπολικό, υπό την ηγεμονία της Γερμανίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εμμονική απομόνωση της Βρετανίας, στα πλαίσια της εδραίωσης μιας Γερμανικής μονοπωλιακής ηγεμονίας σε μια εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά, στοιχείο που θα εξεταστεί σε ακόλουθο κεφάλαιο.

⁷³ Βλέπε ανάλυση, Golo Mann, *The History Of Germany Since 1789*, σελ 518

⁷⁴ Βλέπε ανάλυση, Woodruff D. Smith, *The Ideological Origins Of Nazi Imperialism*, Oxford, U.P. 1989

⁷⁵ Hajo Holborn *A History Of Modern Germany 1848- 1945*, σελ 48-49 ; Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, σελ 98- 99, Β' τόμος

Κεφάλαιο 4: Η Ευρωπαϊκή Ιστορία μέσα από το πρίσμα των σχέσεων του Δίπολου Γερμανίας – Ρωσίας

Εισαγωγή

Στη συνέχεια ακολουθεί μια αναλυτική παράθεση των συνθηκών εκείνων που αποτέλεσαν σταθμούς στην εξέλιξη και διαμόρφωση των ισορροπιών, των συμμαχιών αλλά της ίδιας της ιστορικής μετάβασης από την εποχή του Μεσοπολέμου στον Β' Π.Π. θέτοντας παράλληλα και τις βάσεις των εξελίξεων της ψυχροπολεμικής και μεταψυχροπολεμικής εποχής.

Ξεκινώντας λοιπόν χρονολογικά, από τη λήξη του Α'Π.Π. την Οκτωβριανή επανάσταση και τη Συνθήκη του Μπρεστ – Λιτόφσκ, προχωρώντας στη ταπεινωτική για τη Γερμανία Συνθήκη των Βερσαλλιών και συνεχίζοντας με τη Συνθήκη- «κλειδί» για τις μετέπειτα σχέσεις Γερμανίας- Ρωσίας (Συνθήκη του Ράπαλλο), φθάνουμε στην ενδυνάμωση του Στάλιν, το «Σχέδιο» του και το Γερμανό- Ρωσικό σύμφωνο «μη επίθεσης» στα πρόθυρα του ξεσπάσματος του Β' Π.Π.

Οι Γερμανό-Ρωσικές Συνθήκες Πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

ια. Συνθήκη του Μπρεστ – Λιτόφσκ 1918

Μετά την Οκτωβριανή επανάσταση του 1917, την ανατροπή των Μπολσεβίκων και την έξοδο της από την Αντάντ, στις 28 Νοεμβρίου του 1917 η Ρωσία προτείνει στους Γερμανούς ανακωχή η οποία και συνάφθηκε στις 15 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.

Η ανακωχή αυτή επισφραγίστηκε με την Συνθήκη του Μπρεστ – Λιτόφσκ, μια ιστορική συνθήκη που συνομολογήθηκε στις 3 Μαρτίου του 1918 στην ομώνυμη πόλη της άλλοτε Λευκορωσίας μεταξύ της Ρωσίας των Μπολσεβίκων και των Κεντρικών δυνάμεων κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η συνθήκη αυτή χαρακτηρίστηκε επίσης και ως «συνθήκη άνευ προσαρτήσεων – άνευ αποζημιώσεων»⁷⁶.

Με τη Συνθήκη Μπρεστ - Λιτόφσκ πραγματοποιήθηκαν διαμοιρασμοί και ανακατανομές εδαφών μεταξύ Κεντρικών Δυνάμεων και Ρωσίας, με τη δεύτερη να βγαίνει εμφανώς «θιγμένη» από άποψη συμφερόντων. Συγκεκριμένα, από τη Ρωσία, αφαιρέθηκε περίπου το ένα τέταρτο των εδαφών, μετά του πληθυσμού των και σε ίδιο ποσοστό του συνόλου της βιομηχανίας της, καθώς και το ένα δέκατο του συνόλου των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των ανθρακωρυχείων της.

Συνέχεια αυτής της συνθήκης συνομολογήθηκε τον Αύγουστο του 1918 άλλη συνθήκη δια της οποίας υποχρεώθηκε η Ρωσία να καταβάλει στη Γερμανία έξι δισεκατομμύρια χρυσά μάρκα.

Στη συνομολόγηση της συνθήκης έλαβαν μέρος, εκ μέρους των Κεντρικών Δυνάμεων, εκπρόσωποι της Γερμανικής, της Αυστροουγγρικής, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και του Βασιλείου της Βουλγαρίας. Η Συνθήκη αυτή δημιούργησε πολύ μεγάλο πρόβλημα στις Δυνάμεις της Αντάντ, δεδομένου ότι μετά τη συνομολόγηση αυτή οι Γερμανοί έστρεψαν τις δυνάμεις τους στο δυτικό μέτωπο εκμηδενίζοντας ακόμα και τις συμμαχικές δυνάμεις που έμεναν στη Βαλκανική σχεδόν απομονωμένες.

Συνεχίζοντας τη μελέτη, καταλήγει κανείς στο εξής συμπέρασμα: ότι δηλαδή, παρόλα τα παραπάνω και τη φαινομενική καθήλωση της Ρωσίας εδαφικά και οικονομικά η Συνθήκη του Μπρεστ Λιτόφσκ αποδείχθηκε Πύρρειος Νίκη και για την πλευρά της Γερμανίας καθώς, αφενός βρέθηκε ουσιαστικά χωρίς συμμάχους μιας και η Βουλγαρία και η Αυστρία ζήτησαν ανακωχή, αφετέρου, ηθικά και ιδεολογικά, κλόνησε την εμπιστοσύνη του Γερμανικού λαού απέναντι σε ένα κράτος που ενώ υποσχόταν πόλεμο εναντίων της απολυταρχικής Ρωσίας, ταυτοχρόνως «επιβεβαίωνε τον μιλιταριστικό, ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του»⁷⁷. Ταυτόχρονα, θα μπορούσε κανείς να παρομοιώσει τον αντίκτυπο των γεγονότων στη Ρωσική πλευρά, με μιας μικρότερης κλίμακας «ταπείνωση» παρόμοιας με εκείνη της Γερμανίας μετά τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Οι ισορροπίες μεταξύ των σχέσεων των δύο Μ.Δ. Ρωσίας και Γερμανίας βρίσκονταν πλέον σε ακόμα λεπτότερο σκοινί, με το Ρωσικό ρεβανσισμό να οργανώνει νέες διπλωματικές και στρατηγικές κινήσεις.

⁷⁶ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, σελ 106, Β' τόμος

⁷⁷ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, σελ 106, Β' τόμος.

ιβ. Η Συνθήκη των Βερσαλλιών (1919) Όροι / Έκβαση / Συνέπειες

Η διαδοχή των ιστορικών γεγονότων κατά τη διεξαγωγή των διαβουλεύσεων περί της Συνθήκης των Βερσαλλιών έχει συνοπτικά ως εξής :

Η **Συνθήκη των Βερσαλλιών** (1919) είναι η επίσημη συνθήκη λήξης του Α Π.Π. και θεωρείται Συνθήκη Ειρήνης. Σύμφωνα με αυτή, η Γερμανία αποδεχόταν την πλήρη ευθύνη για την έναρξη του πολέμου καθώς και την πληρωμή βαρύτερων πολεμικών αποζημιώσεων σε χώρες- θύματα των επιθέσεων αυτής και των συμμάχων της. Οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους νικητές άρχισαν στις 18 Ιανουαρίου στην Αίθουσα των Κατόπτρων του Ανακτόρου των Βερσαλλιών. Η Γερμανία, η Αυστρία, η Ουγγαρία και η Ρωσία αποκλείστηκαν από τις διαπραγματεύσεις ενώ τα βασικά κράτη τα οποία στην ουσία διατύπωσαν τους όρους της συνθήκης ήταν οι ΗΠΑ, Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία, Ρωσία, Ιταλία, Βέλγιο και Σερβία. Με τη Ρωσία, την Ιταλία και άλλες πέντε χώρες να αποχωρούν, οι τελικοί όροι καθορίστηκαν από τους Άγγλο-Γάλλους και τις Η.Π.Α. Αυτή η συνθήκη θεωρήθηκε υπέρμετρα αυστηρή καθώς έριχνε όλο το βάρος της ευθύνης στους ώμους της Γερμανίας.

Περισσότερο συγκεκριμένα, η Γερμανία έχασε τα παρακάτω εδάφη⁷⁸ :

- Την Αλσατία και τη Λωραίνη⁷⁹
- το Βόρειο Σλέσβιγκ
- Τις πρωσικές επαρχίες του Πόζεν και της Δυτικής Πρωσίας που αποδόθηκαν στην νεοδημιουργηθείσα Πολωνία.
- Η Δυτική Πρωσία αποδόθηκε στην Πολωνία για να έχει διέξοδο στη θάλασσα, παρότι η περιοχή είχε σημαντικό γερμανικό πληθυσμό. Έτσι, δημιουργήθηκε ο λεγόμενος Πολωνικός Διάδρομος ή Διάδρομος του Ντάντσιχ, που αποτελούσε ταπεινωτική κίνηση στη συνείδηση των Γερμανών.
- Η Άνω Σιλεσία διαμοιράστηκε μεταξύ Πολωνίας και Τσεχοσλοβακίας.
- Η Βάρμια (Warmia) και η Μαζουρία (Masuria) αποδόθηκαν στην Πολωνία.
- Η περιοχή του Σαάρ πέρασε υπό την επικυριαρχία της Κοινωνίας των Εθνών για 15 χρόνια, στη συνέχεια θα ακολουθούσε δημοψήφισμα, με το οποίο οι κάτοικοι θα επέλεγαν αν η περιοχή θα αποδιδόταν στην Γερμανία ή στην Γαλλία. Για αυτό το διάστημα η Γαλλία είχε δικαίωμα να εξορύσσει τον άνθρακα.
- Το λιμάνι του Ντάντσιχ με το δέλτα του ποταμού Βιστούλα στη Βαλτική δημιούργησε την Ελεύθερη Πόλη του Ντάντσιχ υπό την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών.
- Οι γερμανικές αποικίες περιήλθαν υπό την επικυριαρχία της Κοινωνίας των Εθνών: η Γερμανική Ανατολική Αφρική στη Βρετανία, η Γερμανική Νοτιοδυτική Αφρική στη Νότιο Αφρική, το Καμερούν και το Τόγκο στη

⁷⁸ Πηγή: Η συγκεκριμένη απαρίθμηση προέρχεται από την Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia με αναφορές σε : Στάλιν, το μεγάλο σχέδιο - Πως ο Στάλιν σχεδίασε την έναρξη του ΒΠΠ, Βίκτορ Σουβόροφ, εκδόσεις eurobooks και J. M. Keynes, The Economic Consequences of The Peace, 1919

⁷⁹ . Η Γερμανία είχε κερδίσει αυτά τα εδάφη σύμφωνα με την προκαταρκτική συνθήκη ειρήνης που υπογράφηκε στις Βερσαλλίες στις 26 Φεβρουαρίου 1871, και με τη συνθήκη της Φρανκφούρτης στις 10 Μαΐου 1871. Τα εδάφη αυτά επανήλθαν υπό γαλλική κυριαρχία χωρίς δημοψήφισμα ήδη από την ημέρα της ανακωχής στις 11 Νοεμβρίου 1918.

Βρετανία και τη Γαλλία, η Γερμανική Σαμόα στη Νέα Ζηλανδία, η Γερμανική Νέα Γουινέα στην Αυστραλία, τα νησιά Μάρσαλ και τα νησιά του Ειρηνικού βόρεια του Ισημερινού στην Ιαπωνία.

Επιπρόσθετα στοιχεία της Συνθήκης των Βερσαλλιών όπως ότι σε αυτή περιλαμβανόταν ο όρος ότι η Γερμανία αναγνωρίζει και σέβεται την ανεξαρτησία της Αυστρίας καθώς και η ακύρωση της Συνθήκης του Μπρεστ – Λιτόφσκ, πράγματι δυναμίτιζαν ακόμη περισσότερο την ατμόσφαιρα. Η Γερμανία έπρεπε να εκκενώσει τα εδάφη που ανήκαν στις Βαλτικές χώρες καθώς και όλα τα υπόλοιπα κατεχόμενα εδάφη⁸⁰.

Αναλύοντας τα παραπάνω στοιχεία, σε συνδυασμό με τα ιστορικά καταγεγραμμένα γεγονότα δεν μπορεί κανείς να μη διαπιστώσει την επίδραση που είχαν τα οικονομικά προβλήματα που προέκυψαν λόγω της αποπληρωμής και η γερμανική οργή για τους όρους της Συνθήκης στην κατάρρευση της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, την άνοδο του Χίτλερ και, τελικά, την έκρηξη του Β΄ Παγκόσμιου Πόλεμου.

Ο ίδιος ο Κέυνς, στο βιβλίο του *The Economic Consequences of the Peace* (1920) τόνιζε γλαφυρά ότι η «Καρχηδόνια Ειρήνη των Βερσαλλιών, θα δυναμίτιζε οποιαδήποτε προσπάθεια για ανάκαμψη στην Ευρώπη... Οι άνθρωποι δεν είναι πάντοτε διατεθειμένοι να πεθάνουν ήσυχα. Διότι η λιμοκτονία, που σε ορισμένους φέρνει τον λήθαργο και την ανημπόρια της απόγνωσης, σε άτομα διαφορετικού ταμπεραμέντου προξενεί τη νευρική αστάθεια της υστερίας και τρελή απόγνωση. Κι αυτοί στην απελπισία τους μπορεί να ανατρέψουν τα υπολείμματα οργάνωσης και να καταποντίσουν τον ίδιο τον πολιτισμό στη προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν όπως μπορούν τις κυρίαρχες ανάγκες του ατόμου.»⁸¹.

Παρόλη τη ρομαντική διάθεση και την προσέγγιση ισότητας του προέδρου Ουίλσον σχετικά με τις διατάξεις της Κοινωνίας των Εθνών και τη μελλοντική εξασφάλιση των ισορροπιών στον ευρωπαϊκό χώρο, οι ευρωπαίοι σύμμαχοι του φάνηκε ότι παρόλο τον πόνο και την απώλεια που βίωσαν, δεν ήταν διατεθειμένοι να ξεχάσουν εύκολα και να αφήσουν πίσω τη δυστυχία που είχε επιφέρει ο πόλεμος.

Με πρωτοστάτη τη Γαλλία και τον Πρωθυπουργό Κλεμανσό οι σύμμαχοι έκαναν κατανοητές τις προθέσεις τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επίσημες θέσεις του Κλεμανσό, σύμφωνα με τις οποίες, επιδιωκόμενος απώτερος σκοπός θα ήταν, ο αφοπλισμός και περιορισμός του Γερμανικού στρατού σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μην υπάρξει ποτέ ξανά σε θέση να απειλήσει τη Γαλλία ή οποιοδήποτε άλλο Ευρωπαϊκό κράτος.

Ταυτόχρονα, σε ένα κλίμα ρεβανσισμού, επεδίωξε και τον απόλυτο πολιτικό παροπλισμό των προπολεμικών Γερμανικών πολιτικών αλλά και τον ναυτικό αφοπλισμό της Γερμανίας ώστε η Γαλλία να έχει έλεγχο και επί του εμπορίου της. Στο ίδιο κλίμα, η Γαλλία επεδίωξε και εδαφική ρεβάνς διεκδικώντας την επιστροφή από τη Γερμανία της Αλσατίας και της Λωρραίνης και τη διανομή των γερμανικών αποικιών στους νικητές του πολέμου. Σύμφωνα με τον Τσακαλογιάννη, παραφράζοντας τον Κέυνς, η εξάντληση και εξαθλίωση της Γερμανίας και της Αυστρίας από τους νικητές συμμάχους, προκαλεί στην ουσία τη μελλοντική καταστροφή των τελευταίων, καθώς υπήρχαν «άρρηκτοι ψυχολογικού και ηθικού δεσμοί μεταξύ τους»⁸²- προμηνύοντας έτσι στην ουσία το ξέσπασμα του Β΄ Π.Π.

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραληφθεί για ακόμη μία φορά αναφορά στην ίδρυση- στα πλαίσια της Συνθήκης των Βερσαλλιών -και της Κοινωνίας Των Εθνών με

⁸⁰ Βλέπε υποσημείωση 73

⁸¹ John Maynard Keynes, *The Economic Consequences of the Peace*, σελ 235

⁸² John Maynard Keynes, *The Economic Consequences of the Peace*, 1920, σελ 235

Παρατίθεται μεταφρασμένο στο :Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β΄ τόμος, σελ 119

πρωτοβουλία του Αμερικανού προέδρου Ουίλσον , αναλυτικότερη παρουσίαση για την οποία γίνεται σε επόμενο κεφάλαιο.

Ιγ. Η Συνθήκη του Λοκάρνο , (1922)

Σύμφωνα με τον Carr, η συνθήκη του Λοκάρνο αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των βασικών λειτουργιών της πολιτικής ισχύος που ακολουθούν τα κράτη. Σχετιζόταν με την επιδίωξη θέσπισης μίας συνθήκης εγγύησης των Δυτικών συνόρων της Γερμανίας και απορρίφθηκε κατηγορηματικά από την πλευρά της Γαλλίας. Η ισοροπία ισχύος μεταξύ των δυο αυτών κρατών τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς καθόρισαν τη στάση τους έναντι της συνθήκης αλλά και η σταδιακή διαφοροποίηση της υπάρχουσας εκείνης κατάστασης παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον το οποίο ο Carr επισημαίνει στη συνέχεια. Πιο συγκεκριμένα ο ίδιος σημειώνει « Την περίοδο αυτή-παραμονές της εισβολής στην κοιλάδα του Ρούρ - η Γερμανία είχε κάθε λόγο να φοβάται τη Γαλλία, ενώ η Γαλλία δε φοβόταν καθόλου την ανίσχυρη Γερμανία, έτσι η συνθήκη δεν παρουσίαζε κανένα ενδιαφέρον για τη Γαλλία. Δυο χρόνια αργότερα η κατάσταση είχε αλλάξει... Η Γερμανία θα μπορούσε να ξαναγίνει κάποια μέρα ισχυρή..Ήταν η ψυχολογική στιγμή κατά την οποία ο φόβος των Γάλλων για τη Γερμανία είχε περίπου εξισορροπηθεί με το φόβο της Γερμανίας για τη Γαλλία... και η συνθήκη τώρα ήταν ευπρόσδεκτη και για τις δύο χώρες⁸³».

Ταυτόχρονα το γεγονός ότι η Γερμανία τη δεδομένη εκείνη στιγμή δεν ήταν σε τέτοια κατάσταση ισχύος ώστε να σκέφτεται ακόμα αναθεωρητικά, επισφράγιζε το γεγονός ότι δεν είχε πρόθεση να παραβιάσει τις ρήτρες αποστρατικοποίησης της Συνθήκης των Βερσαλλιών και συνεπώς ήταν καθόλα έτοιμη για μια συνθήκη που θα διασφάλιζε για κάποιο χρονικό διάστημα τα δυτικά της σύνορα.

Εν συνεχεία και καθώς σταδιακά η ισχύς της Γερμανίας παρουσίαζε αυξητικούς δείκτες , η Συνθήκη του Λοκάρνο αποκτούσε όλο και λιγότερη σημασία για τη Γερμανία, η οποία και τελικά «δεν είχε καμία σημασία για τη Γερμανία παρά μόνο ως μια επιβεβαίωση των όρων αποστρατικοποίησης της Συνθήκης των Βερσαλλιών, τη οποία μπορούσε τώρα να ελπίζει ότι θα κατέλυε⁸⁴».

ιδ. Η Συνθήκη του Ράπαλο, (1922) και η σημειολογία της

Στα πλαίσια της συστηματικής προσπάθειας ανασύστασης του Γερμανικού κράτους κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, αποτέλεσαν κοινό στόχο μεταξύ της πλειοψηφίας των Γερμανών ηγετών, τόσο οι αναθεωρητικές τάσεις ανατροπής του υπάρχοντος status quo , όσο και οι προσπάθειες μεγιστοποίησης της ελάχιστης πλέον στρατιωτικής δύναμης της χώρας.

Ως έκφραση των παραπάνω τάσεων, στις 16 Απριλίου 1922 η Σοβιετική Ρωσία και η Γερμανία υπέγραψαν στο Ράπαλο σύμφωνο φιλίας. Με το σύμφωνο αυτό, τα δύο συμβαλλόμενα μέρη παραιτούνταν αμοιβαία από τις πολεμικές επανορθώσεις, επαναλάμβαναν τις διπλωματικές τους σχέσεις, θέσπιζαν στις εμπορικές τους σχέσεις κάθε μία υπέρ της άλλης τη ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους και αποφάσιζαν να διαβουλεύονται μεταξύ τους πάνω σε σοβαρά διεθνή προβλήματα.

Η σημαντικότερη δε παράμετρος της συμφωνίας αυτής, ήταν στην ουσία το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση παρείχε στη Γερμανία το δικαίωμα να χρησιμοποιεί το Ρωσικό έδαφος για εκγύμναση στελεχών της σε απαγορευμένα όπλα (βαρύ πυροβολικό, τανκς, αεροπορία), για πειραματισμό σε νέα όπλα, για παραγωγή

⁸³ E.D. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, σελ151

⁸⁴ *ibid*

πολεμικού υλικού, για δοκιμή μεθόδων χημικού πολέμου και άλλες στρατιωτικές διευκολύνσεις οι οποίες αφενός καταπατούσαν σχεδόν επιδεικτικά τους όρους της Συνθήκης των Βερσαλλιών, αφετέρου συνέβαλλαν στη δημιουργία του νέου Γερμανικού στρατού που έδωσε στον Χίτλερ τη βάση για την οργάνωση της πανίσχυρης δύναμης που άλωσε την Ευρώπη κατά τον Β΄Π.Π.

Σχετικά με τη συνθήκη του Ράπαλο γεννιούνται κάποια εύλογα ερωτήματα που πραγματικά είναι απορίας άξιον το πώς ευφυέστατοι ηγέτες, μερικών από τις μεγαλύτερες δυνάμεις του κόσμου, δεν μπόρεσαν να προβλέψουν τα στοιχεία που θα δυναμίτιζαν τις ισορροπίες μεταξύ των, σε βαθμό αρκετό να προκαλέσει μια δεύτερη παγκόσμια σύρραξη.

Μια συμφωνία λοιπόν όπως αυτή του Ράπαλο, η οποία έγινε σε καιρό ειρήνης, με μια Γερμανία τσακισμένη από την ήττα και που περιελάμβανε παροχή «ασύλου» και συνθηκών οικοδόμησης μιας ισχυρής στρατιωτικής γερμανικής μηχανής, τόσο από άποψη εκπαίδευσης όσο και από άποψη οργάνωσης και χειρισμού βαρέων οπλικών συστημάτων, γεννούνται εύλογοι προβληματισμοί για το αν η Ρωσική ηγεσία προέβλεψε τη μελλοντική της εξέλιξη ή όχι. Ταυτόχρονα, σε επίπεδο κατασκοπείας, το πώς κατέστη δυνατό να μην υπήρξε η παραμικρή διαρροή προς τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Μεγάλες Δυνάμεις σχετικά με την παράβαση των όρων μιας τόσο αυστηρής συνθήκης, την οποία μάλιστα οι ίδιες με στόμφο είχαν θέσει. και εν τέλει, δε μπορεί παρά να μη γεννηθούν ερωτηματικά σχετικά με τον εντοπισμό των κινήτρων που ώθησαν τη Σοβιετική κυβέρνηση να κλείσει τη συμφωνία του Ράπαλλο -με την οποία άρχιζε ουσιαστικά ο επανεξοπλισμός της Γερμανίας.

Όποια και να υπήρξαν τα πραγματικά κίνητρα, το βέβαιο είναι ότι σε επίπεδο στρατηγικής και διπλωματίας σημειώνεται μια αμοιβαία προσέγγιση των δυο αυτών δυνάμεων, με προσωρινή σύγκλιση συμφερόντων, πίσω από την οποία πιθανότατα κρύβονται διαφορετικές μελλοντικές βλέψεις. Ταυτόχρονα γεγονός αποτελεί η χρονική καθυστέρηση στη συνέχιση των όποιων εκατέρωθεν βλέψεων, η οποία επίσης πιθανότατα εξυπηρετούσε κάποιους σκοπούς των δυνάμεων αυτών.

Ιδ. Το Σχέδιο Στάλιν (1928-1938) και η απόδοση του

Ο Στάλιν, συνειδητοποιεί ότι αν η Ρωσία επιθυμούσε να γίνει ένας βασικός παίκτης στην τότε διεθνή αγορά θα έπρεπε να αφήσει το αγροτικό της παρελθόν, να βιομηχανοποιηθεί και να αυξήσει την παραγωγή της σε εγχώρια αλλά και ανταγωνιστικά προϊόντα. Για να το πετύχει αυτό δημιουργεί στη ουσία τρία πενταετή σχέδια, μεταξύ του 1928 και 1938, γνωστά συνολικά και ως «Σχέδιο Στάλιν» με στόχο να καταστήσει το Ρωσικό έθνος στρατιωτικά και βιομηχανικά ακέραιο. Το Σχέδιο Στάλιν παρουσιάζεται αναλυτικότερα στη ενότητα της παρούσης εργασίας : *Η Συμβατική Ισχύς της Γερμανίας και η Συνθήκη Αφοπλισμού.*

ιε. Το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο Μη Επίθεσης 1939

(Σύμφωνο Μολότοφ) ή Συμφωνία Χίτλερ- Στάλιν και η συμβολή του στην έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πόλεμο

Το 1917 βρίσκει τη Γερμανία πολεμάει σε δύο μέτωπα, στο Δυτικό εναντίον των Γάλλων και των Άγγλων και στο Ανατολικό εναντίον των Ρώσων. Επιδίωξή της είναι να συντρίψει τους αντιπάλους της σε ένα από τα μέτωπα αυτά ή να συνάψει μαζί τους ειρήνη, επωφελή γι' αυτή, ώστε να μεταφέρει τα στρατεύματά της από εκεί στο άλλο μέτωπο. Αυτό όμως μπορούσε να γίνει μόνο στο ρωσικό μέτωπο όπου ο αντίπαλος ήταν εξασθενημένος. Προς την κατεύθυνση αυτή, κατέβαλε προσπάθειες

χρησιμοποιώντας κάθε μέσο. Ένα απ' αυτά ήταν και η ενίσχυση κάθε επαναστατικού κινήματος που θα εξασθένιζε τη ρωσική κυβέρνηση και το στρατό. Από την πλευρά της ναζιστικής Γερμανίας, ο Χίτλερ, ενώ σχεδίαζε επίθεση κατά της Πολωνίας, ήθελε να αποφύγει με κάθε τρόπο τον πόλεμο των δυο μετώπων, όπως υπήρξε για την Γερμανία ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος του 1914.

Στα πλαίσια αυτών των ισορροπιών, υπεγράφη στις 23 Αυγούστου 1939 το Σύμφωνο μη Επίθεσης μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της ναζιστικής Γερμανίας. Κατόπιν αυτού, η Γερμανία του Χίτλερ θα επιτιθέταν στην Πολωνία δίχως τον κίνδυνο να τους εμποδίσει η Σοβιετική Ένωση. Η τελευταία, η οποία γνώριζε καλά την επιθυμία του Χίτλερ να επεκτείνει το «ζωτικό χώρο» της Γερμανίας στην ανατολική Ευρώπη, κατανοούσε την επικινδυνότητα της κατάστασης για τα δικά της ζωτικά συμφέροντα και κέρδιζε χρόνο για να προετοιμάσει τον Κόκκινο Στρατό και την οικονομία της Σοβιετικής Ένωσης καθώς επίσης και για να κάνει τις απαραίτητες μετεγκαταστάσεις πληθυσμού προς τα ενδότερα της χώρας, ώστε να μπορεί να αντισταθεί σε πιθανή επίθεση των ναζιστικών δυνάμεων⁸⁵.

Το Σύμφωνο Μη- Επίθεσης της Γερμανίας με τη Σοβιετική Ρωσία, αποδείχτηκε ιστορικά ότι ήταν ένα σύμφωνο στην ουσία πολεμικό αφού, εκτός από το κύριο μέρος του, με το οποίο δεσμεύονταν η Σοβιετική Ένωση να μη βοηθήσει τη Γαλλία και την Αγγλία αν αποφάσιζαν να επέμβουν υπέρ της Πολωνίας σε περίπτωση πολέμου καθώς επίσης αναλάμβανε την υποχρέωση να προμηθεύσει στη Γερμανία σιτάρι, πετρέλαιο, σπάνια μέταλλα και άλλα χρήσιμα προϊόντα, υπήρχε και ένα μυστικό πρωτόκολλο που προέβλεπε εδαφικές μεταβολές σε περίπτωση πολέμου.

Σ' αυτό ορίζονταν εκτός των άλλων και ότι «..Μόνο με βάση τις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις θα είναι δυνατό ν' αποφασισθεί κατά πόσο τα συμφέροντα των δύο μερών καθιστούν επιθυμητή τη διατήρηση ενός ανεξάρτητου Πολωνικού κράτους. Οπωσδήποτε οι δύο κυβερνήσεις θα λύσουν αυτό το θέμα με μια φιλική συνεννόηση».⁸⁶

Το μυστικό πρωτόκολλο αναφέρονταν και στις Βαλτικές χώρες εκ των οποίων η μεν Λιθουανία περιέρχονταν στη γερμανική σφαίρα επιρροής, οι δε Εσθονία, Λεττονία και Φινλανδία στη Σοβιετική σφαίρα. Λίγο αργότερα τροποποιήθηκε το πρωτόκολλο και η Λιθουανία περιήλθε στη σφαίρα Σοβιετικής επιρροής με αντάλλαγμα Πολωνικά εδάφη που πήρε η Γερμανία.

Ο πόλεμος ουσιαστικά άρχισε την ώρα της υπογραφής του συμφώνου αυτού, δηλαδή στις 23 Αυγούστου, αφού η Σοβιετική Ρωσία άναψε στον Χίτλερ το πράσινο φως και κανένας δεν μπορούσε πια να τον σταματήσει. Μία βδομάδα αργότερα, δηλαδή στη 1 Σεπτεμβρίου 1939, τα γερμανικά στρατεύματα εισέβαλαν στη Πολωνία και προχώρησαν σαρωτικά. Στις 17 Σεπτεμβρίου μπήκε στον πόλεμο και η Ρωσία. Η Πολωνία διαμελίζονταν για τέταρτη φορά στην ιστορία της.

Από πολλούς μελετητές η έλλειψη επαρκών στοιχείων καθιστούν μη αποδείξιμη την υποτιθέμενη συμφωνία, ενώ η υποτιθέμενη μυστικότητα που της προσδίδεται, θεωρείται ότι έχει σκοπό να «ισορροπήσει» τα πράγματα κατά των Σοβιετικών.

Με όρους ανάλυσης στρατηγικής μεθόδου, η στρατηγική μεταφοράς βαρών που εφάρμοσε ο Στάλιν μέσω του Γερμανό- Ρωσικού Συμφώνου Μη- Επίθεσης, απέτυχε, την ίδια στιγμή που το 1940 ο Χίτλερ εισέβαλε στη Γαλλία και ήταν έτοιμος να εισβάλει και στην ίδια τη Ρωσία. Σύμφωνα δε με το Νικήτα Χρουστσόφ καθώς παρατηρούσε την αντίδραση του σαστισμένου Στάλιν από την είδηση της πτώσης της Γαλλίας και τη στροφή του Χίτλερ προς τη Ρωσία: «Η Σοβιετική Ένωση

⁸⁵ Βλέπε ανάλυση: Ρεϊμόν Καρτιέ, *Ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τ. Α', Πάπυρος*, Αθήνα, 1966,σελ 10

⁸⁶ ibid

αντιμετώπιζε την πλέον πειστική και θανάσιμη απειλή στην ιστορία. Αισθανόμαστε σα να αντιμετωπίζουμε αυτή την απειλή τελείως μόνοι»⁸⁷

Το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο, πέραν από τα προλεγόμενα, αποτελεί για πολλούς μελετητές ένα εξαιρετικό δείγμα άσκησης Realpolitik καθώς οι ιδεολογικές διαφορές της Κομμουνιστικής Ρωσίας και της Ναζιστικής Γερμανίας, έρχονται σε δεύτερη μοίρα προκειμένου να εξυπηρετηθεί το εθνικό συμφέρον εκατέρωθεν . Πιο συγκεκριμένα «...η Γερμανία και η Ρωσία είχαν τότε πολλά οφέλη να αποκομίσουν από τη μεταξύ τους συμφωνία, ενώ για τη Σοβιετική Ρωσία τυχόν συμμαχία με τη Γαλλία και τη Βρετανία θα συνοδευόταν από πολύ μικρότερα οφέλη»⁸⁸.

ii. Ο Μεσοπόλεμος και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος Ως Αποτέλεσμα καταστολής μιας Μεγάλης Δύναμης

Εισαγωγή

Στον μεσοπόλεμο υπό μορφή συνοπτικής απαρίθμησης, θα μπορούσε κανείς να πει ότι τα κύρια αίτια αποσταθεροποίησης της ήδη εύθραυστης ισορροπίας μεταξύ των Μ.Δ. ήταν κατά κύριο λόγο οι συμφωνίες μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο που επέβαλαν ένα καθεστώς σχεδόν ταπεινωτικό για το υπερτροφικό "Εγώ" της Γερμανίας -που σε συνδυασμό με τις αβάστακτες αποζημιώσεις και την απώλεια των αποικιακών κερδών προετοίμασαν το έδαφος ώστε να φέρουν τον Χίτλερ στην εξουσία. Ταυτόχρονα ο , αναφερόμενος σε προηγούμενη ενότητα ουτοπισμός γύρω από την Κοινωνία των Εθνών για πολλούς μελετητές πιστεύεται ότι είχε εφαρμογή μόνο μεταξύ μικρομεσαίων δυνάμεων αντί για εξισορρόπηση μεταξύ των δυνατών κρατών σε εναντίωση οδήγησαν σε κινήσεις κατευνασμού και νέες διενέξεις⁸⁹.

Πιο συγκεκριμένα, οι ανικανοποίητες μετά το πέρας του Α Π.Π. εδαφικές βλέψεις των ευρωπαϊκών κρατών, τα προβλήματα των μειονοτήτων και ο εθνικισμός ήταν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του αναθεωρητισμού, δηλαδή της πολιτικής των δυσारेστημένων χωρών να αναθεωρήσουν το καθεστώς που προέκυψε από τις μεταπολεμικές συνθήκες ειρήνης.⁹⁰

Σε μια γενική διαπίστωση οι όροι ειρήνης που επιβλήθηκαν στη Γερμανία, δεν ήταν προϊόν διαπραγματεύσεων αλλά στην ουσία «υπαγόρευσης» στους «ηττημένους». Πράγματι, σκοπός , ειδικά της συνθήκης των Βερσαλλιών , ήταν να αποδυναμωθεί η Γερμανία σε τόσο μεγάλο βαθμό, ώστε να μην καταφέρει να αποτελέσει ποτέ ξανά απειλή για την Ευρώπη. Αυτό θα επιτυγχανόταν με μια σειρά από Στρατιωτικά,

⁸⁷ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ. 378

⁸⁸ Albert S. Lindermann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης*, σελ 408

⁸⁹ Βλέπε ανάλυση: Adam Watson, *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, σελ 490

⁹⁰ Βλέπε ανάλυση: I. Κολιόπουλος , *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, εκδ. Βάνιας, Θεσ/κη 2001, σελ 323

Διπλωματικά, Εδαφικά, Ηθικά και Οικονομικά μέτρα⁹¹. Στρατιωτικά η Γερμανία υποχρεούταν πλέον σε οπλικούς περιορισμούς, αριθμητικούς περιορισμούς σε έμπυχο δυναμικό ανδρών, κατάργηση υποχρεωτικής θητείας, κατάργηση Γενικού Επιτελείου (μεγάλο πλήγμα στην οργάνωση και καθοδήγηση οποιασδήποτε επιχείρησης) καθώς και σε περιορισμό Ναυτικής δύναμης.

Εδαφικά, η Αλσατία και η Λωρραίνη, περιοχές η απώλεια των οποίων δεν ξεχάστηκαν ποτέ από τους Γάλλους εντεινόντας τις αντιγερμανικές τους τάσεις, επανεντάσσονται στη Γαλλία ενώ η Γερμανική επαρχία Σάαρ μαζί με τα ορυχεία της υπάγεται στην Κοινωνία των Εθνών (για 15ετία) και τελεί υπό την εκμετάλλευση της Γαλλίας ως αντίποινα για τα δικά της κατεστραμμένα ορυχεία.

Όπως διαφαίνεται, η ταπείνωση για τη Γερμανία συνεχίζεται. Ένα ακόμα πλήγμα όσον αφορά τα εδαφικά, ήταν σίγουρα και η απαγόρευση οποιασδήποτε ενοποιητικής κίνησης με την Αυστρία. Βέβαια οι μεγαλύτερες εδαφικές απώλειες της Γερμανίας ήταν προς τα Ανατολικά, όπου η Πολωνία πήρε το μεγαλύτερο τμήμα της Δυτικής Πρωσίας. Συγκεκριμένα δε, το γερμανικό λιμάνι Dazing περνούσε στην Πολωνία αφήνοντας μόνο έναν «διάδρομο» πρόσβασης της Γερμανίας σε αυτό και αποτελώντας μια από τις βασικότερες αιτίες του Β'Π.Π. αργότερα⁹² Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επαναληφθούν κάποια προαναφερόμενα στοιχεία σχετικά με τη σύσταση και τη λειτουργία της Κοινωνίας των Εθνών, καθώς ο ουτοπισμός των ιδεών της διαδραμάτισε το δικό του ρόλο στην αποσταθεροποίηση των λεπτών ισορροπιών του Μεσοπολέμου.

Γνωρίζουμε ότι οι δυνάμεις του 20ου αιώνα συγκρότησαν ένα διεθνές όργανο που υποτίθεται ότι θα προστάτευε την ειρήνη μέσω των διαπραγματεύσεων. Η Κοινωνία των Εθνών ήταν ένα συλλογικό όργανο που συγκροτήθηκε με την προτροπή του Πρόεδρου των ΗΠΑ, Γούντροου Ουίλσον. Σκοπός της ήταν η επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών χωρίς την προσφυγή στη βία. Η άρνηση των ΗΠΑ όμως να γίνουν μέλος της, της αφείρεσε κύρος και δύναμη, καθιστώντας τον θεσμό περισσότερο λειτουργικό σε ζητήματα μεταξύ μικρών κρατών παρά μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων οι οποίες γνώριζαν πολύ καλά τα περιθώρια αυτόβουλης δράσης τους αλλά και το ρίσκο των επιπτώσεων το ποίο συχνά έπαιρναν. Η Κ. τ. Ε. δεν ήταν επιβλητικής ισχύος κυρίως εξαιτίας της διαφορετικής ερμηνείας των αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων της, που έδιναν οι μεγάλες δυνάμεις ώστε να εκφράζουν τις επιδιώξεις τους⁹³.

Εξαιτίας των παραπάνω, η Κοινωνία των Εθνών δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει στο ζήτημα των αποικιών της Γερμανίας, υποκύπτοντας στις διαθέσεις των νικητών. Έτσι, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι ενώ οι ιδεαλιστές υποστηρικτές της προσέβλεπαν στην Κ.τ.Ε. μια νέα ηθική και έννομη τάξη μεταξύ των κρατών, αντιθέτως οι ρεαλιστές όπως οι Γάλλοι την έβλεπαν μόνο ως μέσο καταπολέμησης του αναθεωρητισμού⁹⁴.

Στην περίπτωση της Γερμανίας και σε επίπεδο διπλωματίας, η ίδια η Γερμανία αποκλειόταν από την Κοινωνία των Εθνών και γενικότερα από το δικαίωμα να συνάψει οποιαδήποτε σχέση χωρίς την ομόφωνη συγκατάθεση του Συμβουλίου της Κ.τ.Ε. Αυτό επιβάρυνε ακόμη περισσότερο την κατάρρευση του γερμανικού ηθικού.

⁹¹ Βλέπε ανάλυση: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 112.

⁹² E.H. Carr, *International Relations Between The Two World Wars : 1919-1939* New York, Macmillan, 1947, παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 113

⁹³ Βλέπε ανάλυση: Adam Watson, *Η Εξέλιξη της Διεθνούς Κοινωνίας*, σελ490

⁹⁴ Κολιόπουλος Ι.Σ., *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2001, σελ 332

Έτσι, το πλήγμα όπως ήταν αναμενόμενο ήταν βαρύ για τη Γερμανία καθώς ο αποτροπιασμός και η καχυποψία των υπολοίπων κρατών απαιτούσε για να εκτονωθεί, δημόσια παραδοχή των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας από τους Γερμανούς, έκδοση της Γερμανικής στρατιωτικής ηγεσίας εν καιρώ πολέμου προκειμένου να δικαστεί από διεθνές δικαστήριο και φυσικά ένα στίγμα που δύσκολα υποχώρησε από τις συνειδήσεις των λαών της Ευρώπης.

Τέλος, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ όψη ως παράγοντες αποσταθεροποίησης, τα προβλήματα που δημιουργούσε ο αναθεωρητισμός, επιδεινώνονταν από τις οικονομικές εξελίξεις.

Πράγματι, από μια περισσότερο συγκριτική θεώρηση των παραγόντων που συνηγόρησαν στην τελική ανατροπή της λεπτής ισορροπίας δυνάμεων κατά το Μεσοπόλεμο, διαπιστώνει κανείς ότι οι οικονομικοί παράμετροι της συνθήκης των Βερσαλλιών (σε συνδυασμό με τις εδαφικές απώλειες ρεβανσιστικού τύπου, κυρίως από τη μεριά των Γάλλων) αποτέλεσαν βασικό παράγοντα αποσταθεροποίησης.

Τα διαρκή οικονομικά προβλήματα των εργατικών τάξεων, κυρίως στις ηττημένες χώρες δημιουργούσαν προστριβές και αναγωγή τους στα αποτελέσματα του πόλεμου.

Ανοικτή και απροκάλυπτη επιδίωξη Γαλλίας και Ιταλίας υπήρξε ο «οικονομικός αφοπλισμός» αν επιτραπεί αυτή η έκφραση, της πρότερης οικονομικής δύναμης της Γερμανίας η οποία ενοχοποιείτο σε μεγάλο βαθμό για τις απαρχές τόσο της γερμανικής επιθετικότητας αλλά και του Γερμανικού Προβλήματος γενικότερα. Και το βασικό όχημα υπό το μανδύα του οποίου υλοποιήθηκε αυτή η πολιτική των νικητών του Α ΠΠ ήταν οι πολεμικές αποζημιώσεις.

Σύμφωνα με τον Keynes, το άρθρο 231 της Συνθήκης των Βερσαλλιών, καθιστούσε τη Γερμανία τη μοναδική υπεύθυνη για την πληρωμή συντάξεων στα θύματα του πολέμου και τις οικογένειες τους, ενώ ο ίδιος υποστηρίζει ότι το ποσό ήταν τόσο αστρονομικό ώστε να μην οριστεί επακριβώς από τη συνθήκη. Στην ουσία η Γερμανία «πλήρωνε μια Λευκή Επιταγή στους Συμμάχους»⁹⁵.

Πέραν αυτών όμως η Γερμανία υποχρεούταν και σε περαιτέρω υποχωρήσεις. Συγκεκριμένα θα έπρεπε να παραχωρήσει στους συμμάχους το μεγαλύτερο μέρος του εμπορικού της στόλου, ένα τμήμα του αλιευτικού της στόλου, να ναυπηγήσει για τους συμμάχους πλοία συνολικής χωρητικότητας 200.000 τόνων, να καταβάλει μεγάλες ποσότητες άνθρακα και να καλύψει τα έξοδα κατοχής των Γαλλικών δυνάμεων στη Ρηνανία⁹⁶. Ως επίλογο της ενότητας αυτής θα είχε ενδιαφέρον να παραθέσουμε αυτούσια τα λόγια του Keynes τα οποία δίνουν ένα μεγάλο ποσοστό της αλήθειας σχετικά με τον οικονομικό ευνουχισμό της ηττημένης Γερμανίας και την επίδραση του στη συνείδηση του πληγωμένου εγωισμού ενός πρώην ισχυρού κράτους: «εάν ο ευρωπαϊκός εμφύλιος πόλεμος πρόκειται να καταλήξει με τη Γαλλία και την Ιταλία να καταχρώνται της πρόσκαιρης θέσης τους ως νικητές για να καταστρέψουν τη Γερμανία και την Αυστρία, οι οποίες βρίσκονται τώρα εξαντλημένες, προκαλούν και τη δική τους καταστροφή, καθώς υπάρχουν άρρηκτοι οικονομικοί και ψυχολογικοί δεσμοί μεταξύ αυτών και των θυμάτων τους»⁹⁷.

⁹⁵ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 117-119

⁹⁶ Βλέπε ανάλυση: John Maynard Keynes, *The Economic Consequences Of The Peace*, London, Macmillan, 1920., σελ 82& 88

⁹⁷ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 119.

iiα. Τα χαρακτηριστικά της εύθραυστης ισορροπίας μεταξύ των υπόλοιπων Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων (Αγγλίας- Γαλλίας) και της Γερμανίας

Η διάσπαση της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας δημιούργησε πολλά προβλήματα σε σχέση με τα σύνορα των κρατών που προέκυψαν και τις εθνότητες που υπήρχαν σε αυτά. Η ύπαρξη εθνικών κρατών ήταν κάτι που εξυτηρητούσε τη Βρετανία και τη Γαλλία, δημιουργώντας μια ζώνη κρατών γύρω από τη Γερμανία και τη Ρωσία, ώστε να εκμεταλλεύονται τις αποικίες τους έχοντας ταυτόχρονα ένα είδος κυριαρχίας στην Ευρώπη. Οι φιλοδοξίες των δεύτερων όμως, στρέφονταν σε αυτά ακριβώς τα εδάφη⁹⁸.

Ο θρίαμβος του Γαλλικού κυρίως εθνικισμού και ρεβανσισμού και η αρπακτική διάθεση των νικητών με την εξάπλωση του έθνους-κράτους, δημιούργησε το πολιτικό πρόβλημα των μειονοτήτων, που οδήγησε σε προστριβές και συγκρούσεις. Όπου το κράτος ταυτιζόταν με ένα συγκεκριμένο έθνος, η παρουσία άλλων εθνοτήτων στο εσωτερικό του ήταν άμεση απειλή για την ειρήνη⁹⁹. Επιπρόσθετα, η χάραξη των συνόρων και η προσθαφαίρεση εδαφών χωρίς να ληφθούν υπόψη οικονομικά κριτήρια, είχαν σοβαρές επιπτώσεις και στην οικονομία των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Για παράδειγμα, η διάσπαση της Αυστροουγγαρίας είχε διαλύσει την εμπορική ενότητα που υπήρχε με άξονα το Δούναβη¹⁰⁰. Η Γαλλία και η Βρετανία βγήκαν εξουθενωμένες από τον πόλεμο. Πιο συγκεκριμένα, η Γαλλία φοβόταν έντονα μια νέα γερμανική ισχυροποίηση και πάλευε να ανορθωθεί οικονομικά, υπονομεύοντας παράλληλα κάθε γερμανική δυνατότητα ανάκαμψης. Η Βρετανία και η Αμερική όμως θεωρούσαν επικίνδυνη την πιθανότητα μιας οικονομικής και στρατιωτικής παντοδυναμίας και δεν υποστήριζαν τη Γαλλία στο ζήτημα αποπληρωμής των γερμανικών επανορθώσεων¹⁰¹.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες αποχώρησαν από την εμπλοκή στα πολιτικά της Ευρώπης και η Ρωσία είχε επίσης απομονωθεί. Αυτό προκάλεσε επιδείνωση των σχέσεων Γαλλίας- Γερμανίας καθώς δεν υπήρχε εξωτερικός εξισορροπητής ενώ η Βρετανία ήταν η μόνη που μπορούσε να έχει το ρόλο μεσολαβητή, βγαίνοντας από τον απομονωτισμό της καθώς ήταν πλέον επιτακτική η ανάγκη εμπλοκής με τα τεκταινόμενα της Ευρώπης. και ήδη είχε καταλάβει ότι δεν μπορούσε να αγνοεί τα ευρωπαϊκά ζητήματα. Υπήρξε λοιπόν μια στροφή της Βρετανίας προς ανάμειξη στα ευρωπαϊκά, με κύριο στόχο τη διατήρηση μιας ευρωπαϊκής ισορροπίας¹⁰².

⁹⁸ Βλέπε ανάλυση: Mazower Mark, *Σκοτεινή Ήπειρος*, Δ' έκδ., εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004

⁹⁹ *ibid.*

¹⁰⁰ Βλέπε ανάλυση: Ι. Κολιόπουλος, *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, εκδ. Βάνιας, Θεσ/κη 2001, σελ. 326-327

¹⁰¹ Βλέπε ανάλυση: Bernstein- mizla, *Ιστορία της Ευρώπης Γ Τόμος*, σελ 43

¹⁰² Bernstein- mizla, *Ιστορία της Ευρώπης Γ Τόμος*, σελ 43

iiβ. Τα Αίτια Αποσταθεροποίησης της Μεσοπολεμικής Ισορροπίας Ισχύος και η Επανεμφάνιση του Γερμανικού Ζητήματος

Κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου (1919-1938) σύμφωνα με τα ιστορικά δεδομένα υπήρχαν πέντε μεγάλες δυνάμεις στην Ευρώπη, ισορροπώντας σε ένα πολυπολικό σύστημα οριακής, θα έλεγε κανείς, ισορροπίας.

Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Σοβιετική Ένωση σε πρώτο στάδιο μέχρι την προσθήκη και της Αυστροουγγαρίας ισορροπούσαν χωρίς να υπάρχουν δείγματα επιβολής στους υπολοίπους οποιοδήποτε εξ αυτής της «ομάδας» κρατών. Δεν υπήρχε δηλαδή κάποιος δυναμικός ηγεμόνας.

Μιλώντας με αριθμούς, στον τομέα της οικονομικής ισχύος η Γερμανία κατάφερε με την πάροδο του χρόνου να υπερκαλύψει τη Βρετανική υπεροχή. Οι υπόλοιπες δυνάμεις απείχαν αρκετά από το να χαρακτηριστούν ισχυρές οικονομικές μονάδες.

Στρατιωτικά, τόσο η Γερμανία, όσο και η Αγγλία (και σίγουρα η Γαλλία) βρισκόταν σε επίπεδα αρκετά χαμηλής ισχύος, τουλάχιστον έως τη δεκαετία του 30' όπου η Γερμανία άρχισε να μειώνει αισθητά αυτή τη διαφορά με ισχυροποιημένο και περισσότερο πολυάριθμο στρατό για να φτάσει στις αρχές του 1938 να έχει τον ισχυρότερο στρατό στην Ευρώπη όντας πλέον σε θέση να υλοποιήσει τις ακραία αναθεωρητικές της τάσεις σε ένα καθαρό μοτίβο επιθετικού ρεαλισμού¹⁰³.

Συνοπτικότερα και σύμφωνα με τον Mearsheimer, κατά την περίοδο του μεσοπολέμου η χάρτα των ευρωπαϊκών δρώντων στο τότε τρέχον σύστημα ισορροπίας ισχύος παρουσίαζε την ακόλουθη εικόνα.

Οι δύο βασικότεροι αντίπαλοι μιας Γερμανίας που αργά και με μεθοδικές κινήσεις στο διπλωματικό, οικονομικό και στρατιωτικό τομέα μεθόδευε την υλοποίηση των αναθεωρητικών της σχεδίων και φυσικά την απαγκίστρωση από την ταπείνωση των Βερσαλλιών, ήταν η Γαλλία και η Ρωσία. Οι Γερμανογαλλικές σχέσεις υπήρξαν οι πιο ξεκάθαρα ανταγωνιστικές και τεταμένες εξ αυτών κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Βασικός και έκδηλος στόχος των Γάλλων ήταν ο πλήρης «παροπλισμός» της Γερμανίας, σε όλους τους βασικούς συντελεστές ισχύος της και σε τέτοιο βαθμό και διάρκεια που θα καθιστούσε αδύνατη οποιαδήποτε επανάληψη επιθετικής συμπεριφοράς της έναντι των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών.

Οι Ρωσογερμανικές ισορροπίες ήταν περισσότερο πολύπλοκες καθώς αμφιταλαντεύονταν μεταξύ περιόδων «φιλικών» σχέσεων σύμπνοιας και περιόδων αμφότερης καχυποψίας. Οι σχέσεις της Γερμανίας με το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν καλές στα πλαίσια του εφικτού, όσο φυσικά η Γερμανία δεν απειλούσε τη ναυτική υπεροχή της Βρετανίας ή γενικότερα την ανάπτυξη στον οικονομικό τομέα.

Ταυτόχρονα δεν θα πρέπει να παραληφθεί και η χαρακτηριστική τάση της Βρετανίας να διαχωρίζει εαυτόν από τις υπόλοιπες ηπειρωτικές ευρωπαϊκές δυνάμεις, διατηρώντας, έστω και σε επίπεδο ιδεών, το βλέμμα της ταυτόχρονα στραμμένο και προς τον Ατλαντικό και τις Η.Π.Α. όπως επίσης και την τάση της να λειτουργεί ως παρατηρητής ή εξωτερικός εξισορροπητής των υπολοίπων, πράγμα βέβαια που δεν κατάφερε να διατηρήσει και στους δυο παγκόσμιους πολέμους.

Η Αυστροουγγαρία μέχρι και το διαμελισμό της χαρακτηρίζεται από τον Mearsheimer ως «άσπονδος εχθρός»¹⁰⁴ της Γερμανίας, ενώ οι σχέσεις Ιταλίας- Γερμανίας

¹⁰³ Βλέπε ανάλυση: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ 382-383*

¹⁰⁴ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ 374*

παρέμειναν καλές παρόλο που η πρώτη πολέμησε εναντίων της δεύτερης κατά τον Α.Π.Π.

Φυσικά, τονίζοντας ξανά ότι η παραπάνω θεώρηση είναι μια συνοπτική αναφορά των σχετικών ισορροπιών μεταξύ των ευρωπαϊκών στο κατώφλι του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, θα προχωρήσουμε στην επόμενη υποενότητα σε μια συνολική αποτίμηση της θέσης και δράσης της Γερμανίας από τον Μπίσμαρκ μέχρι και τον Χίτλερ και τον Β' Π.Π.

liγ. Συνθήκη Παράδοσης Άνευ Όρων της Γερμανίας 1945

Με μια ισχυρή Σοβιετική Ένωση να έχει εξαπλώσει τα στρατεύματα έως το 1944 σε όλη σχεδόν την Ανατολική, Ευρώπη, ο Τσόρτσιλ επεδίωκε προσωρινή ειρήνη, ο Ρούσβελτ φαινόταν πρόθυμος να συνθηκολογήσει με τον Στάλιν με αντάλλαγμα το διαμελισμό της Γερμανίας και αργότερα τον Ρώσο-ιαπωνικό πόλεμο και ο Στάλιν είχε πλήρη επίγνωση της ισχύος του τη δεδομένη στιγμή¹⁰⁵. Η διάσκεψη του Πότσδαμ, προαστίου του Βερολίνου που ακολούθησε το 1945, ήταν η τελευταία διάσκεψη των ηγετών των τριών μεγάλων συμμαχικών δυνάμεων αμέσως μετά την παράδοση άνευ όρων της Ναζιστικής Γερμανίας και τον Τερματισμό του Β' Π.Π. στην Ευρώπη. Στη διάσκεψη αυτή συμμετείχαν οι Τρούμαν, Στάλιν και Τσόρτσιλ και από πολλούς χαρακτηρίστηκε ως μια απλή πρόφαση για την ικανοποίηση των συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων με στόχο τον διαμερισμό των ζωνών επιρροής τους στον Ευρασιατικό χώρο. Οι ιστορικές αποφάσεις που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης του Πότσδαμ και σχετίζονται άμεσα με τη Γερμανία, συνοψίζονται στα παρακάτω¹⁰⁶:

- Η Γερμανία δεν θα διαμελιζόταν, ούτε θα μετατρεπόταν σε χώρα καθαρά αγροτική (σχέδιο Μοργκεντάου) ενώ θα αντιμετωπιζόταν ως ενιαία οικονομική οντότητα.
- Η Γερμανία θα χωριζόταν σε τέσσερις ζώνες κατοχής αντιστοίχως με τις Μ.Δ. του Συμβουλίου.
- Η Γερμανία θα πλήρωνε βαριές πολεμικές επανορθώσεις στους συμμάχους. Μόνο στην ΕΣΣΔ είχε ορισθεί να καταβάλει 20 δις δολάρια.
- Η Γερμανία θα έχανε μεγάλο μέρος των Ανατολικών της εδαφών. Η ΕΣΣΔ θα προσαρτούσε την Αν. Πρωσία και η Πολωνία θα έπαιρνε επίσης μέρος της Πρωσίας και της Πομερανίας.
- Η Γερμανία θα επέστρεφε τα εδάφη της Αλσατίας και της Λωρραίνης στη Γαλλία. Επίσης χάνει εδάφη της Αυστρίας.

Επίσης από διαδικτυακές πηγές¹⁰⁷ παραθέτονται και οι επιπλέον ρυθμιστικές αποφάσεις:

- Άσκηση δίωξης κατά των Γερμανών εγκληματιών πολέμου. Αυτή η συμφωνία οδήγησε στη Δίκη της Νυρεμβέργης.

¹⁰⁵ Βλέπε ανάλυση: Serge Berstein-Pierre Mizla, *Ιστορία της Ευρώπης*, τόμος Γ', σελ167

¹⁰⁶ Serge Berstein-Pierre Mizla, *Ιστορία της Ευρώπης*, τόμος Γ', σελ168

¹⁰⁷ Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές σε: Ρεϊμόν Καρτιέ, *Ιστορία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου*, Πάπυρος, Αθήνα, 1964

- Ανακοίνωση μιας δήλωσης σχετικά με τους σκοπούς κατοχής της Γερμανίας από τους Συμμάχους. Ως βασικοί σκοποί καθορίστηκαν η αποναζιστικοποίηση, ο εκδημοκρατισμός, η αποκέντρωση και η κατάργηση των καρτέλ.
- Προκειμένου να εξαλειφθεί το πολεμικό δυναμικό της Γερμανίας, απαγορεύτηκε η παραγωγή όπλων, πυρομαχικών, όλων των τύπων αεροσκαφών και πλοίων. Η παραγωγή μετάλλων, χημικών, μηχανημάτων και άλλων υλικών απαραίτητων σε μια πολεμική οικονομία, θα ελεγχόταν αυστηρά και θα περιοριζόταν στις καθορισμένες ανάγκες της χώρας. Τα πλεονάσματα παραγωγής παρόμοιων υλικών θα παραδίδονταν στους Συμμάχους ως μέρος των πολεμικών επανορθώσεων ή θα καταστρέφονταν.
- Κατά την οργάνωση της γερμανικής οικονομίας, η βασική έμφαση θα δινόταν στην ανάπτυξη της γεωργίας και βιομηχανίας ειδών οικιακής χρήσεως ενώ κατά τη διάρκεια της Κατοχής η Γερμανία θα αντιμετωπιζόταν ως ενιαία οικονομική οντότητα.
- Εξασφάλιση ότι το βιοτικό επίπεδο στη Γερμανία δεν θα ξεπερνούσε το μέσο ευρωπαϊκό όρο. Οι τύποι και η ποσότητα των βιομηχανιών που θα διαλύονταν για την επίτευξη αυτού του στόχου θα αποφασιζόταν αργότερα.

Τέλος, σύμφωνα με τον Keynes, συμφωνήθηκε οι πολεμικές επανορθώσεις της Γερμανίας προς την ΕΣΣΔ να ληφθούν από τη σοβιετική ζώνη κατοχής της χώρας ενώ το 10% της βιομηχανικής παραγωγής από τη δυτική ζώνη κατοχής που δεν θα χρειαζόταν στη γερμανική οικονομία σε καιρό ειρήνης, θα μεταφερόταν στην ΕΣΣΔ μέσα σε δύο χρόνια. Ο Στάλιν πρότεινε, και έγινε αποδεκτό, η Πολωνία να εξαιρεθεί από τη "μοιρασιά" και στο τέλος να της αποδοθεί το 15% από όσα θα λάμβανε η ΕΣΣΔ.¹⁰⁸

iiδ. Οι πρώτες σκέψεις για την εμφάνιση ενός πιθανού «μοτίβου» συμπεριφοράς της Γερμανίας που συνιστά σε μια διαχρονικότητα του Γερμανικού Ζητήματος

Ξεκινώντας από τη Γερμανία του Γουλιέλμου, οι ιστορικοί εντοπίζουν ήδη μια έκδηλη τάση της χώρας, όχι απλά αναθεωρητική, αλλά με βλέψεις «παγκόσμιας» κυριαρχίας. Η γνωστή Weltpolitik αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας εκτεταμένης Γερμανικής Αυτοκρατορίας στην Αφρική¹⁰⁹. Αφήνοντας όμως τα υπερφιλόδοξα σχέδια του παρελθόντος, κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, η Γερμανία απλά περιόρισε τις αναθεωρητικές της τάσεις στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού χώρου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τις εγκατέλειψε.

Η έλευση του Μπίσμαρκ και η ενοποίηση των γερμανόφωνων κρατιδίων της Γερμανικής Συνομοσπονδίας σε μια ενοποιημένη Γερμανία το 1871 στην ουσία επιτεύχθηκε με τη διεξαγωγή και επιτυχή έκβαση τριών πολέμων (Πρωσία εναντίων Δανίας/ Αυστρίας/ Γαλλίας) στα πλαίσια της θεώρησης του Επιθετικού Ρεαλισμού που ήδη είχε αρχίσει να την χαρακτηρίζει ως χώρα.

¹⁰⁸ Βλ. ανάλυση : John Maynard Keynes, *The Economic Consequences Of The Peace*, London, Macmillan, 1920., σελ 106-140

¹⁰⁹ Stephen Van Evera, *Causes Of War: Power and the Rots of Conflict*, N.Y. Cornell University Press, σελ. 202-3 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων* σελ 37

Εν συνεχεία ο Mearsheimer παρατηρεί και σημειώνει ότι παρότι ο Μπίσμαρκ είχε την ευκαιρία κατά τις δεκαετίες 1870- 1890 να προβεί σε επιθετικούς πολέμους , απέφυγε να το κάνει αρκούμενος στη διατήρηση του status quo . Οι συλλογισμοί οδηγούν στην αναζήτηση των παραγόντων που τελικά συγκράτησαν μια ισχυρή τότε Γερμανία υπό την καθοδήγηση ενός εμβληματικότερου ηγέτη από το να υλοποιήσει την Weltpolitik.

Η αλήθεια συνοψίζεται στο ότι, έπειτα από τα απαραίτητα checks and balances που κάθε ηγέτης στα πλαίσια του πολιτικού ρεαλισμού οφείλει να κάνει , ο Μπίσμαρκ κατανόησε ότι μπορεί μεν μια ισχυροποιημένη Γερμανία να κατάφερνε έναν ή περισσότερους επεκτατικούς πολέμους, αυτοί όμως ίσως αποτελούσαν την απαρχή της έντονης και συνασπισμένης κινητοποίησης των υπολοίπων Μεγάλων Δυνάμεων εναντίον της, άρα και την ήττα της.

Αυτό, διότι η Γερμανία μπορεί μεν να είχε αναπτύξει πλέον έναν ποιοτικά ανώτερο στρατό, όμως ένας πόλεμος σε πολλαπλά μέτωπα θα ήταν ακόμα καταστροφικός για την ίδια.

Κατά λέξη , ο Mearsheimer τόνισε ότι « κατά τη διάρκεια των τριών δεκαετιών του Μεσοπολέμου, ήταν σαφές στους Γερμανούς ηγέτες ότι αν η Γερμανία εισέβαλλε στη Γαλλία ή στη Ρωσία, θα κατέληγε να πολεμά εναντίον και των δυο- και ίσως ακόμα και του Ηνωμένου Βασιλείου – σε έναν διμέτωπο πόλεμο»¹¹⁰.

Έτσι καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα, ότι σαφώς και η Γερμανική επιθετικότητα και οι αναθεωρητικές τάσεις προϋπήρχαν και σταδιακά ενισχύονταν, σε ένα μίγμα ρεβανσισμού, επαλήθευσης της Θεωρίας Ζωτικού Χώρου και ιδεαλιστικών «ονείρων» της Weltpolitik , απλά, η μελέτη της κατάστασης της σχετικής ισχύος της Γερμανίας στον Ευρωπαϊκό χώρο, δεν έδινε ακόμα ικανοποιητικά αποτελέσματα ώστε να επιχειρηθεί η υλοποίηση όλων των παραπάνω.

Τη σχετική διασφάλιση δε της αποφυγής ενός Ρωσογαλλικού μετώπου, την είχε επιδιώξει ο Μπίσμαρκ και στο παρελθόν με την περίφημη Συνθήκη Αντασφάλισης¹¹¹ στις 13 Ιουνίου 1887. Ο ίδιος βέβαια γνώριζε ότι εάν αποφαιζόταν μεταξύ των Γαλλο-Ρώσων ένας συνασπισμός άμυνας- προάσπισης των ζωτικών τους συμφερόντων, η Συνθήκη δεν θα είχε πια καμία ισχύ.

Σε μια προσπάθεια χρονολογικής παρατήρησης της πορείας παγίωσης , τουλάχιστον ως όρου, του «Γερμανικού Ζητήματος» , το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, προϋπήρχε σε συνειδητά λανθάνουσα κατάσταση, απαντούνται συγκεκριμένα γεγονότα- σταθμοί που επηρέασαν την πορεία της Γερμανίας προς τον επιθετικό ρεαλισμό.

Από τον 19ο αιώνα ήδη, πραγματοποιείται η πρώτη ίσως αδιαμφισβήτητη κίνηση ανατροπής του υπάρχοντος status quo από την πλευρά της Γερμανίας. Συγκεκριμένα, αυτό πραγματοποιήθηκε με τον ανοιχτό Ναυτικό ανταγωνισμό της με τη Μ. Βρετανία, τόσο σε επίπεδο εμπορίου , όσο φυσικά και σε επίπεδο εξοπλισμών. Αυτό αποτέλεσε μια ξεκάθαρη επίδειξη τόσο δύναμης, όσο και δυναμικής υπεροχής.

Εν συνεχεία, η Γερμανική επιθετικότητα εκφράζεται με τη Γαλλό- Μαροκινή κρίση του 1905 κατά την οποία η πρώτη απροκάλυπτα επιδιώκει την απομόνωση της

¹¹⁰ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ 378

¹¹¹ George F. Kennan, *The Decline Of Bismark's European OrderQ Franco- Russian Relations, 1875- 1890* παρατίθεται μεταφρασμένο από : John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, σελ. 378

Γαλλίας από τη Βρετανία και τη Ρωσία. Η αποτυχία της πρώτης αυτής ανοικτά επιθετικής κίνησης οδήγησε στην ουσία στη δημιουργία της Τριπλής Συνεννόησης¹¹².

Η αναθεωρητική κινητικότητα της Γερμανίας συνεχίζει με τη δεύτερη Μαροκινή κρίση το 1911, με σχεδόν την ίδια αιτιολογία (απομόνωση και ταπείνωση της Γαλλίας) αλλά και σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα (ενδυνάμωση και παγιοποίηση της Triple Entente)

Ακολουθεί η δημιουργία της κρίσης της Βοσνίας το 1914, κατά την οποία η Γερμανία προκαλεί έναν τοπικό πόλεμο στα Βαλκάνια με εμπλεκόμενες την Αυστροουγγαρία και την Σερβία και με απώτερο σκοπό να πληγούν οι Γαλλορώσοι , χωρίς αρχικά να προβλέψουν την επέκταση του πολέμου σε «παγκόσμια» ηπειρωτικά επίπεδα. Έτσι στην ουσία η Γερμανία δίνει το εναρκτήριο λάκτισμα του Α' Π.Π. έστω και χωρίς να ήταν ακριβώς αυτός ο αρχικός της υπολογισμός σύμφωνα με τον Mearsheimer. Το «Γερμανικό Ζήτημα» έκτοτε παίρνει σάρκα και οστά ως προσπάθεια περιορισμού των συμμαχικών δυνάμεων και εγκαθίδρυση ηγεμονίας στην Ευρώπη.

Η ταπείνωση της συνθήκης των Βερσαλλιών και η πλήρης αποδυνάμωση όλων των συντελεστών ισχύος της Γερμανίας κατά τη διάρκεια της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης , δεν σταμάτησαν τη γερμανική «μεγάλη ιδέα». Αντιθέτως όλοι οι ηγέτες κατά την περίοδο αυτή είχαν ως στόχο, τόσο την ανατροπή της συνθήκης, όσο και την επέκταση εκ νέου του ζωτικού της χώρου. Παράδειγμα και «αποδεικτικό στοιχείο» των παραπάνω υπήρξε η Συμφωνία του Ράπαλο το 1922 με τη Σοβιετική Ένωση που επέτρεπε την εκπαίδευση Γερμανών στρατιωτικών και αξιωματούχων σε βαρέα οπτικά συστήματα σε Ρωσικό έδαφος, καταστρατηγώντας στην ουσία τους όρους αποπλισμού της Συνθήκης των Βερσαλλιών¹¹³. Φυσικά όλες οι παραπάνω ενδείξεις και αποδείξεις του μοτίβου επιθετικού ρεαλισμού που επισφραγίζουν την ύπαρξη αυτού που ονομάζουμε «Γερμανικό Ζήτημα» έχουν ως φυσική εξέλιξη και κορύφωση τους τη Ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ και (1933-1945) και την πεμπουσία της επιθετικής διεκδίκησης ζωτικού χώρου και προσπάθεια επιβολής ηγεμονίας, στη συνέχεια.

Στα πλαίσια της διαχρονικότητας που πιθανότατα παρουσιάζει το Γερμανικό Ζήτημα, μετουσιώνεται όπως θα δούμε σε ακόλουθα κεφάλαια, σε μια «Στρατηγικά Κορεσμένη»¹¹⁴ αλλά πολιτικά, θεσμικά, οικονομικά και εμπορικά ισχυρότατη δύναμη αξία δημιουργίας διλλημάτων ασφαλείας στην υπόλοιπη Ευρώπη. Αυτή η πραγματικότητα όμως δεν στέκεται εμπόδιο, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο της ανάλυσης των συντελεστών ισχύος της χώρας, στην κλιμακωτή οργάνωση ενός οργανωμένου- έστω μικρής κλίμακας- Γερμανικού στρατού (Bundeswehr)¹¹⁵.

Το σύγχρονο Γερμανικό κράτος, δε δείχνει προς το παρόν αναθεωρητική διάθεση εδαφικών διεκδικήσεων, αλλά θα μπορούσε κανείς να πει πως η ισχύς του στους υπόλοιπους συντελεστές της αυξάνεται σταθερά παρότι ανήκει και η ίδια στην Ευρώπη της Κρίσης.

Όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Lindemann : «..Η ενωμένη Γερμανία είναι η πολυπληθέστερη χώρα της Ε.Ε. και διαθέτει συγκριτικά αδιάφθoraus και αποτελεσματικούς θεσμούς..Η Γερμανική Ισχύς στην Ευρώπη είναι πλέον Ήπια (Soft

¹¹² Βλέπε ανάλυση: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ58-60

¹¹³ Hans W. Gatzke, "Russo- German Military Collaboration During the Weimar Republic", *American Historical Review* 63, No.3 / April 1958, σελ.565-97

¹¹⁴ Hans Kundhani, *Germany as a Geo-economic Power*, *The Washington Quarterly*, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

¹¹⁵ Βλέπε υποσημείωση 153

Power)..Δε βασίζεται ούτε στη στρατιωτική κατοχή, ούτε στη τρομοκρατία της Γκεστάπο»¹¹⁶.

Κεφάλαιο 5 : Το Ευρωπαϊκό Ψυχροπολεμικό Σύστημα Ισορροπίας Δυνάμεων και ο Υπερπόντιος Εξισορροπητής (Η.Π.Α)

Εισαγωγικά

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την αλληλοεξόντωση των Μεγάλων Δυνάμεων και των συμμάχων τους, ουσιαστικά στην Ευρώπη η μοναδική χώρα- κάτοχος ισχύος ήταν η Σοβιετική Ένωση. Η παροδική αυτή μονοπολικότητα του Διεθνούς Συστήματος άρχισε να κλονίζεται άμεσα καθώς οι Η.Π.Α παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά ίσως, τόσο ανοικτά αποφασισμένες να σταθούν εμπόδιο σε όποιες βλέψεις της Ρωσίας για ηγεμονία στην περιφέρεια. Σύγχρονοι αναλυτές υποστηρίζουν σχετικά με την τελική εκτροπή της μεταπολεμικής κατάστασης προς τον Ψυχρό Πόλεμο ότι « Ο Ψυχρός Πόλεμος, ακόμη και αν δεν υπήρχε, θα έπρεπε να κατασκευαστεί» ώστε να αποφευχθεί ο κλονισμός από το βάθρο των Η.Π.Α από μια δεύτερη κολοσσιαία υπερδύναμη¹¹⁷.

Ταυτόχρονα, οι υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις του ευρωπαϊκού χώρου, πέραν της οδυνηρής φάσης που βίωναν- καταμέτρηση των απωλειών σε κάθε τομέα- είχαν το βλέμμα στραμμένο και στην ανακατανομή των ισορροπιών στο διεθνές περιβάλλον ,

¹¹⁶ Albert S. Lindermann, Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης, σελ 569

¹¹⁷ George Marshall: Statement 1945-1959, Penguin, 1987, chapt. XI παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία* , Β' τόμος, σελ 315

στην πραγμάτωση της ανατροπής του status quo antes και στην επιδίωξη της ευνοϊκότερης δυνατής θέσης.

Παρόλα τα ενοποιητικά συναισθήματα που ενεργοποίησε ο αποτροπιασμός των ευρωπαίων μετά το τέλος των δυο Παγκοσμίων Πολέμων- τα οποία οδήγησαν εκτός των άλλων και στην κοινή στροφή Γερμανίας και Γαλλίας έναντι των Ρώσων- η «προοπτική επικράτησης μιας δεσπόζουσας κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας η οποία θα υπερβαίνει τις υφιστάμενες εθνικές ταυτότητες, απομακρύνεται όλο και περισσότερο, καθώς πολλοί Ευρωπαίοι δεν την θεωρούν ούτε εφικτή, ούτε επιθυμητή»¹¹⁸.

Κάθε χώρα, βασισμένη στην ατομική της ιστορία, γεωπολιτική της θέση και υπόσταση ,στο ενεργοποιημένο μετά τον πόλεμο ένστικτο αυτοσυντήρησης , στα «μαθήματα» του παρελθόντος αλλά και σε μια βαθύτερη γνώση των ανταγωνιστών τους πλέον, διαμόρφωσε το δικό της διπλωματικό και στρατηγικό δρόμο κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου (1945-1991).

Στη συνέχεια θα μελετηθεί η εικόνα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ισορροπίας Δυνάμεων κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αλλά και η έναρξη μιας περιόδου εξόδου των Η.Π.Α από τον απομονωτισμό του παρελθόντος.

Η Γαλλία

Η Γαλλία υπήρξε ίσως το κράτος με τις ισχυρότερες ψυχολογικές και εθνικές «άμυνες» ,αν επιτραπεί η έκφραση, έναντι του Γερμανικού Ζητήματος, από τις απαρχές της ένωσης των Γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ έως τον Β.Π.Π και από την ανασύνταξη της μεταψυχροπολεμικής Ευρώπης έως και τη σταδιακή ενδυνάμωση της Γερμανίας που φθάνει στις μέρες μας.

Οι τέσσερις βασικότερες επιδιώξεις της Γαλλίας κατά την περίοδο μετά τον Β.Π.Π. θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής: Ισορροπία και σταθερότητα στη Δυτική Ευρώπη, έλεγχος και «συγκράτηση» της Γερμανίας , ισόρροπες ατλαντικές σχέσεις και ισορροπία με τις ηπειρωτικές δυνάμεις της Ανατολικής Ευρώπης. Όλα αυτά εμπλουτισμένα στον κεντρικό πυρήνα της Γαλλικής σκέψης που ήταν η εθνική ανεξαρτησία, το εθνικό γόητρο και φυσικά η διατήρηση της θέσης της ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης¹¹⁹.

Έτσι στα πλαίσια των παραπάνω σταθερών της Γαλλίας, οι βασικές επιδιώξεις της χώρας έναντι του Γερμανικού Ζητήματος, περνούν από το δρόμο της διπλωματίας και τη δημιουργία συνεργατικών σχέσεων με τη Γερμανία (που έφεραν και γαλλογερμανική συνθήκη φιλίας το 1963), προσπάθεια περιορισμού της μέσω του κοινού Οράματος της Ενωμένης Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, στήριξη διακυβερνητικών μηχανισμών συνεργασίας σε διπλωματία, ασφάλεια και άμυνα. Οι εμπειρίες και ο απολογισμός ενός πολέμου στον οποίο η Γερμανία έδειξε μια όψη των δυνατοτήτων αλλά και βλέψεων , είχαν ενδυναμώσει σαφέστατα όμως τις ήδη βαθειά ριζωμένες αντιλήψεις της Γαλλίας σχετικά με την τρωτότητα

¹¹⁸ Albert S. Lindermann, Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης, σελ 429

¹¹⁹ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 71

γεωπολιτικής της θέσης . Θεωρούσε εαυτόν απειλούμενη από κάθε κατεύθυνση καθότι «στριμωγμένη» μεταξύ ισχυρών ηπειρωτικών (Γερμανία) και ναυτικών δυνάμεων (Αγγλία) με μια Ρωσία ως ταυτόχρονη –όχι και τόσο μακρινή απειλή- και αντιμετωπίζοντας τις Η.Π.Α με μια αρχική καχυποψία.

Στο πλαίσιο λοιπόν της κυρίαρχης αυτής αντίληψης, η Γαλλία από το 1944 έως το 1947 υποστήριζε το διαμελισμό της Γερμανίας, την καταβολή από την τελευταία βαρύτατων πολεμικών αποζημιώσεων , την παρατεταμένη κατάληψη γερμανικών εδαφών αλλά και τη σταδιακή αποβιομηχανοποίηση και αγροτικοποίηση της (ένα από τα σημεία που βρέθηκε σε σύμπτωση με τις Η.Π.Α και τον υπουργό οικονομικών Morgenthau)¹²⁰ Έτσι, ιδιαίτερος μετά την άνοδο στην εξουσία του Στρατηγού Ντε Γκολ, ένα από τα βασικότερα διλήμματα που απασχολούσαν τη Γαλλία ήταν σχετικά με το αν θα ήταν προτιμότερη η μετατροπή της Γερμανίας σε ένα αποδυναμωμένο κράτος υπό διεθνή έλεγχο ή η ένταξη της στα πλαίσια μιας νέας Ευρωπαϊκής τάξης πραγμάτων (με απώτερο σκοπό και πάλι τον έλεγχο της).

Σε όλα αυτά, ιστορικά παραθέτοντας, προστίθεται και η απαίτηση μαζί με τις υπόλοιπες πληγείσες δυνάμεις υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις από τη Γερμανία, επιδίωξη προσάρτησης των περιοχών δυτικά του Ρήνου και επιδίωξη συμμαχίας Γαλλίας, Βρετανίας και Σοβιετικής Ένωσης για την αντιμετώπιση ενδεχόμενης γερμανικής απειλής.

Σταδιακά λοιπόν οι θέσεις και οι στάσεις της Γαλλίας έναντι στο Γερμανικό ζήτημα διακρίνονται από μεγαλύτερη απολυτότητα και ευθύτητα που αντικατοπτρίζεται στο δίλημμα «Τι θα ήταν προτιμότερο; Μία Ευρωπαϊκή Γερμανία ή μια Γερμανοποίηση της Ευρώπης;» .Δηλαδή, όπως παρατηρεί ο καθηγητής Π. Ήφαιστος : « ..Μιας αντιμετώπισης του Γερμανικού προβλήματος είτε μέσω διαδικασιών ένταξης – ολοκλήρωσης σε νέους θεσμούς(όπως αρχικά επιχειρήθηκε από Γαλλία και Γερμανία στο Σύμφωνο της Δουνκέρκης) είτε, με εξισορρόπηση μέσω συμμαχιών και ενδυνάμωσης των εσωτερικών συντελεστών ισχύος (πυρηνικά όπλα-οικονομία).¹²¹ .» .

Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί, καθώς προχωρούσε η Γαλλία , έστω ακόμη σε θεωρητική βάση, στην σύσταση του Πυρηνικού της Δόγματος και η απαίτηση αποτροπής της απόκτησης πυρηνικών από την Γερμανία με οποιοδήποτε τρόπο. Ζωτικά συμφέροντα ασφαλείας και πρωτίστως το συμφέρον επιβίωσης λοιπόν εξακολουθούσαν- και εξακολουθούν υπό άλλα προσχήματα, να οδηγούν τη Γαλλία σε ιδιαίτερος αμυντική στάση έναντι της πραγματικότητας που λέγεται Γερμανικό Ζήτημα, οικοδομώντας την αρχιτεκτονική μεγάλου μέρους της διεθνούς διπλωματίας και στρατηγικής της σχετιζόμενα με αυτό.

Όσον αφορά το ζήτημα της εξωτερικής εξισορρόπησης , η Γαλλία επί Ντε Γκολ δραστηριοποιήθηκε με εντυπωσιακούς διπλωματικούς ελιγμούς ώστε να τους χρησιμοποιήσει σαν πολλαπλασιαστές ισχύος. Συγκεκριμένα « ...Συμμάχησε με τη Βρετανία για να εξισορροπήσει τους Αμερικανούς και τους Σοβιετικούς, προσέγγισε τους Σοβιετικούς με σκοπό να διατηρήσει την πρωτοβουλία κινήσεων προς τη Γερμανία, συνεννοήθηκε με τους υπόλοιπους ώστε να ελεγχθούν τυχόν γερμανικές αναθεωρητικές τάσεις, και σύναψε με τη Γερμανία και τους υπόλοιπους δυτικοευρωπαίους συμφωνίες με σκοπό να προωθήσει τις ευρωπαϊκές διακρατικές

¹²⁰ Hardach Karl, The Fontana Economic History of Europe, Collins Glasgow, 1976, σελ 208 από: Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3

¹²¹ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 75

συσπειρώσεις που επιδίωκε ώστε να αντισταθεί και στην υπερβολική Αμερικανική επιρροή»¹²².

Στην ύπαρξη των σταδιακά αυξανόμενων προκλήσεων και αναθεωρητικών συμπεριφορών της Γερμανίας αλλά και της Σοβιετικής Ένωσης, η Γαλλία σύμφωνα με το στρατηγό Ντε Γκολ έπρεπε «..να αποκτήσει τα δικά της μέσα σύγχρονης αποτροπής παγκόσμιας εμβέλειας»¹²³. Δήλωση που προμηνύει την ακόλουθη ανοικτή επιλογή της Γαλλίας να ακολουθήσει μια Πυρηνική Στρατηγική που θα αποτελούσε στο μέλλον το βασικό άξονα γύρω από τον οποίο θα περιστρεφόταν η άμυνα και η διπλωματία της ως χώρα.

Λεπτομέρειες σχετικά με την πυρηνική στρατηγική της Γαλλίας δεν θα αναφερθούν σε αυτό το σημείο, όμως, θα πρέπει να τονιστεί ότι από τη στιγμή που η χώρα επέλεξε αυτή την οδό πολλαπλασιασμού του συνολικού συντελεστή Ισχύος της, κατάφερε σε μεγάλο βαθμό να φέρει εις πέρας τις βασικές της επιδιώξεις. Μέσα σε αυτές ήταν η πολιτική αναβάθμιση του ρόλου και της θέσης της στη διεθνή πολιτική, μα πάνω από κάθε τι, η εθνική της ανεξαρτησία η οποία βασιζόταν πλέον σε ισχυρότερα θεμέλια καθότι μελλοντικά η χώρα μετατράπηκε σε μια ανεξάρτητη πυρηνική δύναμη και μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σύμφωνα με τον Kreile Michel, το πυρηνικό δόγμα για τη Γαλλία αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα τον «εξισωτή

ισχύος» (power equalizer) στις σχέσεις της με τα ισχυρότερα κράτη του διεθνούς συστήματος¹²⁴.

Η Βρετανία

Πριν τη μετάβαση του διεθνούς συστήματος από τη λήξη των δυο Παγκοσμίων Πολέμων στη μετέπειτα ψυχροπολεμική εποχή, Ο Halford Mackinder ανέπτυξε τη θεωρία του « Ευροατλαντικού Βάθρου Ισχύος». Στη θεωρία αυτή ο Mackinder υποστηρίζει, εκτός των άλλων, ότι η ισορροπία των δυνάμεων στο ευρασιατικό χώρο θα διασφαλιζόταν αν οι ναυτικές δυνάμεις δημιουργούσαν ένα διακρατικό συνασπισμό που θα ήλεγχε τις αναθεωρητικές τάσεις στον ηπειρωτικό ευρωπαϊκό χώρο. Ακόμη πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος υποστήριξε πως « ..επιβάλλεται να αναπτυχθεί μια αποτελεσματική και διαρκής συνεργασία μεταξύ Αμερικής (Στρατηγικό Βάθος), Βρετανίας (Προκεχωρημένο νησιωτικό οχυρό) και Γαλλίας (Αμυντικό προγεφύρωμα στην ηπειρωτική Ευρώπη)»¹²⁵.

Όλα τα παραπάνω φαίνεται πως βρήκαν άμεση εφαρμογή στην πραγμάτωση των διπλωματικών και γεωστρατηγικών χειρισμών που ακολούθησαν οι Μ.Δ. τα χρόνια που ακολούθησαν το τέλος του πολέμου. Στην ουσία ο Mackinder υπογράμμισε αυτό που η Βρετανία έχει ως ξεκάθαρη στρατηγική παράδοση, δηλαδή ότι με τη ναυτική και ηπειρωτική της στρατηγική λειτουργούσε ως εξισοροποιητής του συστήματος ισορροπίας δυνάμεων. Τουλάχιστον μέχρι τον Α.Π.Π. Έτσι οι Βρετανοί είτε με ναυτικούς αποκλεισμούς, είτε με την πρακτική του «διαίρει και βασίλευε» κατάφεραν τόσο να εξασφαλίσουν την επιβίωση τους- όπως οι ίδιοι την αντιλαμβάνονταν- όσο και να εξισοροπήσουν το διεθνές σύστημα στην περιφέρεια τους.

¹²² Hardach Karl, *The Fontana Economic History of Europe*, Collins Glasgow, 1976, σελ 208/ παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ

¹²³ Ντε Γκολ, *Απομνημονεύματα Ελπίδος*, τόμος Β', σελ 8

¹²⁴ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 120

¹²⁵ Mackinder J. Sir Halford, *The Round World and the Winning of the peace*, Foreign Affairs, vol.21/ 1943, σελ 601-603

Σταδιακά όμως , όπως σημειώνει ο Carr, οι συνθήκες υπεροχής της Βρετανίας (ισχυρότατος στόλος, ναυτική και εμπορική θαλάσσια κυριαρχία, το χρηματιστήριο του Λονδίνου καθιερώνει ένα κοινό νόμισμα για όλο τον κόσμο, αγγλική γλώσσα ως παγκόσμια γλώσσα) άρχισαν σταδιακά να υποχωρούν και η Pax Britannica να μετουσιώνεται σε μια Pax Anglo-Saxonica «υπό την οποία οι βρετανικές αυτοκυβερνώμενες πολιτείες θα ενταχθούν επιδέξια στο οικοδόμημα της αγγλοαμερικανικής συνεργασίας¹²⁶».

Περισσότερο συγκεκριμένα, μετά το τέλος του ΒΠΠ η απώλεια των αποικιών της, η πτώση των συντελεστών ισχύος της και το πλήγμα του γοήτρου της, οδήγησαν σταδιακά τη Μεγάλη Βρετανία στην πτώση της από το βάθρο της κυρίαρχης ναυτικής δύναμης , το οποίο σταδιακά κέρδιζαν οι Η.Π.Α. Σε αυτό ήρθε να προστεθεί στη συνέχεια και η κλιμακωτή ενδυνάμωση της ενοποιημένης πλέον Γερμανίας της οποίας οι έντονες αναθεωρητικές τάσεις και κυριαρχικές βλέψεις , δημιούργησαν αίσθημα ανασφάλειας σε μια Βρετανία που , και μεν διαχώριζε εαυτόν από την ηπειρωτική Ευρώπη, δεν επιθυμούσε όμως ποτέ την απομόνωση.

Συνεπώς, η στροφή προς την άλλη πλευρά του Ατλαντικού, προς ένα έθνος με κοινές αγγλοσαξονικές καταβολές, μια ολοένα αυξανόμενη οικονομική και στρατηγική δυναμική και αρκετά κοινά συμφέροντα, αποτέλεσε την ασφαλέστερη διπλωματική κίνηση της Βρετανίας .

Τα γεωπολιτικά και διπλωματικά αίτια που κατεύθυναν τη Βρετανία προς την ενίσχυση του «Ευρωατλαντικού Βάθρου» και τη δράση της ως εξωτερικού εξισορροπητή με τη μόνιμη πλέον συνδρομή των Η.Π.Α , σχετίζονται κατά κύριο λόγο με τις νέες τάσεις επεκτατισμού μιας πλέον ενιαίας και ενδυναμωμένης Γερμανίας.

Αλυσιδωτή αντίδραση στις τάσεις αυτές , αποτέλεσε η συνειδητοποίηση από πλευράς Βρετανών της αναγκαιότητας συμμαχίας με την ΕΣΣΔ. Συγκεκριμένα: « Η νίκη επί της Γερμανίας θα ήταν ανέφικτη χωρίς τη Σοβιετική συμβολή, η οποία σήμαινε Σοβιετική επικράτηση στην Ανατολική Ευρώπη και , κάτι που αυτομάτως θα δημιουργούσε την ανάγκη αμερικανικής εξισορροπητικής παρουσίας στη Δυτική Ευρώπη¹²⁷. Μέσα από τις τάσεις αυτές επιβεβαιώνεται εν μέρει και η θεωρία περί «Ιστορικού Κενού Ισχύος» στον Ευρασιατικό χώρο , το οποίο τα ευρωπαϊκά κράτη εκφράζουν την τάση να το εξισορροπήσουν δεχόμενα βοήθεια(ή και παρεμβατικότητα) από Δυσμιάς (Η.Π.Α) σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από Ανατολάς (Ρωσία).

Εν συνεχεία τα παραπάνω επικυρώθηκαν και θεσμικά , σταδιακά μέσω συνθηκών , όπως η Συνθήκη της Δουνκέρκης και , μεταγενέστερα , το Σύμφωνο των Βρυξελλών (1948) μέσω των οποίων, αφενός εκφραζόταν πλέον επίσημα η αντίθεση των ευρωπαϊκών κρατών προς την έκφραση οποιουδήποτε τύπου αναθεωρητισμού μεταξύ των κρατών της, αφετέρου, στην σχεδόν «απαίτηση» πλέον της ύπαρξης εξισορροπητικής φύσεως παρέμβαση των Η.Π.Α στην Ευρώπη.

Επισφράγιση των τάσεων αυτών αποτέλεσε η δημιουργία της Ατλαντικής Συμμαχίας το 1949, με βασικό της «αρχιτέκτονα» τη Βρετανία , η οποία και επωμίστηκε το μεγαλύτερο βάρος των διαπραγματεύσεων προκειμένου να επιτευχθεί μια θεσμοθετημένα μόνιμη αμερικανική παρουσία στην Ευρώπη¹²⁸. Ταυτόχρονα , το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει, ότι δεν θα μπορούσε να

¹²⁶ E.H. Carr, *Η Εικοσαετής Κρίση : 1919-1939*, σελ294

¹²⁷ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 171

¹²⁸ Kaplan L.S. , *The United States and NATO: The Formative Years* , Kentusky Univ. Press, Kentusky, 1984) / παρατίθεται μεταφρασμένο στο :Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 4

δώσει παραστατικότερη ένδειξη του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και ετεροπροσδιορίζεται ως προς τους υπόλοιπους ευρωπαίους , από την ιστορικής αξίας φράσης του Τσόρτσιλ, όπου υποστήριξε πως «Αν υποχρεωθώ να επιλέξω μεταξύ των ανοικτών θαλασσών και της Ευρώπης, να γνωρίζετε ότι θα επιλέγω πάντοτε τις ανοικτές θάλασσες¹²⁹».

Βέβαια, θα μπορούσε αναλύοντας να προσθέσει κανείς ότι , εν μέρει και σε μικρό ποσοστό, η σημερινή εικόνα μιας Βρετανίας, που ναι μεν διατηρεί το πλεονέκτημα της νησιωτικής αυτονομίας και φυσικής προστασίας και της σύζευξης με τις Η.Π.Α αλλά έχει χάσει το μεγαλύτερο ποσοστό των αποικιών της και των οικονομικών τα δυνατοτήτων του παρελθόντος, δεν θυμίζει κατά πολύ μια ισχυρή Βρετανική Αυτοκρατορία που θα μπορούσε να θεωρηθεί υπεράνω ηπειρωτικών συμμαχιών.

Η Βρετανία τέλος και συνοπτικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι διαθέτει το δικό της πυρηνικό δόγμα, το οποίο στην περίπτωση της είναι περισσότερο σε σύζευξη με το NATO και τις Η.Π.Α παρά ανεξάρτητο και απόλυτα εθνικό όπως στην περίπτωση της Γαλλίας.

Έτσι θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι στα νεότερα δεδομένα της ψυχροπολεμικής εποχής, η βασικότερη επιδίωξη της Βρετανίας ήταν η διατήρηση της σχετικής θέσης στο διεθνές σύστημα που είχε καταφέρει να χτίσει , χωρίς να επικεντρώνεται αποκλειστικά στη μεγιστοποίηση των παραδοσιακών συντελεστών ισχύος, πέραν της πυρηνικής ισχύος, η οποία έκτοτε έχει άμεση σχέση με το συμφέρον επιβίωσης όχι μόνο της Βρετανίας, αλλά σχεδόν κάθε κράτους.

Κλείνοντας για τη ψυχροπολεμική – και μεταψυχροπολεμική Βρετανία- παρατίθεται απόσπασμα από το άρθρο «Οι προοπτικές της Ευρώπης στους τομείς της άμυνας , της ασφάλειας και της στρατηγικής» του καθηγητή Στρατηγικών Σπουδών Π. Ήφαιστου: « Ο συνεχιζόμενος Ατλαντικός προσανατολισμός της Βρετανίας έχει βαθιές ρίζες στην στρατηγική των Βρετανών διπλωματών και δεν αφήνει πολλά περιθώρια ανάπτυξη συγκλίσεων μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης, παρά μόνον εάν υπάρξει μια ριζική αλλαγή των στρατηγικών δεδομένων που θα αφήνει περιθώρια ελιγμών για περισσότερες δυνάμεις που θα εξισορροπούν όποιον επιχειρήσει να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας»¹³⁰.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, υπό τη μορφή εκπληρούμενης προφητείας θα μπορούσε κανείς παρακινδυνευμένα να σημειώσει, αποτελεί το επικείμενο δημοψήφισμα που θα λάβει χώρα τον ερχόμενο Ιούνιο (6/2016) στη Μεγάλη Βρετανία όπου και θα αποφασιστεί αν η χώρα θα παραμείνει ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή όχι και υπό ποιες προϋποθέσεις. Τα αίτια της κίνησης αυτής ποικίλλουν από οικονομικά, δημοσιονομικά και πολιτικά έως και ζητήματα εθνικής κυριαρχίας καθώς, σύμφωνα με τη γράφουσα, η Βρετανία, ιδιαίτερα μετά το δημοψήφισμα (23/6/2016) για την έξοδο της από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Brexit) όλα δείχνουν πως θα επιχειρήσει να ακολουθήσει ένα δρόμο μέσω του οποίου αφενός θα απέχει από τις υποχρεώσεις των μελλών της Ε.Ε. , αφετέρου θα διατηρεί τα προνόμια της συμμετοχής σε μια εσωτερική ευρωπαϊκή αγορά. Η Βρετανία του σήμερα δεν δείχνει να επιθυμεί μια περαιτέρω πολιτική ενοποίηση ανάμεσα στους λαούς της Ευρώπης , διαφυλάσσοντας ανοικτά την εθνική διαφοροποίηση της από το υπόλοιπο σύνολο των Ευρωπαίων Ετέρων.

¹²⁹ Baillet Roger, De Gaulle et l' Europe, (1979) παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 4, σελ 166

¹³⁰ ¹³⁰ Ήφαιστος Παναγιώτης, *Οι Προοπτικές της Ευρώπης στους τομείς της Άμυνας, της Ασφάλειας και της Στρατηγικής*, εισήγηση σε Συνέδριο με θέμα η «Διεθνής ασφάλεια και η Ευρώπη: Μια νέα γεωπολιτική διάσταση», Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Μελετών

Οι Η.Π.Α

Η Αμερικανική πρωτοκαθεδρία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η αποδοχή αυτής από τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις, χαρακτήριζαν το διεθνές σύστημα για πολλά χρόνια, μέχρι και τον σταδιακό «θάνατο» του διπολισμού που οδηγεί στο νέο σύγχρονο πολυπολικό σύστημα. Για πολλά χρόνια οι ΗΠΑ ταυτόχρονα απολάμβαναν την σχεδόν απόλυτη ελευθερία κινήσεων που τους επέτρεπε η αυξημένη τους ισχύς, η γεωπολιτική τους θέση και οι ιστορικές συγκυρίες αλλά και επωμίζονταν το βάρος και την ευθύνη της διαχείρισης της νέας αυτής διεθνούς τάξης πραγμάτων.

Το βασικό μέλημα λοιπόν των ΗΠΑ μεταψυχροπολεμικά, ήταν η διατήρηση αυτής της πρωτοκαθεδρίας, η διατήρηση των βασικών αμερικανικών συμφερόντων στο σταδιακά μεταλλασσόμενο διεθνές στερέωμα. Τα συμφέροντα αυτά, θα μπορούσαν να συνοψισθούν στο εξής δίπολο:

A. διατήρηση της οικονομικής της ηγεμονίας- κίνηση που προϋπόθετε την εξουδετέρωση της οικονομικής δύναμης της ολοένα ανερχόμενης Ιαπωνίας, και

B. την αποφυγή της εμφάνισης μιας νέας πολιτικοστρατιωτικής ηγεμονικής δύναμης στην Ευρασία¹³¹.

Όσον αφορά τη στρατιωτική υπεροχή, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη του Lindemann σύμφωνα με την οποία: « Σε ένα διεθνές σύστημα με πολλές δυνάμεις και εξαιρετικά σύνθετες οικονομικές σχέσεις, η θέση των Ηνωμένων Πολιτειών ως μοναδικής στρατιωτικής υπερδύναμης και μεγαλύτερης βιομηχανικής χώρας του κόσμου αμφισβητείται. Η μελλοντική θέση και ο ρόλος της Ευρώπης σε αυτό το νέο, ευμετάβλητο διεθνές τοπίο δεν έχουν ακόμα προσδιορισθεί, διότι, μεταξύ άλλων, δεν υπάρχει συμφωνία σχετικά με το τί είναι Ευρώπη και πώς πρέπει να εξελιχθεί το ευρωπαϊκό οικοδόμημα»¹³².

Με λίγα λόγια, τα παραπάνω συνθέτουν την επιδίωξη αποτροπής της εμφάνισης οποιουδήποτε μελλοντικού παγκόσμιου ανταγωνιστή και αυτό όπως φαίνεται θα είναι μια διαδικασία πρόκλησης για την Αμερική καθώς συνεχώς νέοι περιφερειακοί «παίκτες» εμφανίζονται, πέραν της Ευρώπης. Η πάροδος του χρόνου έδειξε ότι μεταψυχροπολεμικά αλλά και μεταγενέστερα, τόσο η Ιαπωνία, όσο και η Ρωσία (αν και με βραδύτερους ρυθμούς, λόγω εσωτερικών προβλημάτων και λιγότερο δυνατής οικονομίας) ενδυναμώθηκαν απειλητικά έναντι των ΗΠΑ, αλλά και μια νέα δύναμη στη Γηραιά Ήπειρο, η Γερμανία, αυξάνει με ταχύτερους ρυθμούς την ισχύ και την επιρροή της, υπό άλλου τύπου «αναθεωρητισμό» από εκείνο του παρελθόντος.

Η Γερμανία

Αμέσως μετά τον Β.Π.Π με τις μνήμες νωπές από την ανεξέλεγκτη τροπή που είχε πάρει ο γερμανικός επεκτατισμός, τα εκατομμύρια των νεκρών και τις πληγές ανοικτές μιας Ευρώπης ισοπεδωμένης και οικονομικά κατεστραμμένης, καίριο ζήτημα υπήρξε η προσπάθεια από τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις για αποδυνάμωση του Γερμανικού κράτους με κάθε δυνατό τρόπο.

Το Γερμανικό Ζήτημα μετά το τέλος των Παγκοσμίων Πολέμων ουσιαστικά αποτελεί την επιτακτική ανάγκη που αισθάνθηκαν τα κράτη προς αναζήτηση της ικανοποιητικότερης λύσης στο πρόβλημα της συγκράτησης των Γερμανικών αναθεωρητικών τάσεων. Ταυτόχρονα, η δεύτερη πτυχή του Ζητήματος αυτού, ήταν

¹³¹ Βλέπε ανάλυση: Αθανάσιος Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1995, σελ 194

¹³² Albert S. Lindemann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης- Από το 1815 εως σήμερα*, 2014, σελ 571

η αναζήτηση –από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά έθνη - ενός νέου ρόλου για το Γερμανικό κράτος έτσι ώστε αφενός να καταπνιγούν νέες εθνικιστικές αναζωπυρώσεις αφετέρου (στο όνομα της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης αλλά και της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών) να επιτραπεί η ύπαρξη ενός ενιαίου Γερμανικού κράτους.

Στο σημείο αυτό όμως θα πρέπει να τονισθεί ότι η φύση του Γερμανικού Ζητήματος δεν ήταν, ούτε είναι στις μέρες μας, διαχρονικά πλέον, μονοδιάστατη. Έχει διπλό χαρακτήρα, ένα μέρος του οποίου μόνο είναι η οπτική γωνία των ευρωπαίων που μόλις παρατέθηκε. Η δεύτερη παράμετρος είναι η οπτική γωνία των ίδιων των Γερμανών, ο τρόπος που αυτοπροσδιορίζονται και εν τέλει διαχειρίζονται την ιδιαιτερότητα τους.

Πιο συγκεκριμένα, έχει παρατηρηθεί από τους μελετητές η ύπαρξη μιας ενδιαφέρουσας αντίφασης μεταξύ των επιδιώξεων ενός φιλόδοξου έθνους και των πραγματικών αριθμών όσον αφορά την πραγματική Ισχύ του. Πρόκειται δηλαδή για ένα έθνος, το οποίο για εγγενείς λόγους που αφορούν τους συντελεστές ισχύος που διαθέτει και την θέση του στο κέντρο της Ευρώπης είναι ένα ισχυρό και εν δυνάμει ηγεμονικό κράτος -όχι απαραίτητως εδαφικά-ενώ οι πόροι του επί του παρόντος πιθανότατα δεν επαρκούν .Το ζήτημα λοιπόν των «Περιορισμένων Πόρων εντός ενός Περιορισμένου Χώρου»¹³³ απασχόλησε τους μελετητές από τα πρώτα χρόνια της ένωσης των Γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ και εκφράστηκε με τη «Θεωρία του Ζωτικού Χώρου» (Lebensraum)¹³⁴

Η παραπάνω τάση συνδυασμένη με τη σταδιακή ενδυνάμωση του Γερμανικού κράτους, για πολλούς μελετητές αποτέλεσε τη μετάβαση του μωσαϊκού των ευσεβών πόθων¹³⁵ της Γερμανικής στρατηγικής από τον προσανατολισμό προς Ανατολάς (Μπίσμαρκ) , περισσότερο πλέον σε ένα μίγμα προς Δυσμάς (μετά τον ΒΠΠ) και προς τη λεγόμενη «Μεσαία Θέση» (Sonderweg)¹³⁶ εν συνεχεία.

Η στρατηγική αυτή προσέγγιση ,που εναλλακτικά απαντάται και με τον όρο «Στρατηγική του Μοναχικού Καβαλάρη» συνίσταται στην επιδίωξη της ανεξάρτητης πορείας του Γερμανικού κράτους, χωρίς την ανάγκη πρόσδεσης στο άρμα κάποιας συμμαχικής δύναμης είτε προς ανατολάς είτε προς δυσμάς , με στόχο όχι μόνο μια ανεξάρτητη πορεία σε μια μεσαία θέση μεταξύ των ναυτικών και των ηπειρωτικών

¹³³ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 207

¹³⁴ Με τον όρο Ζωτικός χώρος (αντίστοιχος με τον γαλλικό "Espace Vital" και τον γερμανικό "Lebensraum") δηλώνεται μια οικονομική και πολιτική θεωρία που εμφανίσθηκε και έλαβε μεγάλη έκταση κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου στη Γερμανία και η οποία και απετέλεσε τη δογματική βάση του Εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος του Χίτλερ.

Σύμφωνα με την θεωρία αυτή, ένας λαός δικαιούται να επεκταθεί σε εδάφη, που αναγκαιούν σ' αυτόν, προκειμένου να ικανοποιηθούν δημογραφικές και οι εξ αυτών παραγόμενες οικονομικές ανάγκες του. Οι δημογραφικοί αυτοί λόγοι θεμελιώνονται επί της έννοιας πάντοτε του φυσικού δικαιώματος ενός λαού να μη στερείται του αναγκαίου γι αυτόν εδαφικού χώρου, άνευ της ικανοποίησης του οποίου εγκυμονείται ο κίνδυνος να υποστεί τις ολέθριες συνέπειες του υπερπληθυσμού. Από οικονομικής πλευράς η επιζητούμενη επέκταση αυτή δικαιολογείται από την ιδέα του να επιτευχθεί τουλάχιστον αυτάρκεια ως προς τα κυριότερα οικονομικά αγαθά και τις πρώτες ύλες.

¹³⁵ Κάτω ακριβώς από αυτές τις προϋποθέσεις της θεωρίας αυτής οφείλονταν και οι βλέψεις της Γερμανίας προς τις πεδιάδες της Πολωνίας και της Ρωσίας που παρέιχαν (κατά την θεωρία) αμφότερες πλεονεκτήματα του επιδιωκόμενου Ζωτικού Χώρου και που απετέλεσε στη συνέχεια την αφορμή της έναρξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

¹³⁶ Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 3, σελ 207

δυνάμεων, αλλά ει δυνατόν και την εδαφική επέκτασή του, εις βάρος φυσικά άλλων κρατών¹³⁷.

Οι παραπάνω τάσεις που αναπτύσσει η Γερμανία στην εξωτερική της πολιτική δεν άργησαν να γίνουν αντιληπτές από τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις οι οποίες αρχικά συνέτειναν προς το δόγμα « μια αδύναμη Γερμανία σημαίνει μια δυνατή Ευρώπη, ενώ μια δυνατή Γερμανία σημαίνει μια Ευρώπη υπό γερμανική ηγεμονία» , εν συνεχεία όμως συντασσόταν περισσότερο προς την άποψη ότι «..Αν η Γερμανία αλυσοδοθεί οικονομικά, η Ευρώπη θα μείνει ρακένδυτη»¹³⁸

Με βάση τα παραπάνω και δεδομένων των περιορισμών για το Γερμανικό κράτος που ακολούθησαν τη λήξη του Β.Π. και κατοχυρώθηκαν στη διάσκεψη του Πόστδαμ, η Γερμανία θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι «αλυσοδέθηκε» πολιτικά και στρατηγικά, χωρίς όμως να γίνουν συντονισμένες κινήσεις για την αποβιομηχανοποίηση και αγροτικοποίηση , όπως αναφέρεται παραπάνω.

Η μεταπολεμική Γερμανία βρέθηκε χωρισμένη σε 6 ζώνες, την αμερικανική, βρετανική και γαλλική που εν συνεχεία αποτέλεσαν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, τη Σοβιετική ζώνη η οποία μαζί με το Ανατολικό Βερολίνο αποτέλεσαν την Ανατολική Γερμανία και, τέλος, τα προσαρτημένα κομμάτια από την Πολωνία και τη Σοβιετική Ένωση.

Κατανοεί λοιπόν κανείς ότι έκτοτε , μεταπολεμικά αλλά και ψυχροπολεμικά, έως και την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και την Επανάσταση οι βασικότερες επιδιώξεις των Γερμανών ήταν η επανάκτηση της Εθνικής του Ανεξαρτησίας και η ίδια η Επανάσταση.

Οι Γερμανοί ηγέτες που ακολούθησαν στο χρονικό αυτό πλαίσιο , ιστορικά διαφαίνεται ότι στην προσπάθεια αφενός εξιλέωσης και συμμόρφωσης , αφετέρου εθνικής ανεξαρτητοποίησης και επανένωσης , επέλεξαν ως κεντρικό όχημα επίτευξης των επιδιώξεων τους την πολιτική της πλήρους Ένταξης και Ενσωμάτωσης στους Δυτικούς Θεσμούς και την Πολιτική Νομιμοποίηση των μετέπειτα κινήσεων της χώρας στα πλαίσια μιας διακρατικής Ένωσης ως ισότιμο μέλος.

Σημαντικό ρόλο στην πορεία επίτευξης του στόχου αυτού , διαδραμάτισε ο καγκελάριος Αντενάουερ¹³⁹

Πράγματι εντυπωσιακά γλαφυρά και ενδεικτικά της παραπάνω ακροβασίας των Γερμανικών επιδιώξεων μεταξύ διατήρησης και επέκτασης εθνικής ανεξαρτησίας και κτήσεων και κατοχύρωσης ισότιμης θέσης σε μια Ευρωπαϊκή ένωση, υπήρξαν τα λόγια του καγκελάριου Αντενάουερ, όπως εκφράστηκαν το 1953 και παρατίθενται από τον καθηγητή Κο Ήφαιστο Παναγιώτη στο βιβλίο *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων* .

¹³⁷ Strauss Hupe Robert, *The struggle for space and power*, Arno Press, N.Y., 1972 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, εκδ. Ποιότητα

¹³⁸ Hardach Karl, *Germany 1914-70*, σελ 208-9, 142-158 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, εκδ. Ποιότητα

¹³⁹ Επί θητείας του η Δυτική Γερμανία διατήρησε τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις της στα εδάφη της, με την σύμφωνη γνώμη των Συμμάχων, εντάχθηκε το 1955 ως πλήρες μέλος στο ΝΑΤΟ, συμμετείχε στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής κοινότητας άνθρακα και χάλυβα, επίλυσε τα διπλωματικά προβλήματα με την Γαλλία, έγινε μέλος της Αμυντικής Ευρωπαϊκής κοινότητας ενώ πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Ε.Ο.Κ. Στην εξωτερική πολιτική ο Αντενάουερ προέβλεπε την Δυτική Γερμανία ως το μόνο ελεύθερο γερμανικό κράτος αφού η Ανατολική σύμφωνα με αυτόν βρισκόταν υπό κατοχή. Ο Αντενάουερ θεωρείται ο άνθρωπος που κατάφερε να ανορθώσει οικονομικά την Γερμανία, ενώ ήταν από τους πρωτεργάτες του ευρωπαϊκού κινήματος

Συγκεκριμένα ο Αντενάουερ τόνισε : « Ο Μπίσμαρκ μίλησε για τον Εφιάλτη των αντιγερμανικών συμμαχιών . Έχω τον δικό μου εφιάλτη, το όνομα του είναι Πότσδαμ. Ο κίνδυνος της συνεργασίας των Μεγάλων Δυνάμεων έναντι της Γερμανίας. Η εξωτερική πολιτική Της Ομοσπονδιακής Γερμανίας ήταν πάντα να ξεφύγει από αυτή την επικίνδυνη ζώνη. Η Γερμανία δεν πρέπει να πέσει σε αυτή τη μολόπετρα». Ταυτόχρονα, το δεύτερο σκέλος του παραπάνω συλλογισμού περί διπτού χαρακτήρα των γερμανικών επιδιώξεων , ολοκληρώνεται από την εξής επιπρόσθετη δήλωση του ίδιου ότι : «Ένα λάθος βήμα , και θα χάσουμε την εμπιστοσύνη των δυτικών δυνάμεων. Ένα λάθος βήμα και θα γίνουμε αντικείμενο παζαρέματος μεταξύ Ανατολής και Δύσης»¹⁴⁰.

Ταυτόχρονα προκειμένου να προστατευθεί από την παρεμβατικότητα των συμμάχων της η Γερμανία υιοθετεί το 1955 το Δόγμα Χαλστάιν , σύμφωνα με το οποίο οποιοδήποτε κράτος αναγνώριζε την Ανατολική Γερμανία ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, η Βόνη θα διέκοπτε τις σχέσεις μαζί του. Να σημειωθεί βέβαια εδώ η χρονική στιγμή που έγινε το παραπάνω, η οποία συμπίπτει ακριβώς μετά το τέλος των διαπραγματεύσεων για την έναρξη διπλωματικών σχέσεων της Γερμανίας και με τη Μόσχα.

Έτσι, με τη διατήρηση μιας χρονοβόρας αλλά ισόρροπης στρατηγικής πόλωσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης , η Γερμανία πέτυχε να παραμείνει προστατευμένη, έστω οριακά από νέες αντιγερμανικές συσπειρώσεις αλλά και να πάρει μια πίστωση χρόνου για την τελειοποίηση της στροφής της σε επίπεδο ποιοτικής διπλωματίας και θεσμών προς τη Δύση ως ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής «οικογένειας».

Εν συνεχεία, η περίοδος της Ύφεσης μεταξύ των σχέσεων Ανατολής και Δύσης, απομάκρυναν ακόμη περισσότερο το όνειρο της πτώσης του τείχους του 1961 και της Επανένωσης των δυο Γερμανιών. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται σχετικά με τα αίτια του Ψυχρού Πολέμου «Καθώς οξυνόταν ο Ψυχρός Πόλεμος με συνεχή διπλωματική πίεση και εκατέρωθεν απειλές, εντάθηκε η στεγανοποίηση των συνόρων, κυρίως από την ανατολική πλευρά. Η μεθοριακή γραμμή για τις επόμενες δεκαετίες δεν θα χώριζε μόνο τα δύο τμήματα της Γερμανίας. Χώριζε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα από το Συμβούλιο για την Αμοιβαία Οικονομική Βοήθεια και το NATO από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Ήταν το σύνορο ανάμεσα σε δύο εχθρικούς κόσμους με διαφορετικά πολιτικοϊδεολογικά, οικονομικά και πολιτισμικά συστήματα, που βρίσκονταν αντιμέτωποι στον Ψυχρό Πόλεμο¹⁴¹».

Η Ιστορία βέβαια απέδειξε ότι οι παραπάνω πραγματικότητες δε στάθηκαν αρκετές ώστε να ανακόψουν τις προσπάθειες των μετέπειτα Γερμανών πολιτικών για επανένωση των δυο Γερμανιών σε ένα νέο και σταδιακά ισχυροποιημένο Γερμανικό κράτος. Όπως προαναφέρθηκε, ένα από τα βασικότερα εργαλεία των οποίων έγινε χρήση προς αυτή την κατεύθυνση, υπήρξε σαφώς η επιδίωξη της συμμετοχής της Δ. Γερμανίας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ως ισότιμο πλέον μέλος.

Το τέλος του Ψυχρού πολέμου και η σταδιακή μετάβαση από τον διπολισμό στον πολυπολισμό σήμαινε για τη Γερμανία και την ανάκτηση της πλήρους εθνικής κυριαρχίας της μετά τη σταδιακή απομάκρυνση των νικητήριων δυνάμεων από το Γερμανικό έδαφος (Συνθήκη των Τεσσάρων Συν Δύο). Σύμφωνα με τον Η.

¹⁴⁰ Josse Joffe «The Foreign policy of the Federal Republic of Germany», σελ 83- βλέπε ανάλυση για το ζήτημα αυτό: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ5 , σελ 217-218

¹⁴¹ Δημήτρης Κ. Αποστολόπουλος , «Ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Γερμανικής Διχοτόμησης»-Επιμέλεια: Π. Ήφαιστος, Κ. Κολιόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, στο «Η Έναρξη Του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια», Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2012, σελ 234

Ηλιόπουλο , εντούτοις: «...η ΟΔΓ εξακολούθησε να δεσμεύεται με ορισμένους όρους, με χαρακτηριστικότερο εκείνον περί απαγορεύσεως της κατοχής ή ανάπτυξης ΒΧΠ Όπλων¹⁴²». Επίσης η ΟΔΓ δεσμεύτηκε να μη μεταβάλλει το χαρακτήρα της σχέσεως της με το ΝΑΤΟ.

Ο ίδιος κατατοπιστικά συνεχίζει: «έκτοτε η Βόννη- ή μάλλον το Βερολίνο- ακροβατεί μεταξύ Ουάσινγκτον και Παρισίων / Βρυξελλών, μεταξύ Ατλαντισμού (στρατιωτικό σκέλος της westbindung¹⁴³) και Ευρωπαϊσμού (οικονομικό σκέλος της westbindung)¹⁴⁴».

Βεβαίως πάντα στο υποσυνείδητο των ευρωπαϊκών λαών, και κυρίως των Γάλλων υπέβασκε ο φόβος της αναβίωσης μιας νέας Mitteleuropa τοποθετώντας τη Γερμανία σε μια θέση όπου θα έπρεπε να διασκεδάζει συνεχώς τους φόβους των Δυτικοευρωπαίων υποσχόμενη πως «...Δεν θα αντίκριζε πια την Ανατολική Ευρώπη ως σφαίρα επιρροής της- ή, ακόμα χειρότερα, ηγεμονίας της»¹⁴⁵.

Το Τετράγωνο Δυναμικής Ισορροπίας Γερμανία- Ρωσία-Η.Π.Α και τα πιθανά σενάρια εξισορρόπησης των υπόλοιπων Μ.Δ.

Η Οστπολιτική και η Επανάσταση

Η εμπειρία του Μεσοπολέμου, είχε διδάξει στα κράτη της Ευρώπης πως η επιβολή ταπεινωτικών όρων και η οικονομική εξουθένωση της μεγαλύτερης οικονομικής δύναμης της εποχής μέσω της Συνθήκης των Βερσαλλιών, προκάλεσε μια γενικότερη πολιτική και οικονομική αστάθεια σε ολόκληρη την Ευρώπη, ενώ αποτέλεσε και τον σπόρο για την αναζωπύρωση τάσεων ρεβανσισμού στη Γερμανία, με όχημα τον παραδοσιακό της αναθεωρητισμό.

Έτσι, με την πλήρη στήριξη της Αμερικής, η οποία πλέον έχοντας αντιληφθεί την έλευση του τέλους της περιόδου αυτόεπιβαλλόμενου απομονωτισμού της και την ανάγκη μεσολάβησης στις ισορροπίες του Ευρασιατικού χώρου (προκειμένου να καλυφθούν κενά ισχύος που θα άνοιγαν το δρόμο στην επέλαση της Σοβιετικής Ένωσης) , η Ευρώπη προχωρούσε σε ανάκτηση της οικονομικής και πολιτικής σταθερότητας της.

Η Θεσμική επισφράγιση των παραπάνω ήρθε με το Σχέδιο Μάρσαλ τον Ιούλιο του 1947, όταν ο ίδιος Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών δήλωνε τα εξής : «...Οι ΗΠΑ θα πρέπει να κάνουν οτιδήποτε για να βοηθήσουν τον κόσμο να επανέλθει σε φυσιολογική οικονομική κατάσταση, χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει πολιτική σταθερότητα ή ειρήνη»¹⁴⁶

Τα παραπάνω επισφραγίστηκαν με την καταβολή υψηλής οικονομικής βοήθειας από τις ΗΠΑ με σκοπό την βιομηχανική και γενικότερα οικονομική ανοικοδόμηση της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Γερμανίας, πράξη που κατά την γράφουσα αποτέλεσε υψηλής ποιότητας και ευφύιας διπλωματική και στρατηγική κίνηση, καθώς ταυτόχρονα με την αλτρουιστική σκοπιά, οι ΗΠΑ συνέβαλαν μεν στο να «Σωθεί η Ευρώπη από τον Εαυτό της» αλλά ταυτοχρόνως και από την επέκταση του «Σιδηρούν Παραπετάσματος» στο Δυτικό κόσμο - εκφράσεις που αντανακλούν τόσο

¹⁴² Η. Ηλιόπουλος, “Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον”, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 66

¹⁴³ Integration with the west

¹⁴⁴ Ibid με 148

¹⁴⁵ Η. Ηλιόπουλος, “Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον”, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 64

¹⁴⁶ Τσακαλογιάννη Π. Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία, Β' τόμος σελ 324

τη δεινή θέση της Ευρώπης όσο και έναν από τους πυλώνες της Αμερικανικής διπλωματίας, δηλαδή τον αντικομμουνισμό.

Το κλίμα αυτό συνέτεινε όπως προαναφέρθηκε στην ενοποίηση της Γερμανίας, στη συνένωση των ζωνών επιρροής των τριών συμμαχικών δυνάμεων (ΗΠΑ-Βρετανία-Γαλλία) και στη σταδιακή ανεξαρτητοποίηση του κράτους. Έτσι, από 1949 η Δυτική Γερμανία αποτέλεσε ανεξάρτητο κράτος με δικό του προσωρινό Σύνταγμα και έδρα τη Βόννη, σε μια εποχή που η Αμερική έμπαινε στο ευρωπαϊκό «παιχνίδι» και μάλιστα με ολοένα και κλιμακούμενη ένταση στις σχέσεις της με τη Σοβιετική Ένωση την ίδια χρονική στιγμή.

Η σχέση αυτή μεταξύ Η.Π.Α και Σοβιετικής Ένωσης, εν μέσω ενός κυκεώνα προστριβών τόσο σε διπλωματικό όσο και σε οικονομικό και στρατηγικό επίπεδο σχετικά με τις ζώνες επιρροής στην Ανατολική Ευρώπη (π.χ. Πραξικόπημα της Πράγας κ.α.) , το «Χάσιμο της Κίνας» από τις ΗΠΑ λόγω της επικράτησης του Μάο και τον έμμεσο οικονομικό αποκλεισμό της Σοβιετικής Ένωσης από την Αν. Γερμανία μέσω της τραπεζικής της Ένωσης και της έκδοσης του νέου της νομίσματος (Reichmark) , εντεινόταν ολοένα και περισσότερο.

Άμεση συνέπεια των παραπάνω ήταν ο Αποκλεισμός του Βερολίνου από τη Μόσχα τον Ιούλιο του 1948, κίνηση η οποία από πολλούς μελετητές χαρακτηρίστηκε ως εξαιρετικά λανθασμένη από πλευράς Σοβιετικών, καθώς αυτή επιτάχυνε , τόσο την μερική αποκατάσταση των «θητών» του Β'ΠΠ Γερμανών σε «θύματα» του Ρωσικού επεκτατισμού, όσο και την προσχώρηση των Η.Π.Α στα θέματα της Ευρώπης με όχημα τη Γερμανία και στόχο την αποτροπή της επικράτησης της Σ.Ε.

Θεσμική επισφράγιση των παραπάνω , υπήρξε η δημιουργία του NATO, της Βόρειο-Ατλαντικής Συμμαχίας έναντι σε οποιαδήποτε οργανωμένη συνένωση δυνάμεων εξ Ανατολάς. (COMECON, Σύμφωνο της Βαρσοβίας κ.α.) αλλά κυρίως η έντονη και σπασμωδική κατά καιρούς επιθετικότητα της Σ.Ε. που προκάλεσε μεγάλη αναταραχή τόσο στην Ανατολική Ευρώπη (Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία) όσο και στην Ανατολική Γερμανία που λύγιζε πλέον κάτω από τη Σοβιετική αφαίμαξη¹⁴⁷.

Ακολούθησε περίοδος αποαποικιοποίησης με αποκορύφωμα την Κρίση του Σουέζ και την απώλεια των αποικιών κυρίως της Μέσης Ανατολής από τους Αγγλογάλλους αλλά και άλλων πρώην Μεγάλων Δυνάμεων όπως η Ολλανδία και το Βέλγιο, με αποτέλεσμα τα επόμενα χρόνια οι Ευρωπαίοι να χάσουν σχεδόν όλες τις αποικίες τους σε Αφρική και Ασία.

Εν συνεχεία έπονται καταγιστικές εξελίξεις που σχετίζονται με την ενίσχυση του Ευρωατλαντικού Βάθρου και της ειδικής , στενής σχέσης Βρετανίας και Η.Π.Α, «Γκολικής Πρόκλησης» που συνίσταται στην απομάκρυνση από τις Αμερικανικές πολιτικές και την υιοθέτηση του Πυρηνικού της Δόγματος αλλά και στη συνειδητή και οργανωμένη αποστασιοποίηση της Γαλλίας από τις τάσεις οικονομικής εισχώρησης των Η.Π.Α στην Ευρώπη αλλά και μια γενικότερη στροφή της Γαλλίας προς την ενίσχυση όλων των συντελεστών Ισχύος της με σκοπό τη διατήρηση της αυτονομίας και ανεξαρτησίας της ως ισότιμη δύναμη μεταξύ των υπολοίπων.

Η Γερμανία είχε συνειδητοποιήσει εν μέσω όλων των παραπάνω το γεγονός πως οι δυτικοί της σύμμαχοι αλλά και οι ΗΠΑ δεν ήταν διατεθειμένοι να συγκρουστούν με τη Σοβιετική Ένωση για την ανατροπή του status quo στην Ευρώπη. Ούτε το Παρίσι , ούτε η Ουάσινγκτον ρίσκαραν μια βίαιη αντιπαράθεση με τη Σ.Ε. για χάριν της επανένωσης των δυο Γερμανιών. Συνεπώς, το βάρος αυτού του εγχειρήματος έπεφτε ολοκληρωτικά στις πλάτες της Γερμανίας η οποία καθώς υπολειπόταν μέσων, δύναμης αλλά και συμμαχικής στήριξης, προτίμησε το δρόμο της Ύφεσης .

¹⁴⁷ Η παρούσα σελ βασίζεται στην ανάλυση του Π. Ήφαιστου για τη Γερμανία, πηγή: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, σελ 210-216

Με τον όρο αυτό στη στρατηγική ορολογία αναφερόμαστε στη συνειδητή διακοπή των διπλωματικών και συμβατικών αψιμαχιών , προς χάριν κέρδους του απαραίτητου χρόνου για ανασυγκρότηση δυνάμεων και οργάνωσης στρατηγικών επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων.

Σύμφωνα με τον Ιστορικό Πάνο Τσακαλογιάννη «Αν και βασική προϋπόθεση της Γερμανικής Οστπολιτίκ (Ostpolitik) ήταν η εξομάλυνση και βελτίωση των σχέσεων με τις κυβερνήσεις του Σοβιετικού Συνασπισμού- συμπεριλαμβανομένου και του Ανατολικού Βερολίνου- ωστόσο απώτερος σκοπός ήταν η αποδυνάμωση αυτών των καθεστώτων με οικονομικά, πολιτικά και διπλωματικά μέσα»¹⁴⁸.

Ταυτόχρονα, σε μεγάλο βαθμό επηρεάζει το equilibrium της συγκεκριμένης περιόδου και το γεγονός ότι: « Το μεταπολεμικό διεθνές σύστημα ήταν δομημένο στη βάση ισορροπιών Ανατολής – Δύσης με πολιτικούς, ιδεολογικούς και γεωστρατηγικούς συσχετισμούς που είχαν ως σημείο αναφοράς της Γερμανία»¹⁴⁹.

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν, συμπεραίνει κανείς πως η Γερμανία καλούταν από τον ίδιο της τον εαυτό να αλλάξει ένα μεταπολεμικό διεθνές σύστημα που είχε δομηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε η ίδια να στερείται σε μεγάλο βαθμό ελευθερία κινήσεων, να παραμένει διχοτομημένη και οποιαδήποτε τάση της προς οικονομική πρόοδο να υπόκειται υπό αυστηρή επιτήρηση.

Ακριβώς όμως επειδή ένα ολόκληρο ευρωπαϊκό διεθνές σύστημα είχε δομηθεί με επίκεντρο τον ευνουχισμό της Γερμανικής ικανότητας για ενδυνάμωση σε οποιοδήποτε τομέα, προέκυπτε και ότι οποιαδήποτε κίνηση της Γερμανίας προς Ανατολάς ή προς Δυσμάς, θα επηρέαζε εκ νέου ολόκληρο το διεθνές σύστημα.

Έτσι, μέσω μιας λεπτής ισορροπίας μεταξύ Ανατολής και Δύσης και με χειρουργικούς διπλωματικούς και στρατηγικούς χειρισμούς, η Γερμανικές ηγεσίες της περιόδου κατάφεραν συνολικά, αφενός να αποκομίσουν τα μέγιστα από μια Οστπολιτίκ που ισορροπούσε τα κενά ισχύος στον ευρωπαϊκό , αφετέρου, να ανοίξουν το δρόμο για μια ισότιμη θέση στην κοινωνία των εθνών στα πλαίσια των προσπαθειών για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Ταυτοχρόνως, παρατηρούμε πως το ενδεχόμενο της επανένωσης δεν εγκαταλείφθηκε ποτέ πλήρως, μιας και αποτελούσε βασική επιδίωξη της Γερμανίας στα πλαίσια της ενδυνάμωσης της και της πλήρους ανάκτησης της εθνικής της κυριαρχίας.

Όσον αφορά την προβληματική σχετικά με το αν η διχοτόμηση των δυο Γερμανιών ήταν η αποδοτικότερη δυνατή μεταξύ των επιλογών από τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη για την αποδυνάμωση της χώρας, υπερισχύει από πολλούς μελετητές η άποψη πως πιθανότατα δεν ήταν.

Η σχετική επιχειρηματολογία υποστηρίζει πως η διχοτόμηση αποτέλεσε μια επιλογή με εύλογη ημερομηνία λήξης, καθώς και η ίδια η ιστορία απέδειξε τη σταδιακή ενδυνάμωση και των δυο τμημάτων της Γερμανίας σε όλους τους συντελεστές ισχύος της, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό που αμέσως μετά την επανένωση, η Γερμανία αποτέλεσε ένα ισχυρό κράτος πανέτοιμο για διεκδικήσεις.

Στον αντίποδα της λύσης αυτής, η πιθανότατα αποδοτικότερη προσέγγιση έλεγχου και αποδυνάμωσης της Γερμανίας, ήταν και αυτή που υποστηρίχτηκε κυρίως από τη Γαλλία (Ντε Γκολ) , από τον Τσόρτσιλ αλλά και τις Η.Π.Α μέσω του Χένρι Μοργκεντάου, η οποία συνίσταται στον κατακερματισμό της χώρας σε πολλά μικρά αυτόνομα κρατίδια , σε μορφή ίσως μιας χαλαρής συνομοσπονδίας, με ήπια

¹⁴⁸ Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος σελ 340

¹⁴⁹ Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, σελ 231

αναμεταξύ συνεργασία σε τομείς χαμηλής πολιτικής που δεν θα επέτρεπαν την αύξηση των συντελεστών ισχύος των¹⁵⁰.

Εδώ, θα μπορούσε ίσως κανείς να «προτρέξει» προσθέτοντας και μια Τρίτη εναλλακτική, η οποία τελικά και χρησιμοποιήθηκε, μεταγενέστερα όμως, με πρωτοστάτη τη Γαλλία. Η επιλογή αυτή, είναι η αποδυνάμωση της Γερμανίας μέσω των διαδικασιών της πολιτικής, αλλά κυρίως της οικονομικής, Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Μέσω των διαδικασιών της Ολοκλήρωσης σε θεσμικό, πολιτικό και κυρίως οικονομικό τομέα (ΕΟΚ), αλλά και των συνεπαγόμενων υποχρεώσεων και περιορισμών σε επίπεδο στρατηγικής (π.χ. μέσω συμμαχικών δεσμεύσεων, π.χ. NATO), θα καθιστούσε θεωρητικά τουλάχιστον τον έλεγχο της Γερμανίας πολυεπίπεδα και σε πλαίσια διεθνούς νομιμότητας.

Η ιστορική πορεία απέδειξε ότι ούτε αυτή η προσέγγιση, ετεροχρονισμένα πλέον ήταν αρκετή ώστε να συγκρατήσει την ενδυνάμωση της Γερμανίας, με «πανηγυρική» απόδειξη την αποτυχία της προσπάθειας της Γαλλίας, να ελέγξει το «γίγαντα» της ραγδαία αναπτυσσόμενης Γερμανικής Οικονομίας, με τα «σκοινιά» μιας Νομισματικής Ένωσης, μηχανισμούς μάλιστα της οποίας εν τέλει φάνηκε να χρησιμοποιήσαν οι γερμανοί προκειμένου να ενδυναμώσουν περαιτέρω τους οικονομικούς τους δείκτες.

Ετεροχρονισμένες αντιδράσεις στο κατώφλι της επανένωσης μιας «απειλητικά» ισχυροποιημένης Γερμανίας, υπήρξαν από τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις αλλά και τις ΗΠΑ. Η παραδοσιακά επιφυλακτική Γαλλία έναντι στο Γερμανικό αναθεωρητισμό ήταν αδύνατο πλέον να μη συνδέσει τη σταδιακή αύξηση των συντελεστών ισχύος της με πιθανότητα μελλοντικών εδαφικών διεκδικήσεων. Από τη μεριά της η Βρετανία, κυρίως μέσω Θάτσερ και Nicholas Ridley έθεσε ξεκάθαρα τα όρια της θέσης τα έναντι του Γερμανικού προβλήματος. Τα λόγια του Ridley είναι δύσκολο να μην παρατεθούν, κυρίως λόγω της έντασης και της γλαφυρότητας τους:

«Αν η Βρετανία εκχωρήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα στους κομισάριους της ΕΟΚ, θα είναι σα να τα εκχωρεί στον Χίτλερ. Οι Γάλλοι κάνουν ό,τι τους λέει η Βόννη, έχουν γίνει τα σκυλάκια των Γερμανών. Η Γερμανία σήμερα ελέγχει την κοινότητα, ελέγχει τους κοινοτικούς θεσμούς. Όλες αυτές οι κινήσεις για τη νομισματική ένωση δεν είναι παρά παραπέτασμα καπνού. Στην ουσία όλη η υπόθεση δεν είναι παρά ένα Γερμανικό τέχνασμα με στόχο να καταλάβουν όλη την Ευρώπη. Πρέπει να τους σταματήσουμε»¹⁵¹.

Συνεπώς, το Διεθνές Σύστημα, μετά τη Γερμανική επανένωση, εισέρχεται σε μια περίοδο συνεχόμενων ανακατανομών ισχύος και εξισορροπητικών τάσεων των υπολοίπων κρατών έναντι ενός κράτους με βεβαρημένο παρελθόν και εν δυνάμει αναθεωρητικό μέλλον. Ταυτόχρονα, οι δυο άξονες στους οποίους μετέχει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στα πλαίσια της πρόσδεσης της στο Δυτικό άρμα (τον άξονα Γερμανία- Γαλλία και τον άξονα Η.Π.Α- Γερμανία) στην προσπάθεια της να διατηρήσει ισορροπίες τόσο με τις Ηπειρωτικές όσο και με τις Ναυτικές δυνάμεις, απαιτούν λεπτούς χειρισμούς από μέρους της.

Αν τελικά η ΟΔΓ επιλέξει στο μέλλον συνειδητή στροφή προς την Ευρωπαϊκή Επιλογή και τον Ευρασιατικό Άξονα, αυτό αυτομάτως προδιαθέτει χαλάρωση του άξονα Γερμανία- Η.Π.Α και στροφή προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας «Ειδικής Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης με τη Ρωσική Ομοσπονδία», η οποία και θα σημαίνει την πλήρη σύζευξη των δυο επιμέρους Πόλων Ισχύος σε όλα τα επίπεδα

¹⁵⁰ Albert S. Lindermann, Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης, σελ 460

¹⁵¹ Nicholas Ridley, Spectator Magazine/ 12-15/7/1990 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: «Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 4, σελ 246

Πολιτικής για την Ασφάλεια του Μείζονος Ευρωπαϊκού Χώρου- της Ενεργειακής Ασφάλειας οπωσδήποτε συμπεριλαμβανομένης»¹⁵².

Κεφάλαιο 6 : Το Γερμανικό Ζήτημα. Συντελεστές Ισχύος και Αναβίωση στο Σύγχρονο Πολυπολικό Σύστημα

¹⁵² Η. Ηλιόπουλος, “Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον”, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 132

A. Η Μεταψυχροπολεμική Άνοδος της Γερμανίας

Η Υλική Βάση Της Ισχύος

Το να ορίσει κάποιος την έννοια της ισχύος αποτελεί ένα αναμφισβήτητο πολύπλοκο , μεγάλο σε έκταση και πολυεπίπεδο εγχείρημα καθώς η οπτική γωνία και το φάσμα που χρησιμοποιείται κάθε φορά ως μέσο προσέγγισης, μπορεί να συσχετιστεί με πολλές μεταβλητές, από την πολιτική ή διεθνολογική προσέγγιση έως καθαρά μετρήσιμα πληθυσμιακά στοιχεία και οικονομικούς δείκτες.

Σύμφωνα με την άρτια ανάλυση του John J. Mearsheimer, στο έργο του «*Η Τραγωδία Της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*» το πρώτο, ίσως σημαντικότερο, βήμα σε μια τέτοια ανάλυση, είναι ο διαχωρισμός της έννοιας της Ισχύος σε δύο βασικές κατηγορίες: της *Πραγματικής* και της *Δυνητικής* Ισχύος ενός κράτους.

Ταυτόχρονα θα πρέπει , εκ προοιμίου, να διευκρινίσουμε πως οποιαδήποτε προσέγγιση ακολουθεί, πραγματοποιείται με την παραδοχή πως όλοι οι υπό παρατήρηση δρώντες (κράτη) είναι μέλη ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος. Έτσι, χωρίς επίσημη «Ηγεμονική Αρχή» , τα κράτη ως πρώτη και βασική επιδίωξη τους έχουν την επιβίωση και την αυτοδιάθεση τους¹⁵³.

Η πρώτη, βασική διάκριση συνεπώς, σύμφωνα με τον Mearsheimer, υφίσταται μεταξύ Δυνητικής και Πραγματικής Ισχύος ενός κράτους.

Η Δυνητική ισχύς ενός κράτους, βασίζεται σε δυο παραμέτρους , καθοριστικές για την ανάπτυξη πραγματικής ισχύος ενός κράτους ,αν και όταν αυτό αποφασίσει να την μετατρέψει σε πραγματική. Η δυνητική ισχύς ενός κράτους σχετίζεται ξεκάθαρα με το μέγεθος του Πληθυσμού και το επίπεδο του Πλούτου του. Αυτό ισχύει διότι, όπως προαναφέρθηκε, αυτά τα δυο στοιχεία αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους της πραγματικής ισχύος ενός κράτους , που είναι η Στρατιωτική.

Συμπερασματικά , πλούσια κράτη που διαθέτουν και μεγάλους πληθυσμούς, μπορούν δυνητικά , να μετατρέψουν αυτά τα «νομίσματα» ισχύος σε πολύ ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις.

Ορίζοντας την *Πραγματική Ισχύ*, ο Mearsheimer την ταυτίζει με τη Στρατιωτική δύναμη των κρατών, με προεξέχουσα τη Χερσαία , ακόμη και σε μια εποχή που πολλά κράτη “Go Nuclear” δηλαδή διαθέτουν και Πυρηνικές δυνάμεις.

Σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα συνεπώς, μια άνιση κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών- μελών του, δημιουργεί «Κενά Ισχύος» (Power Vacuums) που τα ισχυρότερα από αυτά σπεύδουν να υπερκαλύψουν, ως φυσικό αποτέλεσμα της τάσης για περεταίρω αύξηση της υπάρχοντος ισχύος τους. Μία τάση που δικαιολογείται απόλυτα από τη θεωρία του κλασσικού Ρεαλισμού και που , θεωρείται αναμενόμενη, ακόμη και από κράτη με φιλελεύθερη κοσμοθεωρία.

Εδώ έρχεται να προστεθεί και η έννοια του *φόβου* , μιας και η άνιση κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών- παικτών της διεθνούς σκακιέρας, όντως υπάρχει , με πολύ μικρές πιθανότητες εξομοίωσης στο μέλλον.

Έτσι, ανάλογα τον τύπο της εκάστοτε επικρατούσας ισορροπίας στο διεθνές σύστημα, ο Mearsheimer παρατηρεί πως, τα υψηλότερα ποσοστά φόβου μεταξύ των κρατών παρουσιάζονται σε κατανομές ισχύος τύπου « Μη ισορροπημένων πολυπολικών» συστημάτων με έναν δυνητικό ηγεμόνα, ακολουθούν σε ένταση φόβου τα « ισορροπημένα πολυπολικά» όπου δεν παρουσιάζεται κάποιος δυνητικός ηγεμόνας και τα λιγότερο «φοβικά» άρα και σταθερότερα , η ιστορία αποδεικνύει πως είναι τα «Διπολικά» συστήματα, καθώς δημιουργείται μια σχετική ισορροπία ισχύος μεταξύ των δυο κυριότερων κρατών.

¹⁵³ Βλέπε ανάλυση: Kenneth Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σελ 12-15

Συνυπολογίζοντας όλα τα παραπάνω, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα πως οι Μεγάλες Δυνάμεις τείνουν να φοβούνται κράτη με μεγάλους Πληθυσμούς και ταχέως αναπτυσσόμενες Οικονομίες , ακόμη και αν αυτά τα κράτη δεν έχουν ακόμη κάνει την μετατροπή του πλούτου τους σε ισχυρή συμβατική ή πυρηνική ισχύ.

Στο σημείο αυτό , δε μπορεί κανείς που μελετά το Γερμανικό Ζήτημα μέσα από τη διαχρονικότητα του, να μην περάσει σε μια ανάλυση, των βασικότερων Συντελεστών Ισχύος του Γερμανικού κράτους και στην παρουσίαση μιας προσέγγισης της σύγχρονης εικόνας τους .

Στοιχεία που αποδεικνύουν μια ταχύτατη άνοδο των οικονομικών, εμπορικών και τεχνολογικών δεικτών μιας χώρας, με βεβαρημένο παρελθόν και αναθεωρητικό προφίλ, έχουν τη δύναμη να αποτελέσουν πηγή βάσιμου Φόβου στη διεθνή κοινότητα;

Η Συμβατική Ισχύς της Γερμανίας και η Συνθήκη Αφοπλισμού

«Ο πόλεμος είναι η συνέχιση των πολιτικών σχέσεων με άλλα μέσα» , Clausewitz

«Οι πιο σοβαροί πόλεμοι γίνονται προκειμένου να καταστεί στρατιωτικά ισχυρότερη μια χώρα ή συχνότερα προκειμένου να εμποδιστεί μια άλλη χώρα από το να καταστεί στρατιωτικά ισχυρή» , E.H. Carr

Η στρατιωτική ισχύς εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το μέγεθος και τη δύναμη του στρατού ξηράς ενός κράτους , σε συνδυασμό με τις αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις που συνεπικουρούν. Σύμφωνα με τον Mearsheimer «...Ακόμα και σε έναν πυρηνικό κόσμο, οι στρατοί ξηράς αποτελούν το κεντρικό συστατικό της στρατιωτικής ισχύος». Συνεπώς, κατανοεί κανείς πως η ισχύς των κρατών είναι ευθέως ανάλογη με την χερσαία στρατιωτική δύναμη τους, η οποία με τη σειρά της αποτελεί εξαρτημένη μεταβλητή της οικονομικής δύναμης των κρατών. Έτσι, σχηματίζεται ένας κύκλος αλληλοεξαρτώμενων συνιστωσών που δείχνουν την άμεση σχέση της ισχύος ενός κράτους ταυτόχρονα με παραδοσιακά «ρεαλιστικά» μεγέθη όπως οι συμβατικές στρατιωτικές δυνάμεις και περισσότερο «φιλελεύθερες» παραμέτρους όπως αυτή της οικονομικής κατάστασης ενός κράτους.

Η δε τελευταία- ο οικονομικός πλούτος – μαζί με την πληθυσμιακή ισχύ, συναποτελούν όπως προαναφέρθηκε, τη «Λανθάνουσα» ισχύ ενός κράτους, μέγεθος το οποίο μπορεί ανά πάσα στιγμή θεωρητικά να μετατραπεί σε έντονη συμβατική ισχύ.

Σύμφωνα με τον Mearsheimer τα κράτη δίνουν ισόποση σημασία στην ισορροπία στο διεθνές σύστημα της λανθάνουσας και της στρατιωτικής ισχύος, με πρακτικά παραδείγματα την παρουσίαση των , κατά καιρών «εφιαλτών» της Αμερικής , οι οποίοι υπήρξαν κατά καιρούς, αφενός η Σοβιετική Ένωση με τα ραγδαία εξελισσόμενα τεχνολογικά της επιτεύγματα (δορυφόρος Σπούτνικ/ 1975) , αφετέρου η Κίνα ακόμα και στις μέρες μας, κυρίως εξαιτίας του ραγδαίως αυξανόμενου πληθυσμού της¹⁵⁴. Παρατηρώντας , εν συντομία, τη στρατιωτική και πολιτική πορεία τόσο της Γερμανίας, όσο και της Ρωσίας και της Γαλλίας ως μεγάλων δυνάμεων στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι από την εποχή του Ναπολέοντα και της πρώτης ένωσης του Γερμανικού κράτους , διαφαίνεται η εν λόγο σύνδεση της οικονομικής ισχύος με την στρατιωτική δύναμη και ως συνέπεια την επικράτηση της μιας δύναμης έναντι των άλλων. Η Γαλλία , ξεκινώντας από την εποχή του Ναπολέοντα, είχε μια φθίνουσα θα μπορούσε να πει κανείς πορεία, όσον αφορά τόσο την οικονομική, όσο και τη

¹⁵⁴ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011

στρατιωτική της δύναμη, η οποία φαίνεται να κλονίστηκε ισχυρά, από την εμφάνιση του Γουλιέλμου και της ενδυναμωμένης Γερμανίας ως τον επόμενο δυνητικό ηγεμόνα (1900).

Από το σημείο αυτό έως και τον ΑΠΠ η οικονομική και στρατιωτική δύναμη της Γαλλίας, σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία, έφθινε συνεχώς, ενώ αντιθέτως, η συνεχώς εκβιομηχανιζόμενη Γερμανία ισχυροποιούσε οικονομία και στρατό. (πίνακας σελ148)

Πίσω από όλα αυτά, σύμφωνα με τον Mearsheimer, κρυβόταν μια σημαντική μεταβολή στο μέγεθος των πληθυσμών των δυο χωρών. Μια πτώση λοιπόν στο ρυθμό γεννήσεων του γαλλικού πληθυσμού συνοδευόμενη από μια αύξηση στα αντίστοιχα μεγέθη της Γερμανίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η ενοποιημένη πλέον Γερμανία του Μπίσμαρκ είχε σχεδόν το διπλάσιο πληθυσμό από την Πρωσία, ήταν αρκετά για να υπερδυναμώσουν το Γερμανικό κράτος εις βάρος της Γαλλίας.

Έτσι, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει ο Mearsheimer κάτι αντίστοιχο συνέβη και στη Ρωσία η οποία σταδιακά μέσα στην ιστορία, από τον ισχυρότερο εχθρό- τόσο στρατιωτικά όσο και οικονομικά- της Ναπολεόντειας Γαλλίας, έφθασε σε αρκετά δεινή θέση κατά τον πρώτο ΠΠ κυρίως εξαιτίας των πολύ βραδέων ρυθμών εκβιομηχάνισης της. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια την επιδείνωση της θέσης της Ρωσίας στην ισορροπία του πλούτου, με αλυσιδωτές αρνητικές συνέπειες στις στρατιωτικές επιχειρήσεις λόγω ελλείψεων οπλισμού αλλά ακόμα και σιδηροδρομικών δικτύων¹⁵⁵.

Σύμφωνα με πηγές, η ρωσική στρατιωτική ισχύς ως συνεπαγωγή της οικονομικής δύναμης της Ρωσίας κατά τον ΑΠΠ ήταν σε τόσο δεινή θέση, που καλυπτόταν μόνο ένα 30% των αναγκών του Ρωσικού στρατού, έναντι μιας ήδη πανίσχυρης Γερμανίας¹⁵⁶. Εν συνεχεία παραθέτονται τα συγκριτικά στοιχεία από το βιβλίο του John. J. Mearsheimer¹⁵⁷ για μια συγκριτική απεικόνιση της στρατιωτικής ισχύος της Γερμανίας και της Ρωσίας κατά τις περιόδους πριν και κατά τη διάρκεια των Α΄ και Β΄ Παγκόσμιων Πολέμων, καθώς και πίνακας καταγραφής με την κατανομή του ευρωπαϊκού πλούτου μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων κατά την περίοδο 1816-1940.

Ακολουθεί ο αντίστοιχος Πίνακας:

Πίνακας 1

¹⁵⁵ J. David Singer and Melvin Small, *National Material Capabilities Data, 1816-1985* (Ann Arbor, MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research, February 1993) ,σελ108-1, 132-1 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*

¹⁵⁶ Peter Gatrell and Mark Harrison, *“The Russian and soviet Economies in two World Wars: A Comparative View”*, *Economic History Review* 46, no 3/1993

¹⁵⁷ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ- ΡΩΣΙΑΣ Α' Π.Π.		
Α' Π.Π. 1914-1917	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΡΩΣΙΑ
ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	47.300	3.500
ΠΥΡΟΒΟΛΑ	280.000	28.000
ΠΥΡΟΒΟΛΑ	64.000	11.700
ΤΟΥΦΕΚΙΑ	8.574.000	3.300.00

Πηγή: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160

Όπως είναι φανερό, τα στοιχεία δικαιολογούν απόλυτα τη νίκη της Γερμανίας επί της Ρωσίας κατά τον Α Π.Π.

Ο Στάλιν, συνειδητοποιώντας ότι αν η Ρωσία επιθυμούσε να γίνει ένας βασικός παίκτης στην τότε διεθνή αγορά , θα έπρεπε να αφήσει το αγροτικό της παρελθόν και , σε μεγάλο βαθμό, να βιομηχανοποιηθεί και να αυξήσει την παραγωγή της σε εγχώρια αλλά και ανταγωνιστικά προϊόντα. Για να το πετύχει αυτό, ο Στάλιν δημιούργησε στη ουσία τρία πενταετή σχέδια μεταξύ του 1928 και 1938, γνωστά συνολικά και ως «Σχέδιο Στάλιν» με στόχο να καταστήσει το Ρωσικό έθνος στρατιωτικά και βιομηχανικά αυτάρκες.

Τα δύο πρώτα σχέδια ήταν εστιασμένα στη μεγιστοποίηση της βιομηχανικής παραγωγής. Συγκεκριμένα, κάρβουνο, πετρέλαιο, ασάλι και ηλεκτρισμός αποτέλεσαν τη βασική μέριμνα του Στάλιν. Η κρατική υπηρεσία σχεδιασμού της εφαρμογής του Σχεδίου Στάλιν, η επονομαζόμενη Gosplan, επανδρωμένη με νέους επιστήμονες και οικονομολόγους με πρωτοποριακές ιδέες, είχε την ικανότητα να στήνει ολόκληρες πόλεις γύρω από τέλεια οργανωμένες βιομηχανικές μονάδες υψηλής παραγωγικής ικανότητας. Βέβαια η αυστηρότητα προς τους εργαζόμενους παρέμεινε παροιμιώδης, καθώς οι υποπαραγωγικοί ή οι αντιφρονούντες είτε στέλνονταν σε στρατόπεδα gulag, είτε εκτελούνταν. Χιλιάδες έχασαν τη ζωή τους από την πείνα, τις κακουχίες και το κρύο, ενώ η παραγωγή καταναλωτικών αγαθών για χρήση από τον ίδιο το λαό ήταν σχεδόν μηδαμινή¹⁵⁸.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των αμφιλεγόμενων μεθόδων όμως υπήρξε μια αξιοσημείωτα ραγδαία αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής που , σε αριθμούς και σύμφωνα με τα στοιχεία των Hanson, Philip και Davies, R.W.¹⁵⁹ , έχουν την εξής εικόνα:

¹⁵⁸ Βλέπε ανάλυση: Albert S. Lindermann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης*, σελ 358

¹⁵⁹ Πίνακας από: Hanson, Philip (2003), *The Rise and Fall of the Soviet Economy* (Routledge) και Davies, R.W. (1998). *Soviet Economic Development from Lenin to Khrushchev*. Cambridge: Cambridge University Press

Πίνακας 2

Αύξηση Βιομηχανικής Παραγωγής / Το Σχέδιο Στάλιν					
Year	1940	1965	1970	1979	1984
Sector (Distribution of Soviet workforce)	54%	31%	25%	21%	20%
Primary (agriculture and forestry)	28%	44%	46%	48%	47%
Tertiary (including trade, finance, health, education, science and administration)	18%	25%	29%	31%	33%

Πηγή ¹⁶⁰ Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. p. 30.

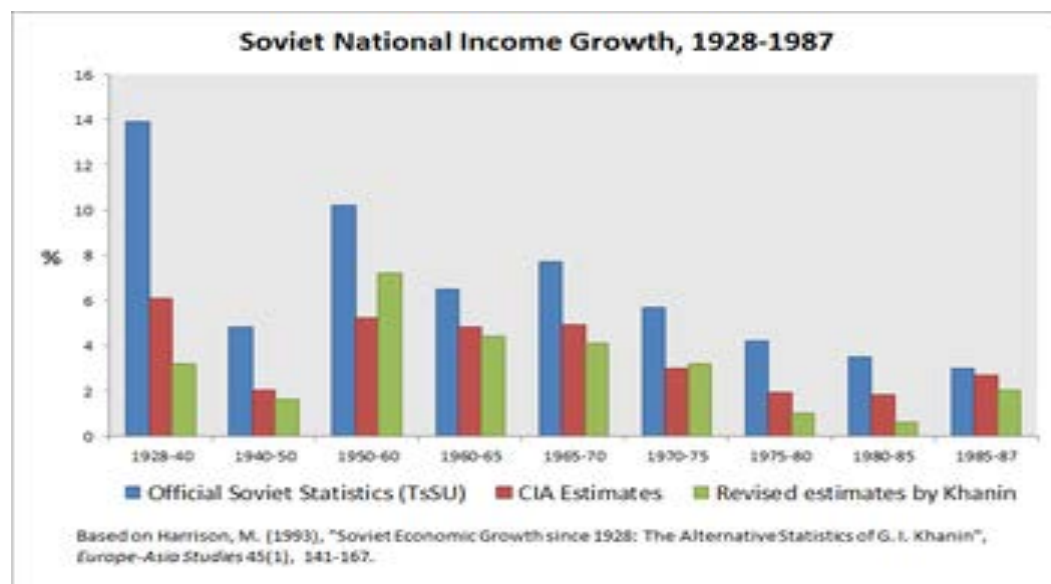
Πίνακας 3

Αύξηση παραγωγής Βασικών Αγαθών		
Coal	from 36 million tones	to 130 million tones
Iron	from 3 million tones	to 15 million tones
Oil	from 2 million tones	to 29 million tones
Electricity	from 5,000 million kilowatts	to 36,000 million kilowatts

Πηγή: Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. σελ. 30.

¹⁶⁰ Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. p. 30.

Πίνακας 4

Πηγή: Harrison M. " Soviet Economic Growth Since 1928: The Alternative Statistics Of G.I. Khanin" *Europe- Asia Studies* 45(1), 141- 167¹⁶¹

«Έχουμε μείνει πενήντα με εκατό χρόνια πίσω από τις προηγμένες χώρες, Θα πρέπει να καλύψουμε αυτή την απόσταση μέσα σε δέκα χρόνια. Ή θα το κάνουμε ή θα μας συντρίψουν». Ιωσήφ Στάλιν, 1931¹⁶².

Τα λόγια αυτά του Στάλιν δείχνουν ξεκάθαρα την πεποίθηση του ότι μια σκληρή οικονομική και κοινωνική πολιτική κρίνονταν απαραίτητα για την επιβίωση του καθεστώτος και της χώρας. Οι δε αριθμοί όπως αποτυπώνεται και στους παραπάνω πίνακες αποδεικνύουν την έκρηξη στην παραγωγή και τη βίαιη εκβιομηχάνιση ενός στην ουσία έως τότε γεωργοκτηνοτροφικού κράτους. Στις κατατάξεις αυτές όμως δεν είναι ορατές οι απάνθρωπες συνθήκες, η τιμωρητική Σταλινική πολιτική, ούτε τα εγκλήματα της «αποκουλακοποίησης». Ως αναμενόμενο, η κατάσταση άγγιξε τα όρια μιας «μαζικής υστερίας» με τον ίδιο το Στάλιν να διακατέχεται από ιδεοληψίες θεωριών συνομωσίας και να εκτελεί με συνοπτικές διαδικασίες, αρχικά τους πολιτικούς του αντιπάλους, έπειτα τους συντρόφους του ,εν συνεχεία τους ευγενείς (κουλάκους), και τον απλό λαό. Το φαινόμενο ονομάστηκε «Τρίτη Επανάσταση» με τελικό απολογισμό ανθρώπινων απωλειών ισοδύναμο με αυτό των Ρώσων στρατιωτών στο μέτωπο κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο¹⁶³.

Έτσι, λίγο πριν την έναρξη του Β' Π.Π. και έως τη λήξη του η συγκριτική απεικόνιση της Στρατιωτικής Ισχύος Γερμανίας- Ρωσίας είχαν ως εξής:

¹⁶¹ Πίνακας: Πηγή: Harrison M. " Soviet Economic Growth Since 1928: The Alternative Statistics Of G.I. Khanin" *Europe- Asia Studies* 45(1), 141- 167. Παγκόσμιος Ιστός.

¹⁶² Robert C. Tucker, *Stalin in Power: The Revolution from Above, 1928-1941*, New York, Norton 1990 pg 9-αναφορά από το βιβλίο: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης,σς. 378 εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011*

¹⁶³ Βλέπε ανάλυση: Albert S. Lindermann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης*, σελ352-360

Πίνακας 5

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΙΣΧΥΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ- ΡΩΣΙΑΣ Β' Π.Π.		
Α' Π.Π. 1941- 1945	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΡΩΣΙΑ
ΑΕΡΟΣΚΑΦΗ	76.200	102.600
ΠΟΛΥΒΟΛΑ	1.048.500	1.437.900
ΤΟΥΦΕΚΙΑ	7.845.700	11.820.500
ΑΡΜΑΤΑ	41.500	92.600
ΟΛΜΟΥΣ	68.900	350.300

Πηγή: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160¹⁶⁴

Στον παραπάνω πίνακα είναι ολοφάνερη η στρατιωτική υπεροχή της Ρωσίας, στην οποία αν προσθέσει κανείς και την πληθυσμιακή της υπεροχή έναντι των Γερμανών, καθιστά ξεκάθαρη την έκβαση του Β' Π.Π.

Ακολουθεί απεικόνιση της παραπάνω διαπίστωσης, με πίνακα των δεικτών πλούτου των κρατών της Γερμανίας και της Γαλλίας σε αντιπαραβολή κατά την περίοδο από το 1830 έως και τις απαρχές του Α Π.Π.¹⁶⁵

Πίνακας 6

¹⁶⁴ : John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160

¹⁶⁵ Ο όρος **ανάπτυξη** στα οικονομικά αναφέρεται στην αύξηση της πραγματικής παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών σε μία οικονομία με την πάροδο του χρόνου. Κατά σύμβαση, ως μέτρο ή δείκτης της ανάπτυξης ορίζεται ο μακροχρόνιος μέσος ποσοστιαίος ρυθμός αύξησης του *πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος*. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται σε *πραγματικούς* όρους, δηλαδή διορθωμένους ως προς τον πληθωρισμό, και όχι σε ονομαστικούς όρους. Η ανάπτυξη αναφέρεται στη μακροχρόνια τάση (δεκαετίες, αιώνες) και όχι στη βραχυχρόνια διακύμανση (τρίμηνα, εξάμηνα, έτη) του παραγόμενου προϊόντος.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ						
ΓΑΛΛΙΑΣ –ΠΡΩΣΙΑΣ/ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ 1830-1913						
	1830	1860	1880	1900	1913	
ΑΕΠ (δισ δολάρια)	8,6 Γαλλία	13,3 Γαλλία	17,4 Γαλλία	23,5 Γαλλία	27,4 Γαλλία	
	7,2 Γερμανία	12,8 Γερμανία	20,0 Γερμανία	35,8 Γερμανία	49,8 Γερμανία	
Σχετικό Μερίδιο Επί του Ευρωπαϊκού Πλούτου %	21 Γαλλία	14 Γαλλία	13 Γαλλία	11 Γαλλία	12 Γαλλία	
	5 Γερμανία	10 Γερμανία	20 Γερμανία	34 Γερμανία	40 Γερμανία	
Κατανάλωση Ενέργειας (εκατ. Μετρικοί τόνοι ισοδύναμου Άνθρακα)	- Γαλλία	13,2 Γαλλία	29,1 Γαλλία	48,0 Γαλλία	62,8 Γαλλία	
	- Γερμανία	15,0 Γερμανία	47,1 Γερμανία	113,0 Γερμανία	187,8 Γερμανία	
Παραγωγή Σιδήρου & Χάλυβα (χιλιάδες τόνοι)	270 Γαλλία	900 Γαλλία	1.730 Γαλλία	1.565 Γαλλία	4.687 Γαλλία	
	60 Γερμανία	400 Γερμανία	2.470 Γερμανία	6.461 Γερμανία	17.600 Γερμανία	
Συνολικό Βιομηχανικό Δυναμικό	9,5 Γαλλία	17,9 Γαλλία	25,1 Γαλλία	36,8 Γαλλία	57,3 Γαλλία	
	6,5 Γερμανία	11,1 Γερμανία	27,4 Γερμανία	71,2 Γερμανία	137,7 Γερμανία	
Πληθυσμός (Εκατομμύρια)	32,4 Γαλλία	37,4 Γαλλία	37,5 Γαλλία	38,9 Γαλλία	39,7 Γαλλία	
	12,9 Γερμανία	18,0 Γερμανία	45,1 Γερμανία	56,0 Γερμανία	67,0 Γερμανία	

Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ148

Περνώντας σε πιο εξειδικευμένα συμπεράσματα , ως προς τη διάσταση της συμβατικής στρατιωτικής δύναμης του Γερμανικού στρατού σε αντιπαράθεση με τις αντίστοιχες δυνάμεις της Γαλλίας κατά την περίοδο που ο μεσοπολεμικός αναβρασμός κορυφωνόταν στα πρόθυρα της σύρραξης του Β' Π.Π. , ο Mearsheimer παραθέτει τα εξής στοιχεία:

Πίνακας 7

ΜΕΓΕΘΟΣ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ 1938-1940 (Αριθμός Μεραρχιών)			
ΓΑΛΛΙΑ	100	102	104
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	71	103	141

Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ 625¹⁶⁶

Σε μεγαλύτερο χρονικό εύρος, από το 1816 έως και το 1940, και με ποσοστιαία παρουσίαση, μια ακόμη ενδιαφέρουσα αντιπαραβολή των Σχετικών Μεριδίων επί του Ευρωπαϊκού Πλούτου των βασικών δυνάμεων του διεθνούς τοπίου, αποτελεί η ακόλουθη.

Πίνακας 8

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕΡΙΔΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ 1816-1940 Σε Ποσοστά Επί Τις Εκατό (%)														
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	18 16	18 20	18 30	18 40	18 50	18 60	18 70	18 90	19 00	19 10	19 13	192 0	19 30	1940
ΠΡΩΣΙΑ/ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	8	7	5	5	4	10	16	25	34	39	40	38	33	36
ΓΑΛΛΙΑ	21	18	21	16	12	14	13	13	11	12	12	13	22	9
ΡΩΣΙΑ/ ΣΟΒ.ΕΝΩΣΗ	19	18	15	9	7	4	2	5	10	10	11	2	14	28
ΑΥΣΤΡΟ- ΟΥΓΓΑΡΙΑ	9	9	7	6	7	4	5	6	7	8	8	-	-	-

¹⁶⁶ Πηγή Πίνακα 6 : John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ 625

ΙΤΑΛΙΑ	-	-	-	-	-	-	0	1	1	2	2	3	5	4
ΗΝ.ΒΑΣΙΛΕΙΟ	43	48	53	64	70	68	64	50	37	30	28	44	27	24

Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ 158¹⁶⁷

Μέσω των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τον εν λόγω πίνακα, θα μπορούσαν να διεξαχθούν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Η Άνοδος και η Πτώση της οικονομικής δύναμης του Ηνωμένου Βασιλείου που πιθανότατα συνδέεται με τη μερική αποαποικιοποίηση και τις απώλειες του Α' Π.Π.
- Η Κατακόρυφη απώλεια της οικονομικής υπεροχής της Γαλλίας από την εποχή του Ναπολέοντα και έπειτα.
- Η Εντυπωσιακή Άνοδος της οικονομικής δύναμης της Γερμανίας από την ενοποίηση των Γερμανικών κρατιδίων της Πρωσίας και έπειτα, η οποία ανακόπηκε –αλλά όχι εντυπωσιακά- κατά τον Α'Π.Π.
- Η Κλιμακωτή Πτώση του σχετικού πλούτου της Ρωσίας αλλά και η σταδιακή ανόρθωση της οικονομίας της προκειμένου να ενδυναμωθεί για τον Β' Π.Π.
- Η Κατάρρευση της οικονομίας της Αυστροουγγαρίας.
- Η σταδιακή -αλλά ήπια- ενδυνάμωση του Ιταλικού κράτους.

Μετά το τέλος του Β' Π.Π. η θέση της Γερμανίας , επιδεινώθηκε σε όλους τους τομείς και ταπεινωμένη πλέον όφειλε να υπακούσει στις αποφάσεις και τις επιβολές των συμμάχων.

Όσον αφορά τον τομέα της Στρατιωτικής Ισχύος, ως αναμενόμενο, ο παρεμβατισμός των υπόλοιπων Μεγάλων Δυνάμεων ήταν έντονος.

Πιο συγκεκριμένα, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η ευθύνη για την ασφάλεια της Γερμανίας είχε εναποτεθεί στις τέσσερις των Συμμαχικών Δυνάμεων: οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία και τη Σοβιετική Ένωση. Η Γερμανία αρχικά βρέθηκε εκ των πραγμάτων χωρίς ένοπλες δυνάμεις, δεδομένου ότι η Βέρμαχτ διαλύθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Συνεπώς, όταν η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ιδρύθηκε το 1949, δεν διέθετε στρατό.

Η Γερμανία παρέμεινε πλήρως αποστρατικοποιημένη και τυχόν σχέδια για μια μελλοντική οργανωμένη γερμανική στρατιωτική ισχυροποίηση απαγορευόταν από τους κανονισμούς των Συμμάχων.

¹⁶⁷ Ο πίνακας προέρχεται από τη μελέτη του John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ.3 σελ158.

Ακόμη και η «Ομοσπονδιακή Δύναμη Προστασίας των Συνόρων», ένα κινητό, ελαφρά οπλισμένο αστυνομικό σώμα 10.000 ανδρών, δεν σχηματίστηκε παρά μετά το 1950. Επιπρόσθετα, μια πρόταση στα πλαίσια μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας που είχε περιελάμβανε τη συμμετοχή της Δυτικής Γερμανίας σε στρατεύματα με στρατιώτες από τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, το Λουξεμβούργο και την Ιταλία, δεν εκτελέστηκε ποτέ.

Σε διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε το 1954 μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας για το ζήτημα της παραχώρησης στην τότε Δυτική Γερμανία του δικαιώματος να διατηρεί εθνικό στρατό, η Γαλλία ήταν απρόθυμη να επιτρέψει στη Γερμανία να επανεξοπλιστεί υπό το φως της πρόσφατης ιστορίας αλλά και εξαιτίας της παραδοσιακής «έχθρας» μετά την έκβαση του Γαλλο-Γερμανικού πολέμου. Ωστόσο, μετά την αποτυχία της πρότασης για τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας στη γαλλική Εθνοσυνέλευση το 1954, η Γαλλία συμφώνησε με την ένταξη της Δυτικής Γερμανίας στο NATO αλλά και στον επανεξοπλισμό της.

Περνώντας σταδιακά στη ψυχροπολεμική εποχή, το ζήτημα του επανεξοπλισμού της Δυτικής Γερμανίας τέθηκε εκ νέου. Ενώ η Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (Ανατολική Γερμανία) είχε ήδη κρυφά επανεξοπλιστεί, πρώην υψηλόβαθμοι γερμανοί αξιωματικοί συνάχθηκαν προκειμένου να συζητήσουν τις επιλογές που διέθετε η χώρα για επανεξοπλισμό .

Τα αποτελέσματα της συνάντησης στο μοναστήρι του Himmerod αποτέλεσαν τη νοητική βάση για τη νόμιμη σύσταση ενόπλων δυνάμεων στη Δυτική Γερμανία. Η Amt Blank ,πρόκατος του αργότερα Ομοσπονδιακού Υπουργείου Άμυνας, ιδρύθηκε το ίδιο έτος για να προετοιμάσει τη δημιουργία των μελλοντικών δυνάμεων. Με την πρωτοβουλία του Hasso von Manteuffel, πρώην στρατηγού της Βέρμαχτ και φιλελεύθερου πολιτικού, προτάθηκε το όνομα Bundeswehr για τις νέες δυνάμεις. Το όνομα αυτό επιβεβαιώθηκε αργότερα από το κοινοβούλιο της Δυτικής Γερμανίας

(Bundestag) .Η Bundeswehr ιδρύθηκε επίσημα στις 12 Νοεμβρίου του 1955.

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό των νέων γερμανικών ενόπλων δυνάμεων ήταν «ο προσανατολισμός τους ως ενός σώματος υπερασπιστών ενός δημοκρατικού κράτους, πλήρως εξαρτώμενου από την πολιτική ηγεσία της χώρας»¹⁶⁸.

Σχεδόν ταυτόχρονα, η Ανατολική Γερμανία δημιούργησε τη δική της στρατιωτική δύναμη, τη Nationale Volksarmee (NVA), το 1956. Η Εθνική Volksarmee τελικά διαλύθηκε με την επανένωση της Γερμανίας το 1990. Η υποχρεωτική στράτευση ανεστάλη αλλά το σώμα δε διαλύθηκε εντελώς, ως μια εναλλακτική στην Bundeswehr.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Bundeswehr ήταν η ραχοκοκαλιά της συμβατικής άμυνας του NATO στην Κεντρική Ευρώπη. Διέθετε δύναμη μάχιμων στρατιωτικών περί τους 495.000 και περίπου 170.000 πολιτικό προσωπικό. Ο στρατός αποτελείτο από τρία σώματα με 12 μεραρχίες, βαριά οπλισμένες. Παρά το γεγονός ότι η Γερμανία είχε μικρότερες ένοπλες δυνάμεις από τη Γαλλία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Ιστορικός Ψυχρού Πολέμου John Lewis Gaddis αξιολογεί την Bundeswehr ως «ίσως το καλύτερο στρατό του κόσμου»¹⁶⁹.

Μετά την επανένωση της Γερμανίας το 1990, η Bundeswehr μειώθηκε σε 370.000 στρατιωτικό προσωπικό, σύμφωνα με τη Συνθήκη για την τελική τακτοποίηση . Η

¹⁶⁸ Julian Lider, *Origins and Development of West German Military Thought*, Vol. I, 1949-1966, Gower Publishing Company Ltd, Aldershot/Brookfield VT, 1986, σελ.125

¹⁶⁹ John Lewis Gaddis, *'The Cold War - a New History'*, Penguin Books, London, 2005, σελ.220

Nationale Volksarmee (NVA) διαλύθηκε, με ένα μέρος του προσωπικού της και το οπλικό υλικό να απορροφάται από τη Bundeswehr.

Ένα εξίσου σημαντικό γεγονός για τη γερμανική στρατιωτική οργάνωση και πραγματικότητα, ήταν η αναστολή της υποχρεωτικής στράτευσης για τους άνδρες το 2011, αλλά και ο περαιτέρω περιορισμός στον αριθμό των στρατιωτικών βάσεων και των στρατιωτών. Το Δεκέμβριο του 2012, ο αριθμός του ενεργού στρατιωτικού προσωπικού της Bundeswehr αντιστοιχεί σε ποσοστό 2,3 ενεργών στρατιωτών ανά 1.000 κατοίκους. Ταυτόχρονα οι στρατιωτικές δαπάνες στη Γερμανία ήταν 31.550 εκατομμύρια € το 2011, αριθμός που αντιστοιχεί στο 1,2% του ΑΕΠ¹⁷⁰.

Από τα παραπάνω στοιχεία είναι φανερό πως οι Γερμανικές στρατιωτικές δαπάνες είναι χαμηλότερες σε σχέση με τις υπόλοιπες Μ.Δ. της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ο μεγάλος πληθυσμός και η ισχυρή οικονομία της Γερμανίας¹⁷¹. Η διαφορά αυτή συχνά επικρίνεται από τους στρατιωτικούς συμμάχους της Γερμανίας, ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μάλιστα η Bundeswehr πρόσφατα, τον Σεπτέμβριο του 2014, αναγνώρισε πολυάριθμα προβλήματα εξοπλισμού και ελλείψεων που έχουν καταστήσει την ικανότητα της Γερμανίας να τηρήσει τις δεσμεύσεις της απέναντι στο NATO, αμφισβητούμενη¹⁷².

Παρόλη την αξιοσημείωτη πρόοδο που έχει σημειωθεί από την ισχυρή ηγεσία του Υπουργείου Αμύνης της Γερμανίας, προς το παρόν, ζητήματα χαμηλού προϋπολογισμού επιβραδύνουν το ρυθμό εξέλιξης του στρατιωτικού αμυντικού τομέα. Τα ποσοστά των Γερμανικών αμυντικών δαπανών, σε αντίθεση με εκείνες των άλλων μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών, εξακολουθούν να αιωρούνται σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό το ζήτημα, κατά τη γνώμη της συντάκτριας της παρούσης διπλωματικής εργασίας, παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον, καθώς οι δείκτες οικονομικής ανάπτυξης της Γερμανίας βρίσκονται σε αύξουσα πορεία.

Σύμφωνα με τον Klaus Becher:

«..οι δαπάνες της Γερμανίας για τον τομέα της Άμυνας, για πολλά χρόνια ήταν μόνο το ένα τέταρτο του ποσοστού που δαπανούσε η Γαλλία ή το Ηνωμένο Βασίλειο και μόνο το 1,5 τοις εκατό των Ηνωμένων Πολιτειών»¹⁷³.

Η Bundeswehr είναι φανερό ότι προκειμένου να προσαρμοστεί στα νέα ευρωπαϊκά δεδομένα, τις απαιτήσεις της Ένωσης και του NATO απέναντι στο Γερμανικό κράτος αλλά και στα ζητήματα εθνικής αμυντικής πολιτικής χρειάζεται εκσυγχρονισμό και οικονομική τόνωση ως προς την συγκέντρωση πόρων. Μιλώντας με αριθμούς, οι δαπάνες που αποτίθενται για την Άμυνα του Γερμανικού κράτους τις τελευταίες δεκαετίες, παρουσιάζονται να είναι περίπου το 1/4 των αντίστοιχων δαπανών της Γαλλίας ή της Βρετανίας και μόνο το 1,5 % από τις δαπάνες των Η.Π.Α.

Η διεθνής εμπλοκή των γερμανικών δυνάμεων αποτελεί μέρος ενός πλαισίου συνεχούς εξέλιξης. Η πραγματοποίηση των επιδιώξεων της ενοποιημένης Γερμανίας για την ενσωμάτωση της ως ισότιμο μέλος της Ε.Ε. όμως, συνοδεύτηκε και από τις

¹⁷⁰ Στοιχεία από Επίσημη Ιστοσελίδα της Bundeswehr: "Outlook: The Bundeswehr of the future". Bundesministerium der Verteidigung

¹⁷¹ Στοιχεία από: International Institute for Strategic Studies (11 February 2015) « The Military Balance 2015».

¹⁷² Βλέπε ανάλυση: Shanker, Thom, "Defense Secretary Warns NATO of "Dim" Future". New York Times, (10 June 2011)

¹⁷³ Klaus Becher, German Forces in International Military Operations, Orbis, Volume 48, issue3, 2004, σελ 397-408

αντίστοιχες υποχρεώσεις της χώρας ως μέλος του NATO και του ΟΗΕ και στον αμυντικό τομέα. Ο Klaus Becher συνεχίζει υποστηρίζοντας πως στη σύγχρονη Γερμανία όμως παρατηρείται μεγαλύτερη προτίμηση για μια ενισχυμένη ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική, παρά μια ενίσχυση της εθνικής αμυντικής ικανότητας¹⁷⁴. Δηλαδή, θα μπορούσε κανείς να πει ότι και στον τομέα αυτό, η Γερμανία θέτει ως προτεραιότητα την συνύπαρξη της στο «άρμα» των ευρωπαϊκών ετέρων της Ε.Ε. αλλά και του NATO.

Μέσω της συνύπαρξης αυτής, των δεσμών, συμμαχιών αλλά και δεσμεύσεων που προϋποθέτει η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, η Γερμανία δίνει την εικόνα ενός κράτους που η προοδευτική ενσωμάτωση του στο NATO και τους οργανισμούς της Ε.Ε. αποτελούν ταυτόχρονα «προϋπόθεση αλλά και σκοπό αυτών των συμμαχιών. Υπάρχει μικρή επιθυμία από τη μεριά της σύγχρονης Γερμανίας για τη δημιουργία ενός ισχυρού –εθνικού- αμυντικού προφίλ, αλλά αντιθέτως μια προτίμηση για μια ενδυναμωμένη Ενιαία Ευρωπαϊκή Αμυντική Πολιτική»¹⁷⁵

Τα παραπάνω ενισχύονται από την ακόλουθη έκθεση του EPRS (European Parliamentary Research Service), σύμφωνα με την οποία σε μια περίοδο γενικευμένης κρίσης των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της Γερμανίας ανεξαρτήτως της οικονομικής της ανάπτυξης, καθίσταται τουλάχιστον ασύμφορη η προσκόλληση σε εθνική διαχείριση των αμυντικών τους πολιτικών και οικονομικών προσεγγίσεων.

Πιο συγκεκριμένα, Η παρούσα έκθεση έχει ως στόχο να αποδείξει ότι υπάρχει ένα κόστος της «μη Ευρώπης», δηλαδή ότι η τιμή που πρέπει να καταβληθεί για τη λειτουργία αμυντικού δυναμικού σε εθνικό και όχι σε ευρωπαϊκό επίπεδο δημιουργεί ένα κόστος στα κράτη πολύ μεγαλύτερο απ' ότι εκείνο στα πλαίσια μιας διεθνούς αμυντικής συνεργασίας¹⁷⁶.

Οι Ευρωπαϊκές ένοπλες δυνάμεις λειτουργούν συχνά ως μέρος διεθνών ενόπλων σωμάτων, αλλά εξακολουθούν να οργανώνονται σε αυστηρά εθνική βάση. Σύμφωνα με την παρούσα μελέτη, η εθνική προσέγγιση αποτελεί μια πηγή αδυναμίας, και αναπόφευκτα συνεπάγεται περιττό πολλαπλασιασμό στο κόστος του σχηματισμού, συντήρησης και λειτουργίας των στρατιωτικών δυνάμεων στην Ευρώπη.

Επιπρόσθετα, το αυξημένο αυτό κόστος φαίνεται να προκύπτει εξαιτίας της έλλειψης μιας πραγματικά ολοκληρωμένης αγοράς. Η ύπαρξη είκοσι οκτώ κλειστών αγορών εθνικής άμυνας, η καθεμία με τις δικές τους διοικητικές επιβαρύνσεις και εθνικές ρυθμίσεις, φαίνεται να παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό¹⁷⁷.

Ακολουθεί ενδεικτικός πίνακας ποσοτικών στοιχείων:

¹⁷⁴ Βλέπε ανάλυση: Klaus Becher, German Forces in International Military Operations, Orbis, Volume 48, issue3, 2004, σελ 397-408

¹⁷⁵ ibid

¹⁷⁶ Βλέπε ανάλυση: Blanca Ballester, European Added Value Unit, European Parliamentary Research Service, European Parliament

¹⁷⁷ Ibid

Πίνακας 9

Η Βελτίωση της Αποτελεσματικότητας στην Πολεμική Βιομηχανία	
Πιστοποίηση των πυρομαχικών	500
Τυποποίηση των πυρομαχικών	1.500
Αντισταθμιστικών	6.610
Οφέλη αποδοτικότητας σε χερσαίες δυνάμεις	6.500
Οφέλη αποδοτικότητας σε οχήματα πεζικού	600
Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας στον αέρα-αέρος ανεφοδιασμό	240
Οφέλη αποδοτικότητας για την υποστήριξη Βασικές Logistic	30
Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας φρεγάτες	390
Σύνολο	16.370

Source: www.europarl.europa.eu¹⁷⁸

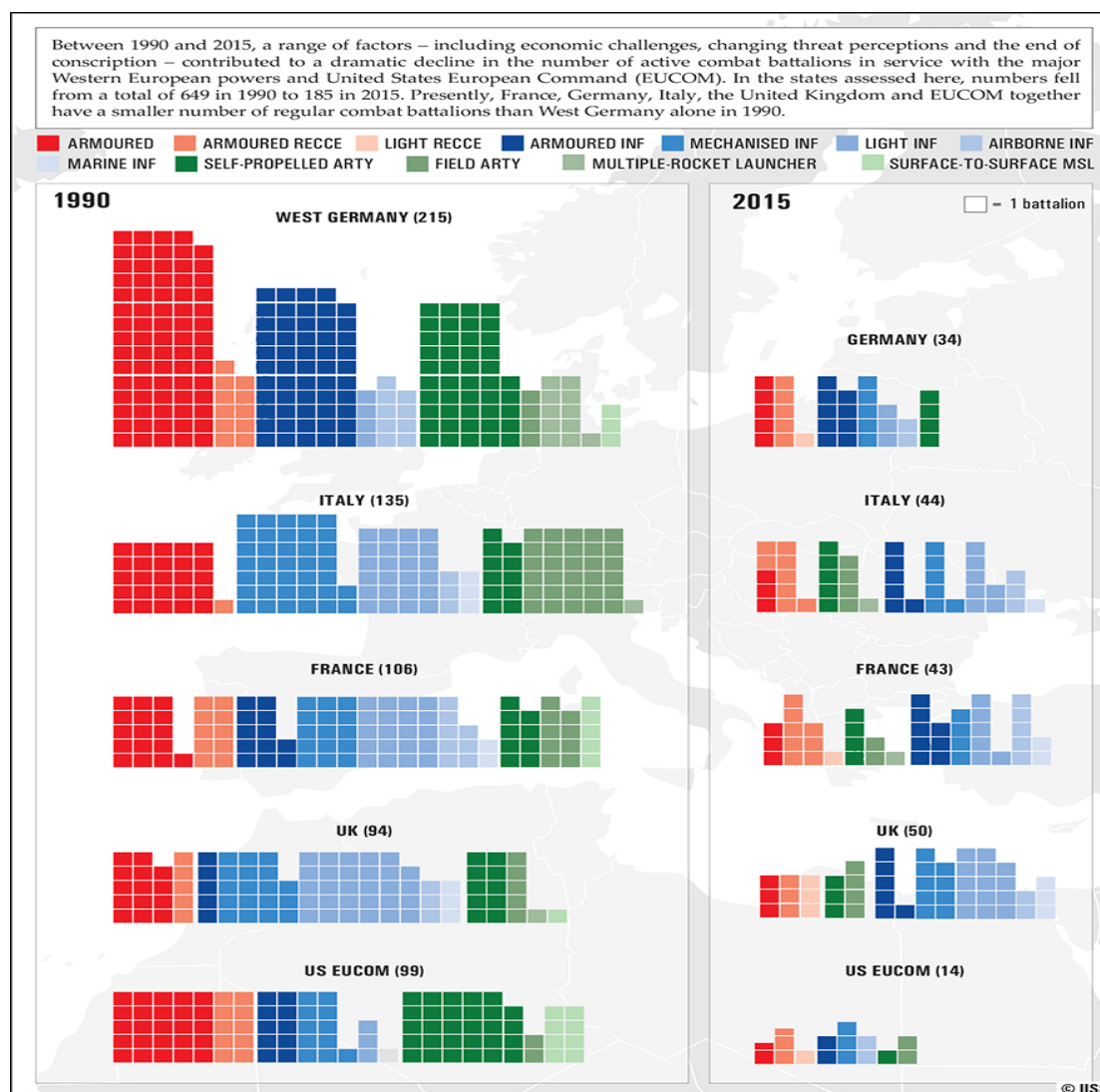
Παρατηρείται συνεπώς μια προσπάθεια σφαιρικής αναδόμησης και εκσυγχρονισμού της πολεμικής βιομηχανίας, με βάση την εξειδίκευση και την αργή αλλά μεθοδική αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας των παραγόμενων πολεμικών «αγαθών».

Επιπρόσθετα, παραθέτονται τα στοιχεία του παρακάτω Πίνακα¹⁷⁹ (Πίνακας 10) από την ετήσια αξιολόγηση των παγκόσμιων στρατιωτικών δυνατοτήτων και των οικονομικών της άμυνας: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*. Εν συνεχεία, ακολουθούν κάποιες παρατηρήσεις.

¹⁷⁸ Τα Στοιχεία του Πίνακα προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα : www.europarl.europa.eu

¹⁷⁹ IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>

Πίνακας 10

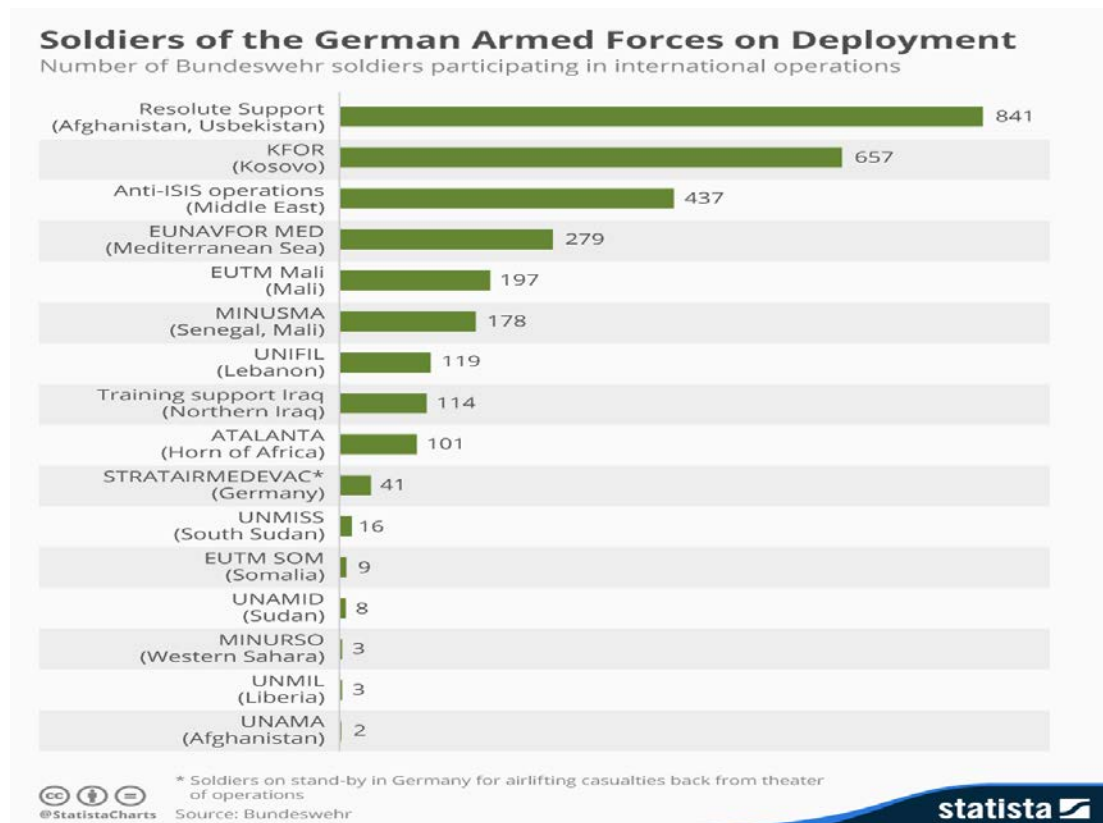

Πηγή: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>

Σύμφωνα λοιπόν με την ανάλυση του Πίνακα 9 : Μεταξύ του 1990 και του 2015, μια μεγάλη γκάμα παραγόντων – συμπεριλαμβανομένων οικονομικών προκλήσεων, διαφοροποίησης της έννοιας της Απειλής και το τέλος της υποχρεωτικής στρατολόγησης- συντέλεσαν στη δραματική μείωση του αριθμού των ενεργών ταγμάτων μάχης τόσο των Ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων, όσο και της EUCOM. Στα κράτη που αξιολογούνται στον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται μια μείωση από ένα συνολικό ποσό των 649 το 1990 σε ένα ποσό της τάξεως των 185 το 2015. Παρουσιάζεται επίσης ότι η Γαλλία, η Ιταλία, Η Γερμανία, η Βρετανία και η EUCOM διατηρούν όλες μαζί μικρότερο αριθμό συμβατικών ταγμάτων μάχης από ότι διατηρούσε η Δυτική Γερμανία μόνη της το 1990.

Εν συνεχεία ακολουθεί ο Πίνακας¹⁸⁰ 11 ο οποίος απεικονίζει την ποσοστιαία κατάταξη των στρατιωτών- μελών της Bundeswehr που παίρνουν μέρος σε διεθνείς στρατιωτικές αποστολές έως και το 2016:

Πίνακας 11

Πηγή: Statista, The Statistics Portal: <https://www.statista.com/chart/4744/german-troops-missions-international/>, source: Bundeswehr

Σύμφωνα με τα στοιχεία ανάλυσης του άρθρου¹⁸¹ στο οποίο υπάγεται ο παραπάνω Πίνακας 10, η Γερμανία συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη μέλη του NATO δε διαθέτει ίσου μεγέθους εμπειρία όσον αφορά την αποστολή στρατιωτών σε διεθνείς στρατιωτικές αποστολές. Τόσο η Συνθήκη αφοπλισμού στο παρελθόν όσο και η προϋπόθεση αποκατάστασης των ενόπλων δυνάμεων του Γερμανικού κράτους το 1955, υπό την αυστηρή προϋπόθεση ότι αυτές θα χρησιμοποιούνται αποκλειστικά σε ειρηνευτικές αποστολές του NATO, αποτέλεσαν αιτίες της άνισης αυτής ανάπτυξης.

Το τέλος του ψυχρού πολέμου και οι πόλεμοι που έλαβαν χώρα στα Βαλκάνια από το 1990 και μετά όμως, έφεραν σταδιακά στο προσκήνιο τις ένοπλες δυνάμεις του Γερμανικού στρατού, με το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο να ανοίγει το δρόμο για την πρώτη εγκατάσταση Γερμανικών στρατευμάτων μάχης σε περιοχή εκτός της δικαιοδοσίας του NATO (EFOR και SFOR στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη 1994)- αλλά και αργότερα στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν το 2002. Μέχρι το 2010 τα Γερμανικά

¹⁸⁰ Πηγή: Statista, The Statistics Portal: <https://www.statista.com/chart/4744/german-troops-missions-international/> source: Bundeswehr

¹⁸¹ Dyfed Loeshe, *German Armed Forces Taking Part in International Missions*, Statista, The Statistics Portal: <https://www.statista.com/chart/4744/german-troops-missions-international/>

στρατεύματα είχαν επιτελέσει τις πρώτες αποστολές στρατιωτικών δυνάμεων εκτός συνόρων μετά από 65 χρόνια στρατιωτικής εσωστρέφειας¹⁸².

Κλείνοντας, παρατίθεται ένα απόσπασμα από το επιστημονικό άρθρο των Josef Janning και Thomas Bauer μέσω του οποίου εν συντομία σκιαγραφείται η τρέχουσα εικόνα της Γερμανικής αμυντικής πολιτικής :

«Μόνο μέσω μιας βήμα-βήμα ανάπτυξης μπορεί η Γερμανία χαλαρώσει τα δεσμά της ιστορίας χωρίς να παραμελεί τα διδάγματά της. Ωστόσο, ο τεχνοκρατικός μετασχηματισμός της θα πρέπει να καθοδηγείται και να υποστηρίζεται από μια νέα στρατηγική αντίληψη η οποία θα καθορίζει τα συμφέροντά της ασφάλειας μέσα από μια φιλοσοφία που θα περιλαμβάνει τη χρήση των Ενόπλων Δυνάμεων στο εξωτερικό. Αυτό θα ενισχύσει επίσης την αποδοχή της Bundeswehr στο γερμανικό δημόσιο. Οι εμπειρίες από την τρέχουσα και τις πρόσφατες στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό επηρεάζουν αυτόν τον μετασχηματισμό και τον επαναπροσδιορισμό της Γερμανίας ως διεθνή παράγοντα ασφάλειας»¹⁸³.

Η Οικονομική Ισχύς της Γερμανίας

Πριν την παρουσίαση οποιουδήποτε στοιχείου σχετικά με την εντυπωσιακή πορεία ανόρθωσης της Γερμανικής οικονομίας και της μετάλλαξης της θέσης της από τον «Ασθενή της Ευρώπης» σε έναν «Οικονομικό Superstar»¹⁸⁴ θα ήταν σκόπιμο να παρατεθεί η τοποθέτηση του John. J. Mearsheimer σχετικά με την υπόθεση ότι ο πλούτος θα μπορούσε να θεωρηθεί αξιόπιστος δείκτης της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους¹⁸⁵.

Σύμφωνα με τον ίδιο, θα πρέπει να καταστεί σαφές πως , για ορθούς στρατηγικούς λόγους, το κάθε κράτος οικοδομεί διαφορετικά είδη ενόπλων δυνάμεων και διαθέτει διαφορετική ποσότητα του πλούτου του στις μάχιμες δυνάμεις του. Επιπρόσθετα, τα κράτη διαφέρουν ως προς την ικανότητα (ή την επιλογή) ρυθμού αποδοτικότητας άντλησης στρατιωτικής ισχύος από τον πλούτο τους.

Συνεπώς, κρίνεται αδύνατη η τυφλή εξίσωση του πλούτου με τη στρατιωτική δύναμη ,καθώς η μετατρεψιμότητα του πρώτου στη δεύτερη, εξαρτάται από ένα σύνολο παραμέτρων, πέραν της απλής καταμέτρησης υλικών πόρων και συσσωρευμένου πλούτου¹⁸⁶.

Παρόλα αυτά, κανείς δε μπορεί να παραβλέψει το γεγονός ότι, διλλήματα ασφαλείας δημιουργούν στα υπόλοιπα κράτη κατά κύριο λόγο άλλα κράτη-οικονομικοί κολοσσοί ή κράτη με ισχυρότερους άλλους συντελεστές ισχύος που δεν παρουσιάζουν απαραίτητως ισχυροποιημένους ταυτόχρονα και τους δείκτες πλούτου τους¹⁸⁷. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί αυτό των Η.Π.Α ,οι οποίες κατά τη διάρκεια του

¹⁸² ibid

¹⁸³ Josef Janning, Thomas Bauer, *Into the Great Wide Open: The Transformation of the German Armed Forces After 1990*, Orbis, Volume 51, Issue 3, 2007, σελ 529-541

¹⁸⁴ Πρόκειται για τη φράση- τίτλο του ακόλουθου άρθρου : “..From Sick Man Of Europe , To Economic Superstar..” Πηγή: Christian Dustmann, Bernd Fitzenberger, Uta Schönberg, και Alexandra Spitz-Oener, *From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany’s Resurgent Economy*, *Journal of Economic Perspectives*—Volume 28, Number 1—Winter 2014— σελ 167–188

¹⁸⁵ Βλέπε ανάλυση: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ.3 σελ141 και ανάλυση 142-151.

¹⁸⁶ Βλέπε ανάλυση: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ.3 σελ141 και ανάλυση 142-151.

¹⁸⁷ ibid

Ψυχρού Πολέμου αισθάνονταν έντονα απειλούμενες από μια Σοβιετική Ένωση που, ναι μεν υστερούσε αρκετά σε πλούτο, αλλά παρουσίαζε υψηλά ποσοστά ανάπτυξης, τόσο στον οικονομικό όσο και στον τεχνολογικό/ επιστημονικό τομέα (εκτόξευση Πυραύλου Σπούτνικ κ.α.).

Κοιτάζοντας πίσω στην ιστορία, είναι εμφανής και σε άλλες περιπτώσεις η επίδραση της οικονομικής δύναμης των κρατών στην ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια σκακιέρα, αλλά και η γνώση των ηγεσιών ότι η οικονομία αποτελεί έναν από τους συντελεστές ισχύος για τον οποίο οφείλουν να μεριμνούν, κυρίως εξαιτίας της μετατρεψιμότητάς του (κατ επιλογήν πάντα) σε στρατιωτική ισχύ (παντός τύπου).

Για παράδειγμα ,οι συγκριτικοί δείκτες πλούτου και πληθυσμού της περιόδου από τον Μπίσμαρκ έως και τον Α΄ΠΠ , είναι ενδεικτικές σε μεγάλο βαθμό της οικονομικής ενδυνάμωσης της Γερμανίας, η οποία μετατράπηκε σε αναθεωρητική στρατιωτική ισχύ.

Ακολουθεί Πίνακας¹⁸⁸ για αναλυτικότερη παρουσίαση:

Πίνακας 12

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΓΑΛΛΙΑΣ –ΠΡΩΣΙΑΣ/ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ 1830-1913						
	1830	1860	1880	1900	1913	
ΑΕΠ (δισ δολάρια)	8,6 Γαλλία	13,3 Γαλλία	17,4 Γαλλία	23,5 Γαλλία	27,4 Γαλλία	
	7,2 Γερμανία	12,8 Γερμανία	20,0 Γερμανία	35,8 Γερμανία	49,8 Γερμανία	
Σχετικό Μερίδιο Επί του Ευρωπαϊκού Πλούτου %	21 Γαλλία	14 Γαλλία	13 Γαλλία	11 Γαλλία	12 Γαλλία	
	5 Γερμανία	10 Γερμανία	20 Γερμανία	34 Γερμανία	40 Γερμανία	
Κατανάλωση Ενέργειας(εκατ. Μετρικοί τόνοι ισοδύναμου Άνθρακα)	- Γαλλία	13,2 Γαλλία	29,1 Γαλλία	48,0 Γαλλία	62,8 Γαλλία	
	- Γερμανία	15,0 Γερμανία	47,1 Γερμανία	113,0 Γερμανία	187,8 Γερμανία	
Παραγωγή Σιδήρου & Χάλυβα (χιλιάδες τόνοι)	270 Γαλλία	900 Γαλλία	1.730 Γαλλία	1.565 Γαλλία	4.687 Γαλλία	
	60 Γερμανία	400 Γερμανία	2.470 Γερμανία	6.461 Γερμανία	17.600 Γερμανία	
Συνολικό Βιομηχανικό Δυναμικό	9,5 Γαλλία	17,9 Γαλλία	25,1 Γαλλία	36,8 Γαλλία	57,3 Γαλλία	
	6,5 Γαλλία	11,1 Γαλλία	27,4 Γαλλία	71,2 Γαλλία	137,7 Γαλλία	

¹⁸⁸ Ibid βλέπε ανάλυση σελ 148- 151

	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	
Πληθυσμός (Εκατομμύρια)	32,4	37,4	37,5	38,9	39,7	
	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία	Γαλλία	
	12,9	18,0	45,1	56,0	67,0	
	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	Γερμανία	

Πηγή: J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ.3 σελ148.

Αναλύοντας τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, είναι παραπάνω από έκδηλα τα στοιχεία που τεκμηριώνουν τη σταδιακή και μεθοδευμένη έκρηξη στην οικονομία αλλά και στην παραγωγικότητα του Γερμανικού κράτους- κυρίως στην πολεμική βιομηχανία. Ιδιαίτερως από το 1880 και έπειτα, τα στοιχεία παρουσιάζουν μια πραγματικά εντυπωσιακή αύξηση τόσο στο ΑΕΠ όσο και στη βιομηχανική παραγωγικότητα (η χώρα ευνοείται και από τον ερχομό της εποχής της βιομηχανικής επανάστασης στην Ευρώπη) αλλά όπως προαναφέρθηκε και στην παραγωγικότητα της πολεμικής βιομηχανίας.

Ενδεικτικά για το μέλλον της χώρας όμως είναι και τα στοιχεία σχετικά με την κατανάλωση ορυκτών πόρων και ενέργειας γενικότερα, που προαναγγέλλουν την πραγματικότητα της ενεργειακής εξάρτησης που σήμερα βιώνει η Γερμανία¹⁸⁹.

Άλλο ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενη ενότητα, αποτελεί το Σχέδιο Στάλιν, μέσω του οποίου η Ρωσία, εκμεταλλευόμενη το χρόνο που κέρδισε από τη συμφωνία του Ράπαλο με τη Γερμανία- συμφωνία η οποία είχε εκτός των άλλων και τη μορφή άτυπης και προσωρινής ανακωχής- ενδυνάμωσε τον βιομηχανικό, οικονομικό και εν συνεχεία, στρατιωτικό της τομέα.

Ο Στάλιν, αντιλήφθηκε ότι αν η Ρωσία επιθυμούσε να γίνει ένας βασικός παίκτης στην τότε διεθνή αγορά, θα έπρεπε να αφήσει το αγροτικό της παρελθόν και, σε μεγάλο βαθμό, να βιομηχανοποιηθεί και να αυξήσει την παραγωγή της σε εγχώρια αλλά και ανταγωνιστικά προϊόντα. Για να το πετύχει αυτό, δημιούργησε στη ουσία τρία πενταετή σχέδια¹⁹⁰ μεταξύ του 1928 και 1938, γνωστά συνολικά και ως «Σχέδιο Στάλιν» με στόχο να καταστήσει το Ρωσικό έθνος στρατιωτικά και βιομηχανικά αυτόνομα.

Πράγματι, τα ακόλουθα στοιχεία που παραθέτονται, δείχνουν την ενδυνάμωση αυτή:

¹⁸⁹ Βλέπε ανάλυση στο κεφάλαιο: *Η ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης και της Γερμανίας από τη Ρωσία και οι Στρατηγικές παράμετροι του ζητήματος*.

¹⁹⁰ Βλέπε ανάλυση : Albert S. Lindermann, *Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης*, σελ345-346 και352-355

Πίνακας 13

Sector/Distribution of Soviet workforce	1940	1965	1970	1979	1984
Πρωτογενής Τομέας –Γεωργία Δασικά Προϊόντα	54%	31%	25%	21%	20%
Δευτερογενής Τομέας - Ανοικοδόμηση Μεταφορές Επικοινωνία	28%	44%	46%	48%	47%
Τριτογενής εμπόριο - χρηματοδότηση, υγεία, εκπαίδευση, επιστήμη διοίκηση	18%	25%	29%	31%	33%

Στοιχεία από: Churchwood, L. G . (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. σελ. 30.

Άλλες χρήσιμες πηγές που μελετήθηκαν¹⁹¹

Προχωρώντας ιστορικά και περνώντας μέσα από χρονικές περιόδους, όπως το τέλος του Β'ΠΠ και τα χρόνια πριν την επανένωση, το Γερμανικό κράτος παρουσιάζεται αφενός, ταπεινωμένο, να προσπαθήσει να κλείσει τις πολιτικές, ανθρωπιστικές και οικονομικές πληγές που προκλήθηκαν εξαιτίας των επιβολών των συμμάχων, αφετέρου θέτει ως νέες προτεραιότητες την επανένωση και την πρόσδεση στο άρμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κρατών. Κατά τα χρόνια αυτά, η οικονομική ανασύσταση επιδιώχθηκε τόσο αυτόνομα και εθνικά, όσο και στα πλαίσια της ΕΕ μέσω της επιδίωξης συμμετοχής σε αριθμό διεθνών οργανισμών, με αποκορύφωμα αυτόν της ευρωπαϊκής νομισματικής κοινότητας .

Μέσω της εισόδου της Γερμανίας σε ένα ευρύτερο σχηματισμό κρατών , με κοινούς στόχους-μεταξύ αυτών και της Ολοκλήρωσης σε θεσμικό αλλά και σε επίπεδο

¹⁹¹ -Christian Dustmann, Bernd Fitzenberger, Uta Schönberg, και Alexandra Spitz-Oener, *From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy*, *Journal of Economic Perspectives*—Volume 28, Number 1—Winter 2014— σελ 167–188

-Hans Gunday, *Germany as a Geo- Economic Power*, *The Washington Quarterly*, Summer 2011
 -Michael Gromling, *Reunification, Restructuring, Recessions and Reforms – The German Economy over the Last Two Decades*, Universität Würzburg, Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät.
 -European Commission Directorate -General For Economic And Financial Affairs, *Germany's growth performance in the 1990's*, N° 170 - May 2002
 - European Commission staff working document, *Country Report Germany 2015 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances*, Brussels, SWD(2015) 25 final/ 2 18.3.2015
 -OECD, *Economic Surveys Germany, Overview*, May 2014

οικονομικής αλληλεπίδρασης- το Γερμανικό κράτος κατάφερε σταδιακά την εκπλήρωση του οράματος των περισσότερων μεταπολεμικών του ηγετών¹⁹²: Την αποδοχή της Γερμανίας ως ισότιμου μέλους της Ευρωπαϊκή Ένωση κρατών, με όλες τις υποχρεώσεις, αλλά κυρίως τις ευκαιρίες που αυτό συνεπαγόταν.

Η Γερμανία, στα ασφαλή πλέον πλαίσια μιας ευρωπαϊκής «συμμαχίας» κρατών και σταδιακά απελευθερωμένη από τα ενοχικά της συμπλέγματα-προερχόμενα από τον Β΄Π.Π. και τον απομονωτισμό αλλά και από τον πλήρη έλεγχο που βίωσε μεταπολεμικά- ως πολυπληθέστερο μετά την ενοποίηση, παραγωγικό αλλά και φιλόδοξο κράτος, άρχισε να αυξάνει σταδιακά τους συντελεστές ισχύος της (με μόνη εξαίρεση ίσως αυτή της στρατιωτικής ισχύος εξαιτίας της Συνθήκης Αφοπλισμού της).

Η αφαίρεση των, προ- επανένωσης περιορισμών της, επέτρεψε στη Γερμανία να καθορίζει όλο και περισσότερο το εθνικό της συμφέρον, κυρίως μέσω της οικονομικής ενδυνάμωσης της. Συνεπώς και κατά μία έννοια, η πραγματικότητα αυτή ενίσχυσε περαιτέρω την σύγχρονη ταυτότητα της Γερμανίας ως κράτους συναλλαγών και λιγότερο ως μια ισχυρής στρατιωτικής δύναμης. Μετατράπηκε συνεπώς η Γερμανία σε ένα «Στρατηγικά Κορεσμένο»¹⁹³ έθνος που επιδιώκει πλέον κυρίως εμπορική και οικονομική επέκταση; Πιθανότατα ναι, αλλά έως τότε, το οικονομικά ισχυρότερο πλέον κράτος της Ε.Ε. θα αναβάλλει το να «μεταφράσει» την οικονομική ισχύ του σε στρατιωτική, με ότι αυτό συνεπάγεται; Όπως παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο περί στρατιωτικής ισχύος, τα στοιχεία αποδεικνύουν ήδη τη σταδιακή αυτή «μετάφραση».

Σε επίπεδο θεσμικό τώρα, ένα σχετικά ανησυχητικό δείγμα των τελευταίων δεκαετιών αποτελεί το γεγονός ότι ενώ η Γερμανία επιδιώκει τώρα περισσότερη δύναμη μέσα σε πολυμερείς οργανισμούς (για παράδειγμα, από την εποχή της κυβέρνησης Σρέντερ, η Γερμανία έχει ενεργά αναζητήσει μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ), ταυτόχρονα παρουσιάζεται όλο και λιγότερο πρόθυμη να μεταβιβάσει την κυριαρχία της στους οργανισμούς αυτούς¹⁹⁴.

Από το 1871 και μετά, μια ενοποιημένη Γερμανία θέτει ένα πρόβλημα για την Ευρώπη. Το μέγεθός της σε συνδυασμό με την κεντρική γεωγραφική της θέση, ηπειρωτικά και περιτριγυρισμένη από ισχυρές ηπειρωτικές αλλά και ναυτικές δυνάμεις (Mittellagemeant) καθιστούσαν τη Γερμανία αρκετά ισχυρή για μια σταθερή ισορροπία ισχύος, αλλά όχι αρκετά ισχυρή για να ασκήσει ηγεμονία¹⁹⁵. Η Γερμανία λοιπόν, όπως έχει διατυπωθεί ξανά στην παρούσα εργασία, δημιουργούσε αστάθεια στην Ευρώπη, από την πρώτη κιόλας στιγμή της ένωσης των Γερμανικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ. Και δεδομένων των παραπάνω παρατηρήσεων, εξακολουθεί να δημιουργεί διλήμματα ασφαλείας, μικρά και σταδιακά αυξανόμενα, ακόμη και ως μέλλος του ευρωπαϊκού άρματος.

Το " Γερμανικό Ζήτημα " που προσωρινά φαίνεται να έχει επιλυθεί μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη διαίρεση της Γερμανίας και την ολοκλήρωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας στη Δύση μέσω του NATO και της ΕΕ, φαίνεται να αναβιώνει υπό άλλη μορφή.

¹⁹² Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Π., Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 5, σελ 218-219

¹⁹³ Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

¹⁹⁴ Σε μια απόφαση-ορόσημο τον Ιούνιο του 2009, το συνταγματικό δικαστήριο της Γερμανίας (Bundesverfassungsgericht) ενέκρινε τη συνθήκη της Λισαβόνας, αλλά επίσης επέβαλε όρια για την περαιτέρω μεταβίβαση της κυριαρχίας στις Βρυξέλλες σε ένα μακρύ κατάλογο των τομέων πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων της ασφάλειας και διαφόρων φορολογικών και κοινωνικών πολιτικών.

¹⁹⁵ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ 31-45

Ταυτόχρονα, παρατηρεί πλέον κανείς ότι η Γερμανία δεν περιβάλλεται στο σύγχρονο διεθνές χώρο της περιφέρειας της από δυνητικούς εχθρούς σε στρατηγικό/γεωπολιτικό επίπεδο, καθώς περιβάλλεται από όλες τις πλευρές από τους συμμάχους του NATO και της ΕΕ, εταίρων δηλαδή, με τους οποίους συνδέεται με θεσμικές δικλείδες ασφαλείας.

Έτσι, αναφέρεται συχνά στη βιβλιογραφία ο όρος " Στρατηγικός Κορεσμός " ως προς την κατάσταση της σύγχρονης Γερμανίας, για να περιγραφεί η αλληλεξάρτηση της οικονομίας της με εκείνη των γειτόνων της προς όλες τις κατευθύνσεις και η παύση πλέον της επιδίωξης εδαφικής επέκτασης εις βάρος τους. Η Γερμανία πλέον δεν αισθάνεται να απειλείται, τουλάχιστον όσον αφορά το εδαφικό κομμάτι και σύμφωνα με τα γεγονότα, από γεωπολιτικής σκοπιάς, η σύγχρονη Γερμανία φαίνεται να είναι καλοπροαίρετη¹⁹⁶.

Ωστόσο, το μέγεθος της οικονομίας της Γερμανίας και η αλληλεξάρτηση μεταξύ αυτής και των οικονομιών των γειτονικών της χωρών –και γενικότερα των χωρών της Ευρωζώνης- αποτελούν τώρα παράγοντα δημιουργίας αστάθειας εντός της Ευρώπης. Πράγματι, μετά την επανένωση της Γερμανίας, τόσο εδαφικά όσο και οικονομικά, η χώρα ενισχύθηκε παρόλο το αρχικό κόστος της αποκατάστασης και αφομοίωσης μιας υπανάπτυκτης Αν. Γερμανίας.

Επιπλέον, το Γερμανικό κράτος φαίνεται με την πάροδο του χρόνου να είδε τα συμφέροντά του να ευθυγραμμίζονται περισσότερο με αυτά των συμμάχων της στο NATO και των εταίρων της στην Ε.Ε. και ως αποτέλεσμα αυτού ακολούθησε μια σχετικά μακρά περίοδος σταθερότητας στο διεθνές ευρωπαϊκό σύστημα.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας όμως, καθώς η γερμανική οικονομία έχει ανακάμψει, η Γερμανία παρουσιάζεται περισσότερο αυτάρκης από ποτέ αλλά και με μια τάση να επιβάλει τις προτιμήσεις της στους εταίρους της. Εύστοχα έχουν διατυπωθεί ότι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οικονομία της Γερμανίας είναι πολύ μεγάλη ώστε να αμφισβητηθεί από τους γείτονές της, αλλά όχι αρκετά μεγάλη ώστε η Γερμανία να ασκήσει ηγεμονία¹⁹⁷.

Εν ολίγοις, αυτό που πιθανότατα έχει συμβεί είναι ότι το Γερμανικό Ζήτημα, ενώ φαίνεται να έχει λυθεί σε γεωπολιτικούς όρους, έχει επανεμφανιστεί ισχυροποιημένο, σε γεωοικονομική μορφή.

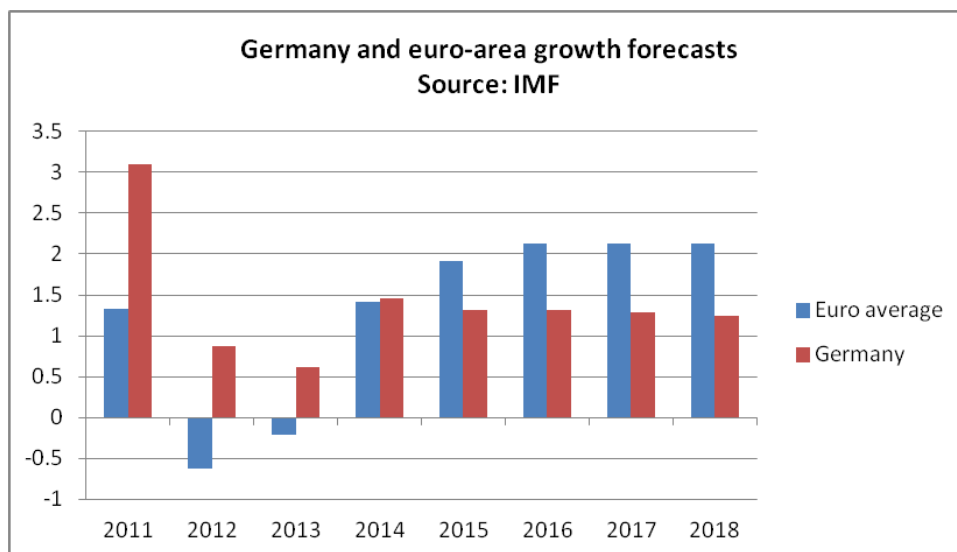
Ο Πίνακας¹⁹⁸ που ακολουθεί δίνει μια εικόνα της σχετικής ανάπτυξης του Γερμανικού κράτους συγκριτικά με τον Μέσο Όρο της ανάπτυξης των υπολοίπων κρατών της ευρωζώνης .

¹⁹⁶ *ibid*

¹⁹⁷ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ 31-45

¹⁹⁸ Πηγή : International Momentary Fund / <http://www.imf.org/external/index.htm>

Πίνακας 14

Πηγή : IMF/ <http://www.imf.org/external/index.htm>

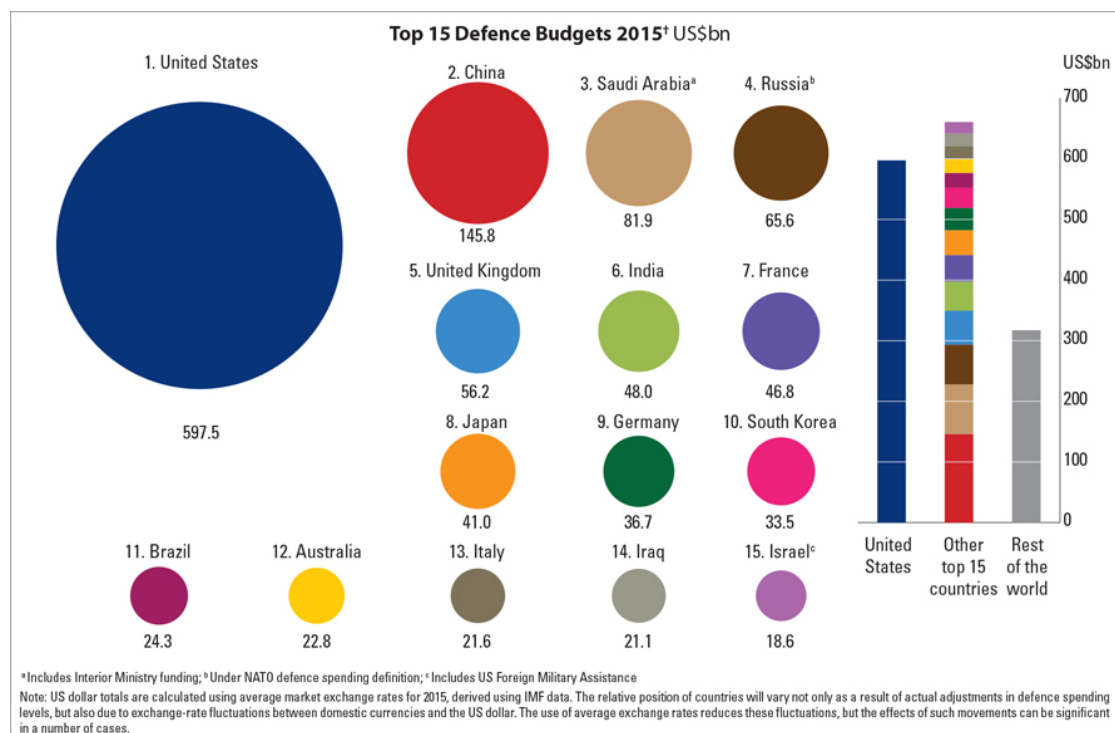
Μελετώντας τον Πίνακα 14, παρατηρεί κανείς την αυξητική πορεία της οικονομικής ανάπτυξης της Γερμανίας συγκριτικά με το σύνολο των υπολοίπων κρατών της ευρωζώνης κατά το 2011. Παρατηρείται ότι δεν ξεπερνά (πλην του 2011) τον Ευρωπαϊκό Μ.Ο. ("Euro Average") αλλά παρόλα αυτά παρουσιάζει μια σταθερή πορεία με πολύ μικρές μειώσεις. Στον πίνακα φαίνεται η μικρή πτώση της Γερμανίας την περίοδο που ο ευρωπαϊκός Μ.Ο. καταποντίζονταν αλλά και η σταθερή συνέχιση θετικής και όχι αρνητικής προόδου κατά τις εποχές ανάκαμψης του ευρωπαϊκού Μ.Ο. Βλέπει κανείς λοιπόν μια Γερμανία με σταθερή σε γενικές γραμμές αυξητική πρόοδο στο ακαθάριστο εθνικό της προϊόν, παρά τις κατά καιρούς αναταράξεις στο Διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Εν συνεχεία, ο Πίνακας 15, εστιάζει στη μετατρεψιμότητα μέρος του εθνικού πλούτου των βασικών «δρώντων» του Διεθνούς Συστήματος Κρατών σε Αμυντικές Δαπάνες και παρουσιάζει μια Παγκόσμια Κατάταξη.

Ακολουθεί ο Πίνακας¹⁹⁹ 15:

¹⁹⁹ Πηγή: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>

Πίνακας 15

Πηγή: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>

Παρατηρεί αρκετά ξεκάθαρα κανείς πως η σύγχρονη Γερμανία, μετά από ένα παρελθόν οικονομικής «καθήλωσης», υπέρογκων αποζημιώσεων αλλά και Συνθηκών Αφοπλισμού, βρίσκεται ανάμεσα στα 10 στρατιωτικά ισχυρότερα κράτη της Παγκόσμιας κατάταξης όσον αφορά τη μετατρεψιμότητα μέρους του εθνικού της «πλούτου» σε Αμυντικές Δαπάνες. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερος ενδιαφέρον, ειδικότερα αν συνδυαστεί με τα στοιχεία της προηγούμενης υποενοτήτας σχετικά με εξαιρετική ποιότητα της σύγχρονης και εν εξελίξει Στρατιωτικής δύναμης του Γερμανικού κράτους²⁰⁰. Το σύγχρονο Γερμανικό κράτος λοιπόν διαθέτει τα οικονομικά μέσα για την ενδυνάμωση της «Σκληρής Ισχύος» του και- όπως αποδεικνύουν τα στοιχεία- προχωράει και έμπρακτα στην ενδυνάμωση αυτή.

Κλείνοντας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανάλυση του Ε. Μαυροζαχαράκη, σχετικά με τη στάση και θέση του σύγχρονου Γερμανικού κράτους στην ιδιαίτερα ρευστή συγκυρία της εκτεταμένης οικονομικής, νομισματικής και κρίσης χρέους που αντιμετωπίζει ένα μεγάλο κομμάτι των ευρωπαϊών ετέρων της. Ο ίδιος αναλύει: « Με την αύξηση των προβλημάτων της Ευρώπης, έγινε περισσότερο σαφές ότι από μόνη της η απόκρυψη της Γερμανικής ισχύος δεν αρκεί. Ήδη κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και ακόμα περισσότερο κατά το μετασχηματισμό της σε κρίση του Ευρώ και κρίση χρέους, απαιτήθηκε από τη Γερμανία, ως οικονομικά ισχυρότερης δύναμης να αναλάβει το ρόλο της ενεργής καθοδήγησης. Το αργότερο από αυτό το σημείο και μετά δεν μπορούσε πλέον να καμουφλαριστεί η Γερμανική

²⁰⁰ Βλέπε Ενότητα: Η Συμβατική Ισχύς της Γερμανίας και η Συνθήκη Αφοπλισμού

ισχύς²⁰¹». Όπου στην έννοια του «καμουφλάζ» θα μπορούσε κανείς να αναγνωρίσει την τάση απόκρυψης της συνεχώς αυξανόμενης οικονομικής δύναμης της Γερμανίας από την ίδια προς αποφυγήν δημιουργίας εκ νέου αντιγερμανικών συσπειρώσεων (κατά Μπίσμαρκ) –στάση η οποία σταδιακά εγκαταλείφθηκε καθώς το Γερμανικό κράτος κλήθηκε να στηρίξει τους ευρωπαϊούς ετέρους του. Πολλοί σχολιαστές υποστηρίζουν πως η εσωστρέφεια της Γερμανίας έχει πλέον αντικατασταθεί από αποδοχή του «τίτλου» της ισχύος της, καθώς και ότι η σύγχρονη Γερμανία φέρει εις πέρας το νέο της ρόλο υπό ιδιαιτέρως αυστηρό προφίλ μέσω ενός «Αδιάλλακτου δημοσιονομικού συντηρητισμού²⁰²».

Η Εμπορική Ισχύς της Γερμανίας

Κάνοντας μια πολύ σύντομη αναδρομή στο οικονομικό και εμπορικό παρελθόν του Γερμανικού κράτους, προκύπτει ότι η *Weltpolitik*²⁰³ του 1891, προς μια νέα έκφανση της οποίας φαίνεται να κατευθύνεται και το σύγχρονο Γερμανικό κράτος, περιελάμβανε στην αρχική μορφή της οικονομική αποικιοκρατία, έλεγχο των πόρων και των αγορών, κατασκευή σιδηροδρόμων κ.α. , ατζέντα δηλαδή που δε διαφέρει ριζικά από το σύγχρονο προφίλ της Γερμανίας. Ο σκοπός της *Weltpolitik* ήταν να μεταμορφώσει τη Γερμανία σε μια παγκόσμια υπερδύναμη , μέσω της «επιθετικής» διπλωματίας, της εκμετάλλευσης των Γερμανικών αποικιών και της αρχιτεκτονικής ενός ισχυρού ναυτικού.

Εν συνεχεία- και όπως έχει ήδη αναλυθεί σε προηγούμενα κεφάλαια- μεσολάβησαν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι οι οποίοι εξασθένησαν το σύνολο των εμπλεκόμενων δυνάμεων σε αυτούς, αλλά ιδιαιτέρως το Γερμανικό κράτος, τόσο εξαιτίας της Συνθήκης των Βερσαλλιών, όσο και της οξύτατης παρεμβατικότητας των νικητών του Β' Π.Π. στις εσωτερικές υποθέσεις της μεταπολεμικής Γερμανίας.

Ο προσανατολισμός που απέκτησε το Γερμανικό κράτος μετά το τέλος του Β'Π.Π. ως προς τις προτεραιότητες στις επιδιώξεις του, περιελάμβανε ως κεντρική του μέριμνα-μεταπολεμικά, ψυχροπολεμικά αλλά έως και κάποια χρόνια μετά την Πτώση του Τείχους και την Επανάσταση- την πρόσδεση του στο άρμα της Ενωμένης Ευρώπης αλλά και τη συμμετοχή του ως ισότιμο μέλος στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Ως τέτοιο ισότιμο μέλος λοιπόν, το νέο Γερμανικό κράτος, αυξάνοντας κλιμακωτά την παραγωγή του σε τομείς πλέον και τεχνολογικούς / βιομηχανικούς, διέφυγε την «αγροτικοποίηση» της οικονομίας που στο παρελθόν επιδιώχθηκε να του επιβληθεί²⁰⁴. Όπως δείχνουν τα στοιχεία του ακόλουθου πίνακα²⁰⁵ το Γερμανικό

²⁰¹ Ε. Μαυροζαχάρκη, « Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελές Κράτος;», www.academia.edu/2503830/_Γερμανία_ηγεμονική_δύναμη_ή_ιδιοτελές_κράτος

²⁰² *ibid*

²⁰³ "*Weltpolitik*" ("world policy") was the foreign policy adopted by Kaiser Wilhelm II of Germany in 1891, which marked a decisive break with former "*Realpolitik*," and referred to Germany's foreign policy. The aim of *Weltpolitik* was to transform Germany into a global power through aggressive diplomacy, the acquisition of overseas colonies, and the development of a large navy. The origins of the policy can be traced to a Reichstag debate on 6 December 1897 during which German Foreign Secretary Bernhard von Bülow stated, "in one word: We wish to throw no one into the shade, but we demand our own place in the sun." Στοιχεία από ηλεκτρονική βιβλιοθήκη με αναφορές σε: *Fürst Bülow's Reden nebst urkundlichen Beiträgen zu seiner Politik*. Mit Erlaubnis des Reichskanzlers gesammelt und herausgegeben von Johannes Penzler. I. Band 1897–1903. Berlin: Georg Reimer, 1907. p. 6-8

²⁰⁴ Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Π., Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 5, σελ 213

κράτος κατάφερε σταδιακά να ανταγωνίζεται και εμπορικά οικονομίες όπως των Η.Π.Α και της τεχνολογικής υπερδύναμης Ιαπωνίας²⁰⁶.

Ακολουθεί ο Πίνακας 16 στον οποίο απεικονίζεται συγκριτική αντιπαραβολή του ύψους των εξαγωγών μεταξύ τριών από τους ισχυρότερους εξαγωγείς²⁰⁷ της περιόδου 1986- 1992 και κατά προέκταση σκιαγραφείται η σταδιακή ενδυνάμωση των εξαγωγών της Γερμανίας η οποία έρχεται δεύτερη μετά τις Η.Π.Α.

Πίνακας 16

Exports In Billions of U.S. Dollars							
	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
U.S.	227.16	254.12	322.43	363.81	393.59	421.73	447.47
Germany	243.33	294.37	323.32	341.23	410.10	402.84	422.27
Japan	210.76	231.29	264.86	273.93	287.58	314.79	340.00

Πηγή : 1975 (Japan), 1980 (Germany), and 1987 (US.)prices as indexed by the IMF, International Financial Statistics, Vol. XLV, No. 1 (Washington, D.C.: International Monetary Fund, January 19921, σελ 72 και Vol. XLVI, No. 4 (April 19931, σελ 58)

Στις μέρες μας πλέον, παρατηρείται το φαινόμενο ότι οι Γερμανικές ελίτ ,μετά την αφαίρεση των προ-επανένωσης περιορισμών της χώρας, δεν αντιλαμβάνονται την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως μια υπαρξιακή επιταγή με τον τρόπο που την αντιλαμβάνονταν η πολιτική ηγεσία της χώρας στο παρελθόν²⁰⁸. Στη βαθύτερη κατανόηση της διαπίστωσης αυτής βοηθάει και η κριτική που ασκεί στην Γερμανία και ο διάσημος Γερμανός συγγραφέας Wolfgang Munchau ο οποίος επισημαίνει ότι αντί η Γερμανία να στραφεί προς έναν ηγεμονικό ρόλο στην Ευρώπη και προς την ευρωπαϊκή ενότητα, στράφηκε πρωτίστως προς την εθνική ενοποίηση, με τη «βιαστική» επανένωση να κοστίζει σχεδόν 2 τρις. Ευρώ σε μεταβιβάσεις χρημάτων²⁰⁹. Αυτό κατά τον Munchau αποτελεί το «μεγαλύτερο παράδειγμα οικονομικής κακοδιαχείρισης στην ιστορία του κόσμου» το οποίο έπρεπε να πληρώσουν οι Δυτικογερμανοί με αποτέλεσμα σήμερα να μη θέλουν να συμβεί

²⁰⁵ Πηγή : 1975 (Japan), 1980 (Germany), and 1987 (US.)prices as indexed by the IMF, International Financial Statistics, Vol. XLV, No. 1 (Washington, D.C.: International Monetary Fund, January 19921, σελ 72 και Vol. XLVI, No. 4 (April 19931, σελ 58)

²⁰⁶ Βλέπε ανάλυση: Kenneth N. Waltz, The Emerging Structure of International Politics, International Security, Vol. 18, No. 2. (Autumn, 1993), σελ. 44-79

²⁰⁷ Στο σύγχρονο πολυπολικό σύστημα, έχει εισέλθει δυναμικά ως ανταγωνιστικός δρών και το κράτος της Κίνας.

²⁰⁸ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

²⁰⁹ Βλέπε ανάλυση: Wolfgang Munchau Η Ευρώπη πληρώνει τα σπασμένα της γερμανικής επανένωσης <http://www.antinews.gr/2012/10/05/182616/>

ακριβώς το ίδιο με την Ευρώπη. «Οι Γερμανοί πλήρωσαν την Ανατολική Γερμανία. Τώρα δεν θέλουν να πληρώσουν τον Νότια Ευρώπη»²¹⁰.

Αυτό, όπως γίνεται κατανοητό, έχει αντικατοπτρισμό και σε πολλές άλλες εκφάνσεις της Γερμανικής πολιτικής, πέραν του τομέα του εμπορίου και της οικονομίας που εξετάζονται στην παρούσα ενότητα.

Παρουσιάζοντας περισσότερα αριθμητικά δεδομένα, βλέπουμε ότι η Γερμανία εμφανίζεται στις εξαγωγές της να εξακολουθεί να χρειάζεται τις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να τις χρησιμοποιεί. Ενώ όμως το 60% των γερμανικών εξαγωγών έχουν προορισμό τις αγορές της Ευρωζώνης (eurozoneits), στο γκρουπ των ενδιαφερόντων της Γερμανικής εμπορικής πολιτικής παρουσιάζονται να εισέρχονται ολοένα και περισσότερο αναδυόμενες οικονομίες εκτός Ευρώπης²¹¹. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Γερμανίας το εμπορικό της πλεόνασμα²¹² οφείλεται στην υπεροχή των προϊόντων που παράγονται σε πραγματικό έδαφος Γερμανίας.

Ειδικότερα, οι γερμανικές εξαγωγές προς την Κίνα αυξήθηκαν κατά περισσότερο από 70 τοις εκατό κατά τους 18 μήνες από την αρχή του 2009 έως τα μέσα του 2010, ενώ η Goldman Sachs είχε προβλέψει ότι, εάν αυτές οι τάσεις παρέμειναν αμετάβλητες για τους επόμενους 18 μήνες, οι εξαγωγές προς την Κίνα θα ήταν περίπου στο ίδιο επίπεδο με τις εξαγωγές προς τη Γαλλία μέχρι το τέλος του 2011, κάτι που σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τον Hans Kundnani, συνέβη²¹³.

Το 2013 η Γερμανία σημείωσε ένα εμπορικό πλεόνασμα της τάξεως των 200 δισ. ευρώ, αφήνοντας στη δεύτερη θέση την κατεξοχήν εξαγωγική χώρα, την Κίνα. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στο 7% του γερμανικού ΑΕΠ και συνιστά παραβίαση των ευρωπαϊκών κανονισμών που «βλέπουν» κίνδυνο ανισορροπίας όταν το πλεόνασμα υπερβαίνει το 6% του ΑΕΠ μιας χώρας. Όταν η Γερμανία εξάγει πολλά προϊόντα, αυτό είναι καλό για τις εξαγωγικές επιχειρήσεις και τους εργαζομένους σε αυτές. Πολλοί, ωστόσο, εκτιμούν ότι η εξέλιξη αυτή συνιστά κίνδυνο για την ευρωζώνη²¹⁴.

Ο Πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την κατάταξη με τις ισχυρότερες εξαγωγικές δυνάμεις της ευρωζώνης. Παρατηρείται η θέση της Γερμανίας, δεύτερη από την κορυφαία των εξαγωγών, Κίνα.

Ακολουθεί ο Πίνακας 17:

²¹⁰ Βλέπε ανάλυση: Μαυροζαχαράκης Μανόλης, «Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελής Κράτος», πηγή: http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2013/02/Mavroazaharakis-germany-24grammata.com_.pdf

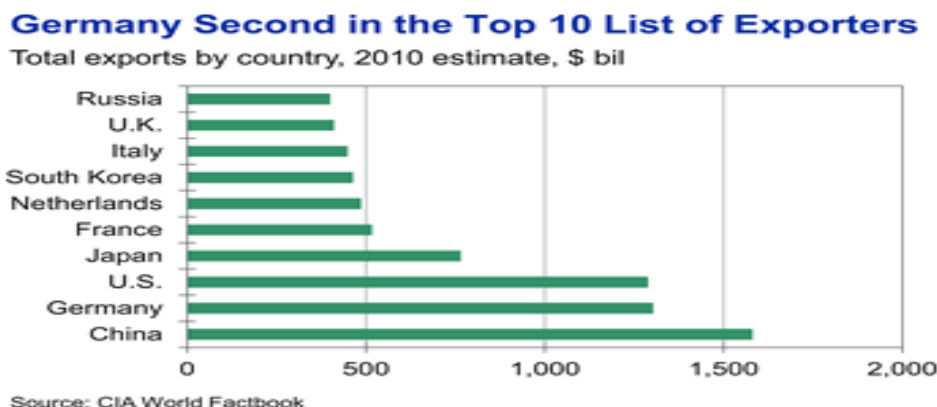
²¹¹ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

²¹² Το εμπορικό πλεόνασμα δεν θα πρέπει να συγχέεται με την εξαγωγική ισχύ μιας χώρας. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα της Σαουδικής Αραβίας, που έρχεται τρίτη στον κόσμο σε εμπορικό πλεόνασμα, ωστόσο αυτό το οφείλει αποκλειστικά και μόνο στο πετρέλαιο. Και όπως λέει ο Αντρέας Φράιταγκ, καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Λένας: «Δεν είναι η ανταγωνιστική της και ελκυστική εξαγωγική βιομηχανία, που της δίνει κορυφαίο ρόλο, αλλά οι πρώτες ύλες»

²¹³ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

²¹⁴ Διαδικτυακή Πηγή :Βλέπε ανάλυση: DW, Danhong Zhang, www.dw.com

Πίνακας 17

Πηγή²¹⁵ : CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/index.html>

Εν τω μεταξύ, η διεύρυνση κατέστησε δυσκολότερο το πλήρες συμβάδισμα της Γαλλίας με τις ευρωπαϊκές αγορές και εμπορικές οδούς, καθιστώντας ολοένα και πιο δελεαστικό για την αναδυόμενη δύναμη της Γερμανίας να συνεχίσει τις διμερείς της εμπορικές σχέσεις με άλλες δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ρωσία προς κάλυψη του δημιουργούμενου "κενού".

Την ίδια στιγμή, το κόστος της επανένωσης της Γερμανίας δεν έχει ακόμη αποσβεθεί ολοκληρωτικά, με αποτέλεσμα η χώρα, παρά την αύξηση των οικονομικών της δεικτών, να βρίσκεται ακόμα υπό σχετική οικονομική πίεση και, συνεπώς, να μην έχει την πολυτέλεια να ακολουθήσει non-economic²¹⁶ στόχους εξωτερικής πολιτικής.

Περισσότερο συγκεκριμένα, αφότου ο καγκελάριος Σρέντερ ανέλαβε την πρωθυπουργία το 1998, η καγκελαρία έχει γίνει πιο δραστήρια στην προώθηση των συμφερόντων των Γερμανικών επιχειρήσεων, για παράδειγμα, πραγματοποιώντας μεγάλες εμπορικές αποστολές από και προς το εξωτερικό.

Έτσι, έγινε αισθητό το κατά πόσο η εμπορική εθνική επιχειρηματικότητα μπορεί να έχει τη δύναμη να ασκήσει σημαντική επιρροή σε βασικά στοιχεία της γερμανικής εξωτερικής πολιτικής: οι εταιρείες ενέργειας όπως η E.ON Ruhrgas έχουν επηρεάσει την πολιτική έναντι της Ρωσίας, αυτοκινητοβιομηχανίες όπως η BMW έχουν επηρεάσει την πολιτική έναντι της Κίνας καθώς και κατασκευαστές της τεχνολογίας και μηχανημάτων, όπως η Siemens, έχουν επηρεάσει την πολιτική έναντι του Ιράν.

Στη δεκαετία που μεσολάβησε από τη δημιουργία του ευρώ, η οικονομία της Γερμανίας έγινε σταδιακά εξαρτώμενη από την εξωτερική εμπορική ζήτηση προκειμένου να αναπτύσσεται οικονομικά. Παρουσιάζεται δηλαδή μια αυξανόμενη εξάρτηση της Γερμανίας από τις εξαγωγές, σε μια περίοδο που η οικονομική κρίση μετατρεπόταν σταδιακά σε κρίση δημόσιου χρέους σε πολλά κράτη- μέλη της περιφέρειας.

²¹⁵ Περισσότερα στοιχεία στην ιστοσελίδα: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>

²¹⁶ "In economics, nonmarket forces are those acting on economic actors from outside the market system. They include organizing and correcting factors that provide order to market and other societal institutions and organizations – economic, political, social and cultural – so that they may function efficiently and effectively as well as repair their failures"; Baron, D.P. "Integrated Strategy: Market and Non-market Components," California Management Review, 1995, σελ 47-65.

Ταυτόχρονα, όμως, μια ακόμη, σημαντική αλλαγή έχει λάβει μέρος και σχετίζεται με τον τρόπο που η Γερμανία χρησιμοποιεί την οικονομική αλλά και θεσμική δύναμη που της παρέχει η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση που ιδρύθηκε το 1999²¹⁷. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, από τη δημιουργία του ευρώ, σταδιακά οι ανισορροπίες μεταξύ των οικονομιών της ευρωζώνης, ιδίως μεταξύ χωρών με εμπορικά πλεονάσματα (όπως η Γερμανία) και χωρών με εμπορικά ελλείμματα (όπως η Ελλάδα), έχουν αυξηθεί. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον σχετικά με τα προλεγόμενα παρουσιάζει και η θέση του καθηγητή Μ. Μαυροζαχαράκη, σύμφωνα με τον οποίο:

«Η κρίση αυτή στην Ευρωζώνη επιτάχυνε τη μετατόπιση εξουσιών από τις Βρυξέλλες στο Βερολίνο, αφού η Άνγκελα Μέρκελ είναι η πιο σημαντική ηγέτης στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και για ποικίλους λόγους η οικονομία των άλλων μεγάλων χωρών είναι αποδυναμωμένη: Η Ισπανία και Ιταλία, παλεύουν με τα ελλείμματα και τα χρέη τους. Η Βρετανία έχει αυτό-απομονωθεί μένοντας έξω από το Ευρώ και τις νέες δομές της ΕΕ. Η Γαλλία, η οποία ιστορικά έπαιζε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αποφάσεων για την πορεία της Ένωσης (στα πλαίσια του Γαλλο-Γερμανικού άξονα), έχει αρχίσει να χάνει τον ηγετικό της ρόλο. Κάποτε η Γαλλία χρειαζόταν τη Γερμανία για να μεταμφιέσει την αδυναμία της. και η Γερμανία χρειαζόταν τη Γαλλία για να μεταμφιέσει τη δύναμή της. Οι μεταμφιέσεις έχουν πλέον πέσει»²¹⁸.

Πιο συγκεκριμένα ο ίδιος συμπληρώνει: «.. Οι διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ ενός Κέντρου αργής ανάπτυξης και χαμηλού πληθωρισμού και μιας περιφέρειας με πολύ υψηλότερο πληθωρισμό, αναμενόταν να περιοριστούν μετά την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος. Στην πραγματικότητα, αυτές οι διαφορές μεγάλωσαν»²¹⁹.

Μεταξύ του 1997 και του 2007, το εμπορικό πλεόνασμα της Γερμανίας με την υπόλοιπη ευρωζώνη αυξήθηκε από 28 δισεκατομμύρια σε 109 δισεκατομμύρια, δηλαδή πρόκειται για σχεδόν τετραπλασιασμό σε μια ανοδική πορεία που ακόμα και σύγχρονα συνεχίζεται, με αποτέλεσμα πλέον όπως πολλοί μελετητές παρατηρούν, η ισχύς του Γερμανικού κράτους να μην μπορεί πλέον να αποσιωπηθεί ώστε να αποφευχθούν διλλήματα ασφαλείας στους εταίρους της. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Μαυροζαχαράκης: «Με τη αύξηση των προβλημάτων της Ευρώπης έγινε ωστόσο σαφές ότι από μόνη της η απόκρυψη της γερμανικής ισχύος δεν αρκεί. Ήδη κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και ακόμα περισσότερο με τον μετασχηματισμό της σε κρίση του ευρώ και σε κρίση χρέους, απαιτήθηκε από τη Γερμανία ως οικονομικά ισχυρότερης δύναμης να αναλάβει τον ρόλο της ενεργής καθοδήγησης»²²⁰. Ενώ καταλήγει με ένα συμπέρασμα που ταυτοχρόνως αποτελεί ίσως και ερώτημα για την πραγματική φύση τη σχέσης του σύγχρονου Γερμανικού κράτους με το θεσμικό πλαίσιο της ΟΝΕ και την πιθανότητα προσέγγισης των αδυναμιών της ως δικές της ευκαιρίες.

²¹⁷ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

²¹⁸ Βλέπε ανάλυση: Μαυροζαχαράκης Μανώλης, «Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελές Κράτος», σελ2 πηγή: http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2013/02/Mavroazaharakis-germany-24grammata.com_.pdf

²¹⁹ Simon Tilford, "How to save the euro," Centre for European Reform, September 2010, σελ 3 http://www.cer.org.uk/pdf/essay_euro_tilford_14sept10.pdf.

²²⁰ Βλέπε ανάλυση: Μαυροζαχαράκης Μανώλης, «Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελές Κράτος», σελ3 πηγή: http://www.24grammata.com/wp-content/uploads/2013/02/Mavroazaharakis-germany-24grammata.com_.pdf

Ο ίδιος λοιπόν καταλήγει ότι η σύγχρονη Γερμανία τείνει να θεωρείται , σε αντίθεση με το παρελθόν, ως «..το έθνος που θα πρέπει να ρυθμίσει τα πάντα και που ο καθένας μπορεί να καθυβρίσει εάν δε τα ρυθμίσει όπως πρέπει. Από την μία διασώστης, από την άλλη ιμπεριαλιστής. Έχει ενδιαφέρον ότι η Γερμανία συγκρίνεται πλέον με τις ΗΠΑ και δεν έχει ενδοιασμούς να είναι ιμπεριαλιστική »²²¹. Διατύπωση που αν και σχετικά έντονα δίνει μια από τις όψεις της σημερινής πραγματικότητας.

Στα παραπάνω ίσως είναι σκόπιμο να παρατεθεί και ο σχετικός αντίλογος, ο οποίος παρουσιάζει μια περισσότερο έντονα μη- αλτρομιστική πλευρά της σύγχρονης Γερμανίας, ώστε να έχουν παρατεθεί και οι δύο όψεις του προφίλ της²²².

Συμπερασματικά λοιπόν, Φαίνεται ότι η Γερμανία χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο την οικονομική της ισχύ για να επιβάλει τις δικές της προτιμήσεις στους ευρωπαϊούς εταίρους της . Το Γερμανικό Ζήτημα όντως αναβιώνει, εκτός των άλλων εκφάνσεων- και μέσω της εμπορικής πολιτικής της Γερμανίας μετά την επανένωση, μιας πολιτικής που σκιαγραφεί ένα προφίλ της εν λόγω χώρας , που θυμίζει περισσότερο αντίπαλο παρά ισότιμο μέλος μιας ευρωπαϊκής οικογένειας κρατών²²³.

Επιπλέον πηγές για την περαιτέρω ενίσχυση των διαπιστώσεων αυτής της ενότητας²²⁴.

Γεωπολιτική και Πληθυσμιακή Ισχύς

“La politique de toutes les puissances est dans leur geographie”

« Η Στρατηγική όλων των Μεγάλων Δυνάμεων , συναρτάται με την γεωγραφία».

Napoleon

Η δομή ισχύος στον τόπο και στον χρόνο εξαρτάται ανέκαθεν τόσο από την καθαρά γεωγραφική θέση , όσο και από τις γεωπολιτικές εκτιμήσεις των κρατών, από τις οποίες απορρέουν εν συνεχεία και οι αντίστοιχες γεωστρατηγικές εκτιμήσεις και κινήσεις αυτών. Αν σε όλα αυτά προστεθούν και οι ποιοτικές και ποσοτικές πραγματικές αξίες των πλουτοπαραγωγικών πόρων κάθε χώρας, σε συνδυασμό πάντα με τα οικονομικά, εμπορικά, πολιτικά, εθνικά και οποιαδήποτε άλλα συμφέροντα των εμπλεκομένων, δημιουργείται μια αρκετά ξεκάθαρη εικόνα για τον εκάστοτε δρώντα του διεθνούς περιβάλλοντος και τις πιθανές βλέψεις του.

²²¹ ibid

²²² Σύμφωνα με τον χρηματοοικονομικό δρώντα Τζορτζ Σόρος , επειδή η Γερμανία έχει την τάση να κατηγορεί τους άλλους για την κρίση και να βλέπει την οικονομία της ως μοντέλο προς μίμηση, αρνείται να λάβει μέτρα για να μειώσει την εξάρτησή της από την αύξηση των εξαγωγών ή να χαλαρώσει τη νομισματική της πολιτική, παρά το γεγονός ότι καλεί τα υπόλοιπα κράτη μέλη να το κάνουν. Ακόμα πιο συγκεκριμένα ο ίδιος υποστηρίζει : «Η Γερμανία έχει κατηγορηθεί για την επιβολή αποπληθωριστικών πιέσεων στην ευρωζώνη που βοηθούν στη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των δικών της εξαγωγών, αλλά που ταυτόχρονα δυσκολεύουν τις χώρες-οφειλέτες να επιταχύνουν την έξοδο τους από την κρίση. Πρόκειται δηλαδή για μια επονομαζόμενη " προκρούστεια κλίνη » Πηγή: George Soros, speech at Humboldt University, Berlin, June 23, 2010, [http:// www.georgesoros.com/interviews](http://www.georgesoros.com/interviews)

²²³ DW, Danhong Zhang , www.dw.com

²²⁴ http://www.wiwi.uni-wuerzburg.de/fileadmin/12010400/diskussionsbeitraege/DP_102.pdf

http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2013/05/germany-economy-european-challenge-bastain/05_germany_economy_euro_challenge_bastain.pdf

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication1878_en.pdf

<http://www.piketty.pse.ens.fr/files/capitalisback/CountryData/Germany/Other/Pre1950Series/RefsHistoricalGermanAccounts/StolperRoskamp79.pdf>

Η σχέση της πολιτικής ισχύος με το γεωγραφικό περιβάλλον, η επιστήμη της Γεωπολιτικής²²⁵, συνεκτιμά τα προβλήματα ασφαλείας του κράτους με γεωγραφικούς όρους με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε να συναχθούν συμπεράσματα τα οποία θα μπορούσαν να είναι άμεσης χρησιμότητας στην πολιτική ηγεσία στην οποία διαμορφώνει εξωτερική πολιτική.

Όσον αφορά την Γεωστρατηγική ανάλυση, πραγματοποιείται συσχετισμός των παραπάνω στοιχείων, με την εθνική στρατηγική μιας χώρας ή μιας συμμαχίας κρατών, με συγκεκριμένους θεμελιακούς στόχους και ενέργειες, έτσι, κριτήρια στρατηγικής και τακτικής φύσεως, προστίθενται στη γεωπολιτική ανάλυση, με απώτερο σκοπό την «..εκπλήρωση εθνικών στόχων και επιδιώξεων»²²⁶. Έτσι, στοιχεία όπως, θέση, έκταση, γεωγραφικά χαρακτηριστικά, πλουτοπαραγωγικοί πόροι, εγγύτητα σε θαλάσσιους ή υδάτινους όγκους και ορίζοντες, πληθυσμός, οικονομία, τεχνολογία, εμπορικές σχέσεις, βαθμός εκβιομηχάνισης, ενεργειακή κατάσταση και πολλές άλλες παράμετροι, συναποτελούν ένα σύνολο μεταβλητών που επηρεάζουν (είτε άμεσα, είτε έμμεσα) τη γεωπολιτική ισχύ ενός κράτους, αποτελώντας ταυτόχρονα εργαλεία στα χέρια της Γεωστρατηγικής οργάνωσης του.

Σύμφωνα με τους Mackinder²²⁷ και Spykman²²⁸, δυο διανοητών που επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τον αγγλοσαξονικό τρόπο στρατηγικής σκέψης, η ισχύς ενός κράτους καθορίζεται εκτός των άλλων συντελεστών σε μεγάλο βαθμό και από τη Γεωγραφία της ίδιας της χώρας, σε συνδυασμό πάντα με την ποσότητα και την ποιότητα των φυσικών της πόρων.

Υπενθυμίζοντας λοιπόν πάντα στους εαυτούς μας ότι ασχολούμαστε με τη μελέτη ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος, όπου οι παίκτες/κράτη της διεθνούς αυτής πραγματικότητας είναι υπεύθυνοι στο να εντοπίσουν και να μεγιστοποιήσουν τους συντελεστές ισχύος τους- με τέτοιο τρόπο ώστε πρώτα να εξασφαλίζεται η επιβίωση και αυτοδιάθεση του με μετέπειτα πολιτικές που θα επαφίενται στο προφίλ του κάθε κράτους- γίνεται κατανοητή η βαρύτητα της γεωπολιτικής ισχύος καθενός από αυτά.

ο Μάκιντερ επιδόθηκε σε μια προσπάθεια 40 χρόνων (1904-1944) προκειμένου να τονίσει τους κινδύνους που προέρχονται από την αύξηση της χερσαίας ισχύος, ωθούμενος στη σκέψη αυτή από την αύξηση της ισχύος της Γερμανίας και της Ρωσίας. Συγκεκριμένα, το 1904 στην πραγματεία του «Ο Γεωγραφικός Έστωρ της Ιστορίας» παρουσίασε την παγκόσμια γεωγραφία με νέα μορφή. Περιέγραψε τη μεγάλη χερσαία μάζα της Ανατολικής Ευρώπης και ολόκληρη την Ασία σαν «Έστορα» (Pivot)²²⁹.

²²⁵ «Η γεωπολιτική πρέπει να διακρίνεται από την πολιτική γεωγραφία. Η πολιτική γεωγραφία ερευνά απλώς τις διαστάσεις των συντελεστών της ισχύος (δηλ. γεωγραφική θέση, μέγεθος, κλίμα, φυσικοί πόροι, ανθρώπινο δυναμικό). Αντιθέτως, η γεωπολιτική προσπαθεί με την ανάλυση των παραπάνω γεωγραφικών (με την ευρύτερη έννοια) συντελεστών να επιχειρήσει προβλέψεις για την πιθανότητα επιβίωσης εθνών ή συμμαχιών. Όμως, η ισχύς των εθνών ή των συμμαχιών δεν εξαρτάται μόνο από τους γεωγραφικούς συντελεστές. Δεν πρέπει επομένως να υπερτιμούμε τους γεωγραφικούς συντελεστές, υποτιμώντας τον παράγοντα «άνθρωπο» ο οποίος έχει τη δυνατότητα να μεταβάλει αποφασιστικά τη σημασία των υπόλοιπων γεωπολιτικών δεδομένων» Ήφαιστος Παναγιώτης, *Η διεθνής ασφάλεια και η Ευρώπη. Μια νέα γεωπολιτική διάσταση* / Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Ερευνών

²²⁶ Ήφαιστος Παναγιώτης, «Η διεθνής ασφάλεια και η Ευρώπη. Μια νέα γεωπολιτική διάσταση» / Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Ερευνών, 2015

²²⁷ Halford Mackinder, "The round world and the winning of peace", *Foreign Affairs*, 1943,σελ 21

²²⁸ Nicholas Spykman, «Η Γεωγραφία της Ειρήνης», *Βιβλιοθήκη Εργαστηρίου Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων*, σελ 76-88

²²⁹ Η περιοχή του Έστορα είναι το τμήμα του Ρωσικού χώρου, του οποίου οι ποταμοί εκβάλλουν είτε στον Αρκτικό Ωκεανό, είτε στις κλειστές θάλασσες όπως στην Κασπία, που δεν έχουν καμία επαφή με τις

Ο Μακίντερ, στο βιβλίο του αυτό , διατύπωσε την εξής πρόβλεψη:

«Αν διαταραχθεί η ισορροπία δυνάμεων υπέρ του κράτους το οποίο κατέχει τον Έστορα και αυτό επεκτείνει τα όριά του μέχρι τις ακτές της Ευρασίας, τότε θα γίνει δυνατή η χρησιμοποίηση των τεράστιων πηγών για την κατασκευή πλοίων και θα είναι ορατή η παγκόσμια αυτοκρατορία. Αυτό θα συμβεί αν η Γερμανία συμμαχήσει με τη Ρωσία»²³⁰. Καταλαβαίνει λοιπόν κανείς, πως, μια Γερμανία, η οποία κατέχει αυθύπαρκτα το κέντρο της Ευρώπης, είναι φυσικό να δημιουργεί διλλήματα ασφαλείας στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές Μεγάλες Δυνάμεις και ειδικά στη Γαλλία με την οποία γεινιάζει άμεσα.

Περισσότερο συγκεκριμένα, ο Mackinder θέλοντας να προειδοποιήσει τους νικητές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου για το ενδεχόμενο, η Γερμανία, χρησιμοποιώντας τα γεωγραφικά δεδομένα, να παίξει τον ρόλο «εκδικητή του δημοκρατικού ιδεαλισμού» διατύπωσε τα εξής:

«..Όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη, ελέγχει την καρδιά της Γής. Όποιος ελέγχει την καρδιά της Γής, κυριαρχεί στην παγκόσμια νήσο. Και όποιος ελέγχει την παγκόσμια νήσο, κυριαρχεί στον Πλανήτη»²³¹.

Le monde selon Mackinder (1943)

Πηγή Εικόνας : Halford Mackinder, “The round world and the winning of peace”

«Few modern ideologies are as whimsically all-encompassing, as romantically obscure, as intellectually sloppy, and as likely to start a third world war as the theory of `geopolitics.» –Charles Clover, 1999²³²

Με όρους της σύγχρονης στρατηγικής θεωρίας, αυτό σημαίνει ότι όποιος κυριαρχεί στην Κεντρική Ευρώπη, καθίσταται περιφερειακός ηγεμόνας και , κατ' επέκταση, κυριαρχεί στον Πλανήτη. Αν και στην πρόγνωση του Μακίντερ, η Καρδιά εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό στοιχείο, εντούτοις η ολοκλήρωση της κυριαρχίας εξαρτάται από την ικανότητα μιας δύναμης να επικρατήσει και στις παράκτιες περιοχές της Ευρώπης.

ανοιχτές θάλασσες. Ο Έστορας περιβάλλεται από ένα «εσωτερικό παράκτιο τόξο». Πέρα από το εσωτερικό τόξο υπάρχει το υπόλοιπο του κόσμου που το ονόμασε «εξωτερικό ή νησιωτικό τόξο».

²³⁰ Halford Mackinder, “The round world and the winning of peace”, Foreign Affairs , 1943,σελ

²³¹ Halford Mackinder, “The round world and the winning of peace”, Foreign Affairs , 1943,σελ 21

²³² Charles Clover, “Dreams of the Eurasian Heartland,” Foreign Affairs, 78 (March/April 1999),σελ 9

Ταυτόχρονα, η γεωγραφική αυτή πλεονεκτική θέση, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενα κεφάλαια, ενοχοποιείται εκτός των άλλων και για την τροφοδότηση του Γερμανικού αναθεωρητισμού και τις επεκτατικές και ηγεμονικές τάσεις που κατά καιρούς μέσα στην ιστορία παρουσίασε, από την απαρχή της ενδυνάμωσης της μέσω της ενοποίησης των πρωσικών κρατιδίων από τον Μπίσμαρκ, τη μετεξέλιξη της σε ισχυρό διεθνή παίκτη κατά τον Α'Π.Π, την καταστροφική επέλαση της στον Β'Π.Π και τη σταδιακή υποτακτικότητα της με οικονομικούς, τεχνολογικούς και εμπορικούς όρους στο σύγχρονο διεθνές φάσμα.

Πράγματι, ιστορικά μιλώντας, η Γερμανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, είχε κυριεύσει τις παράκτιες περιοχές της Ευρασίας και εισέβαλε στη Σοβιετική Ένωση προκειμένου να εξασφαλίσει τα τεράστια πλεονεκτήματα από την κατοχή της Καρδιάς της γης.

Η Ναζιστική προσέγγιση της Γερμανικής Geopolitik και η θεωρία του Ζωτικού Χώρου (Lebensraum)²³³, ο Γεω-ντετερμινισμός και η προσέγγιση της αξίας του γεωγραφικού χώρου ως «Ένα είδος ελάχιστου κοινού παρονομαστή» όπως το θέτει ο Murphy, μεταξύ των κρατών, είχαν τις απαρχές και ρίζες τους πολύ πριν την επιθετική έκφραση τους μέσω των δυο Παγκοσμίων Πολέμων. Επίσης, η Weltpolitik, προς μια νέα έκφανση της οποίας φαίνεται να κατευθύνεται και το σύγχρονο Γερμανικό κράτος, περιελάμβανε στην αρχική μορφή της οικονομική αποικιοκρατία, έλεγχο των πόρων και των αγορών, κατασκευή σιδηροδρόμων κ.α., ατζέντα δηλαδή που δε διαφέρει ριζικά από το σύγχρονο προφίλ της Γερμανίας.

Ταυτόχρονα, το γεγονός της ύπαρξης πλάνου στα πλαίσια της πολιτικής του Χίτλερ ακόμη και για επέκταση πέραν του Ευρασιατικού ηπειρωτικού εδάφους (Mittelafrika και Νότια Αμερική)²³⁴ αποδεικνύει περαιτέρω την ισχύ των θεμελίων του αναθεωρητικού προφίλ του Γερμανικού κράτους. Η ίδια η Γερμανία, από πρώτη στιγμή της ένωσης της και κλιμακωτά μέσα στην πάροδο του χρόνου και υπό το βάρος των εκάστοτε ανακατατάξεων ισχύος στο διεθνές τοπίο, φαίνεται να έχει αναπτύξει τρεις διαφορετικούς στρατηγικούς προσανατολισμούς, οι οποίοι εναλλάσσονται κατά περίπτωση :

Α) «Προς Ανατολάς- ενδυνάμωση συμμαχικών δεσμών με τη συντηρητική Ρωσία (στρατηγική που ακολούθησε ο Μπίσμαρκ)

Β) Προς Δυσμάς (στρατηγική την οποία τελικά ακολούθησε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) και

Γ) Η στρατηγική της «Μεσαίας Θέσης» (Sonderweg²³⁵) ή αλλιώς του «μοναχικού καβαλάρη» σύμφωνα με την οποία η Γερμανία θα εξισορροπούσε μεταξύ ναυτικών και ηπειρωτικών δυνάμεων και δυνητικά θα προσαρτούσε και νέα εδάφη αντάξια με

²³³ Ibid 66

²³⁴ SMITH, W. D. "The Ideological Origins of Nazi Imperialism "Oxford: Oxford University Press, 1986, σελ

²³⁵ Heinrich August Winkler, Germany: The Long Road West (2006), vol 1 σελ1: ".The way Germany developed over the centuries virtually ensured the evolution of a social and political order along the lines of Nazi Germany. In their view, German mentalities, the structure of society, and institutional developments followed a different course in comparison with the other nations of the West, which had a normal development of their histories. The German historian Heinrich August Winkler wrote about the question of there being a Sonderweg: "For a long time, educated Germans answered it in the positive, initially by laying claim to a special German mission, then, after the collapse of 1945, by criticizing Germany's deviation from the West. Today, the negative view is predominant. Germany did not, according to the now prevailing opinion, differ from the great European nations to an extent that would justify speaking of a 'unique German path'. And, in any case, no country on earth ever took what can be described as the 'normal path'"

τη δύναμη και τον πληθυσμό του νέου Γερμανικού κράτους/θεωρία ζωτικού χώρου»²³⁶.

Η επιλογή αυτή χαρακτηρίζει την πρώτη περίοδο μετά το θάνατο του Μπίσμαρκ, η οποία και σηματοδότησε την απαρχή ίσως του Γερμανικού Ζητήματος στα πλαίσια της Ευρώπης

Σύμφωνα με τον Mackinder, στον οποίο και κυρίως γίνεται αναφορά καθώς αναφέρεται περισσότερο στην «Καρδιά» (Heartland) παρά στην περιφέρεια (Rimland) του Spykeman της κεντροανατολικής Ευρώπης, προκύπτει το συμπέρασμα ότι αν οι δυνάμεις του Άξονα κατά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο πετύχαιναν την κυριαρχία τους στην Ευρώπη (οι Γερμανοί) και στην Ασία (οι Ιάπωνες), τότε η σχετική θέση ισχύος μεταξύ της Αμερικανικής Ηπείρου και της Ευρασίας, θα έπαιρνε τη μορφή «εναγκαλισμού του Δυτικού Ημισφαιρίου από τον Παλαιό Κόσμο».

Σύμφωνα όμως με τον Spykeman, υπάρχει ένα σημείο όπου η θεωρία του Mackinder για την πολιτική της ισχύος στον «Παλαιό Κόσμο» δεν είναι επαρκώς διαχρονική. Ο πρώτος, εισάγοντας πρώτα την έννοια του Κρηπιδώματος²³⁷ υποστήριξε πως η θεωρία του Mackinder περί έλεγχου της παγκόσμιας νήσου θα ήταν ορθότερο να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Όποιος ελέγχει το κρηπίδωμα εξουσιάζει την Ευρασία και όποιος ελέγχει την Ευρασία ελέγχει το πεπρωμένο του κόσμου». Η ανάλυση της αναδιατύπωσης αυτής από τον ίδιο, τελικά καταλήγει στο ενδιαφέρον συμπέρασμα πως η συνεργασία μεταξύ Βρετανίας, Ρωσίας και Η.Π.Α κρίνεται απαραίτητη για την αποτροπή της αύξησης της Γερμανικής ισχύος στην περιοχή του κρηπιδώματος²³⁸.

Μετά τον πόλεμο, η Ρωσία πήρε τη θέση της ηττημένης Γερμανίας ως χερσαία δύναμη της Ευρασίας. Παρόλα αυτά όμως, όπως αναφέρθηκε και στην υποενότητα για την οικονομική/εμπορική ισχύ, το Γερμανικό Ζήτημα στις μέρες μας επανέρχεται, αλλά όχι υπό γεωπολιτικούς όρους.

Το "Γερμανικό Ζήτημα" που προσωρινά φαίνεται να έχει επιλυθεί μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη διαίρεση της Γερμανίας και την ολοκλήρωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας στη Δύση μέσω του NATO και της ΕΕ, φαίνεται να αναβιώνει υπό άλλη μορφή. Παρατηρεί πλέον κανείς λοιπόν, ότι η Γερμανία δεν περιβάλλεται πλέον από δυνητικούς εχθρούς σε στρατηγικό/γεωπολιτικό επίπεδο, καθώς περιβάλλεται από όλες τις πλευρές από τους συμμάχους του NATO και της ΕΕ, εταίρων με τους οποίους συνδέεται με θεσμικές δικλίδες ασφαλείας.

Έτσι, αναφέρεται συχνά στη βιβλιογραφία ο όρος "Στρατηγικός Κορεσμός" ως προς την κατάσταση της σύγχρονης Γερμανίας, για να περιγραφεί η αλληλεξάρτηση της οικονομίας της με εκείνη των γειτόνων της προς όλες τις κατευθύνσεις και η παύση πλέον της επιδίωξης εδαφικής επέκτασης εις βάρος τους. Η Γερμανία πλέον δεν αισθάνεται να απειλείται, τουλάχιστον όσον αφορά το εδαφικό κομμάτι και σύμφωνα με τα γεγονότα, από γεωπολιτικής σκοπιάς, η σύγχρονη Γερμανία φαίνεται να είναι καλοπροαίρετη²³⁹.

²³⁶ Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Π., Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, σελ 207

²³⁷ Το Κρηπίδωμα σύμφωνα με τον Spykeman, αποτελείται από τρία τμήματα: 1. Την Ευρωπαϊκή Παράκτια Περιοχή, 2. Την Αραβική-Μεσανατολική Έρημο και 3. Την Ασιατική Ζώνη των Μουσώνων, βλέπε ανάλυση: Nicholas Spykeman, «Η Γεωγραφία της Ειρήνης», Βιβλιοθήκη Εργαστηρίου Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων, σελ 101

²³⁸ Βλέπε ανάλυση: Nicholas Spykeman, «Η Γεωγραφία της Ειρήνης», Βιβλιοθήκη Εργαστηρίου Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων, σελ 108-109

²³⁹ Βλέπε ανάλυση: Hans Kundnani, Germany as a Geo-economic Power, The Washington Quarterly, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45

B. Η Αναβίωση του Γερμανικού Προβλήματος Στο Νέο Πολυπολικό Διεθνές Σύστημα

Εισαγωγικά:

«Ο τερματισμός ενός ηγεμονικού πολέμου είναι η απαρχή ενός ακόμη κύκλου μεγέθυνσης-ανάπτυξης, επέκτασης και τελικής παρακμής. Ο νόμος της άνισης ανάπτυξης συνεχίζει να ανακατανέμει την ισχύ υπονομεύοντας έτσι το status quo που εγκαθιδρύθηκε από τον τελευταίο ηγεμονικό αγώνα. Η ανισορροπία αντικαθιστά την ισορροπία και ο κόσμος κινείται προς ένα νέο γύρο ηγεμονικής σύγκρουσης. Πάντα ήταν και πάντα θα είναι έτσι, μέχρις ότου οι άνθρωποι είτε καταστραφούν είτε μάθουν να αναπτύσσουν ένα αποτελεσματικό μηχανισμό ειρηνικής αλλαγής»²⁴⁰.

Ακολουθεί ο Πίνακας 18 με τίτλο *Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα και τα αίτια πολέμου ως παρεμβαλλόμενες μεταβλητές μεταξύ Διεθνούς Δικαίου και Σταθερότητας-Ειρήνης*²⁴¹

²⁴⁰ Robert Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στην διεθνή πολιτική*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2005 σελ. 351

²⁴¹ Π. Ήφαιστος, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο* (Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2004) σελ. 114.

Πίνακας 18

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΠΟΛΕΜΟΥ ΩΣ ΠΑΡΕΜΒΑΛΛΟΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ-ΕΙΡΗΝΗΣ		
<ul style="list-style-type: none"> • Εφαρμογή των αρχών του διεθνούς δικαίου • Τήρηση της διεθνούς νομιμότητας 	<p>1. Άνιση ανάπτυξη σ' όλες τις πιθανές εκδοχές: οικονομικές, στρατιωτικές, ιδεολογικές, εδαφικές, πλουτοπαραγωγικές, τεχνολογικές, διακρατικές, διαπεριφερειακές.</p> <p>2. Άνιση κατανομή ισχύος σε συνδυασμό με άνιση ανάπτυξη προκαλούν ηγεμονικές αξιώσεις, ηγεμονικούς ανταγωνισμούς, αξιώσεις παράνομων διεθνών αλλαγών, διλήμματα ασφαλείας, πόλεμο.</p> <p>3. «Κατάλοιπα» διενέξεων της φάσης του εθνικού-κρατικού γίνεσθαι.</p> <p>4. Επαναστατικές αξιώσεις: Εξομοιωτικοί διεθνισμοί, κοσμοπολιτισμοί, ηγεμονισμοί που αντιβαίνουν στο οντολογικά θεμελιωμένο (στις αξιώσεις συλλογικής ελευθερίας) καθεστώς των διεθνών σχέσεων και που προκαλούν διακρατικό ανορθολογισμό</p> <p>6. Αναθεωρητικές συμπεριφορές: μη αποδοχή προσφυγής στους αρμόδιους διεθνείς θεσμούς για την ερμηνεία των Συνθηκών εάν και όταν εκατέρωθεν υπάρχει αξίωση διεθνών αλλαγών.</p> <p>7. Ανεξέλεγκτα διεθνικά φαινόμενα: τρομοκρατία, αναρχικές-ανατρεπτικές ιδέες, λαθρομετανάστες, εγκληματίες, ΜΚΟ, κ.ά.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ειρήνη και σταθερότητα • Αποτελεσματικοί διεθνείς θεσμοί διακρατικής τάξης • Εφαρμογή των διεθνών συμβατικών δεσμεύσεων περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εσωτερική δικαιοταξία

Πηγή²⁴²: Π. Ήφαιστος, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο* (Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2004) σελ. 114.

Το νέο πολυπολικό σύστημα παρουσιάζει τέσσερις με πέντε νέους πόλους και μια έντονη ανακατομή ισχύος (redistribution of power) μεταξύ αυτών. Οι πόλοι αυτοί είναι τα κράτη της Ρωσίας, Ιαπωνίας, Η.Π.Α, Κίνας και Γερμανίας – όσον αφορά την κατηγορία των Μεγάλων Δυνάμεων- και τα BRICS όσον αφορά τις περιφερειακές αναδυόμενες όμως ακόμα δυνάμεις που πιθανότατα δεν θα επηρεάσουν καθοριστικά την παγκόσμια νέα ισορροπία, παρά μόνον αν κάνουν χρήση της πυρηνικής ισχύος τους.

Στο πολυπολικό λοιπόν σύγχρονο διεθνές σύστημα, σύμφωνα με τον Kenneth Waltz²⁴³ δεν μπορούν να αποκλειστούν ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ εκάστοτε διπόλων πχ: Ρωσίας- Κίνας, Ρωσίας –Ιαπωνίας, Ρωσίας- Η.Π.Α, Η.Π.Α- Ιαπωνίας, Η.Π.Α-Κίνας, Ιαπωνίας- Κίνας και φυσικά Γερμανίας- Ρωσίας. Σύμφωνα με τον Waltz όσο θα αυξάνει μελλοντικά ο αριθμός των πόλων στο διεθνές σύστημα, τόσο θα αυξάνεται και η συχνότητα των συγκρούσεων μεταξύ τους, καθιστώντας το ακόμα πιο ανταγωνιστικό από τον προκάτοχο του (διπολισμό). Το σύστημα λοιπόν, εξακολουθεί να είναι άναρχο και ιδιαίτερος ανταγωνιστικό, αλλά με status quo πολύ πιο ασταθές.

Κατά τη διάρκεια της μετάβασης στον πολυπολισμό του 21^{ου} αιώνα, παρατηρείται η Γερμανία (αλλά και οι ΗΠΑ) να επιδιώκουν την αύξηση της επιρροής (strategy of enlargement) τους στην περιοχή της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης μέσω της ενσωμάτωσης χωρών όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Σλοβακία στο NATO²⁴⁴. Τα παραπάνω έχουν ήδη προκαλέσει την αντίδραση της Ρωσίας η οποία έχει υιοθετήσει μια πιο επιθετική στάση (π.χ. Ουκρανία) με ταυτόχρονες τάσεις απαγκίστρωσης από περιορισμούς προερχόμενους από την Ευρώπη (π.χ. από τη συμφωνία για τον περιορισμό των συμβατικών όπλων) .

Στις συνειδήσεις των ευρωπαίων όμως το Γερμανικό παρελθόν δεν ξεχάστηκε και η σύγχρονη δεσπόζουσα θέση της Γερμανίας στην Ε.Ε. εξακολουθεί να προβληματίζει. Μια σύγχρονη Γερμανία λοιπόν, πολυπληθέστατη (με περίπου 82 εκατομμύρια κατοίκους έναντι των 68 εκατομμυρίων της δεύτερης πληθυσμιακά ευρωπαϊκής χώρας που είναι η Γαλλία) με ισχυρούς θεσμούς και δυνατή οικονομία και εμπόριο, αποτελεί ίσως την επιτομή της *Ήπιας Ισχύος* (Soft Power) στον ευρωπαϊκό χώρο. Αυτομάτως αυτό δημιουργεί εκ νέου αλυσιδωτά διλήματα ασφαλείας στους υπόλοιπους εταίρους αλλά και σε άλλες περιφέρειες (Ασιατικά και Διατλαντικά).

Η προαναφερόμενη αύξηση επιρροής όμως, τουλάχιστον από την στρατηγικά «κορεσμένη» Γερμανία, πραγματοποιείται όπως προαναφέρθηκε μέσω οικονομικών, εμπορικών και θεσμικών οδών και λιγότερο με μια πολιτική Lebensraum. Το ίδιο δεν μπορεί να εγγυηθεί κάποιος όμως και για τις μελλοντικές κινήσεις της Ρωσίας, η οποία έχει ήδη παρουσιάσει δείγματα τόσο στρατιωτικής (Κριμαία) όσο και ενεργειακής επιθετικότητας (Διακοπή Παροχής Φυσικού Αερίου κατά επιλογή) αλλά και των Η.Π.Α οι οποίες μέσω διαφορετικών οδών από τη Ρωσία φροντίζουν

²⁴² Π. Ήφαιστος, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο* (Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2004) σελ. 114.

²⁴³ K. Waltz, theory of international relations, pp 161-179 ; K.Waltz, The stability of a bipolar world, σελ. 881-909

²⁴⁴ Α. Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, 1995, σελ 176

σταθερά να διαθέτουν εργαλεία και διαύλους πρόσβασης στα ζητήματα της Ευρώπης.

Ειδικότερα στην περίπτωση της Ρωσίας και με βάση τη στάση της απέναντι στη Γερμανία θα μπορούσε να υποστηριχθεί κανείς πως πιθανά ακολουθείται ένα μοτίβο, περισσότερο με τάσεις «εναγκαλισμού» ή επιθυμίας «απόσπασσης» της Γερμανίας από τη Δύση. Κινήσεις όπως η συμφωνία του Ράπαλο, η εκπαίδευση Γερμανών στρατιωτών μέσω της συμφωνίας αυτής σε Ρωσικό έδαφος και σε βαρέα πολεμικά όπλα κατά τη διάρκεια του αφοπλισμού της Γερμανίας, το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο μη-επίθεσης, ο παρεμβατισμός της Ρωσίας κατά τη διάρκεια της διχοτόμησης των δυο Γερμανιών αλλά και η τάση νεότερων ηγετών (βλέπε Γκορμπατσόφ) προς φιλελευθεροποίηση και δυτικοποίηση της χώρας δημιουργούν μια εικόνα «άσπονδης έλξης» θα μπορούσε κανείς παρακινδυνευμένα ίσως να πει.

Δεδομένης της γεωπολιτικής ιδιαιτερότητας του Γερμανικού κράτους αλλά και των αναθεωρητικών τάσεων του, όπως έχει αναλυθεί σε προηγούμενες ενότητες, είτε σε επίπεδο εδαφικών διεκδικήσεων παλαιότερα, είτε σε επίπεδα οικονομικής επικράτησης σύγχρονα, η Ρωσία δείχνει να κινείται μεταξύ επιφυλακτικότητας και τάσεων προσεταιρισμού. Επιφυλακτικότητας διότι αντιλαμβάνεται τον κίνδυνο επέκτασης της Γερμανίας προς τις αγορές της Αν. Ευρώπης ως μια αρχή της «κυριαρχίας» της στο «κέντρο της Γής» κατά Μάκιντερ.

Ταυτόχρονα γνωρίζει τα όποια τρωτά σημεία του σύγχρονου Γερμανικού κράτους, με κυριότερο εκείνο της Ενεργειακής Εξάρτησης²⁴⁵ το οποίο και εν μέρει δημιουργεί προϋποθέσεις για προσεταιρισμό ή ακόμα και μερικό έλεγχο μέσω των παροχών ενέργειας (ιδιαιτέρως φυσικού αερίου) στη Γερμανία.

Στην ενότητα που ακολουθεί αναλύονται διεξοδικότερα τόσο τα διλλήματα ασφαλείας που δημιουργεί το σύγχρονο Γερμανικό κράτος στο Equilibrium του Ευρασιατικού χώρου, όσο και τα επικρατέστερα σενάρια εξωτερικής εξισορρόπησης των υπολοίπων Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι του.

Τα Διλλήματα Ασφαλείας που δημιουργεί το Σύγχρονο Γερμανικό Κράτος στην Ευρώπη . Το στοιχείο του Φόβου των Κρατών έναντι στις δυνατότητες μιας αναδυόμενης Οικονομικής Υπερδύναμης με παρελθόν αναθεωρητικών τάσεων.

Η βασικότερη πτυχή της εργασίας αυτής, εστιάζει στην επιδίωξη απόδειξης της ύπαρξης μιας Διαχρονικότητας στην παρουσία του Γερμανικού Ζητήματος στο σύγχρονο διακρατικό σύστημα, καθώς η Γερμανία αποτελεί αδιαμφισβήτητα έναν από τους δυναμικούς περιφερειακούς ηγεμόνες στα πλαίσια της Ευρασίας την παρούσα χρονική στιγμή. Πρόκειται για την παρατήρηση μιας *ιδιότυπης αναβίωσης*, αν επιτραπεί ο όρος, του Γερμανικού Ζητήματος, το οποίο ουσιαστικά υπήρχε ανέκαθεν από την εποχή του Μπίσμαρκ και μετά, αλλάζοντας εκφάνσεις.

Από τη συγκριτική αντιπαράθεση πολλαπλών περιπτώσεων ζευγών κρατών, ιστορικών τους αλληλεπιδράσεων και εξέλιξης των συντελεστών ισχύος τους, επιδιώκεται η επικύρωση της υπόθεσης εργασίας σχετικά με τη διαχρονικότητα του Ζητήματος.

Αν κανείς παρατηρήσει όλες τις Συνθήκες και τα Σύμφωνα αλλά και τις γενικότερες τάσεις που επικρατούσαν στον παγκόσμιο πολιτικό και διπλωματικό χάρτη από το 1945 μέχρι και το 1955, θα καταλήξει σε μια διαπίστωση που ήδη έχει αναφερθεί σε προηγούμενες ενότητες της εργασίας. Πράγματι, όπως και ο Καθηγητής Π. Ήφαιστος σε άρθρο του αναφέρει: «Οι κυρίαρχες αξιώσεις κυμαίνονταν από ιδέες για

²⁴⁵ Βλέπε Ανάλυση κεφ 7 «Ενέργεια και Πυρηνικά. Μία Σύντομη Προσέγγιση».

διάλυση του σύγχρονου γερμανικού κράτους και την δημιουργία εκατοντάδων μικρών κρατιδίων μέχρι και την από-βιομηχανοποίηση, την αγροτικοποίηση και αποστρατικοποίηση του κράτους που δημιούργησε ο Μπίσμαρκ ένα αιώνα πριν»²⁴⁶. Σκιαγραφώντας την ένταση των διλλημάτων ασφαλείας που διαχρονικά δημιουργούσε η παρουσία και η δράση του Γερμανικού κράτους στην περιφέρεια του αλλά και ευρύτερα.

Η Συνθήκη του Ράπαλο το 1922 , παρότι περιείχε αποπροσανατολιστικές, αν επιτραπεί ο όρος, διατάξεις περί συνεργασίας Σοβιετικού και Γερμανικού κράτους, στην ουσία αποτελούσε ταυτόχρονα και άμεσο τρόπο εμπλοκής της Ρωσίας στις υποθέσεις και στρατηγικές κινήσεις των Γερμανών. Με όση επιτυχία ή όχι αυτό μπορεί να είχε, καθώς ακολούθησε ο ΒΠΠ. Μία τέτοια προσέγγιση αν είχε επιτευχθεί τη δεδομένη εκείνη στιγμή, θα είχε γεννήσει κατά πάσα πιθανότητα ισχυρές εξισοροπητικές συμμαχίες από τις υπόλοιπες Μ. Δ. κυρίως μεταξύ Γαλλίας και Βρετανίας, αλλά και των μικρότερων κρατών της Αν. Ευρώπης.

Ένα ακόμη παράδειγμα δημιουργίας διλλήματος ασφαλείας στον ευρασιατικό χώρο σημειώθηκε και όταν το 1955, λίγο πριν δημιουργηθεί η Ομόσπονδη Γερμανία, είχαμε το Σοβιετικό Σχέδιο για ολική επανένωση και ουδετεροποίηση του νέου κράτους. Σύμφωνα με τους Σοβιετικούς, η ύπαρξη ενός ενωμένου και ισχυρού Γερμανικού κράτους στο κέντρο της Ευρώπης αποτελούσε διαχρονικό «συναγερμό» αντισταθμιστικών δράσεων από τα υπόλοιπα κράτη , καθώς μια ισχυρή δύναμη στο «heartland»- κατά Μάκιντερ²⁴⁷-σημαίνει και τη σταδιακή παγκόσμια επικράτηση της.

Μία ουδετεροποίηση λοιπόν του ισχυρότερου στην ουσία κράτους της Ευρώπης, θα αποτελούσε μια πρώτης τάξεως ευκαιρία απομόνωσης και σταδιακής αποκόλλησης της Γερμανίας από τους ευρωπαϊούς ετέρους της, συνεπαγωγικά απώλεια μέρους της ισχύος της(καθώς θα απολέσει τους συμμάχους της) άρα και ευκολότερο προσεταιρισμό της από τα Ανατολικά. Αυτό θα αποτελούσε πιθανότατα μια πολύ συμφέρουσα στρατηγική δομή για τη Ρωσία, τόσο για την ενδυνάμωση της ισχύος της, όσο και την πρόσβαση της στις Θερμές Θάλασσες αλλά και στην Αν. Ευρώπη. Δεδομένα που αν συνδυαστούν οδηγούν συνειρμικά ξανά στη θεωρία του Mackinder περί κατάκτησης του Heartland²⁴⁸ , άρα και κυριαρχίας επί της Παγκόσμιας Νήσου.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ξανά ότι στα σημερινά δεδομένα, η Γερμανία, παρότι στην ουσία αποτελεί την ισχυρότερη δύναμη στην περιφέρεια της Ευρασίας, δεν δύναται να έρθει σε άμεση και πλήρη ρήξη με τη Ρωσία εξαιτίας της έντονης ενεργειακής της εξάρτησης από αυτήν- θέση η οποία αναλύεται λεπτομερώς σε επόμενο κεφάλαιο- περιοριζόμενη έτσι σε εμπορικά μέτρα κατά της Ρωσίας και διπλωματικούς ελιγμούς (βλέπε ζήτημα Ουκρανίας).

Επιστρέφοντας στην ιστορική αναδρομή που επιβεβαιώνει τα προαναφερόμενα διλλήματα, βλέπει κανείς πως ο στρατηγικός έλεγχος της Γερμανίας ,όπως η ιστορία έδειξε, ήρθε τελικά από τη Δ. Ευρώπη αρχικά πολιτικοστρατηγικά, και αργότερα (1994) πολιτικοοικονομικά και στόχευε ξεκάθαρα στην αρχιτεκτονική ενός τέτοιου προφίλ του Γερμανικού κράτους, ώστε «να υπάρχει μια Γερμανία της Ευρώπης και όχι μια Ευρώπη της Γερμανίας». Ταυτόχρονα, μια σειρά ιστορικών αποφάσεων από τη μεριά της ενωμένης πλέον Ευρώπης (Ε.Ε.) ως προς τον τρόπο διαχείρισης των εσωτερικών της υποθέσεων , αποτέλεσε αντιπροσωπευτικό δείγμα ,του σταθερού και συστηματικού, κεκαλυμμένου υπό τον μανδύα της διεθνούς νομιμοποίησης , ελέγχου του Γερμανικού κράτους.

²⁴⁶ Πηγή : Ήφαιστος Π. , Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 5

²⁴⁷ Βλέπε Ανάλυση : Halford Mackinder, "The round world and the winning of peace", Foreign Affairs , 1943,σελ 21

²⁴⁸ ibid

Το 1955 η Ομοσπονδιακή Γερμανία εντάχθηκε σε όλους τους ευρωπαϊκούς και ευρωατλαντικούς θεσμούς και η ΔΕΕ συστάθηκε για τον έλεγχο των Γερμανικών Εξοπλισμών. Η Γερμανία υποχρεώθηκε επίσης να μην διαθέτει ανεξάρτητο γερμανικό στρατιωτικό επιτελείο και δεσμεύτηκε συνταγματικά να μην αποκτήσει πυρηνικά όπλα. Οι Γαλλικές κυβερνήσεις έκτοτε, έχοντας πλέον και σε μεγάλο βαθμό με το μέρος του τη διεθνή νομιμοποίηση, είχαν ως ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής τους τη διατήρηση της ανεξαρτησίας και αυτοδιάθεσης της χώρας έναντι οιασδήποτε Γερμανικού αναθεωρητικού έστω υπαινιγμού. Μέρος όλου αυτού αποτέλεσε αδιαμφισβήτητα και η διακήρυξη του Πυρηνικού της Δόγματος, στρατηγική που απέβλεπε αν όχι απαραίτητως στην έμπρακτη, σίγουρα όμως στην «ψυχολογική εξισορρόπηση της Γερμανίας».

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων σε διεθνές επίπεδο για το ζήτημα της αυτόνομης ευρωπαϊκής άμυνας κατά τη δεκαετία του 80', όλα τα στοιχεία οδηγούσαν στο συμπέρασμα πως μια τέτοια φιλόδοξη προσπάθεια θα μπορούσε να στηριχτεί σε ένα διακρατικό σχηματισμό με κεντρικό παίκτη τη Γερμανία, ο αντίλογος έμεινε ιστορικός. Η φράση του τότε πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου «Το ζήτημα είναι πως για να συμβεί αυτό η Γερμανία πρέπει να είναι τόσο δυνατή που να την φοβάται η Σοβιετική Ένωση αλλά και τόσο αδύναμη ούτως ώστε να μην την φοβάται το Λουξεμβούργο» καθώς και η πολυσυζητημένη φράση του Josef Joffe για τον μεταψυχροπολεμικό «παρεμβατισμό» της Αμερικής στα Ευρωπαϊκά ζητήματα «η Αμερική με την παρουσία της στην Ευρώπη σώζει τους Ευρωπαίους από τους εαυτούς τους» αποτελούν χαρακτηριστικά τεκμήρια της διαχρονικότητας της επιφυλακτικότητας των ευρωπαϊκών ετέρων έναντι οποιασδήποτε εκ νέου ενδυνάμωσης της γερμανικής ισχύος²⁴⁹.

Στη συνέχεια, η πτώση του Τείχους και η Επανένωση των δυο Γερμανιών (1989-1991) θα μπορούσε κάποιος, έστω και άπειρος μελετητής, να υποστηρίξει πως μόνο μια ώθηση προς μια ενωμένη και ισχυροποιημένη με την πάροδο του χρόνου Γερμανία θα μπορούσε να οδηγήσει, πιθανότατα συνοδευόμενη από τον χαρακτηριστικό αναθεωρητισμό που παρουσιάζει ιδιοσυγκρασιακά, υπό διαφορετικό «μανδύα» (σήμερα υπό μορφή οικονομικού, εμπορικού, τεχνολογικού επιθετικού ρεαλισμού).

Εν συνεχεία, το σχέδιο των Γάλλων για την επιβολή οικονομικού και εμπορικού ελέγχου στη Γερμανία μέσω της ενσωμάτωσης της δεύτερης σε μια κοινή ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική, ιστορικά αποδείχτηκε ότι όχι μόνο δεν ευδόκησε, αλλά αντιθέτως, ίσως και να έδωσε τα θεσμικά εργαλεία, σε μια – διπλών μέτρων και σταθμών γερμανική οικονομία- τόσο να αναπτυχθεί εθνικά, όσο και να δράσει παρεμβατικά σε διακρατικό επίπεδο. Η Κεντρική γερμανική τράπεζα λοιπόν, δεν αφομοιώθηκε λειτουργικά από την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική και δεν υπέκυψε σε απόλυτης φύσεως νομισματικούς ελέγχους από τους ετέρους. Έτσι, μια σταδιακά όλο και ισχυρότερη οικονομικά Γερμανία, σε συνθήκες απροσπάτευτης μη διανεμητικής εφαρμογής των θεσμών, βρήκε έδαφος άσκησης άνισου και αθέμιτου ανταγωνισμού, ο οποίος με τη σειρά του οδήγησε σε αθέμιτα πλεονάσματα. Από

²⁴⁹ Βλέπε ανάλυση: Ήφαιστος Παναγιώτης, Το Γερμανικό Ζήτημα υπό το πρίσμα της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ε.Ε., Αναρτημένο στην διεύθυνση Γερμανικό ζήτημα και ΕΕΔιάλεξη του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς κ. Παναγιώτη Ήφαιστου με θέμα: «Το γερμανικό ζήτημα υπό το πρίσμα της κρίσης της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης», που έγινε στις 30 Μαρτίου 2012 στα πλαίσια συνεδρίου που διοργάνωσε στο Ίδρυμα Ευγενίδου το Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς με τη συνδρομή της Βουλής των Ελλήνων με θέμα: «60 χρόνια Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση - 30 χρόνια η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση». και youtube video: <http://www.youtube.com/watch?v=XNsjBMS-sel&feature=uploademail>

μόνο του κάτι τέτοιο κρούει τον κώδωνα των κινδύνων που ελλοχεύει μια άνιση κατανομή ισχύος για την ισορροπία ενός διεθνούς συστήματος²⁵⁰.

Φράσεις επίσης όπως ότι η Γαλλία με την ΟΝΕ «προσπαθεί να δέσει ένα γίγαντα με κλωστές» και : «Αγαπώ τόσο πολύ τους γερμανούς που θέλω να είναι δύο» (δηλαδή διαιρεμένοι μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας) του Mauriac²⁵¹ δίνουν ένα γλαφυρότερο πλαίσιο της πραγματικότητας αυτής.

Συνεπώς, σε συνδυασμό με τις διαπιστώσεις που έγιναν στην σχετική ενότητα της εργασίας με την οικονομική και εμπορική ισχύ και συμπεριφορά του Γερμανικού κράτους μέσα στο χρόνο, τόσο εθνικά, όσο και ως μέλος μιας ενιαίας ευρωπαϊκής νομισματικής κοινότητας, προκύπτει για ακόμα μια φορά το συμπέρασμα πως το Γερμανικό Ζήτημα υφίσταται διαχρονικά αλλά πλέον μετουσιωμένο σε έναν ισχυρό οικονομικό δρώντα, με βλέψεις συχνά στα όρια της «επιθετικότητας» έναντι στην οικονομική ευημερία των ετέρων.

Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο καθηγητής Ήφαιστος Π. στο προαναφερθέν άρθρο του²⁵² : «..Απλή λογική οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι τα λιγότερο ανταγωνιστικά κράτη θα βυθίζονταν και ναυαγοσώστες δεν θα υπήρχαν. Αν βέβαια ισχύει η αρχή της αυτοβοήθειας τότε σε τι διαφέρει το Κοινοτικό σύστημα από το υπόλοιπο διακρατικό σύστημα! Προς τι να καλούμε για πολιτική ένωση; Αν αυτό είναι εφικτό με μια δήλωση γιατί να μην ενωθεί ο πλανήτης αύριο;»²⁵³ θίγοντας ταυτόχρονα και την ουτοπική παράμετρο της τοποθέτησης ως στόχου από την Κοινότητα, της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω της επίτευξης και της πολιτικής ένωσης.

Επικρατέστερα Σενάρια Εξωτερικής Εξισορρόπησης των υπολοίπων Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στο «Τετράγωνο» Γερμανίας- Ρωσίας-Γαλλίας- Η.Π.Α της Μεταψυχροπολεμικής πραγματικότητας.

“Σωστή κατανόηση του διεθνούς συστήματος και των εγγενών αιτιών πολέμου είναι προϋπόθεση πολιτικού ορθολογισμού, επιδίωξης ισορροπίας και σταθερότητας. Στην διεθνή πολιτική υπάρχουν μόνο περίοδοι «πιο ήπιου» ή καλύτερα υπόγειου ανταγωνισμού κατά τη διάρκεια των οποίων γίνεται εξισορροπητικός αγώνας δρόμου μέχρι και την επόμενη αποκορύφωση της ηγεμονικής σύγκρουσης όταν οι συνθήκες «ωριμάσουν». Όταν δηλαδή η εξέλιξη των συσχετισμών οδηγεί σε σκληρότερες εξισορροπητικές αποφάσεις. Το γεγονός ότι ενδιάμεσα η φαντασία πολλών απογειώνεται ουτοπικά είναι και κύρια πηγή πολιτικού ανορθολογισμού”.

²⁵⁰ ibid

²⁵¹ Mauriac : *’aime tellement l’Allemagne que je suis heureux qu’il y en ait deux/ I love Germany so much I’m glad there are two of them.* Ως αναφορά του στον οδηγό : *The Rough Guide to Germany* (2004) by Gordon McLachlan, σελ 5

²⁵² Ήφαιστος Παναγιώτης, Το Γερμανικό Ζήτημα υπό το πρίσμα της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ε.Ε., Αναρτημένο στην διεύθυνση Γερμανικό ζήτημα και ΕΕ, Διάλεξη του Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς κ. Παναγιώτη Ήφαιστου με θέμα: «Το γερμανικό ζήτημα υπό το πρίσμα της κρίσης της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης», που έγινε στις 30 Μαρτίου 2012 στα πλαίσια συνεδρίου που διοργάνωσε στο Ίδρυμα Ευγενίδου το Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς με τη συνδρομή της Βουλής των Ελλήνων με θέμα: «60 χρόνια Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση - 30 χρόνια η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση» youtube video: <http://www.youtube.com/watch?v=XNsjbMSsel&feature=uploademail>

²⁵³ ibid

Παναγιώτης Ήφαιστος

Μια καταληκτική παρουσίαση της θέσης της Γερμανίας σήμερα στην Ευρώπη και στον κόσμο, μέσω της αξιολόγησης όλων των συντελεστών Ισχύος της και με ιδιαίτερη έμφαση στον εντοπισμό των δυνατών αλλά και τρωτών της σημείων θα ολοκληρώσει την προσέγγιση της παρούσης εργασίας και , ιδανικά, θα ανοίξει θύρες διαλόγου για τη μελέτη της μελλοντικής της δράσης.

Όσον αφορά τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε κατά την εξέλιξη της παρούσης εργασίας, των βασικών θεωριών στην αποδοχή των οποίων βασίστηκε ο σχολιασμός και η εξαγωγή συμπερασμάτων αλλά και τις βασικές υποθέσεις και ερωτήματα τα οποία επιδιώκονται να απαντηθούν, γίνεται λεπτομερής ανάλυση στην αρχή της εργασίας (Κεφάλαιο 1 : Εισαγωγή -Υπόθεση Εργασίας) όπου παρουσιάζονται οι δρώντες, οι μεταβλητές και οι λοιποί παράμετροι καθώς και η κεντρική στοχοθεσία της εργασίας με τις προεκτάσεις της.

Διερευνώντας λοιπόν αυτές τις περιπτώσεις επιδιώκεται η επαλήθευση τους βάσει των θεωριών και ολοκληρώνοντας , η διατύπωση υποθέσεων για το μέλλον.

Στην προσπάθεια αυτή, χρήσιμο και βασικό εργαλείο αποτέλεσε η τοποθέτηση του Stephen Walt, στην οποία διατυπώνει τη θεωρία του σχετικά με τις διακρατικές συμμαχίες²⁵⁴.

Σύμφωνα με τον Walt λοιπόν, διατυπώθηκαν κάποιες συγκεκριμένες συνδέσεις λογικής και σκέψης, οι οποίες διέπονται από τους βασικούς κανόνες (άτυπους και μη) που χαρακτηρίζουν ένα άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, καθώς αυτό μεταβαίνει από τη διπολικότητα στον πολυπολισμό ή και σε οποιαδήποτε άλλη ισορροπία επιφυλάσσει το μέλλον. Εν συντομία η θεωρία των συμμαχιών περιλαμβάνει τις ακόλουθες παραδοχές.

Τα κράτη συμμαχούν μεταξύ τους προκειμένου να επιτύχουν εξισορρόπηση μιας ή περισσότερων πραγματικών και ουσιαστικών απειλών και όχι απλά ως απόκριση στην αύξηση της ισχύος ενός ανταγωνιστικού κράτους. Σύμφωνα με τον Walt το επίπεδο της απειλής επηρεάζεται από τη γεωγραφική εγγύτητα, την επιθετική ικανότητα και (κυρίως) από τις επιθετικές προθέσεις του κράτους με την αυξανόμενη δύναμη.

Εν συνεχεία, ένα ακόμα κεντρικό ερώτημα που τίγεται στη συγκεκριμένη θεωρία, είναι ο τρόπος με τον οποίο τα κράτη ανταποκρίνονται στις απειλές: α) με την εξισορρόπηση (συμμαχώντας με άλλους εναντίον της επικρατούσας απειλής) ή βασιζόμενη σε μια αρνητικής φύσεως ευθυγράμμιση με την πηγή του κινδύνου- το λεγόμενο Bandwagoning ή αλλιώς *Πρόσδεση στο άρμα του αντιπάλου*²⁵⁵.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Walt : Για τα κράτη που έχουν σημασία και μετρούν ως ισχυρές δυνάμεις ,η εξισορρόπηση είναι ο κανόνας.

Με βάση μελέτη του πάνω στη διπλωματική ιστορία της Μέσης Ανατολής μεταξύ 1955 και 1979, αποδεικνύεται ότι η στάθμιση προς το κακώς νοούμενο Bandwagoning συμβαίνει κυρίως μεταξύ των περισσότερο αδύναμων κρατών , τόσο επειδή είναι «πιο ευάλωτα σε πιέσεις» όσο και διότι οι πόροι τους είναι ασήμαντοι συγκριτικά με τη δύναμη που αποτελεί απειλή γι αυτά ή ακόμα και όταν θεωρούν πως οι παραδοσιακοί τους σύμμαχοι δεν είναι ιδιαίτερος διαθέσιμοι.

Επιπλέον, Walt καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ιδεολογικές ομοιότητες και κρατική χορηγία συμμαχικών κρατών παρουσιάζονται να είναι δευτερευούσης σημασίας συγκριτικά με ζητήματα ασφαλείας κατά τη διαδικασία μορφοποίησης των συμμαχιών ενός κράτους.

²⁵⁴ Μετάφραση από: Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ 7-25

²⁵⁵ Μετάφραση από: Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ7-25

Όσον αφορά υπερδυνάμεις όπως τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση, ο Walt ισχυρίζεται ότι δεν συγκρούονται σε μια ολοκληρωτική και ξεκάθαρη αντιπαράθεση και στην ουσία λειτουργούν συχνά ως σύμμαχοι, για το λόγο ότι στην πράξη, άλλα, λιγότερο ισχυρά κράτη της περιοχής παρουσιάζουν πιο άμεσες ασφάλεια απειλές. Δηλαδή, τα μικρότερα κράτη δημιουργούν συχνά μια περιφερειακή συμμαχία εξισορρόπησης εναντίων των ισχυρότερων δυνάμεων.

Εκείνο που ο Walt βλέπει ως ζωτικής σημασίας διαφοροποίηση για την αξιολόγηση των προοπτικών για τη συνέχιση της ασφάλειας που είχαν επιτύχει οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είναι το παρακάτω:

Η συμπεριφορά των κρατών απέναντι στην απειλή είναι πολύ σημαντική διότι καθορίζει το αν τα κράτη αυτά θα έχουν γενικά ένα προφίλ ασφαλούς ή μη κράτους. Αν λοιπόν η εξισορρόπηση είναι συχνότερη από την πρόσδεση στο άρμα του αντιπάλου, τότε τα κράτη τείνουν να είναι ασφαλή. Αντιθέτως, αν υπερτερούν τάσεις Bandwagoning, τότε τα κράτη τείνουν να μην είναι σταθερά και ασφαλή, καθώς έμμεσα ενδυναμώνουν το αναθεωρητικό κράτος-θύτη, μειώνοντας τη δική τους δύναμη²⁵⁶.

Εν συνεχεία ο Walt διατυπώνει τις ακόλουθες συγκεκριμένες «Υποθέσεις για την Εξισορρόπηση»:

- Τα κράτη που αντιμετωπίζουν μια εξωτερική απειλή θα ευθυγραμμιστούν με άλλους για να αντιταχθούν σε εκείνα που θέτουν την απειλή.
- Όσο μεγαλύτερη είναι η συνολική δύναμη του αναθεωρητικού κράτους, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των υπολοίπων για ευθυγράμμιση εναντίον του²⁵⁷.
- Όσο πιο κοντά γεωγραφικά βρίσκεται ένα ισχυρό κράτος, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για τα γειτονικά κράτη να προβούν στην ευθυγράμμιση εναντίον της. Ως εκ τούτου, γειτονικές χώρες είναι λιγότερο πιθανό να είναι σύμμαχοι από τα κράτη που διαχωρίζονται από τουλάχιστον μια άλλη δύναμη.
- Όσο περισσότερες επιθετικές δυνατότητες έχει ένα κράτος, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των υπολοίπων προς την ευθυγράμμιση εναντίον της. Ως εκ τούτου, κράτη με επιθετικά προφίλ που προσανατολίζονται προς στρατιωτικές δυνατότητες είναι πιθανό να προκαλέσουν άλλα κράτη να συνάψουν αμυντικές συμμαχίες "εναντίων" τους.
- Όσο πιο επιθετικές είναι οι προθέσεις ενός κράτους, τόσο πιο πιθανό είναι τα υπόλοιπα να βρεθούν σε ευθυγράμμιση κατά της χώρας αυτής.
- Οι συμμαχίες που σχηματίζονται κατά τη διάρκεια του πολέμου θα διαλυθούν όταν ο κοινός εχθρός ηττηθεί²⁵⁸.

Όσον αφορά το Bandwagoning ο Walt συνεχίζει διατυπώνοντας τις εξής υποθέσεις:

²⁵⁶ibid

²⁵⁷ Μια συμμαχία ορίζεται ως επίσημη ή ανεπίσημη σχέση συνεργασίας για την ασφάλεια μεταξύ δύο ή περισσότερων κυριαρχικών πολιτειών. Περιλαμβάνει κάποιο επίπεδο δέσμευσης και την ανταλλαγή των οφελών και για τα δύο μέρη.

²⁵⁸ Μετάφραση από: Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ7-25

- 1) Κράτη που αντιμετωπίζουν μια εξωτερική απειλή θα συμμαχήσουν με τον πιο απειλητική δύναμη.
- 2) Όσο μεγαλύτερες είναι συνολικά δυνατότητες ενός κράτους, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση των υπολοίπων να ευθυγραμμιστούν με αυτό.
- 3) Όσο πιο κοντά γεωγραφικά βρίσκεται ένα ισχυρό κράτος, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για εκείνους γύρω του να ευθυγραμμιστούν με αυτό.
- 4) Όσο περισσότερες είναι οι επιθετικές δυνατότητες ενός κράτους, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για τους άλλους να προσδεθούν στο άρμα του.
- 5) Όσο πιο επιθετικές είναι οι προθέσεις ενός κράτους, τόσο λιγότερο πιθανό είναι άλλα κράτη να ευθυγραμμιστούν εναντίον του.
- 6) Οι συμμαχίες που σχηματίζονται ως αντίταξη σε μια απειλή θα διαλυθούν όταν η απειλή γίνει πραγματικά σοβαρή.

Υποθέσεις σχετικά με συνθήκες που ευνοούν την Εξισορρόπηση σε σχέση με την πρόσδεση στο άρμα του αντιπάλου²⁵⁹:

- 1) Στατιστικά, η Εξισορρόπηση είναι πιο συχνή από ό, τι το bandwagoning
- 2) Όσο ισχυρότερη είναι η κατάσταση ενός κράτους, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση του να εξισορροπήσει τις όποιες απειλές. Τα αδύναμα κράτη θα εξισορροπήσουν εναντίον άλλων αδύναμων κρατών, αλλά πιθανότατα θα προσδεθούν στο άρμα των αντιπάλων όταν απειληθούν από μεγάλες δυνάμεις.
- 3) Όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα υποστήριξης μεταξύ των Συμμάχων, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση να έχουν εξισορροπητική συμπεριφορά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι εδώ²⁶⁰ ο Walt παρατηρεί πως όταν η επαρκής υποστήριξη των Συμμάχων είναι βέβαιη, η τάση για καιροσκοπισμό ή μεταφορά βαρών, αυξάνεται.

- 4) Όσο πιο αμετάκλητα επιθετικό ένα κράτος θεωρείται ότι είναι, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για τους άλλους να συμμαχήσουν εναντίον του.
- 5) Κατά τη διάρκεια πολέμου, όσο πιο κοντά είναι η μία πλευρά στη νίκη, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για τους άλλους να προσδεθούν στο άρμα της.

Εν συνεχεία ο Walt διατυπώνει Υποθέσεις για το συσχετισμό Ιδεολογίας και Τάσης Σχηματισμού Συμμαχιών . Οι βασικές θέσεις του συνοψίζονται στα εξής:

- 1) Όσο περισσότερες ομοιότητες έχει η εγχώρια ιδεολογία δύο ή περισσότερων κρατών, τόσο περισσότερο πιθανό είναι να συμμαχήσουν.
- 2) Όσο πιο συγκεντρωτική και ιεραρχική είναι η ιδεολογία ενός κράτους ,τόσο πιο συγκρουσιακή και εύθραυστη θα είναι οποιαδήποτε προκύπτουσα συμμαχία του κράτους αυτού. Ως εκ τούτου, παράδειγμα αποτελούν τα λενινιστικά κινήματα τα οποία θα έχουν μεγαλύτερη δυσκολία διατήρησης σταθερών συμμαχιών απ ότι οι μοναρχίες ή οι δημοκρατίες.
- 3) Όσο πιο ασφαλές ένα κράτος αντιλαμβάνεται ότι είναι, τόσο μεγαλύτερη είναι η επίδραση της ιδεολογίας του στις επιλογές των συμμαχιών του. Ως εκ τούτου, ιδεολογικές ευθυγραμμίσεις είναι πιο πιθανές σε ένα διπολικό κόσμο.

²⁵⁹Μετάφραση από: Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ 7-25

²⁶⁰ Ολόκληρο το κείμενο Μετάφραση από: Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ7-25

4) Κράτος στο οποίο λείπει η εγχώρια νομιμότητα και αποδοχή θα είναι πιο πιθανό να αναζητήσει ιδεολογικές συμμαχίες με σκοπό την αύξηση της εσωτερικής και εξωτερικής υποστήριξης.

5) Συχνά συμβαίνει η επίδραση της ιδεολογίας σχετικά με την επιλογή των συμμαχικών εταίρων να είναι υπερβολική και να υπερεκτιμηθεί ο βαθμός της ιδεολογικής συμφωνίας μεταξύ των συμμάχων αλλά και των αντιπάλων τους.

Τέλος, ο Walt ολοκληρώνει το συλλογισμό του στη διατύπωση της Θεωρίας Των Συμμαχιών, με τη μελέτη της επίδρασης της Εξωτερικής βοήθειας(οικονομικής, στρατιωτικής, ενεργειακής, στρατηγικής) από μελλοντικά συμμαχικά κράτη, αλλά και την ποσόστωση ανάμειξης τους στα εσωτερικά των συμμαχικών κρατών.

1) Όσο μεγαλύτερη είναι η ενίσχυση που παρέχεται από το ένα κράτος στο άλλο, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να σχηματίσει μια συμμαχία μεταξύ τους. Ταυτόχρονα όμως, όσο μεγαλύτερη είναι η παρεχόμενη βοήθεια, τόσο μεγαλύτερος είναι και ο έλεγχος του δότη πάνω στον παραλήπτη.

2) η εξωτερική βοήθεια είναι μια ειδική μορφή εξισορροπητικής συμπεριφοράς. Ως εκ τούτου, όσο μεγαλύτερη είναι η εξωτερική

απειλή που αντιμετωπίζει ο παραλήπτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η επίδραση της ενίσχυσης όσον αφορά την ευθυγράμμιση των συμμαχικών δυνάμεων.

3) Όσο μεγαλύτερο είναι το μονοπώλιο του δότη για το βασικό προϊόν που παρασχέθηκε, τόσο μεγαλύτερη είναι και η διείσδυση του στα εσωτερικά του αποδέκτη.

4) Όσο μεγαλύτερη είναι η ασυμμετρία της εξάρτησης προς όφελος του δωρητή, τόσο μεγαλύτερη η διείσδυση του στα εσωτερικά του αποδέκτη.

5) Όσο μεγαλύτερη είναι η ασυμμετρία των κινήτρων που ευνοούν τον δότη, τόσο μεγαλύτερη και η επιρροή του πάνω στον παραλήπτη. Παρότι η ασφάλεια του παραλήπτη είναι συνήθως πιο επισφαλής, ωστόσο η

ασυμμετρία των κινήτρων θα ευνοήσει συνήθως τον παραλήπτη.

6) Όσο ασθενέστερος είναι ο εσωτερικός μηχανισμός λήψης πολιτικών αποφάσεων του δότη, το μικρότερη διείσδυση μόχλευσης μπορεί να ασκήσει στα εσωτερικά του αποδέκτη.

η τάση για τα δύο να συμμαχήσουν.

7) Η διείσδυση είναι πιο αποτελεσματική σε ανοιχτές κοινωνίες.

8) Η διείσδυση είναι πιο αποτελεσματική όταν οι στόχοι είναι περιορισμένοι. Ως εκ τούτου, όσο πιο παρεμβατική η πράξη της διείσδυσης, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να έχει αρνητικές συνέπειες στην ευθυγράμμιση μεταξύ των συμμάχων.

4) Η διείσδυση είναι πιο αποτελεσματική όταν και άλλες αιτίες, πέραν της άμυνας ή της εξισορρόπησης, συμβάλλουν στη συμμαχία.

Σύμφωνα με τον Walt²⁶¹, Η ταύτιση της ειρήνης και της σταθερότητας είναι πολύ συνηθισμένη. Η εμφάνιση μεγάλων πολέμων συχνά ταυτίζεται με την αστάθεια ενός συστήματος, ενώ συστήματα που έχουν επιβιώσει μεγάλους πολέμους θεωρούνται ότι έχουν αποδείξει τη σταθερότητά τους.

Ως προς το ζήτημα της σταθερότητας των διεθνών συστημάτων ο ίδιος υποστηρίζει πως το πολυπολικό διεθνές σύστημα θεωρείται πολύ σταθερό, αλλά πολύ επιρρεπές σε πόλεμο. Αντιθέτως, ένας διπολικός κόσμος θα ήταν άκρως ειρηνικός, αλλά δυστυχώς λιγότερο σταθερός από τον πολυπολικό προκάτοχό του. Ο ανταγωνισμός

²⁶¹ Stephen.M. Walt, *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press, σελ7-25

των μελών γίνεται εντονότερος όταν ο αριθμός τους μειώνεται σε δύο. Η θεωρία του Νεορεαλισμού, ή δομική θεωρία, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η τοποθέτηση των μελών στο διεθνές σύστημα αποτελεί μια αντιπροσωπευτική απεικόνιση της συμπεριφοράς τους.

Σύμφωνα με τον Christopher Layne²⁶², μέσα από τα περισσότερα από τα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Σοβιετική Ένωση ομοίως τοποθετούνται στη διεθνή σκακιέρα με βάση τις εξωτερικές συμπεριφορές τους, οι οποίες όμως παρουσίασαν κατά καιρούς εντυπωσιακές ομοιότητες.

Προχωρώντας, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης μετατρέπει το διεθνές σύστημα από διπολικό σε πολυπολικό. Δηλαδή, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν κατάφεραν- ή δεν επιδίωξαν;- να μετατραπούν σε παγκόσμιο ηγεμόνα.

Πράγματι, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έχουν έως τώρα επιβάλει μια «καθολική μοναρχία» στο διεθνές σύστημα. Και αυτό συμβαίνει πιθανότατα διότι, ενώ συνολικά οι ΗΠΑ διαθέτουν επιβλητική ισχύ σε όλες τις κατηγορίες (hard and soft power), υπάρχουν και δρουν ταυτόχρονα και άλλα κράτη που κατέχουν πρωτοκαθεδρία-το καθένα από αυτά σε έναν αποκλειστικά από τους συντελεστές ισχύος. Για παράδειγμα η Ρωσία παραμένει μια τρομερή στρατιωτική δύναμη, ενώ η Γερμανία και η Ιαπωνία δύο οικονομικές υπερδυνάμεις και μάλιστα έντονα αναθεωρητικές και απειλητικές στον τομέα αυτό.

Ταυτόχρονα, μετά τον πόλεμο του Κόλπου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, πολλοί σχολιαστές πρότειναν ότι η Αμερική θα πρέπει να υιοθετήσει μια νέα μεγάλη στρατηγική που θα στοχεύει στην διαιώνιση του διπολισμού, ως την καλύτερη τακτική διατήρησης και αύξησης της υπάρχουσας ισχύος της, ενώ συνυπάρχει από κάποιους άλλους η πεποίθηση ότι η μονοπολικότητα είναι η διεθνής κατάσταση που ευνοεί περισσότερο απ' όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες²⁶³.

Έχοντας σταθερά ως οδηγό τη διατύπωση του Μάκιντερ – η οποία και αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα- ξεκινούμε το συλλογισμό μας, εμπλουτίζοντας τις προηγούμενες θεωρίες, με την πάντα επίκαιρη ρήση του:

«όποιος ελέγχει την Ανατολική Ευρώπη κυριαρχεί την καρδιά της γης. Όποιος ελέγχει την καρδιά της γης κυριαρχεί στην παγκόσμια νήσο. Και όποιος ελέγχει την παγκόσμια νήσο κυριαρχεί στον πλανήτη»²⁶⁴

Έχοντας ως γνώμονα τα παραπάνω, συνεχίζοντας και παρατηρώντας τόσο την ιστορική πορεία κάθε κράτους από την εποχή των δυο Π.Π. και έπειτα (αλλά και πριν από αυτό: εποχή Μπίσμαρκ για Γερμανία) γίνεται φανερό πως η Γερμανία, η Ιαπωνία και η Ρωσία έχουν σίγουρα τη δυνατότητα να είναι μεγάλες δυνάμεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Γαλλία βγαίνει εντελώς εκτός παιχνιδιού, αν και εμφανώς αποδυναμωμένη. Σύμφωνα λοιπόν με τον Μάκιντερ, όποιος κυριαρχήσει στην κεντρική Ευρώπη καθίσταται περιφερειακός ηγεμόνας και κατ' επέκταση κυριαρχεί στον πλανήτη.

Όπως προείπαμε, μπορεί μεν η Γερμανία και η Ιαπωνία να αποτελούν ισχυρότατες οικονομικές και τεχνολογικές δυνάμεις, όμως δεν έχουν την ικανότητα (ακόμα) σήμερα να καταταχθούν ως υπερδυνάμεις επιπέδου «Παγκόσμιου Ηγεμόνα», ακριβώς επειδή δεν διαθέτουν την απαιτούμενη στρατιωτική ισχύ, και ακόμα πιο συγκεκριμένα, τα πυρηνικά οπλοστάσια που θα τους δώσουν το πλεονέκτημα της

²⁶² Christopher Layne, *The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise*, International Security, Vol. 17, No. 4 (Spring, 1993), The MIT Press, σελ. 5-51

²⁶³ *ibid*

²⁶⁴ Halford Mackinder, "The round world and the winning of peace", *Foreign Affairs*, 1943, σελ 21

αυτάρκειας λόγω πυρηνικής αποτροπής. Αυτά τα δεδομένα όμως, όπως αποδεικνύεται στις ενότητες περί συντελεστών ισχύος, έχουν τη δική του δυναμική και εξελίσσονται σε βάθος χρόνου καθώς η Ιαπωνία προβλέπεται σταδιακά να μετατρέπεται αναπόφευκτα μεγάλο μέρος της οικονομικής και τεχνολογικής της ισχύος σε στρατιωτική, ενώ η Γερμανία διαθέτει ήδη ένα εξαιρετικά οργανωμένο υπόβαθρο νέων στρατιωτικών δυνάμεων υπό εξέλιξη.

Η Ρωσία από την πλευρά της, αυτοϋπονομεύεται εξαιτίας της πολυτάραχης πολιτικής και οικονομικής εσωτερικής της κατάστασης, ενώ πράγματι διαθέτει τρομερές πυρηνικές και συμβατικές δυνατότητες, αδυνατώντας ακόμα έτσι ν' αποτελέσει αναθεωρητική πλανητική απειλή και περιοριζόμενη στην περιφέρεια της. Βέβαια ζητήματα ενεργειακά αλλά και την αέναη επιθυμία της να αποκτήσει πρόσβαση προς τις «Θερμές Θάλασσες» θα πρέπει να μην τα προσπεράσει κανείς χωρίς μελέτη και συλλογισμό στο σύγχρονο πλαίσιο διεθνών ισορροπιών ισχύος. Οι εξελίξεις κάποιες φορές στις διεθνείς σχέσεις είναι ραγδαίες και αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη γίνεται θεατής μιας σταδιακής ενδυνάμωσης του Ρωσικού κράτους, με βλέψεις έντονα παρεμβατικές αν όχι επεκτατικές στη γειτονική του περιφέρεια (Ουκρανία). Όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο καθηγητής Π. Ήφαιστος «θα πρέπει να μελετηθεί κατά πόσο λόγω ευρύτερων στρατηγικών εξελίξεων η Ρωσία θα κινηθεί αποφασιστικά προς μια περιφερειακή ηγεμονία πολύ πέραν αυτών που συμβαίνουν στην Ουκρανία. Τα τελευταία γεγονότα θα φαντάζουν αμελητέα εάν δούμε δραστικότερες στρατηγικές αλλαγές²⁶⁵».

Η Κίνα , συνεχίζοντας την ανάλυση προς τα Ανατολικά, παρόλο που και αυτή προσωρινά περιορίζεται στο ρόλο της περιφερειακής αλλά αναδυόμενης υπερδύναμης , θα αποτελέσει σύμφωνα με τους μελετητές έναν ισχυρό υποψήφιο για την κατάταξη της σε νέα πλανητική υπερδύναμη, με την προϋπόθεση να τιθασεύσει όμως , τους δικούς της , εσωτερικούς «δαίμονες» που σχετίζονται με τη διατήρηση της εσωτερικής συνοχής μιας αχανούς γεωανθρωπολογίας. Παρόλα αυτά, η Κίνα, σύμφωνα με τον Kristof²⁶⁶ , βρίσκεται σε έναν πολλά υποσχόμενο δρόμο, με δυναμικά ισχυροποιημένη οικονομία και μια σημαντική προσπάθεια εκσυγχρονισμού και επέκτασης των αεροπορικών , ναυτικών και χερσαίων δυνάμεων της- συμπεριλαμβανομένων και των δυνατοτήτων προβολής της δύναμης της.

Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να αναφερθεί ότι στη σύγχρονη παγκόσμια πραγματικότητα θα μπορούσε να αποτελέσει και μια «ακραία» υπόθεση πιθανής συμμαχίας μεταξύ Ρωσίας και Κίνας. Ένας τέτοιος δυναμικός συνδυασμός συντελεστών ισχύος αλλά και γεωστρατηγικών δομών και δυνατοτήτων θα μπορούσε θεωρητικά να αποτελέσει έναν πανίσχυρο νέο δρώντα με ηγεμονικές τάσεις στην περιφέρεια της Ευρασίας.

Οι πρώτες κινήσεις δείχνουν μια πιθανή τάση προς αντι- NATOικές συσπειρώσεις μεταξύ Ρωσίας , Κίνας και Ινδίας .

Γεωπολιτικά, το βασικότερο ζήτημα του σύγχρονου διεθνούς συστήματος είναι το μέλλον των σχέσεων Ρωσίας και Γερμανίας. Στην ουσία- απλουστευμένα-θα μπορούσε κανείς να πει πως..πάντα ήταν το βασικότερο ζεύγος στον ευρασιατικό χώρο και το αν οι σχέσεις τους θα είναι ανταγωνιστικές ή συμμαχικές αποτελεί σίγουρα έναν παράγοντα που θα επηρεάσει ένα ντόμινο διεθνών εξελίξεων. Στην αρένα του ανταγωνισμού, προς το παρόν διαφαίνεται πως μια εκ των δυο

²⁶⁵ Παναγιώτης Ήφαιστος, «Οι Προοπτικές της Ευρώπης στους τομείς της Άμυνας, της Ασφάλειας και της Στρατηγικής», Συνέδριο με θέμα «Η Διεθνής Ασφάλεια και η Ευρώπη: Μια νέα Γεωπολιτική διάσταση», Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Μελετών.

²⁶⁶ Nicholas D. Kristof, "China Builds Its Military Muscle, Making Some Neighbors Nervous," New York Times, January 11, 1993, σελ. Α8.

πιθανότατα θα εξελιχθεί σε πρωτεύοντα οικονομικό, ενώ η άλλη κυρίως σε βασικό στρατιωτικό δρών. Δεδομένου του ότι η κύρια μέριμνα των ΗΠΑ είναι να φροντίσουν ώστε καμιά περιφερειακή δύναμη να μην καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας, καταλαβαίνει κανείς πως η μελλοντική εξέλιξη της Γερμανίας (περιφέρεια κεντρικής Ευρώπης- heartland) αλλά και της Ρωσίας (ευρύτερη περιφέρεια Ευρασίας) θα επηρεάσει άμεσα και το στρατηγικό σχεδιασμό της έως τώρα πλανητικής υπερδύναμης.

Πράγματι, όπως και ο Καθηγητής Π. Ήφαιστος τονίζει: «Εάν η Ρωσία και η Γερμανία συγκλίνουν ή συμμαχούν και εάν το αμερικανικό στρατηγικό συμφέρον στην Ευρώπη φθίνει μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους της Αμερικανικής στρατηγικής λόγω άλλων πιο σημαντικών γεγονότων στον πλανήτη, μια αντί-Γερμανική συμμαχία στην Ευρώπη μεταξύ Γαλλίας και Βρετανίας είναι κάτι περισσότερο από πιθανή. Την είχαμε δει στο Σύμφωνο της Δουνκέρκης αμέσως μετά τον πόλεμο και πριν εξασφαλιστεί η Αμερικανική στρατηγική παρουσία με την Ατλαντική Συμμαχία²⁶⁷».

Συνεχίζοντας τα ζεύγη συλλογισμών ,πέραν των παραπάνω, προκύπτουν αβίαστα και τα ακόλουθα ζεύγη υπόθεσης- απόδοσης :

Εάν οι ΗΠΑ μετακινήσουν το στρατηγικό τους ενδιαφέρον και εάν η Ρωσία καταστεί ισχυρότερη από την Γερμανία, η Γαλλία και η Βρετανία πιθανότατα θα συμμαχήσουν για να την αντικρούσουν, ώστε να μη διατηρηθεί το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε από την υποχώρηση των ΗΠΑ και κυρίως, ώστε να μην καλυφθεί από μια ανατολική υπερδύναμη.

Εάν η Γερμανία ισχυροποιηθεί περισσότερο από την Ρωσία και – ιδιαίτερος- αν αναπτύξει πυρηνικά όπλα, θα μεγιστοποιήσει την ανεξαρτησία της και πιθανότατα θα επιδιώξει περιφερειακή ηγεμονία. Σε μια τέτοια περίπτωση είναι πολύ πιθανό η Γαλλία και η Βρετανία θα συμμαχήσουν με την Ρωσία σε μια κίνηση εξισορρόπησης.

Η Γερμανία, η οποία γεωγραφικά καλύπτει το κέντρο της Ευρώπης, προκαλεί διλήμματα ασφαλείας στην Γαλλία όταν είτε τείνει προς ουδετερότητα είτε συγκλίνει με την Ρωσία. Όσον αφορά τη Γαλλία, ποτέ δεν έκρυψε, αφενός τα αντί- Γερμανικά της αισθήματα, αφετέρου την επιθυμία αυτοδιάθεσης και ανεξαρτησίας ακόμα και στις στρατηγικές της επιλογές. Μέρος αυτών αποτέλεσε και η επιφυλακτικότητα έναντι στην αμερικανική προσέγγιση της Ευρώπης αλλά και η ανοικτή διακήρυξη του Πυρηνικού της Δόγματος. Συναφής είναι η υπόθεση των «ευρωπυραύλων» την δεκαετία του 1980 και η πίεση πάνω στην Γερμανία να δεχθεί τα αμερικανικά όπλα ως στρατηγική αντιστάθμιση, τότε, των αντίστοιχων σοβιετικών²⁶⁸.

Επιπρόσθετα, δεν θα πρέπει να ξεχνά κανείς και την καταγεγραμμένη αρνητικότητα των Γάλλων έναντι και οποιασδήποτε κίνησης της Γερμανίας προς την Ουάσινγκτον αλλά , ξεκάθαρα, και προς τη Ρωσία. Τα λόγια του στρατηγού Ντε Γκολ υπήρξαν χαρακτηριστικά και ενδεικτικά των στρατηγικών κινήσεων των κρατών στα πλαίσια ενός άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος και φυσικά στα πλαίσια του κανόνα της αυτοβοήθειας (ακόμα και αν αυτό σημαίνει σωστές συμμαχικές κινήσεις) :

«..Θα κινηθούμε προς τους Ρώσους, στο βαθμό και στην ένταση που οι Γερμανοί θα κινηθούν μακριά από εμάς»²⁶⁹ .

²⁶⁷ Βλέπε ανάλυση: Panayiotis Ifestos, *EUROSTRATEGICS REVISITED*, The Big European states' strategic cultures in historical and contemporary context and European integration,σελ 19-20

²⁶⁸ Panayiotis Ifestos, *EUROSTRATEGICS REVISITED*, The Big European states' strategic cultures in historical and contemporary context and European integration, σελ 25-28

²⁶⁹ J. Joffe , *The Foreign Policy of the federal republic of Germany*, σελ 69 από : Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 5

Είναι έτσι λοιπόν τουλάχιστον έκδηλο ότι η Γαλλία (ιδιαίτερος εξαιτίας του πυρηνικού της δόγματος) αλλά και η Βρετανία, έχουν πολλά κοινά συμφέροντα, όντας και οι δυο πυρηνικές δυνάμεις και μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, διακηρύσσοντας με αυτόν τον τρόπο την υψηλή τους θέση στη διεθνή ιεραρχία. Έτσι λοιπόν, θα μπορούσε κανείς να πει συμπερασματικά, πως η πυρηνική ισχύς για τη Γαλλία, είναι ότι οι δεσμοί «αδελφοποίησης» της Βρετανίας με τις ΗΠΑ, δηλαδή ένας «εξισωτής ισχύος» (equalizer) στις σχέσεις με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις. Απόδειξη αυτού αποτελεί και η τάση της Γαλλίας να «διαφημίζει» το προφίλ του δυνητικού πυρηνικού εγγυητή της Γερμανίας και της υπόλοιπης Δυτικής Ευρώπης, συμπληρώνοντας το ρόλο των ΗΠΑ²⁷⁰.

Η ανάπτυξη της ισχύος της Γερμανίας αλλά και οι αναθεωρητικές της τάσεις στο βάθος της ιστορίας αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν παράγοντες που θρέφουν αντί-Γερμανικές συσπειρώσεις τόσο εντός όσο και εκτός Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Επιπρόσθετα, δεν θα πρέπει να ξεχνάει κανείς να συνυπολογίσει, πέραν από το στρατηγικό κενό και κενό ισχύος που δημιουργείται με την κλιμακωτή βελτιστοποίηση των δυνατοτήτων του Γερμανικού κράτους, υπάρχει, όπως αναλύθηκε στην ενότητα περί οικονομικής και εμπορικής ισχύος, και μια έντονη ανισορροπία οικονομικού πλεονάσματος στο Γερμανικό κράτος συγκριτικά με τους υπόλοιπους ευρωπαϊούς ετέρους. Η εισαγωγή της Γερμανίας στην ΟΝΕ, διέψευσε πανηγυρικά τις αξιώσεις της Γαλλίας για την άσκηση πάνω της οικονομικού και θεσμικού ελέγχου, προκαλώντας σχεδόν τα αντίστροφα αποτελέσματα.

Η Γερμανική επανένωση, η δεσπόζουσα οικονομική της παρουσία στην κεντρική Ευρώπη και η οικονομική υπεροχή της μετά την ένταξη της στην ΟΝΕ, εκτόξευσαν το νέο, ενοποιημένο πια μετά την πτώση του Τείχους Γερμανικό κράτος στην κορυφή της ευρωπαϊκής ιεραρχίας ισχύος. Η Γερμανία είναι ήδη το ισχυρότερο κράτος στο κέντρο της Ευρώπης και με δύναμη η οποία τείνει να είναι αντίστοιχη της Ρωσικής. Απομένει μια Πυρηνική επιλογή για να εκτοξεύσει τη Γερμανία σε επικίνδυνα επίπεδα ισχύος στον ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο χάρτη.

Η Γερμανική επανένωση και η ραγδαία αυτή ισχυροποίηση των οικονομικών συντελεστών ισχύος της, αναμενόμενα οδήγησε σε άνιση ανάπτυξη και στην γερμανική οικονομική ηγεμονία. Πολλά κράτη-μέλη οδηγήθηκαν σε κρίση²⁷¹.

Η Βρετανία από την πλευρά της, τηρώντας σχεδόν ευλαβικά το εθνικό της δόγμα «..Είμαστε με εσάς, αλλά όχι ένας από εσάς..» αναφερόμενη στους υπόλοιπους ευρωπαϊούς, εξακολουθεί να διαδραματίζει ρόλο εξωτερικού παρατηρητή και εξισορροπητή, με το βλέμμα της μόνιμα στραμμένο προς τις ΗΠΑ και την ευρωατλαντική συμμαχία. Το Βρετανικό ενδιαφέρον βέβαια για την κατανομή ισχύος στην ηπειρωτική Ευρώπη και ευρύτερα στην Ευρασία παραμένει έντονο και ο ρόλος

²⁷⁰ Βλέπε Ανάλυση: Ηφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, εκδ. Ποιότητα, σελ 120

²⁷¹ Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του χρηματοοικονομικού δρώντα George Soros, σε μια συνέντευξη του, για τον τρόπο που διαχειρίζεται την οικονομική της ηγεμονία η Γερμανία του σήμερα:

«Νομίζω ότι οι Γερμανοί, υπό την ηγεσία της Μέρκελ, έχουν καταλάβει μια θέση ηγεμονίας. Το πέτυχαν όμως με πολύ φθηνό τρόπο. Κανονικά, οι ηγεμόνες δεν πρέπει να φροντίζουν μόνο τα δικά τους συμφέροντα, αλλά και τα συμφέροντα εκείνων που βρίσκονται υπό την προστασία τους. Τώρα είναι η στιγμή που οι Γερμανοί πρέπει να αποφασίσουν: Θέλουν να αποδεχθούν τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις που συνεπάγεται η θέση της κυρίαρχης δύναμης στην Ευρώπη;» Τζορτζ Σόρος, Συνέντευξη, δημοσιεύεται ταυτόχρονα στο περιοδικό George Soros and Gregor Peter Schmitz, *“The EU is on the verge of collapse- An Interview With George Soros”*, The New York Review of Books, February 11, 2016 και την Athens Review of Books

της εξακολουθεί να είναι, όποτε αυτό κριθεί απαραίτητο, εξισορροπητικός, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε διαταραχή της υπάρχουσας ισορροπίας ισχύος στην Ευρασία. Η Βρετανία μεριμνά ούτως ώστε καμιά ηπειρωτική δύναμη ή συνδυασμός ηπειρωτικών δυνάμεων να μην μπορεί να κυριαρχήσει²⁷².

«Αυτό το στρατηγικό ενδιαφέρον απορρέει τόσο από την νησιώτικη φύση του Ηνωμένου Βασιλείου και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται την επιβίωσή του όσο και την θέση και τον ρόλο του στην διεθνή πολιτική»²⁷³.

Βεβαίως αυτό, με τις παραπάνω ανακατατάξεις κρίνεται σχεδόν αδύνατο και η ανάγκη αναθεώρησης των μελλοντικών της στρατηγικών κινήσεων είναι εμφανής.

Η σταθερότητα μετά από ένα μεγάλο πόλεμο δεν συναρτάται με την καταστολή των ηττημένων από τους νικητές αλλά με νέες στρατηγικές δομές που διασφαλίζουν σχέσεις ισορροπίας. Ως προς τούτο, είναι πολιτικά και οπωσδήποτε στρατηγικά αναμενόμενο η Γερμανία να θεωρείται ως κάτι διαφορετικό από τις άλλες μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης.

Ταυτόχρονα κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε μια ακόμη αναδυόμενη δύναμη, η οποία μπορεί μεν ακόμη να μην έχει δείξει έντονα δείγματα επιθετικής ρεαλιστικής στρατηγικής από τον ΒΠΠ και έπειτα, δεν παύει όμως να αποτελεί μια υπολογίσιμη οικονομική αλλά και στρατηγική οντότητα.

Πρόκειται για την Ιαπωνία, η οποία, περιοριζόμενη σε ένα βαθμό από τη γεωγραφική της θέση και κινούμενη στα ευρύτερα πλαίσια της ασιατικής ηπείρου, εξακολουθεί να έχει μια ισχυρά δομημένη στρατηγική κουλτούρα και υπόσταση, ενώ ταυτόχρονα τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει μια εντυπωσιακά ραγδαία οικονομική ενδυνάμωση.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Α. Πλατιά « Η Ιαπωνία έχει πλέον γίνει η δεύτερη οικονομικά δύναμη στον κόσμο, μετά τις ΗΠΑ. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας αυτής υπήρξε εκπληκτική. Για παράδειγμα, το 1950 το ΑΕΠ της Ιαπωνίας αντιστοιχούσε στο 5% του ΑΕΠ των ΗΠΑ ενώ σήμερα (1995) το ποσοστό αυτό φτάνει το 60%...αναμένεται στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η Ιαπωνία να ξεπεράσει τις ΗΠΑ και να ανέβει στο πρώτο σκαλοπάτι της οικονομικής ιεραρχίας»²⁷⁴.

Σε αυτό το σενάριο, σύμφωνα με την ίδια πηγή, η Pax Americana θα αντικατασταθεί από την Pax Nipponica, δηλαδή πιθανά θα αποτελέσει τον νέο εξισορροπητή στην παγκόσμια διεθνή άναρχη ισορροπία, στο νέο πολυπολικό σύστημα²⁷⁵. Ταυτόχρονα, υπάρχουν ενδείξεις για το ότι η Ιαπωνία σταδιακά αποκτά τις δυνατότητες μετατροπής του οικονομικού και τεχνολογικού της status σε πολιτική επιρροή και στρατιωτική δύναμη.

Σύντομα παρατίθενται οι εξής:

A. Πρόσβαση ως δωρητής οικονομικής βοήθειας στον Τρίτο Κόσμο, κυρίως προς την Ασία.

²⁷² Δεν πρέπει να λησμονείται πως η κύρια άρνηση συμμετοχής της ενωμένης Γερμανίας στο ΣΑ του ΟΗΕ προερχόταν από το Παρίσι και το Λονδίνο.

²⁷³ Panayiotis Ifestos, *EUROSTRATEGICS REVISITED*, The Big European states' strategic cultures in historical and contemporary context and European integration

²⁷⁴ Α. Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, 1995, σελ 137-143

²⁷⁵ Βλέπε ανάλυση: Essay by: Ezra Vogel, "Pax Nipponica?", *Foreign Affairs*, 1990

Β. Ως ενεργό πλέον μέλος του G7 , διαφοροποιεί πλέον τις θέσεις της από τις ΗΠΑ και δρα προστατευτικά απέναντι στην Κίνα (αντιτάχθηκε στο οικονομικό εμπάργκο των ΗΠΑ στην Κίνα)²⁷⁶ .

Γ. Έγινε μέλος (όχι μόνιμο) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ την 1/1/2016 με σκοπό να αποκατασταθεί η ανισορροπία μεταξύ της οικονομικής και της πολιτικής της δύναμης. Πρόκειται για μια μεγάλη διπλωματική «νίκη» της Ιαπωνίας μετά από επιδιώξεις ετών.

Δ. Κατεγράφη και μια ενδιαφέρουσα περίπτωση «πολιτικού εκβιασμού» της Ιαπωνίας προς την Ρωσία, όταν η πρώτη απαίτησε την επιστροφή των τεσσάρων πρώην Ιαπωνικών νησιών²⁷⁷ που είχε καταλάβει η δεύτερη μετά τον ΒΠΠ, διακηρύσσοντας πως σε διαφορετική περίπτωση θα διέκοπτε κάθε οικονομική βοήθεια προς τη Μόσχα²⁷⁸ .

Βλέπει κανείς λοιπόν, σε συνδυασμό με τους πίνακες που ακολουθούν ότι πιθανότατα στο κοντινό μέλλον, η Ιαπωνία θα αποτελέσει μια τόσο υπολογίσιμη δύναμη που , όπως αναφέρθηκε, θα δράσει εξισορροπητικά σε οποιοδήποτε κενό ισχύος στον παγκόσμιο ιστό, είτε αυτό προέρχεται από τη Γερμανία , είτε από τη Ρωσία.

Ακολουθεί ο πίνακας 19 που απεικονίζει το ακαθάριστο εθνικό προϊόν της Ιαπωνίας σε βάθος χρόνου , όσο και συγκριτικά με άλλες οικονομικές και εμπορικές υπερδυνάμεις .

Πίνακας 19

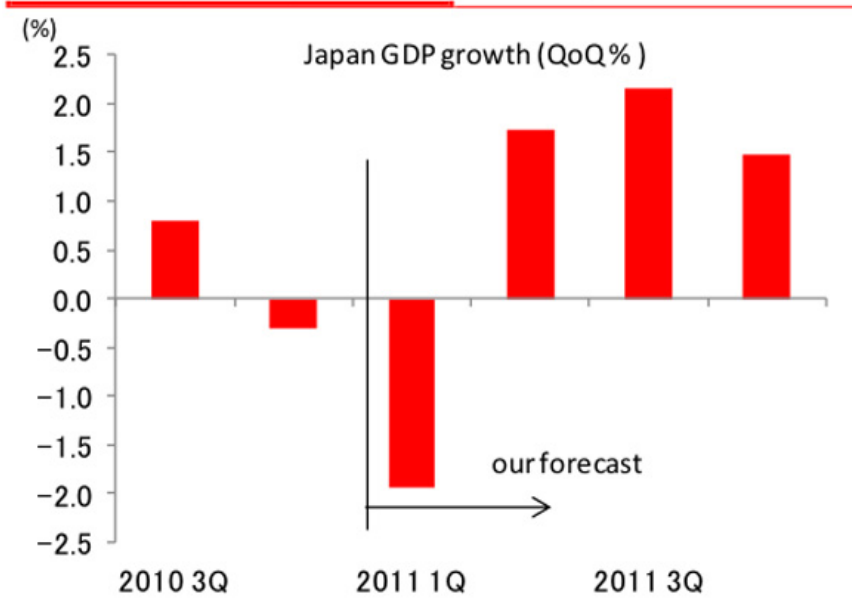
²⁷⁶ Βλέπε ανάλυση: The Economist, 21-21/7/1990, σελ 9-10 και σελ 58

²⁷⁷ Οι Κουρίλες ή Κουρίλες νήσοι είναι νησιωτικό αρχιπέλαγος στη βορειοανατολική Ασία. Εκτείνονται σε μήκος 1.200 περίπου χιλιομέτρων, από το Χοκκάιντο της Ιαπωνίας μέχρι την χερσόνησο Καμτσάτκα της Σιβηρίας και χωρίζουν την Οχοτσική θάλασσα από τον βόρειο Ειρηνικό. Αποτελείται από συνολικά 56 ηφαιστειογενή νησιά με αρκετές μικρότερες βραχονησίδες. Ανήκουν στην περιφέρεια Σαχαλίνης. Όλα τα νησιά βρίσκονται στην δικαιοδοσία της Ρωσίας, όμως η Ιαπωνία διεκδικεί τα τέσσερα νοτιότερα, τα Ιτουρούπι, Κουνασίρ, Σικοτάν καθώς και τις νησίδες Χαμπομάι, τα οποία έχουν οδηγήσει στην διαμάχη των Κουρίλων. Τα τέσσερα αυτά νησιά προσαρτήθηκαν από τον στρατό της τότε Σοβιετικής Ένωσης στο τέλος του δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Οι Κουρίλες διαθέτουν άφθονους φυσικούς πόρους, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται μεγάλα και πλούσια αλιευτικά πεδία, πετρέλαιο και ορυκτά (σιδηροπηρίτης, θείο και πολυμεταλλικά μεταλλεύματα). Η αλιεία είναι σήμερα η κύρια πηγή εισοδήματος για το αρχιπέλαγος.

James E. Goodby, Vladimir I. Ivanov, Nobuo Shimotomai (1995). "Northern Territories" and Beyond: Russian, Japanese, and American Perspectives. Greenwood Publishing Group, σελ. 161

²⁷⁸ *Asias Emergin Standart- Bearer*, The Economist, 21-27/7/90, σελ.60

Japan GDP growth: post disaster recovery starts in Q2

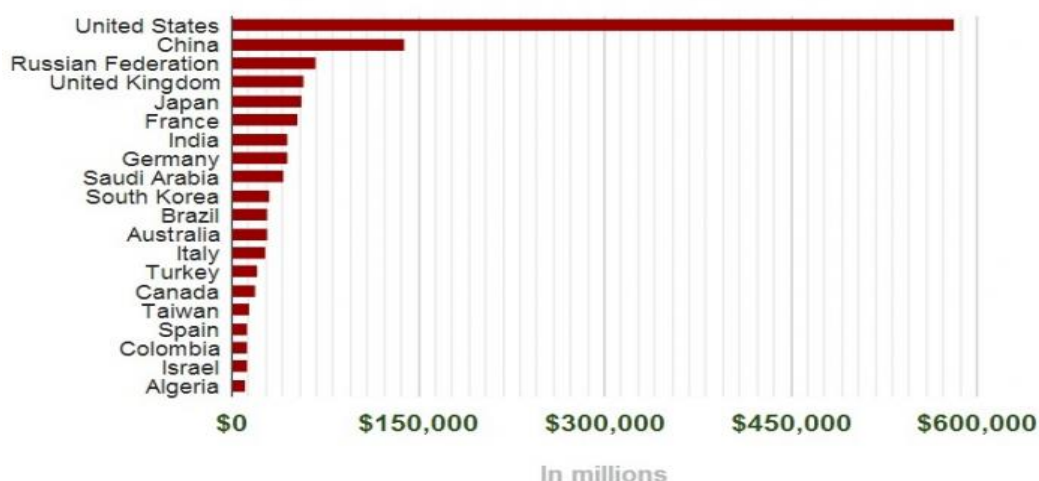
Source: SG Cross Asset Research

Πηγή: Gross Assert Research, Societe Generale/ online

Η κατά μέσο όρο σταθερή ανάπτυξη είναι εμφανής, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων όπως πχ το χρονικό διάστημα 2011-2012 . Εν συνεχεία , στον πίνακα 20 απεικονίζεται και η κατάταξη των αμυντικών δαπανών ισχυρών παγκόσμιων «παικτών» όπως η Κίνα και οι Η.Π.Α .

Πίνακας 20

Top 20 Defense Budgets, 2013

SOURCE: IHS Jane's Aerospace, Defence & Security

Πηγή: HIS Defense and Security/ online

Στο Πίνακα 20 παρατηρείται η κατάταξη της Ιαπωνίας ανάμεσα στα 5 κράτη με την υψηλότερη μετατρεψιμότητα οικονομικής ισχύος σε στρατιωτική (κυρίως συμβατική

αλλά ένα μέρος εκτιμάται πως δαπανείται και για πυρηνικά οπλοστάσια) στον κόσμο. Η θέση αυτή κάθε άλλο παρά είναι μικρής σημασίας καθώς τηρουμένων τόσο των εδαφικών αναλογιών, όσο και των πληθυσμιακών αντιστοιχιών, το Ιαπωνικό κράτος πράγματι παρουσιάζει έναν υψηλό βαθμό μετατρεψιμότητας της ισχυρής του οικονομίας σε στρατιωτική ισχύ.

Η Ιαπωνία λοιπόν-σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν- θα απασχολήσει το παγκόσμιο στερέωμα στο μέλλον, καθώς, όπως και ο ίδιος ο Waltz τονίζει, η Ιαπωνία αποτελεί μια μεγάλη οικονομική δύναμη που δεν συμπεριφέρεται σαν μεγάλη δύναμη. Πράγμα που σημαίνει πως, αργά ή γρήγορα, θα επιλέξει να μετατρέψει την τεχνολογική και οικονομική της ισχύ, σε στρατιωτική (Hard Power). Πιο συγκεκριμένα Ο ίδιος σημειώνει: «...Μια τέτοια επιλογή είναι δύσκολο να τη διατηρήσει κανείς για πολύ. Αργά ή γρήγορα το διεθνές status των κρατών συμβαδίζει με τις υλικές τους δυνατότητες. Χώρες με οικονομίες μεγάλης δύναμης, θα γίνουν Μεγάλες Δυνάμεις, είτε το θέλουν είτε όχι»²⁷⁹

Ολοκληρώνοντας το συλλογισμό, οφείλουν να αναφερθούν κάποια σχετικά «ακραία» αλλά όχι χωρίς υπόσταση σενάρια. Σενάρια που επικεντρώνονται στο «προφανές», που δεν είναι άλλο από τη συνύπαρξη δυο δυνητικών ηγεμόνων στο σύγχρονο πολυπολικό και άναρχο σύστημα της Ευρασίας, η αλληλεπίδραση των οποίων θα καθορίσει τη μετέπειτα πορεία πολλών άλλων διεθνών δρώντων ταυτόχρονα. Τα κράτη αυτά, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι η Ρωσία και η Γερμανία. Καθεμία από αυτές διαθέτει διαφορετικά πλεονεκτήματα σε επίπεδο συντελεστών ισχύος, πράγμα που τις καθιστά όπως προαναφέρθηκε δυνητικούς ηγεμόνες στο στρατηγικό περιβάλλον της Ευρασίας. Δεδομένου του γεγονότος ότι, έστω θεωρητικά, η Γερμανία υπόκειται σε περισσότερους-κυρίως θεσμικούς-περιορισμούς λόγω της πρόσδεσης της στο άρμα της Ενωμένης Ευρώπης, θα ήταν περισσότερο πιθανή μια πρώτη προσπάθεια της Ρωσίας για περιφερειακή ηγεμονία, χωρίς βέβαια αυτό να αποτελεί βεβαιότητα.

Πιο συγκεκριμένα, μια προσπάθεια της Ρωσίας να καταστεί περιφερειακή ηγεμονία, πιθανότατα θα πυροδοτήσει αλυσιδωτές εναλλαγές κενών ισχύος, εξισορροπήσεων και συμμαχιών. Σε ένα τόσο έντονο περιβάλλον αστάθειας θα παίξει καίριο ρόλο η στάση των ΗΠΑ. Αν το ενδιαφέρον των ΗΠΑ έχει ήδη μετατοπιστεί προς τα Ανατολικά – κυρίως εξαιτίας των BRICS – με έμφαση στην περίπτωση της Κίνας - αλλά και της Ιαπωνίας, είναι πιθανό να υπάρξει μια συμμαχία των πυρηνικών δυνάμεων με την Γερμανία, η οποία σε μια τέτοια περίπτωση κρίνεται σχεδόν σίγουρο ότι θα κινηθεί προς την κατεύθυνση απόκτησης πυρηνικών όπλων. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο φυσικά είναι έκδηλη η σοβαρότητα της κατάστασης και ο κίνδυνος τόσο μιας νέας γενικευμένης σύρραξης αλλά- αν και βάσει της λογικής κάτι τέτοιο θα αποτραπεί- μιας πυρηνικής αμφίπλευρης καταστροφής (Mutual Assured Destruction).

Στην περίπτωση που η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης συνεχιστεί και στους υπόλοιπους τομείς (π.χ. Τραπεζική Ολοκλήρωση, Άμυνα) με τις ΗΠΑ να συνεχίσουν να παίζουν τον εξισορροπητικό τους ρόλο, τότε η Ευρώπη θα αυξήσει την Ισχύ της και θα εξελιχτεί σε παγκόσμιας εμβέλειας δύναμη. Στην αντίθετη περίπτωση που η Ευρώπη θα συνεχίσει το ταξίδι της προς την αποδυνάμωση, τίποτα, θεωρητικά, δεν θα μπορέσει να εμποδίσει τη Γερμανία να διαδραματίσει κυρίαρχο τοπικό ρόλο στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη ή ακόμη και να «μεταφράσει» σε πράξεις τον παραδοσιακό αναθεωρητισμό της και τις ηγεμονικές της βλέψεις στα πλαίσια του πλάνου (Mittleuropa Plan)²⁸⁰ όπως προαναφέρθηκε.

²⁷⁹ K.Waltz, *The Emerging Structure Of International Politics*, σελ.66

²⁸⁰ Barry Hayes, *Bismarck and Mitteleuropa*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994, σελ 16

Βεβαίως , σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει και το κατά πόσο θα μετατοπιστεί το στρατηγικό βάρος των Η.Π.Α προς την Άπω Ανατολή, «αφήνοντας μόνες τους τις τέσσερις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης να εξισορροπούν αλλήλους²⁸¹» και ακόμα σημαντικότερα: «σε μια προσπάθεια της Ρωσίας να καταστεί περιφερειακή ηγεμονία κατά πόσο θα υπάρξουν καταστάσεις εκτός ελέγχου –ραγδαίες και ανορθολογικές εναλλαγές ανισορροπίας, εξισορροπήσεων και εναλλαγής συμμαχιών που θα οδηγούν σε αστάθεια- και κατά πόσο θα υπάρξει συμμαχία των πυρηνικών δυνάμεων με τη Γερμανία να κινείται σε κατεύθυνση απόκτησης πυρηνικών όπλων²⁸²» .

Στο σημείο αυτό , είτε ως αντίποδα στα παραπάνω, είτε ως παράθεση μιας ρεαλιστικής προσέγγισης τόσο της θέσης των Η.Π.Α στο σύγχρονο διεθνές σύστημα, όσο και τις σχέσεις του δίπολου Ρωσίας- Γερμανίας, ενδιαφέρον παρουσιάζει η τοποθέτηση του Η. Ηλιόπουλου, σύμφωνα με τον οποίο: «Για την αποξενωθείσα δύναμη στο μέσον της Ευρώπης, η πραγματική διεθνοπολιτική χειραφέτηση της από την Αμερικανική στρατηγική επικυριαρχία θα επιτευχθεί μόνο όταν και εφόσον επέλθει η συγκρότηση ενός Ευρωπαϊκού Πόλου Διεθνούς Ισχύος, εδραζομένου επί του άξονος Παρισίων- Βερολίνου- Μόσχας²⁸³».

Ο ίδιος συνεχίζει: «Απαράβατος όρος επιτεύξεως του σκοπού αυτού είναι να μετεξελιχθεί ο διαμορφούμενος επί τη βάση του Γαλλό- Γερμανικού άξονος Ευρωπαϊκός Πυρήνας προς την κατεύθυνση της οικοδομήσεως μιας Ειδικής Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσεως με τη Ρωσική Ομοσπονδία, η οποία θα σημαίνει την πλήρη σύζευξη των δυο επιμέρους πόλων ισχύος σε όλα τα πεδία της Πολιτικής για την Ασφάλεια του Μείζονος Ευρωπαϊκού Χώρου (της Ενεργειακής Ασφάλειας οπωσδήποτε συμπεριληφθησομένης²⁸⁴)».

Έτσι, σύμφωνα με την παραπάνω τοποθέτηση, μια τέτοια επιλογή από την πλευρά της ΟΔΓ θα έδινε μια «λύση» στο δύσκολο ζήτημα που ουσιαστικά ανατέθηκε στη χώρα αυτή από τα χρόνια της πρώτης συγκρότησης της έως και σήμερα και που δεν είναι άλλο από το δίλημμα μεταξύ Δυτικό-Ευρωπαϊκής και Ευρασιατικής Συμμαχικής Επιλογής²⁸⁵. Όπως είναι αυτονόητο , η παραπάνω επιλογή δεν χαίρει την αποδοχή των Η.Π.Α για ποικίλους λόγους που σχετίζονται, εκτός των άλλων, κυρίως με το ψυχροπολεμικό ζήτημα Η.Π.Α- Ε.Σ.Σ.Δ.

Κλείνοντας παρατίθεται ένα κείμενο του Καθηγητή Ήφαιστου Παναγιώτη που γλαφυρά παρουσιάζει ότι , πράγματι η μεταψυχροπολεμική εποχή όχι μόνο είναι ρευστή και ασταθής αλλά κινείται προς ένα ολοένα και πιο πολύπλοκο πολυπολικό διεθνές σύστημα όπου τίποτα συμβατικό δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο:

«Μια πολυπολική πλανητική δομή αναπτύσσεται εν μέσω καταγιστικών στρατηγικών ανταγωνισμών στις περιφέρειες. Σε ένα τέτοιο στρατηγικό περιβάλλον απουσιάζει κάποια ένδειξη ότι οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις επανεξετάζουν τις στρατηγικές τους αλλά και την στρατηγική δομή της Ευρώπης αυτής καθαυτής. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση τόσο στον Ψυχρό Πόλεμο όσο και στην μεταψυχροπολεμική εποχή ήταν εξαρτημένη μεταβλητή των στρατηγικών εξελίξεων και καθίστατο εφικτή, όπως είπαμε, λόγω ύπαρξης ενός Αμερικανικού στρατηγικού θερμοκηπίου. Η ειδοποιός διαφορά, εν

²⁸¹ Παναγιώτης Ήφαιστος, «Οι Προοπτικές της Ευρώπης στους τομείς της Άμυνας, της Ασφάλειας και της Στρατηγικής», Συνέδριο με θέμα «Η Διεθνής Ασφάλεια και η Ευρώπη: Μια νέα Γεωπολιτική διάσταση», Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Μελετών.

²⁸² ibid

²⁸³ Η. Ηλιόπουλος, Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ132

²⁸⁴ ibid

²⁸⁵ Βλέπε Ανάλυση: Η. Ηλιόπουλος, Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ132

τούτοις, είναι ότι ενώ ο Ψυχρός Πόλεμος χαρακτηριζόταν από μια σχετική σταθερότητα λόγω πυρηνικής ισοδυναμίας μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, η μεταψυχροπολεμική εποχή όχι μόνο είναι ρευστή και ασταθής αλλά κινείται προς ένα ολοένα και πιο πολύπλοκο πολυπολικό διεθνές σύστημα όπου τίποτα συμβατικό δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο»²⁸⁶.

Κεφάλαιο 7 : Ενέργεια και Πυρηνικά. Μία Σύντομη Προσέγγιση

Το ζήτημα των Πυρηνικών .

« Ο ισχυρός επιβάλλει ότι του επιτρέπει η δύναμη του και ο ασθενής παραχωρεί ότι του επιβάλλει η αδυναμία του».

Θουκυδίδης²⁸⁷.

Στη σύγχρονη εποχή αποτελεί κοινό τόπο το γεγονός ότι ο Πυρηνικός παράγοντας είναι ένας από τους σημαντικότερους γεωπολιτικούς και γεωστρατηγικούς συντελεστές ισχύος . Τα πυρηνικά όπλα είναι ευρέως διακριτά από τα υπόλοιπα, εξαιτίας δυο βασικών χαρακτηριστικών τους , πρώτων , την απόλυτη καταστροφική τους δύναμη και δεύτερον εξαιτίας της εκπληκτικής ευελιξίας στην κίνηση και μεταφορά τους, ιδιαίτέρως μετά την παγίωση των διηπειρωτικών πυραύλων .

Ανατρέχοντας ιστορικά, βλέπουμε την ανθρωπότητα να βιώνει ως θεατής την πρώτη επίθεση εναντίων πραγματικών πόλεων , όταν τον Αύγουστο του 1945 οι Η.Π.Α βομβαρδίζουν με πυρηνικά όπλα τις δυο Ιαπωνικές πόλεις Χιροσίμα και Ναγκασάκι με ολέθρια αποτελέσματα. Άμεση συνέπεια της επίθεσης αυτής ήταν η άνευ όρων συνθηκολόγηση της Ιαπωνίας και η αρχή του τέλους του Β΄Π.Π.

Σύμφωνα με τον Henry Kissinger το συμβάν αυτό υπήρξε σταθμός στην ιστορία των διεθνών σχέσεων καθώς αποτέλεσε το έναυσμα της μετάβασης του συστήματος από την πολυπολικότητα στο διπολισμό και την απαρχή του Ψυχρού Πολέμου²⁸⁸. Ιστορική συνέχεια αυτού ήταν η απόκτηση και από τους Ρώσους αντίστοιχου πυρηνικού οπλοστασίου το 1948-9, γεγονός που και επίσημα πλέον σηματοδότησε τη λήξη του αμερικάνικου μονοπωλίου και την εισαγωγή της έννοιας της Αμοιβαίας Πυρηνικής Αποτροπής στο διεθνές σύστημα. Πλέον η Πυρηνική Επιλογή δεν

²⁸⁶ Παναγιώτης Ήφαιστος, «Ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων για τον έλεγχο της κατανομής ισχύος πλανητικά και περιφερειακά: Οι περιφερειακές διενέξεις στην Ουκρανία και στην Μέση Ανατολή». Ομιλία σε συνέδριο στην Θεσσαλονίκη στις 19/10/2014

²⁸⁷ Θουκυδίδης, Ιστορία, τόμος Β, βιβλίο Έ, 10-4, μψ Ελευθερίου Βενιζέλου, Αθήνα σελ 64

²⁸⁸ Η. Kissinger, Διπλωματία, Λιβάνη- Νέα Σύνορα, Αθήνα 1995

αποτελεί μια terra incognita για τα λιγότερο ισχυρά κράτη και αυτό ορίζει την εισαγωγή του διεθνούς συστήματος στην εποχή της διασποράς των Πυρηνικών Όπλων.

Το πρόβλημα της διασποράς των πυρηνικών όπλων και γενικότερα των μέσων μαζικής καταστροφής είναι ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Το πρόβλημα αναμένεται να οξύνεται ολοένα και περισσότερο όσο έχουμε τεχνολογικές εξελίξεις που θα μπορούσαν να καταστήσουν την κατασκευή όπλων αυτού του είδους ευκολότερη. Το ζήτημα έχει πολλές πτυχές: Ποια κράτη έχουν και ποια δεν έχουν πυρηνικό οπλοστάσιο, ποιες είναι οι υποχρεώσεις των «εχόντων» και των «μη εχόντων» (τις υποχρεώσεις για ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας), τί θα συμβεί εάν πυρηνικά όπλα βρεθούν στα χέρια μη κρατικών δρώντων ή τι θα συμβεί αν τελικά κάποια από τις δυνάμεις, τα χρησιμοποιήσει.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης για την μη Διασπορά των Πυρηνικών όπλων, οι τότε δύο ψυχροπολεμικές υπερδυνάμεις υπέγραψαν το 1972 μια διπλή Συνθήκη προσδιορισμού πλαφόν επιθετικών όπλων και απαγόρευσης των αμυντικών πυραύλων για να είναι αμφοτεροί ευάλωτοι στην επίθεση του άλλου. Έτσι εξασφαλιζόταν αμοιβαία αποτροπή²⁸⁹ (MAD – Mutual Assured Destruction).

Παράλληλα, υπέγραψαν και ένα μυστικό μνημόνιο αυτοσυγκράτησης στο στρατηγικό πεδίο. Σκοπός ήταν να αποφευχθεί ευθεία σύγκρουση των δύο υπερδυνάμεων και κλιμάκωση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε πυρηνικό πόλεμο.

Είναι ευρέως γνωστό ότι ένας πιθανός πυρηνικός πόλεμος θα είχε αδιανόητα καταστροφικές επιπτώσεις για τα εμπλεκόμενα κράτη και όχι μόνο. Ακριβώς εξαιτίας των παραπάνω χαρακτηριστικών των πυρηνικών όπλων, η βασική στρατηγική που κυρίως διέπει τα πυρηνικά εμπλεκόμενα κράτη, είναι αυτή της αποτροπής και όχι της άμεσης επίθεσης. Αυτό συνεπάγεται πως κανένα από τα εμπλεκόμενα κράτη δεν επιθυμεί να βρεθεί υπό μια ολοκληρωτική καταστροφή έπειτα από ένα πυρηνικό χτύπημα από το αντίθετο στρατόπεδο. Για την περιγραφή της αμφίπλευρης αμοιβαίας και απόλυτης καταστροφής έχει καταχωρηθεί και ο όρος M.A.D / Mutual Assured Destruction .

Ιδιαίτερα σε μια εποχή ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης όπως η σημερινή, ακόμη και ένα πολύ ισχυρό κράτος είναι δυνατό να καταστεί τρωτό σε συντελεστές ισχύος διεθνικών δρώντων ή λιγότερο ισχυρών κρατών που διαθέτουν τεχνολογικές δυνατότητες. Η τρομοκρατία είναι μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση διεθνικών δρώντων ενώ η πυρηνική ισχύς είναι αναμφίβολα σημαντικός στρατιωτικός εξισωτής ισχύος που θα επηρεάσει τις διακρατικές σχέσεις μελλοντικά.

Επιπροσθέτως, η δυνατότητα σμίκρυνσης των πυρηνικών οπλικών συστημάτων μελλοντικά, επιπλέον, είναι δυνατό, σύμφωνα με πολλούς μελετητές, να καταστεί το μεγαλύτερο πρόβλημα της ανθρωπότητας αν οι διακρατικοί και ενδοκρατικοί κυριαρχικοί έλεγχοι αδυνατούν να ελέγξουν διεθνούς φορείς πυρηνικής ισχύος.

Για τον Mearsheimer, οι τέσσερις κύριοι κρατικοί στόχοι είναι α) η περιφερειακή ηγεμονία, β) ο μέγιστος δυνατός πλούτος, γ) η προεξέχουσα χερσαία ισχύς και δ) η πυρηνική υπεροχή και η M.A.D να μην κατέστειλε αλλά δεν εξάλειψε τη δίψα των δυνάμεων για υπεροχή και επιβολή της ισχύος τους²⁹⁰. Όσον αφορά την αποτροπή, αυτή μπορεί να έχει δύο βασικές εκφάνσεις, πρώτον, να χρησιμοποιηθεί καθαρά αμυντικά και, δεύτερον, να αποτελέσει κορύφωση μιας σχεδιασμένης επίθεσης. Βέβαια, υπάρχει διαφορά στο Κόστος (στρατηγικό κόστος) μεταξύ ενός αμυντικού ή επιθετικού χτυπήματος.

²⁸⁹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα εως σήμερα, 2008, σελ 263

²⁹⁰ John. J Mearsheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, σελ 231

Σύμφωνα με τον καθηγητή Αθανάσιο Πλατιά, *υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ του να αποτρέπεις κάποιον να πάρει κάτι και του να τον κάνεις να φοβάται να το πάρει*. Η πυρηνική αποτροπή είναι επομένως η απειλή που εκτοξεύεται από έναν παράγοντα του διεθνούς συστήματος ,προς έναν άλλον, με πυρηνικά αντίποινα, σε περίπτωση που ενεργεί ή σκέφτεται να ενεργήσει επιθετικά. Ταυτόχρονα αποτελεί ζήτημα αξιοπιστίας μιας αποτρεπτικής στρατηγικής από ένα κράτος που εκτοξεύει μια πυρηνική απειλή, να πείθει τον αντίπαλο, όχι μόνο για την πρόθεση αλλά και για την αντικειμενική δυνατότητα πραγματοποίησης των επικρεμάμενων απειλών²⁹¹.

Επιπροσθέτως και σύμφωνα με τον Waltz, τα προαπαιτούμενα ενός κράτους που επιθυμεί να καλλιεργήσει αξιόλογη πυρηνική αποτρεπτική δύναμη, είναι τα εξής ακόλουθα:

- Δημιουργία και λειτουργία πυρηνικών δυνάμεων εδάφους
- Η ικανότητα των δυνάμεων αυτών να επιβιώνουν από ένα προληπτικό πρώτο χτύπημα του αντιπάλου
- Η ικανότητα των συγκεκριμένων δυνάμεων να προσεγγίζουν το έδαφος του αντιπάλου και να διαπερνούν την άμυνα του²⁹².

Ο Waltz επιπρόσθετα υποστηρίζει πως είναι κατά πολύ προτιμότερο για ένα κράτος να χρησιμοποιεί προληπτικά την πυρηνική του δύναμη ως αποτρεπτική ενέργεια εναντίων κάποιου άλλου, παρά κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους σύγκρουσης. Συνεπώς, γίνεται κατανοητό, σε συνδυασμό με την παραδοχή ότι στη σύγχρονη εποχή η διασπορά των πυρηνικών όπλων είναι πολύ εξαπλωμένη, ότι οποιοδήποτε κράτος θα μπορούσε δυνητικά να αποκτήσει πυρηνικά.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω, τις παραδοχές όλης της προηγηθείσης μελέτης και εστιάζοντας στο κεντρικό ζήτημα της παρούσης εργασίας το οποίο είναι η αναβίωση του Γερμανικού Ζητήματος στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα, προκύπτει το συμπέρασμα πως μια σύγχρονη, αναθεωρητική Γερμανία, αν το επιθυμήσει, έχει όλες τις προσβάσεις (νομιμοποιημένες και μη) προς την απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου. Η χρήση ή όχι ενός πιθανού πυρηνικού Γερμανικού οπλοστασίου , θα εξαρτηθεί από το πόσο η σύγχρονη Γερμανία είναι όντως «Στρατηγικά Κορεσμένη» και προσανατολισμένη σε οικονομικής/ εμπορικής / τεχνολογικής φύσεως κυριαρχικές βλέψεις ή αντιθέτως φέρει ακόμα κατάλοιπα του επεκτατικού αναθεωρητικού της παρελθόντος.

Αν λοιπόν υποθέσουμε πως η σύγχρονη Γερμανία αναζητά off the record , το «πεπερωμένο» της, έναν δηλαδή κυρίαρχο ρόλο, αρχικά στην Κεντρική Ευρώπη (Mittleuropa project) και έπειτα στον ευρύτερο ευρασιατικό χώρο, τότε δεν θα πρέπει και να αποκλείεται και η απόκτηση πυρηνικών όπλων από αυτή. Σε μια τέτοια

²⁹¹ Athanasios Platias, *High Politics In Small Countries*, 1986, σελ 58-67

²⁹² Kenneth Waltz, *The Spread Of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelfi papers 171 / London Institute For Strategic Studies, 1981

περίπτωση, τα πυρηνικά όπλα θα χρησίμευαν στη Γερμανία για τους εξής τρεις λόγους²⁹³:

- Αύξηση ασφάλειας με στρατιωτικά μέσα
- Αναζήτηση στρατηγικής αυτονομίας
- Επισημοποίηση του status της ως της "σημαντικότερης Ευρωπαϊκής Δύναμης"

Ένα επιπλέον καίριο ζήτημα είναι αυτό της Διασποράς των Πυρηνικών Όπλων και γενικότερα οποιουδήποτε είδους όπλων μαζικής καταστροφής. Δεδομένης της αλματώδους προόδου της τεχνολογίας αλλά και τεχνογνωσίας σχετικά με την κατασκευή, τη συντήρηση και τη βελτιστοποίηση της αποδοτικότητας στη χρήση των πυρηνικών όπλων, προκύπτει το συμπέρασμα πως πλέον το ζήτημα της απόκτησης πυρηνικών από τα κράτη, είναι λιγότερο θέμα τεχνολογικής ικανότητας και περισσότερο θέμα πολιτικής βούλησης.

Η βασικότερη θετική συνέπεια μιας τέτοιας πραγματικότητας στο σημερινό πολυπολικό σύστημα, είναι ότι επειδή η απόκτηση πυρηνικών όπλων αυξάνει το κόστος του πολέμου μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων, μειώνεται έτσι και η στρατηγική αστάθεια. Βέβαια ακόμα και αυτό είναι διαπραγματεύσιμο καθώς με την ασταμάτητη τεχνολογική πρόοδο, μειώνεται σταδιακά και το κόστος παραγωγής πυρηνικού οπλοστασίου.

Ταυτόχρονα, όταν η επίτευξη της πυρηνικής αποτροπής μεταξύ δυο δυνάμεων είναι αμοιβαία, επίσης αυξάνεται η στρατηγική σταθερότητα, εφόσον βέβαια οι εμπλεκόμενοι είναι ορθολογικοί δρώντες. (Για παράδειγμα, στις μέρες μας, ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας Kim Jonk Un , με βάση το προφίλ του, πιθανότατα δεν συγκαταλέγεται στους ορθολογικούς στρατηγικούς δρώντες).

Πέραν βεβαίως των παραπάνω θετικών συνεπειών της διασποράς των πυρηνικών όπλων στο νέο πολυπολικό διεθνές σύστημα, υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός πιθανών αρνητικών επιπτώσεων, οι οποίες συνοψίζονται στα εξής παρακάτω:

Συνήθως, η κοινή λογική υποδεικνύει πως αν κάποιος διαθέτει ένα οποιοδήποτε όπλο- συμβατικό ή μη- έχει και αρκετές πιθανότητες κάποια στιγμή να το χρησιμοποιήσει. Συνεπώς, όσο αυξάνεται η διασπορά των πυρηνικών όπλων, τόσο :

- Αυξάνεται και ο κίνδυνος αυτά να χρησιμοποιηθούν, ιδιαιτέρως από ανορθολογικούς δρώντες όπως προαναφέρθηκε.
- Αυξάνεται η πιθανότητα πυρηνικών ατυχημάτων, ιδιαιτέρως σε χώρες χωρίς εξοικείωση στην αντίστοιχη τεχνολογία και χωρίς τις απαραίτητες δικλίδες ασφαλείας
- Αυξάνεται η πιθανότητα τραγικού πυρηνικού ατυχήματος από τη χρήση πυρηνικού οπλοστασίου από ανορθολογικό δρώντα , ηγέτη χώρας ή μη.
- Αυξάνεται η πιθανότητα προληπτικών πολέμων για την καταστροφή της υποδομής χωρών που βρίσκονται στα πρώτα στάδια απόκτησης μικρού πυρηνικού οπλοστασίου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του προληπτικού πλήγματος του Ισραήλ στο Ιράκ το 1981.
- Αυξάνεται η πιθανότητα Πυρηνικής Τρομοκρατίας , δηλαδή: α) Κλοπή ή αγορά πυρηνικών όπλων, β) Κλοπή ή αγορά σχάσιμου υλικού, γ) Κατάληψη πυρηνικών εγκαταστάσεων για εκβιασμό και δ) Επίθεση ή δολιοφθορά εναντίων πυρηνικών εγκαταστάσεων²⁹⁴.

²⁹³ Αθανάσιος Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα 1995, σελ 137

²⁹⁴ Αθανάσιος Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, σελ 194

Εξίσου σημαντικό είναι και το ζήτημα της σχέσης μεταξύ «εχόντων» και «μη εχόντων» πυρηνικού οπλοστασίου κρατών. Σύμφωνα με τον καθηγητή Π. Ήφαιστο, θα πρέπει να υπάρχει (και συνήθως τηρείται) ένα «πρωτόκολλο» ηθικής, σύμφωνα με το οποίο μια πυρηνική δύναμη, δεν καταφέρει πυρηνικό χτύπημα έναντι μιας χώρας που δεν διαθέτει πυρηνικά όπλα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το παράδειγμα της Βρετανίας έναντι της Αργεντινής για το ζήτημα των νήσων Φόκλαντ το 1982, όπου ένα πυρηνικό πλήγμα της Βρετανίας έναντι της Αργεντινής θα κρίνονταν αδιανόητο και, πράγματι, δεν πραγματοποιήθηκε, αποδεικνύοντας σύμφωνα με το συγγραφέα πως όντως παρατηρείται μια συνέχεια μεταξύ της διακρατικής ηθικής της προ-πυρηνικής και της πυρηνικής εποχής.

Σύμφωνα μάλιστα με το μοτίβο αυτό λειτουργεί στρατηγικά και ηθικά, ακόμη, στις μέρες μας και το NATO, ενώ ταυτόχρονα τίθεται και ένας νέος προβληματισμός, καθώς σταδιακά, η χρήση από τα κράτη των πυρηνικών όπλων -όχι πλέον αποκλειστικά ως «εγγυητή ασφάλειας» όπως στα 1960 και 1970 αλλά και ως στρατηγική επιλογή αποτροπής/ επίθεσης -επηρεάζει τις παραδοσιακές προαναφερόμενες δομές.

Ο προβληματισμός αυτός έγκειται στο ότι, σταδιακά, όλο και περισσότερο, παρουσιάζεται στο διεθνές στερέωμα μια νέα «σχολή» στρατηγικών αναλυτών που υποστηρίζει πως, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες (ιδιαίτερως αν αποτύχει η αποτροπή), η πυρηνική ενέργεια μπορεί άνετα να χρησιμοποιηθεί υπό τη μορφή παραδοσιακού «εργαλείου πολέμου».

Υπό την έννοια αυτή τα πυρηνικά όπλα μπορούν να θεωρηθούν ως ένας «Νέος Γεωπολιτικός Παράγοντας», περιπλέκοντας τους στρατηγικούς υπολογισμούς και δημιουργώντας τεχνικά αλλά και ηθικά διλλήματα και ερωτήματα²⁹⁵.

Συνεπώς, με βάση τα παραπάνω, προκύπτει το συμπέρασμα πως είναι προτιμότερο μια χώρα μικρή ή χαμηλής ισχύος (πχ χώρες του τρίτου κόσμου ή κάποιες μόλις αναδυόμενες χώρες των BRICS) να μη διαθέτει καθόλου πυρηνικά, από το να διαθέτει λίγα και σε αρχικό στάδιο τεχνογνωσίας και πληρότητας. Η διασπορά των πυρηνικών όπλων συνεπώς, υπό την έννοια της αποτρεπτικής κυρίως χρήσης τους, συνεπικουρεί στη σταθερότητα του συστήματος, μιλώντας όμως για ορθολογιστικούς δρώντες Μεγάλων Δυνάμεων.

Ταυτόχρονα και επιπρόσθετα στους παραπάνω συλλογισμούς έρχεται και το επιχείρημα της αμοιβαίας απαίτησης μεταξύ μεγάλων και μικρών δυνάμεων, εχόντων και μη εχόντων πυρηνικών οπλοστασίων, για Πυρηνικό Αφοπλισμό. Στην αρχική Συνθήκη που υπογράφηκε το 1970 επισημαίνεται η παράγραφος:

«..Οι συμβαλλόμενοι δηλώνουν την πρόθεσή τους να επιτύχουν το συντομότερο δυνατό την παύση της κούρσας πυρηνικών εξοπλισμών και αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα που θα οδηγήσουν στον πυρηνικό αφοπλισμό, καλώντας όλα τα κράτη να συνεργαστούν για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού»²⁹⁶.

Η παράγραφος αυτή παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, καθότι δείχνει τα δύο μέτρα και δύο σταθμά στην διεθνή πολιτική, την ελάχιστη πρόοδο που επιτεύχθηκε έκτοτε, την κούρσα στα αντι-Βαλλιστικά όπλα, την επέκταση κατοχής αυτών των όπλων από άλλα κράτη αλλά και το γεγονός ότι μολαταύτα οι έχοντες ζητούν από τους μη έχοντες να μην αποκτήσουν αυτό τον «εξισωτή ισχύος», όπως το έθετε ο Πρόεδρος

²⁹⁵ Ifestos P. *The Modern Era And The Nuclear Effect*

²⁹⁶ Πηγή: international atomic energy agency
<https://www.iaea.org/publications/documents/treaties/npt>

της Γαλλίας για να προχωρήσει την δεκαετία του 1960 στην απόκτηση του ανεξάρτητου Γαλλικού πυρηνικού αποτρεπτικού».

Αν και αρκετά κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Γερμανίας, δεσμεύτηκαν στο ότι θα προχωρούσαν σε κάτι τέτοιο, η είσοδος στην πυρηνική εποχή είναι ένα πιθανότατα μη αναστρέψιμο γεγονός και η χρήση τους ως εξισωτή ισχύος ή- στη χειρότερη των περιπτώσεων- ως στρατηγικό εργαλείο αναθεωρητικών βλέψεων, αποτελεί γεγονός. Επίσης κρίνεται πιθανό, πολλά κράτη που έχουν δεσμευτεί επίσημα για πυρηνικό αφοπλισμό, να μην τηρήσουν, off the record, τη δέσμευσή τους αυτή²⁹⁷. Για την περεταίρω μελέτη του ζητήματος στην Ευρώπη του σήμερα, παρατίθενται οι εξής πηγές²⁹⁸.

Η Ενεργειακή Εξάρτηση της Ευρώπης και της Γερμανίας από τη Ρωσία και οι Γεωπολιτικές και Στρατηγικές Παράμετροι του ζητήματος.

Μετά το Β' Π.Π. και την ισοπέδωση σχεδόν ολόκληρης της Ευρώπης, οι ανάγκες σε ενέργεια για την επίτευξη της ανοικοδόμησης της γηραιάς ηπείρου ήταν μεγάλες. Ταυτόχρονα, πέραν της αρχιτεκτονικής και λειτουργικής ανασυγκρότησης της Ευρώπης, κρίθηκε αναγκαία και η σταδιακή οικονομική ανοικοδόμηση αυτής. Ένα μέσο επίτευξης των παραπάνω σε συνδυασμό και με την εξασφάλιση «διαρκούς» ειρήνης ήταν η ανάληψη από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, συντονισμένης δράσης στον τομέα των πρώτων υλών και του ενεργειακού ανεφοδιασμού.

Οι πρώτες κινήσεις ήταν η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και της EURATOM με σκοπό τόσο τη δημιουργία κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα, την οικονομική ανάπτυξη, την αύξηση της απασχόλησης και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη, όσο και τη δημιουργία ευρωπαϊκών πυρηνικών βιομηχανιών ώστε όλα τα κράτη μέλη να μπορούν να επωφεληθούν από την ανάπτυξη της πυρηνικής ενέργειας. Η συνθήκη αυτή, που είχε το 1957 ως έτος ίδρυσης, ήταν αποτρεπτική ως προς τη χρήση της ατομικής ενέργειας για στρατιωτική χρήση, τονίζοντας πως τα πυρηνικά παραγόμενα υλικά θα προορίζονταν μόνο για ειρηνικούς σκοπούς και ανάπτυξη²⁹⁹.

Ένας περιγραφικός έμμεσος ορισμός για τον τομέα της Ενέργειας είναι ο ακόλουθος:

Ο τομέας της Ενέργειας περιλαμβάνει τα ενεργειακά αγαθά, δηλαδή τις απαιτούμενες πρώτες ύλες (πετρελαιοειδή προϊόντα, φυσικό αέριο, άνθρακες κτλ) και τα τελικά ενεργειακά προϊόντα (ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο, θερμότητα), τις Υπηρεσίες Παροχής Ενεργειακών Προϊόντων, και περαιτέρω οποιεσδήποτε συναφείς με τα ανωτέρω Οικονομικές Δραστηριότητες (εμπορικές σχέσεις)³⁰⁰.

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρώπη στον τομέα της ενέργειας έκτοτε, περιλαμβάνουν ζητήματα όπως η αυξανόμενη εξάρτηση από τις εισαγωγές

²⁹⁷ Arnold, Adam. "The Quest for Sustainable Energy: Germany's Nuclear Scrutiny vs. "All of the Above" Sustainable Development Law & Policy 15, no. 1 (2015): σελ 26-27, 59 American University Washington College of Law

²⁹⁸ Nathalie Bernasconi-Osterwalder & Rhea Tamara Hoffmann, *The German Nuclear Phase-out put to the test in international investment arbitration?*, Vattenfall v. Germany II, Berlin/ Amsterdam, October 2013

²⁹⁹ Φαραντούρης Νικόλαος, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ4

³⁰⁰ Φαραντούρης Νικόλαος, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ 17

ενεργειακών πόρων, η περιορισμένη διαφοροποίηση, οι υψηλές και ασταθείς τιμές των ενέργειας, η διογκούμενη παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση, οι κίνδυνοι ασφάλειας για τις χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης, οι αυξανόμενες απειλές της αλλαγής του κλίματος, η βραδεία πρόοδος στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης, οι προκλήσεις που συνεπάγεται η αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και η ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια, περαιτέρω ολοκλήρωση και διασύνδεση στις αγορές ενέργειας³⁰¹.

Στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής βρίσκεται μια σειρά από μέτρα που αποσκοπούν στην επίτευξη μιας ολοκληρωμένης αγοράς ενέργειας, στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού και στην βιωσιμότητα του τομέα της ενέργειας. Η Ενεργειακή Πολιτική έκτοτε, λοιπόν, χαρακτηρίζεται παγκοσμίως από τρεις αναλλοίωτους στο χρόνο Στόχους.

Οι Στόχοι³⁰² αυτοί συνοψίζονται στα εξής:

A. Ασφάλεια Εφοδιασμού, δηλαδή διασφάλιση αδιάλειπτης τροφοδοσίας των κρατών-καταναλωτών με υψηλής ποιότητας ενεργειακά προϊόντα. Βασικό ρόλο στην επίτευξη του στόχου αυτού παίζουν οι διεθνείς διασυνδέσεις, οι επενδύσεις και η δημιουργία δικτύων αγωγής και παροχής ενέργειας σε διεθνές επίπεδο.

B. Ελαχιστοποίηση του Κόστους των διακινούμενων ενεργειακών αγαθών και δημιουργία συνθηκών υγιούς οικονομικού ανταγωνισμού .

Γ. Αποτελεσματική Προστασία του Περιβάλλοντος τόσο σε Εθνικό όσο και σε Πλανητικό επίπεδο.

Η συνθήκη της Λισαβόνας αποτέλεσε τη συνθήκη- σταθμό που διαχώρισε και οριστικοποίησε τις αρμοδιότητες , τους στόχους , τους περιορισμούς και το θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την παραγωγή και διακίνηση της ενέργειας. Η συνθήκη αυτή, που ονομάζεται και *Μεταρρυθμιστική Συνθήκη*, περιλαμβάνει κατάλογο αρμοδιοτήτων , οι οποίες διακρίνονται σε 1. Αποκλειστικές 2. Συντρέχουσες και 3. Υποστηρικτικές . Ο τομέας της Ενέργειας κατατάσσεται στις «Συντρέχουσες» μαζί με το Περιβάλλον, τις Μεταφορές, την Εσωτερική Αγορά και τα Διευρωπαϊκά Δίκτυα³⁰³.

Βασικοί στόχοι της συνθήκης αυτής είναι³⁰⁴:

- Η Διασφάλιση της Λειτουργίας της Εσωτερικής Αγοράς (εντός ευρωζώνης)
- Η Διασφάλιση του Ενεργειακού Ανεφοδιασμού
- Η Προώθηση της Ενεργειακής Αποδοτικότητας, της Εξοικονόμησης Ενέργειας Και της Ανάπτυξης Νέων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, και

³⁰¹ Πηγή: Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.7.1.html

³⁰² Φαραντούρης Νικόλαος, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ 9-15 και 17-18

³⁰³ Το άρθρο 194 καθιστά ορισμένους τομείς της ενεργειακής πολιτικής τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας και σηματοδοτεί τη μετάβαση προς μια κοινή ενεργειακή πολιτική. Εντούτοις, κάθε κράτος μέλος διατηρεί το δικαίωμά του «να καθορίζει τους όρους εκμετάλλευσης των ενεργειακών του πόρων, την επιλογή του μεταξύ διαφόρων ενεργειακών πηγών και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού του εφοδιασμού» (άρθρο 194 παράγραφος 2)

³⁰⁴ Φαραντούρης Νικόλαος, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ 364

- Η Προώθηση της Διασύνδεσης των Ενεργειακών Δικτύων.

Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της ενεργειακής πολιτικής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξαν και οι ακόλουθοι παράγοντες:

- Η εξάρτηση της Ευρώπης από εισαγωγές υδρογονανθράκων αυξανόταν διαχρονικά, ενώ η εγχώρια παραγωγή παρουσίαζε σταθερή μείωση.
- Η εξασφάλιση μεγαλύτερων ποσοτήτων φυσικού αερίου γινόταν όλο και πιο επιτακτική.
- Με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η πολιτική της Ρωσίας αποτέλεσε μείζον θέμα για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το νέο πολιτικό τοπίο που προέκυψε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, δημιούργησε ευκαιρίες αλλά και κινδύνους, προκαλώντας μεγάλη ανάγκη για σύγκλιση των απόψεων των κρατών μελών. Το σημαντικότερο ζήτημα που φαίνεται από στατιστικές μελέτες να αντιμετωπίζει η Ευρώπη σχετικά με το ζήτημα της Ενέργειας, είναι αυτό της *Ενεργειακής Εξάρτησης* της από εισαγωγές. Το ζήτημα αυτό, ιδιαίτερα αρχικά σε πετρέλαιο και αργότερα σε φυσικό αέριο, γινόταν όλο και εντονότερο καθώς λόγω της αυξανόμενης ζήτησης που οφειλόταν στην παγκόσμια οικονομική και πληθυσμιακή ανάπτυξη. Όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας της Ενεργειακής Εξάρτησης, μια αρκετά ακριβής προσέγγιση συνοψίζεται ακολούθως:

Energy dependency :

“Energy dependency shows the extent to which an economy relies upon imports in order to meet its energy needs. The indicator is calculated as net imports divided by the sum of gross inland energy consumption plus bunkers”

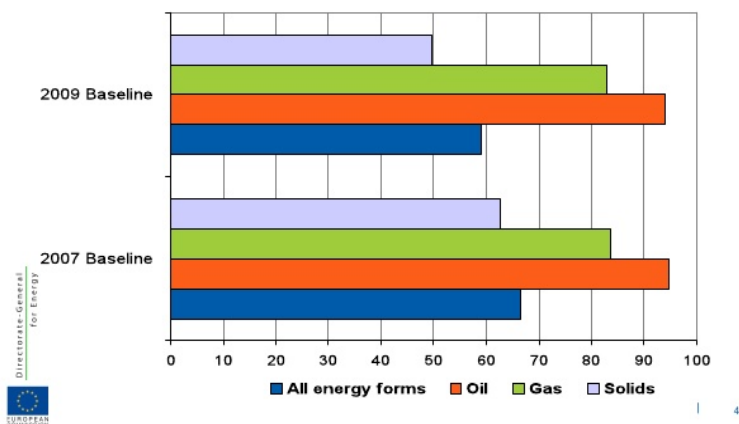
Με τον όρο Ενεργειακή Εξάρτηση εννοούμε το κατά πόσο η οικονομία ενός κράτους στηρίζεται στις εισαγωγές, προκειμένου να καλύψει τις ενεργειακές της ανάγκες. Ο δείκτης υπολογίζεται ως το πηλίκο των καθαρών εισαγωγών με το άθροισμα της ακαθάριστης εσωτερικής κατανάλωσης ενέργειας καθώς και τις αποθήκες ενέργειας³⁰⁵.

Ακολουθεί ο Πίνακας 21 ο οποίος δίνει μια εικόνα της ποσοστιαίας ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ από εισαγωγές στο απώτερο μέλλον (πιθανό «σενάριο» έως το 2030) με βάση τις μετρήσεις των ετών 2007 και 2009.

Πίνακας 21

³⁰⁵ Στοιχεία από Eurostat : <http://ec.europa.eu/eurostat>

1 EU Import dependency 2030 (%) (2007 and 2009 PRIMES baseline scenarios)

Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Ταυτόχρονα φαίνεται ότι σταδιακά, η Ευρώπη αντιμετωπίζει πρόβλημα ανταγωνισμού καθώς οι αναπτυσσόμενες χώρες – παραγωγοί ενέργειας, αυξάνουν συνεχώς τις τιμές (Κίνα, Ινδία, Μέση Ανατολή. Πιο αναλυτικά, υπολογίζεται πως, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, τα επίπεδα των εισαγωγών θα φτάσουν πάνω από το 70% των συνολικών αναγκών σε ενέργεια της Ε.Ε. έως το 2030.

Παρατηρώντας τα ποσοστά, διαπιστώνει κανείς πως το γεγονός ότι τρεις μόνο χώρες (Ρωσία, Νορβηγία και Αλγερία) καλύπτουν το 85% περίπου των εισαγωγών φυσικού αερίου και το 50% των εισαγωγών αργού πετρελαίου της Ε.Ε. γίνεται αντιληπτό πως το ζήτημα της Ενεργειακής Εξάρτησης της Ευρώπης σταδιακά γιγαντώνεται και πιθανότατα εγκυμονεί γεωπολιτικούς κινδύνους³⁰⁶.

Πιο συγκεκριμένα, καθώς η σύγχρονη Ευρώπη βιώνει μια εποχή βαθιάς χρηματοπιστωτικής κρίσης, η επιλογή του Φυσικού Αερίου αποτέλεσε και αποτελεί μια σχετικά φθηνή, καθαρή και προσβάσιμη πηγή ενέργειας, χαμηλής περιεκτικότητας σε άνθρακα και σχετικά φιλικής προς το περιβάλλον.

Ταυτόχρονα, μεγάλα και ενεργοβόρα κράτη, όπως η Γερμανία και η Ιταλία, αποφάσισαν να απομακρυνθούν από την πυρηνική ενέργεια ως μέσο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και να την αντικαταστήσουν σε πολύ μεγάλο ποσοστό με τη χρήση φυσικού αερίου. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη πηγή και επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στην ενεργειακή εξάρτηση της Γερμανίας από το φυσικό αέριο, ενδεικτικά στοιχεία την παρουσιάζουν να έχει σχεδόν ίδια ποσοστά ζήτησης σε φυσικό αέριο με την Κίνα. Αν σκεφτεί κανείς την πληθυσμιακή και γεωγραφική αναντιστοιχία, θα αντιληφθεί ένα πρώτο δείγμα της ασύμμετρης ενεργειακής εξάρτησης της Γερμανίας από το φυσικό αέριο. Παράλληλα εντοπίζεται ότι ένα αυξανόμενο ποσοστό εισαγωγών προέρχεται από τη Νορβηγία και την Αλγερία³⁰⁷.

³⁰⁶ Στοιχεία από Eurostat : <http://ec.europa.eu/eurostat>

³⁰⁷ Πηγή: European Commission Official Website, Energy Topics : <http://ec.europa.eu/energy/en/topics/imports-and-secure-supplies/supplier-countries>

Τα τελευταία όμως χρόνια και ειδικά μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και μέχρι τη σημερινή ηγεσία της χώρας από τον πρόεδρο *V.Putin*, θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι ενδείξεις για σταδιακή χρησιμοποίηση της ενεργειακής εξάρτησης της Ευρώπης από τα Ρωσικά κοιτάσματα φυσικού αερίου, για την εξυπηρέτηση γεωπολιτικών βλέψεων της Ρωσίας, είναι κάθε άλλο παρά ανυπόστατες .

Ακόμα πιο συγκεκριμένα, οι δηλώσεις του Προέδρου Putin που αποτέλεσαν επισφράγιση των παραπάνω φόβων για γεωπολιτικές βλέψεις της Ρωσίας μέσω του ενεργειακού στρατηγικού «εργαλείου» συνοψίζονται στα εξής παρακάτω:

«Τα μεγάλα ενεργειακά και φυσικά αποθέματα που διαθέτει η Ρωσία αποτελούν τη βάση της οικονομικής της ανάπτυξης, καθώς και εργαλείο για τη διαμόρφωση της εσωτερικής και εξωτερικής της πολιτικής. Η θέση της χώρας στις διεθνείς αγορές ενέργειας, καθορίζει και τη γεωπολιτική της επιρροή»³⁰⁸

Ακολουθούν η στατιστική απεικόνιση αλλά και οι πηγές ανάκτησης πληροφοριών σχετικά με την ενεργειακή πραγματικότητα στη Ευρωζώνη αλλά και παγκοσμίως³⁰⁹ .

Απεικόνιση Εισαγωγών Ρωσικού Φυσικού Αερίου Ανά Χώρα :

Πίνακας 22

³⁰⁸ V.Putin, *Energy and the Russian national security strategy publication*, Eurasia Daily Monitor, volume 6, issue 9, May18, 2009/ Ukrayinska Pravda

³⁰⁹ Πηγές: Επίσημες Ιστοσελίδες των: European Commission, U.S. Energy Information Administration και Gazprom:
<http://ec.europa.eu/eurostat> ; <https://www.eia.gov> ; <http://www.gazprom.com/>

Table 2: Major Recipients of Russian Natural Gas Exports, 2005			
Rank	Country	Imports (bcf/y)	Percent of Domestic NG Consumption
1	Germany	1,291	36%
2	Italy	824	27%
3	Turkey	630	65%
4	France	406	23%
5	Hungary	294	56%
6	Czech Republic	252	75%
7	Austria	246	72%
8	Poland	226	39%
9	Slovakia	226	99%
10	Finland	148	95%
11	Romania	140	22%
12	Fmr Yugoslavia	134	57%
13	Bulgaria	101	53%
14	Greece	85	85%
15	Switzerland	13	11%
Sales to Baltic & CIS States, 2005			
	Ukraine	2,113	69%
	Belarus	710	99%
	Baltic States	205	89%
	Azerbaijan	120	33%
	Georgia	46	88%
Sources: Domestic Consumption: EIA International Energy Annual, 2005; Imports: Cedigaz 2006 and BP Statistical Review 2007.			

Πηγή: <https://www.eia.gov>

Στον Πίνακα 22 απεικονίζεται ξεκάθαρα η τεράστια ενεργειακή εξάρτηση της Γερμανίας από εισαγωγές Ρωσικού φυσικού αερίου αλλά και η ευρύτερη δυναμική (αν όχι μονοπωλιακή) παρουσία της Ρωσίας στις ενεργειακές αγορές τόσο της Ανατολικής Ευρώπης όσο και της Δύσης (σταδιακά).

Πράγματι, ο παράγων «Ρωσία» για την Ευρασιατική Ήπειρο είναι καθοριστικός για τα ζητήματα Ενέργειας, όσο είναι και για τα γεωπολιτικά και στρατηγικά ζητήματα. Η βασική σημασία της Ρωσίας για την Ευρώπη όσον αφορά τα ενεργειακά, πηγάζει από το γεγονός ότι αποτελεί τον βασικότερο ενεργειακό εταίρο της Γηραιάς Ηπείρου. Μιλώντας με αριθμούς, περί τα 70% του συνόλου των Ρωσικών εξαγωγών φυσικού αερίου κατευθύνονται προς της Ευρώπη, ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο, η Ρωσία ελέγχει περισσότερο από το 40% των παγκοσμίων κοιτασμάτων φυσικού αερίου.

Ο κλονισμός της αξιοπιστίας της Ρωσίας ως ενεργειακού προμηθευτή εξαιτίας της ατυχούς διαχείρισης των εμπορικών διαφορών της με την Ουκρανία το 2005 και το 2009, οδήγησε στη διακοπή μεταφοράς του φυσικού αερίου σε αυτή αλλά και την ανησυχία της ΕΕ.

Ταυτόχρονα, το γεγονός ότι ενώ η Ρωσία δηλώνει απρόθυμη για ξένες ενεργειακές επενδύσεις στο έδαφος της, η ίδια ακολουθεί μια στρατηγική εμπορικής επέκτασης των αγωγών της σε νότιους διαδρόμους, δημιουργεί νέους προβληματισμούς στην Ευρώπη, καθώς, όπως είναι ευνόητο, ο κάτοχος του ενεργειακού μονοπωλίου, δημιουργεί ισορροπίες εξάρτησης στο περιφερειακό διεθνές σύστημα.

Αν δούμε ξανά τους πίνακες στατιστικών, χώρες όπως η Γερμανία και η Ιταλία, παρουσιάζουν μεγάλους βαθμούς ενεργειακής εξάρτησης από τη Ρωσία, υψηλής οικονομικής αλλά και γεωπολιτικής επικινδυνότητας.

Σχεδόν αυτόματα προκύπτει το ερώτημα: «Τί θα συμβεί σε χώρες σαν τη Γερμανία, αν η Ρωσία απειλήσει ή εκβιάσει με διακοπή των ενεργειακών παροχών της; Οι

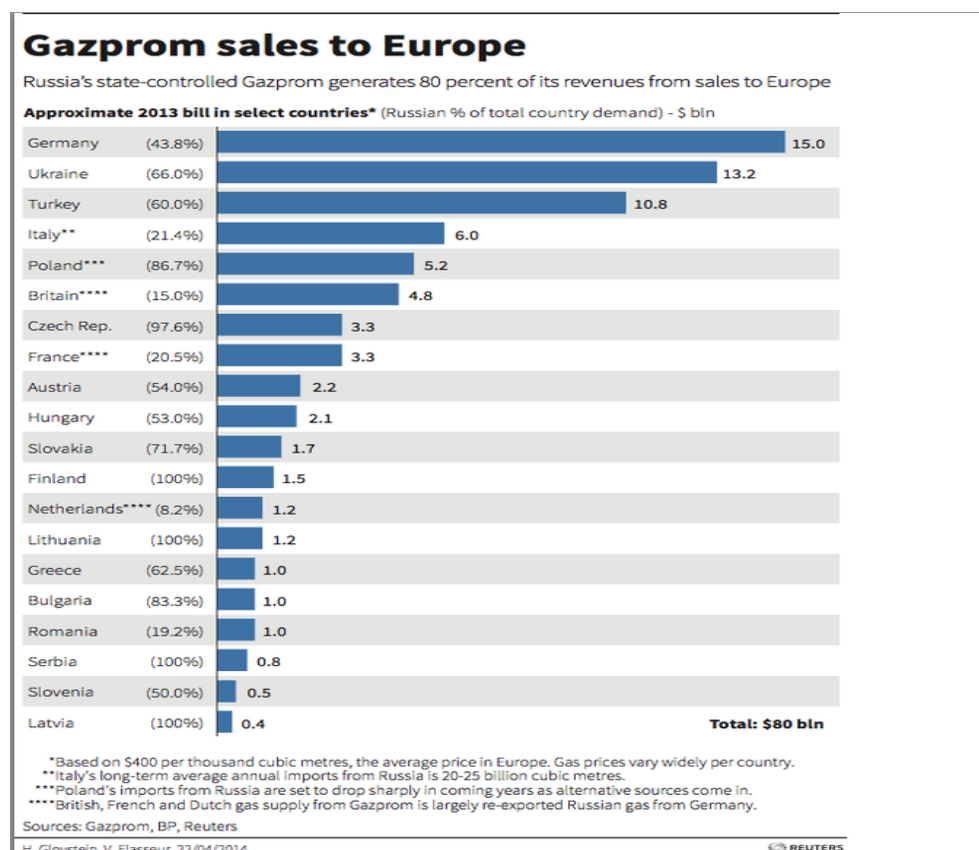
θεσμικές δικλίδες της Συνθήκης της Λισαβόνας καλύπτουν την περίπτωση αυτή; Ποιες οι πιθανές γεωπολιτικές προεκτάσεις μιας τέτοιας κίνησης και ποια η αντίδραση μιας οικονομικής και βιομηχανικής υπερδύναμης(Γερμανία) σχεδόν απόλυτα εξαρτώμενης από τις ενεργειακές παροχές μιας – έστω σε επίπεδα περιφέρειας- αναθεωρητικής Ρωσίας;»

Ταυτόχρονα όμως, θα πρέπει να συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι και η ίδια η σύγχρονη Ρωσία- εξαιτίας του απομονωτισμού που είτε επιβάλλει η ίδια στον εαυτό της (π.χ. με αποκλεισμό έως τώρα ξένων ενεργειακών επενδύσεις στο έδαφος της) είτε επιβάλλει η ίδια σε γειτονικές της χώρες (π.χ. Ουκρανία) είτε της επιβάλλεται σε διάφορες οικονομικές / εμπορικές συναλλαγές από άλλες χώρες (π.χ. Η.Π.Α , Βρετανία)- βρίσκεται σε σχετικά δυσχερή θέση και πιθανότατα μια διακοπή των ενεργειακών της σχέσεων με τη Γερμανία, να έκλινε και έναν από τους ελάχιστους διαύλους επικοινωνίας της με την Ευρώπη.

Συνεπώς, το επικρατέστερο ίσως σενάριο είναι εκείνο της διατήρησης των ενεργειακών και εμπορικών συνδιαλλαγών μεταξύ των δυο αυτών χωρών, προς εξυπηρέτηση εκατέρωθεν συμφερόντων. Το σενάριο μάλιστα αυτό ενισχύεται και από την πολύ πρόσφατη συμφωνία για την επέκταση του αγωγού Nord Stream2 , η δημιουργία του οποίου προκάλεσε ποικίλλες αντιδράσεις .

Απεικόνιση Εισαγωγών Ρωσικού Φυσικού Αερίου στην Ευρώπη (Πίνακας 22) - Διαφαίνεται η Ενεργειακή Εξάρτηση από τον Ρωσικό Βασικό Διανομέα.

Πίνακας 23

Πηγή : <http://www.gazprom.com/>

Πιο συγκεκριμένα, ο νέος αγωγός που έχει ως στόχο να διπλασιάσει το ρωσικό φυσικό αέριο προς τη Γερμανία θα προχωρήσει μόνο εάν η Ρωσία δεν διακόψει το

αέριο στην Ουκρανία και την Ανατολική Ευρώπη, σύμφωνα με δηλώσεις του Γερμανού Αντικαγκελαρίου Σίγκμαρ Γκάμπριελ³¹⁰. Σύμφωνα με την ίδια πηγή:

Η Γερμανία υποστηρίζει ότι το έργο Nord Stream 2 θα μετριάσει τη μείωση της ευρωπαϊκής παραγωγής φυσικού αερίου και την πιθανή διακοπή του εφοδιασμού λόγω των συγκρούσεων στην Ουκρανία.

Οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης φοβούνται ότι η Ρωσία θα καταργήσει τη μεγαλύτερη διαδρομή του αερίου μέσω της Ουκρανίας, ο λεγόμενος ουκρανικός διάδρομος, ο οποίος μεταφέρει περίπου 140 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως.

Μια άλλη ανησυχητική πτυχή του ζητήματος είναι η απώλεια εσόδων για την Ουκρανία από τα τέλη διέλευσης του φυσικού αερίου, της τάξης των 2 δις € ετησίως. Συνεπώς το μέλλον της Ουκρανίας κρίνεται δυσοίωνο, ενώ ταυτόχρονα οι εξαγωγές φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς τη Γερμανία αυξάνουν περαιτέρω. Πιο συγκεκριμένα, με την ολοκλήρωση του αγωγού Nord Stream 2, η Γερμανία θα λάβει το 60% του αερίου της από τη Ρωσία.

Το σχέδιο έχει διχάσει την Ευρωπαϊκή Ένωση και από τότε που υπεγράφη η συμφωνία-πλαίσιο με τη ρωσική Gazprom, η Πολωνία εμφανίζεται ιδιαίτερα εχθρική, και το θέμα έχει τροφοδοτήσει εντάσεις με τη Γερμανία³¹¹.

Παρά τις αντιδράσεις των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και την ανησυχία για το μέλλον της Ουκρανίας, αλλά ταυτόχρονα ενάντια και σε οποιαδήποτε ανησυχία της ΕΕ σχετικά με την ολοένα και αυξανόμενη ενεργειακή εξάρτηση της Γερμανίας από τη Ρωσία, η πολύ πρόσφατη επικύρωση και έναρξη της λειτουργίας του αγωγού Nord Stream 2, επισφραγίζει την υπόθεση ενδυνάμωσης περισσότερο της «αλληλεξάρτησης» των δυο χωρών προς εξυπηρέτηση εκατέρωθεν- όπως προαναφέρθηκε- συμφερόντων.

Όλα τα παραπάνω δεδομένα, συνδεδεμένα με τα στοιχεία της προηγούμενης ενότητας περί της επιλογής δημιουργίας (ή όχι) από την ΟΔΓ μιας στενότερης στρατηγικής εταιρικής σχέσης με τη σύγχρονη Ρωσία, δημιουργώντας έτσι έναν Άξονα συνεργασίας για όλους τους τομείς Ασφάλειας του Μείζονος Ευρωπαϊκού Χώρου, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μια τέτοια διακρατική “συνεργασία και συνύπαρξη” θα ευνοούσε αποφασιστικά και τον τομέα της Ενεργειακής Ασφάλειας³¹².

Η έντονη πρόσφατη κινητικότητα του Ρωσικού κράτους όσον αφορά τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της Ενέργειας και την προώθηση όλο και περισσότερων διμερών σχέσεων με χώρες πέραν της Γερμανίας, μαρτυρούν πως η Ρωσία γνωρίζει πως διαθέτει ένα ισχυρό «νόμισμα» ισχύος και μένει να παρατηρηθεί το πώς θα το χρησιμοποιήσει στο μέλλον.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι³¹³ για περαιτέρω στοιχεία.

³¹⁰ <http://www.euractiv.gr/thematikes-katigories/energia/verolino-prospathi-kampsi-tin-antistasi-ston-agogo-nord-stream/>

³¹¹ Πηγή: <http://www.euractiv.gr/thematikes-katigories/energia/sigkrousi-stin-evropi-gia-tin-epektasi-tou-rosikou-agogou-nord-stream/>

³¹² Βλέπε Υποσημείωση 284 & 285

³¹³ <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsdcc310>
http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140528_energy_security_study.pdf

Κεφάλαιο 8 : Αντί Επιλόγου

Σύμφωνα με τον Mearsheimer , ο ισχυρισμός των αισιόδοξων ότι ο ανταγωνισμός ασφαλείας και ο πόλεμος μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων έχουν εξαλειφθεί από το σύστημα, είναι λανθασμένος. Στην πραγματικότητα αυτό που συμβαίνει είναι ότι όλα τα μεγάλα κράτη, όχι μόνο εξακολουθούν να μεριμνούν για τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους, αλλά και λειτουργούν έτσι ώστε να είναι προετοιμασμένα για επαναπροσδιορισμούς του εκάστοτε status quo.

Όπως χαρακτηριστικά γράφει , «..Τα κράτη εξακολουθούν να φοβούνται το ένα το άλλο και επιδιώκουν να αποκτήσουν ισχύ το ένα εις βάρος του άλλου ...και αυτό διότι η διεθνής αναρχία, δεν έπαψε να υφίσταται μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου»³¹⁴.

Πράγματι, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε μια τεράστια μεταβολή στην παγκόσμια κατανομή ισχύος. Παρόλα αυτά, το γεγονός αυτό δεν στάθηκε αρκετό ώστε να ανατραπεί η άναρχη και ανταγωνιστική δομή του διεθνούς συστήματος. Συνεπώς και οι προβλέψεις για μια ριζική αλλαγή αντίστοιχα και στη συμπεριφορά των Μεγάλων Δυνάμεων , είναι συντηρητικές και συγκλίνουν στο ότι δεν θα υπάρχει μεγάλη απόκλιση από τα μοτίβα του παρελθόντος τα οποία ανταποκρίνονται στο μοντέλο του Ρεαλισμού, κόντρα στις ρομαντικές προβλέψεις των φιλελεύθερων ιδεαλιστών περί παγκόσμιας οικονομικής και θεσμικής συνεργασίας που θα αποτελούσε τη βάση για την ειρηνική ολοκλήρωση και το τέλος του πολέμου³¹⁵.

Παρόλα αυτά, αποτελεί πλέον γεγονός η ολοκλήρωση της μετάβασης του διπολικού διεθνούς συστήματος σε πολυπολικό , γεγονός που αναμένεται σταδιακά να προκαλέσει ανατροπές και στην προαναφερόμενη ρεαλιστική διάρθρωση των ισορροπιών μεταξύ των ισχυρών παικτών. Ταυτόχρονα, με την ανάδυση νέων, «υπό κατασκευή» υπολογίσιμων –αλλά ακόμα περιφερειακών- δυνάμεων (BRICS) οι ισορροπίες περιπλέκονται ακόμη περισσότερο στα πλαίσια ενός άναρχου συστήματος χωρίς ρυθμιστική αρχή.

Ως ορθολογικοί δρώντες λοιπόν και με άμεσο και βασικό στόχο τη μεγιστοποίηση των πιθανοτήτων επιβίωσης τους, τα κράτη εξακολουθούν να προσπαθούν να παραμένουν οι κυρίαρχοι παίκτες στη διεθνή πολιτική. Το κράτος λοιπόν θα συνεχίσει να παίζει τον αρχέγονο ρόλο του, με τις έννοιες Έθνος-Κράτος (Nation-State) και Κράτος Εθνικής Ασφάλειας (Political- Military State) να ενισχύονται αντί να αποδυναμώνονται³¹⁶.

Ταυτόχρονα, σε ένα διεθνές σύστημα όπως το σύγχρονο πολυπολικό, με ολοένα αυξανόμενο γεωοικονομικό ανταγωνισμό, τα κράτη όχι μόνο δεν «ποιονικοποιούνται» ηθικά, αλλά οφείλουν εαυτόν να είναι και να παραμένουν ανταγωνιστικά. Σε ένα άναρχο, πολυπολικό- άρα εξαιρετικά ασταθές και έντονα ανταγωνιστικό -διεθνές σύστημα, η αδυναμία αύξησης ισχύος οδηγεί σταδιακά τα κράτη στην περιθωριοποίηση. Τα κράτη δηλαδή πλέον, οφείλουν στους εαυτούς τους να μεριμνούν πέραν των αυτονόητων αγαθών της Επιβίωσης και της Μεγιστοποίησης της Ασφάλειας τους. Οφείλουν να αυξήσουν ή και να μεγιστοποιήσουν τους συντελεστές ισχύος τους , να ανταγωνιστούν – κυρίως στα πλαίσια του επιθετικού ρεαλισμού- και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συμμαχίες . Τα αρχικά Αμυντικά κίνητρα λοιπόν των κρατών, σταδιακά αποκτούν εκ των περιστάσεων, μια περισσότερο «επιθετική» χροιά, υπό την έννοια των όρων της μεγιστοποίησης της

³¹⁴ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, , Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ694

³¹⁵ Ibid σελ 693

³¹⁶ Α. Πλατιάς, *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων, σελ 212

ισχύος τους και της εξασφάλισης της Σχετικής τους θέσης στο νέο διεθνές σύστημα-διαφορετικά κινδυνεύουν με υποβιβασμό, περιθωριοποίηση ή ακόμα και γεωπολιτική απειλή.

Η έννοια της Σχετικής Ισχύος είναι σημαντική και μπορεί σε απλουστευμένη μορφή να περιγραφεί με τη μορφή παραδείγματος. Έστω ένα παραδοσιακά ισχυρό κράτος Α το οποίο χάνει σταδιακά ισχύ ενώ κάποια άλλα- λιγότερο ισχυρά ενδεχομένως – αυξάνουν με ένα Χ ρυθμό τη δική τους ισχύ. Με την χρήση απλής λογικής γίνεται κατανοητό πως το κράτος Α δεν θα παραμείνει για πολύ ακόμα στην κορυφή του διεθνούς συστήματος ή της περιφέρειας στην οποία κατέχει θέση «Περιφερειακού Ηγεμόνα» αντίστοιχα. Τα υπόλοιπα κράτη θα αντιληφθούν το υπό δημιουργία κενό ισχύος και τα ισχυρότερα από αυτά θα σπεύσουν να το καλύψουν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν, για την πρώτη περίπτωση το δίπολο Η.Π.Α - Ιαπωνία για τον Παγκόσμιο Χάρτη και το δίπολο Ελλάδα- Τουρκία για την περιφέρεια της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η ολοένα αυξανόμενη, οικονομική, τεχνολογική, στρατιωτική και δημογραφική ισχύς των κρατών αυτών, τα καθιστούν ισχυρές μελλοντικές απειλές για τα υπόλοιπα δύο των οποίων η σχετική ισχύς μειώνεται σταδιακά.

Ταυτόχρονα η Αναρχία του διεθνούς συστήματος, υπό την έννοια της απουσίας κάποιας ανώτατης ρυθμιστικής αρχής, σε συνδυασμό με τη σταδιακή μετάβαση από τον διπολισμό του Ψυχρού Πολέμου στον σύγχρονο πολυπολισμό με τους ατελείωτους συνδυασμούς πιθανών συμμαχιών αλλά και πιθανών συγκρούσεων, αποδυναμώνει ακόμη περισσότερο το Φιλελεύθερο ρομαντικό επιχείρημα. Η Διεθνής Ολοκλήρωση και η ειρηνική συνύπαρξη μέσω των Δημοκρατιών, των Θεσμών και της οικονομικό-εμπορικής και τεχνολογικής αλληλεξάρτησης όλο και συχνότερα συνυπάρχει σε μια ισορροπία τρόμου με τον – σχεδόν διαχρονικό- Πολιτικό Ρεαλισμό .

Όπως συνοψίζει και ο Mearsheimer³¹⁷, στον σύγχρονο πολυπολισμό:

- Τα κράτη εξακολουθούν να είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος
- Οι μεγάλες δυνάμεις πάντα έχουν κάποια επιθετική ικανότητα
- Κανένα κράτος ουδέποτε δεν μπορεί να είναι σίγουρο για το αν τα άλλα κράτη έχουν επιθετικές βλέψεις εναντίων τους
- Οι μεγάλες δυνάμεις δίνουν μεγάλη σημασία στην επιβίωση
- Τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες καλλιεργούν τις ικανότητες σχεδιασμού στρατηγικών μεγιστοποίησης της ισχύος τους, άρα και των πιθανοτήτων επιβίωσης τους.

Παράλληλα, το φιλελεύθερο επιχείρημα των οπαδών της παγκοσμιοποίησης φαίνεται τουλάχιστον προς στιγμήν να καταρρέει, καθώς μια τεραστίων διαστάσεων οικονομική κρίση³¹⁸ μεγάλης αγωγιμότητας, αρχικά σε ισχυρές Δυτικές περιφέρειες και αργότερα περισσότερο εκτεταμένα, κατάφερε να υπονομεύσει την ευημερία την οποία η θεωρία αυτή χρειάζεται για να λειτουργήσει. Μια έντονα αλληλοεξαρτώμενη παγκόσμια οικονομία, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, θα καθιστούσε επ' άπειρον μη θεμιτό, να διαταράξει κάποιο κράτος μια διεθνή ισορροπία που κάνει τους πάντες πλούσιους.

³¹⁷ John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, , Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ 69

³¹⁸ Πρόκειται για μια παγκόσμια κατάσταση απειλούμενης οικονομικής ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η κρίση αυτή έρχεται 78 χρόνια μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. Προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν.

Παρόλα αυτά, η αποδοχή ότι ο πλουτισμός ως βασική επιδίωξη των μεταβιομηχανικών κρατών, οδηγεί στην ευημερία όλων των μεγάλων δυνάμεων μειώνοντας συνεπαγωγικά στο ελάχιστο τα κίνητρα πολέμου, κατέρρευσε με την έλευση ενός συνόλου αστάθμητων παραγόντων που ακύρωσαν το αυτονόητο της υπόθεσης. Η κατάσταση αυτή επέφερε- και συνεχίζει να επιφέρει- τεράστιες αλλαγές στο σχετικό πλούτο των μεγάλων δυνάμεων αλλά και των υπολοίπων δρώντων στο σύγχρονο πολυπολικό σύστημα, με επίκεντρο κυρίως την περιοχή της Ευρασίας.

Όσον αφορά τη Γερμανία, εν μέσω της μεγάλης αγωγιμότητας και έντασης οικονομικής αλλαγής στο μέχρι προ- κατά προσέγγιση δεκαετίας-status quo, η Γερμανία, εκμεταλλευόμενη τη σωστή διαχείριση μεγάλου μέρους των δεδομένων της, τόσο ως χώρας, όσο και ως μέλος της Ε.Ε. με πρόσβαση σε ένα τεράστιο πλέγμα θεσμικών εργαλείων, κατάφερε σταδιακά να μετουσιωθεί σε ένα δυναμικό ηγεμόνα, τον οποίο οι υπόλοιπες δυνάμεις της περιφέρειας του πιθανότατα δε μπορούν να αναχαιτίσουν.

Ακόμη πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Η. Ηλιόπουλο «Το τέλος της εποχής του Ψυχρού Πολέμου και η υπέρβαση του Διπολισμού σήμανε για τη Γερμανία τη την ανάκτηση πλήρους εθνικής κυριαρχίας... Έκτοτε το Βερολίνο ακροβατεί μεταξύ Ουάσιγκτον και Παρισίων / Βρυξελλών, μεταξύ Ατλαντισμού και Ευρωπαϊσμού³¹⁹» .

Όσον αφορά δε το κομμάτι του «Ατλαντισμού» , ο ίδιος προσθέτει : « ..Η ΟΔΓ δεσμεύτηκε να μη μεταβάλλει τις σχέσεις της με τη Βορειοατλαντική Συμμαχία, γι αυτό και από την επανένωση και μετά όλες οι Ομοσπονδιακές κυβερνήσεις δεν έπαυσαν να επιβεβαιώνουν ότι το ΝΑΤΟ έχει και θα έχει πάντοτε τον πρωτεύοντα ρόλο στα ζητήματα και της νέας μεταψυχροπολεμικής Ευρωπαϊκής Αρχιτεκτονικής Ασφαλείας και ότι κάθε άλλη πρωτοβουλία επί θεμάτων Άμυνας και Ασφάλειας νοείται συμπληρωματικώς και όχι ανταγωνιστικώς προς το ΝΑΤΟ³²⁰» .

Στην περίπτωση αυτή, ο ρόλος των Η.Π.Α. ως εξωτερικός εξισορροπητής πιθανότατα θα συνεχιστεί με διατήρηση ή ακόμη και περεταίρω αποστολή αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη, προκειμένου να εξισορροπηθεί η οποιαδήποτε «απειλή».

Ταυτόχρονα όμως , λαμβάνοντας κανείς υπόψη την ολοένα και αυξανόμενη δύναμη της Γερμανίας σε όλους τους συντελεστές ισχύος της- συμπεριλαμβανομένων και κινήσεων ενδυνάμωσης ,όπως παρουσιάστηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο, του στρατιωτικού τομέα- αλλά και την απορρόφηση μέρους της προσοχής των Η.Π.Α προς τα ανατολικά, οδηγείται στο συμπέρασμα ότι ίσως μελλοντικά οι δηλώσεις της Γερμανίας περί πλήρους σύμπνοιας με το ΝΑΤΟ να μην τηρηθούν πλήρως. Θέτοντας το απλά, πολλά θα εξαρτηθούν από το αν οι Η.Π.Α διατηρήσουν όντως το ενδιαφέρον τους για την Γηραιά Ήπειρο ή αν επιλέξουν να στραφούν προς Ανατολάς μιας και η πραγματικότητα δείχνει ότι το κέντρο βάρους ισχύος μετατοπίζεται σταδιακά από την Ευρώπη προς την Ασία.

Κλείνοντας, τίθεται προβληματισμός για το αν θα πρέπει πλέον να λαμβάνεται υπόψη και το ενδεχόμενο που ήδη περιγράφηκε σε προηγούμενες ενότητες, μια πιθανή απομάκρυνση των Η.Π.Α από τον Δυτικοευρωπαϊκό χώρο να αποτελέσει το έναυσμα για τη συγκρότηση ενός «Ευρωπαϊκού Πόλου Διεθνούς Ισχύος, εδραζομένου επί του Άξονος Παρισίων- Βερολίνου- Μόσχας...μέσω της οικοδόμησης μιας Ειδικής Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσεως με τη Ρωσική Ομοσπονδία, η οποία θα σημαίνει την πλήρη σύζευξη των δυο επιμέρους πόλων ισχύος (Γερμανίας-Ρωσίας)

³¹⁹ Η. Ηλιόπουλος, *Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 65-66

³²⁰ *ibid*

σε όλα τα πεδία της Πολιτικής για την Ασφάλεια του Μείζονος Ευρωπαϊκού Χώρου³²¹».

Ο προβληματισμός αυτός μπορεί και πρέπει να αποτελέσει μελλοντικά γόνιμο έδαφος για περισσότερη επιστημονική έρευνα.

Στο νέο πολυπολικό σύστημα ένας έντονος ανταγωνισμός ασφαλείας, μεταξύ του δυνητικού περιφερειακού ηγεμόνα (Γερμανία) και των συμμάχων του έναντι των συνασπισμένων τους αντιπάλων, αποτελεί μια από τις πιθανές εκδοχές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι προβληματισμοί όπως ο παραπάνω δεν θα πρέπει να αποτελέσουν έναυσμα περεταίρω έρευνας και προβληματισμού. Στα πλαίσια του νέου, εξαιρετικά ασταθούς και σταθερά ανταγωνιστικού πολυπολικού διεθνούς συστήματος, για ακόμη μία φορά ο ρόλος των Η.Π.Α θα καθορίσει το Ευρωπαϊκό μέλλον.

³²¹ Η. Ηλιόπουλος, *Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 132

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ήφαιστος Π., (2010). *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, Αθήνα: Ποιότητα
- Τσακαλογιάννη Π. , (2009). *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, 4η Έκδοση, Αθήνα: Ποιότητα
- Αθανάσιος Πλατιάς, (1995), *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, Αθήνα : Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων
- Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, (2010), *Η Στρατηγική Σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Αθήνα: Ποιότητα
- Ι. Κολιόπουλος , (2001), *Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, Θεσ/κη: Βάνιας
- Φαραντούρης Νικόλαος, (2012), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία& Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη
- Θουκυδίδης,(2011), *Ιστορίες*, τόμος Β, βιβλίο Έ, μτφ Ελευθερίου Βενιζέλου, Αθήνα : Γεωργιάδης
- Watson A., (2010). *Η Εξέλιξη Της Διεθνούς Κοινωνίας*, 4η Έκδοση, Αθήνα: Ποιότητα
- Kenneth N. Waltz, Μετάφραση: Κολιόπουλος Κων/νος, (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Αθήνα: Ποιότητα
- John. J Mearsheimer, (2011). *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης*, 6^η Έκδοση, Αθήνα : Ποιότητα
- Stephen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, (2010), 6^η εκδ, Αθήνα :Ποιότητα
- Albert S. Lindemann, (2014), "Η Ιστορία της Νεότερης Ευρώπης- Από το 1815 μέχρι σήμερα", 1^η Έκδοση, Αθήνα: Κριτική
- E.D. Carr, (2004), *Η Εικοσαετής Κρίση 1919- 1939- Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, 3^η Έκδοση, Αθήνα: Ποιότητα

- Ρεϊμόν Καρτιέ, *Ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου*,(1966) τ. Α΄, Αθήνα: Πάπυρος,
- Mazower Mark,(2004), *Σκοτεινή Ήπειρος*, Δ' έκδ., Αθήνα :εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Bernstein S.- Mizla P.,(1997), *Ιστορία της Ευρώπης* , Γ Τόμος, Αθήνα: Εκδ. Αλεξάνδρεια
- Ντε Γκολ, Απομνημονεύματα Ελπίδος, τόμος Β', σελ 8
- Baillet Roger, (1979) ,*De Gaulle et l' Europe*, παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, κεφ 4, σελ 166
- Kenneth N. Waltz, (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Μετάφραση: Κολιόπουλος Κων/νος Αθήνα: Ποιότητα
- Nicholas Spykman, (2004), *«Η Γεωγραφία της Ειρήνης»*, Αθήνα: Βιβλιοθήκη Εργαστηρίου Γεωπολιτισμικών Αναλύσεων
- Robert Gilpin, (2005) ,*Πόλεμος και αλλαγή στην διεθνή πολιτική* , Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
- H. Kissinger, (1995), *Διπλωματία*, Αθήνα: Λιβάνη- Νέα Σύνορα
- A.W. De Porte, (1979), *Europe Between the Super Powers*, Yale University Press, 1078
- James Joll, *The Origins of the First World War*, (2006), 3rd Edition, London :Routledge
- A.J.P. Taylor ,(1980), *The struggle of mastery in Europe: 1848-1918*, Reissue Edition: Oxford University Press
- A.W. De Porte, (1987), *Europe Between The Superpowers*, 2 Rep Sub Edition: Yale University Press
- M.S. Anderson, (1966),*The Eastern Question*, London: Palgrave Macmillan
- Golo Mann,(1996), *The History Of Germany Since 1789*, New Ed Edition, London: Pilmico
- Woodruff D. Smith,(1986), *The Ideological Origins Of Nazi Imperialism*, Oxford U.P.

- Hajo Holborn, (1982), *A History Of Modern Germany: 1848- 1945* , Princeton University Press, σελ 48-49 από Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, σελ 98- 99, Β' τόμος
- John Maynard Keynes, (2010-first edidtion 1920) *The Economic Consequences of the Peace*, London: Harriman House
- E.H. Carr, (1947), *International Relations Between The Two World Wars : 1919-1939* New York: Macmillan, παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία*, Β' τόμος, σελ 113
- Stephen Van Evera *Causes Of War: Power and the Rots of Conflict*,(2001) N.Y. *Cornel University Press*, σελ. 202-3 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων* σελ 37
- George F. Kennan, *The Decline Of Bismarck's European Order Franco-Russian Relations:1875-1890* , (1979), Princeton University Press- παρατίθεται μεταφρασμένο από : John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης*, σελ. 378
- George Marshall: *Statement 1945-1959*, Penguin, 1987, chapt. XI παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Τσακαλογιάννη Π. *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία* , Β' τόμος, σελ 315
- Hardach Karl, (1976), *The Fontana Economic History of Europe*, Collins Glasgow, , σελ 208 από: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3
- Strauss Hupe Robert, (1972) , *The struggle for space and power*, N.Y. :Arno Press, παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, εκδ. Ποιότητα
- Hardach Karl, *Germany 1914-70*, σελ 208-9, 142-158 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 3, εκδ. Ποιότητα
- Josse Joffe , *The Foreign policy of the Federal Republic of Germany*, σελ 83- βλέπε ανάλυση για το ζήτημα αυτό: Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ5 , σελ 217-218
- Robert C. Tucker, (1990), *Stalin in Power: The Revolution from Above, 1928-1941*, New York: Norton pg 9-αναφορά από το βιβλίο:John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, (2011) ε.ε. Π. Ήφαιστος- ΗΛ. Κουσκουβέλης, σς. 378, Αθήνα: εκδ. Ποιότητα

- John Lewis Gaddis, (2005), *'The Cold War - a New History'*, London :Penguin Books
- Gordon McLachlan, (2004) , *The Rough Guide to Germany , Rough Guide Travel Guides*
- Stephen.M. Walt,(1990), *The Origins Of Alliances*, Cornell University Press
- James E. GoodbyVladimir I. Ivanov, Nobuo Shimotomai , (1995), *"Northern Territories" and Beyond: Russian, Japanese, and American Perspectives*, Greenwood Publishing Group
- Athanasios Platias, (1986), *High Politics In Small Countries*, Διδακτορική Διατριβή, Βιβλιοθήκη ΕΚΚΕΚΔΑΑΔ

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Halford Mackinder, *Democratic Ideals and Reality* (New York: W. W. Norton, 1962 [original publication 1919]), σελ 150 : “who controls the Rimland rules Eurasia. Who rules Evrasia controls the destinies of the world
- Hans W. Gatzke, “*Russo- German Military Collaboration During the Weimar Republic*”, *American Historical Review* 63, No.3 / April 1958, σελ.565-97
- Hans Kundnani, *Germany as a Geo-economic Power*, *The Washington Quarterly*, 2011 Center for Strategic and International Studies, σελ. 31-45
- Mackinder J. Sir Halford, *The Round World and the Winning of the peace*, *Foreign Affairs*, vol.21/ 1943, σελ 601-603
- Kaplan L.S. , *The United States and NATO: The Formative Years* , Kentusky Univ. Press, Kentusky, 1984) / παρατίθεται μεταφρασμένο στο :Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 4
- Nicholas Ridley, *Spectator Magazine/ 12-15/7/1990* παρατίθεται μεταφρασμένο στο: « Ήφαιστος Π. *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, κεφ 4, σελ 246

- J . David Singer and Melvin Small, *National Material Capabilities Data, 1816-1985* (Ann Arbor, MI: Inter-University Consortium for Political and Social Research, February 1993) ,σελ108-1, 132-1 παρατίθεται μεταφρασμένο στο: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*
- Peter Gatrell and Mark Harrison, “*The Russian and soviet Economies in two World Wars: A Comparative View*”, *Economic History Review* 46, no 3/1993
- Kenneth Waltz, *The Spread Of Nuclear Weapons: More May Be Better*, Adelfi papers 171 / London Institute For Strategic Studies, 1981
- Hanson, Philip (2003), *The Rise and Fall of the Soviet Economy* (Routledge) και Davies, R.W. (1998). *Soviet Economic Development from Lenin to Khrushchev*. Cambridge: Cambridge University Press
- Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. p. 30.
- Julian Lider, *Origins and Development of West German Military Thought, Vol. I, 1949-1966*, Gower Publishing Company Ltd, Aldershot/Brookfield VT, 1986, σελ.125
- *International Institute for Strategic Studies (11 February 2015) « The Military Balance 2015»*.
- Klaus Becher, *German Forces in International Military Operations*, Orbis, Volume 48, issue3, 2004, σελ 397-408
- Blanca Ballester, *European Added Value Unit* ,European Parliamentary Research Service ,European Parliament
- Julian Lider, *Origins and Development of West German Military Thought, Vol. I, 1949-1966*, Gower Publishing Company Ltd, Aldershot/Brookfield VT, 1986, σελ.125
- Shanker, Thom, “*Defense Secretary Warns NATO of "Dim" Future*”. *New York Times*, (10 June 2011)
- Klaus Becher, *German Forces in International Military Operations*, Orbis, Volume 48, issue3, 2004, σελ 397-408
- Josef Janning, Thomas Bauer, *Into the Great Wide Open: The Transformation of the German Armed Forces After 1990*, *Orbis, Volume 51, Issue 3, 2007, σελ 529-541*
- Christian Dustmann, Bernd Fitzenberger, Uta Schönberg, και Alexandra Spitz-Oener, *From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany's Resurgent Economy*, *Journal of Economic Perspectives—Volume 28, Number 1—Winter 2014— σελ 167–188*

- European Commission Directorate -General For Economic And Financial Affairs, *Germany's growth performance in the 1990's*, N° 170 - May 2002
- - European Commission staff working document, *Country Report Germany 2015 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances*, Brussels, SWD(2015) 25 final/ 2 18.3.2015
- -OECD, *Economic Surveys Germany, Overview*, May 2014
- Kenneth N. Waltz, *The Emerging Structure of International Politics, International Security*, Vol. 18, No. 2. (Autumn, 1993), σελ. 44-79
- Baron, D.P. "Integrated Strategy: Market and Non-market Components," *California Management Review*, 1995 , σελ 47-65.
- Halford Mackinder, *"The round world and the winning of peace"*, *Foreign Affairs* , 1943,σελ 21
- Charles Clover, "Dreams of the Eurasian Heartland," *Foreign Affairs*, 78 (March/April 1999),σελ 9
- Christopher Layne , *The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise*, *International Security*, Vol. 17, No. 4 (Spring, 1993),The MIT Press , σελ. 5-51
- Nicholas D. Kristof, *"China Builds Its Military Muscle, Making Some Neighbors Nervous,"* *New York Times*, January 11, 1993, σελ. A8.
- Panayiotis Ifestos, *EUROSTRATEGICS REVISITED*, The Big European states' strategic cultures in historical and contemporary context and European integration, σελ 25-28
- *"The EU is on the verge of collapse- An Interview With George Soros"*, *The New York Review of Books*, February 11, 2016 και την *Athens Review of Books*
- Essay by: Ezra Vogel," *Pax Nipponica ?*", *Foreign Affairs*, 1990
- *The Economist*, 21-21/7/1990, σελ 9-10 και σελ 58
- *Asias Emergin Standart- Bearer*, *The Economist*, 21-27/7/90, σελ.60
- Barry Hayes, *Bismarck and Mitteleuropa*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994, σελ 16
- Ifestos P. *The Modern Era And The Nuclear Effect*
- Arnold, Adam. *"The Quest for Sustainable Energy: Germany's Nuclear Scrutiny vs. "All of the Above" Sustainable Development Law & Policy* 15, no. 1 (2015): σελ 26-27, 59 *American University Washington College of Law*

- Nathalie Bernasconi- Osterwalder & Rhea Tamara Hoffmann, *The German Nuclear Phase- out put to the test in international investment arbitration?*, Vattenfall v . Germany II, Berlin/ Amsterdam, October 2013
- V.Putin, *Energy and the Russian national security strategy publication*, Eurasia Daily Monitor, volume 6, issue 9, May18, 2009/ Ukrayinska Pravda
- Ήφαιστος Παναγιώτης, *Οι Προοπτικές της Ευρώπης στου τομείς της Άμυνας, της Ασφάλειας και της Στρατηγικής*, εισήγηση σε Συνέδριο με θέμα η «Διεθνής ασφάλεια και η Ευρώπη: Μια νέα γεωπολιτική διάσταση», Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Μελετών
- Ήφαιστος Παναγιώτης, *«Η διεθνής ασφάλεια και η Ευρώπη. Μια νέα γεωπολιτική διάσταση»* / Ινστιτούτο Γεωπολιτικών Ερευνών, 2015
- Ήφαιστος Παναγιώτης, Το Γερμανικό Ζήτημα υπό το πρίσμα της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ε.Ε., Αναρτημένο στην διεύθυνση Γερμανικό ζήτημα και ΕΕ και youtube video: <http://www.youtube.com/watch?v=XNsjbMS-sel&feature=uploademail>
- Ήφαιστος Παναγιώτης , *«Ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων για τον έλεγχο της κατανομής ισχύος πλανητικά και περιφερειακά: Οι περιφερειακές διενέξεις στην Ουκρανία και στην Μέση Ανατολή»*. Ομιλία σε συνέδριο στην Θεσσαλονίκη στις 19/10/2014
- Δημήτρης Κ. Αποστολόπουλος , *«Ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Γερμανικής Διχοτόμησης»*- Επιμέλεια: Π. Ήφαιστος, Κ. Κολιόπουλος, Ε. Χατζηβασιλείου, στο *«Η Έναρξη Του Ψυχρού Πολέμου, 1941-1950: Στρατηγικά ή Ιδεολογικά Αίτια»*, Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2012, σελ 234
- Η. Ηλιόπουλος, *“Ο Ρόλος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο Σύγχρονο Διεθνές Περιβάλλον”*, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Απρίλιος 2005, σελ 66
- Ε. Μαυροζαχαράκης, *« Γερμανία: Ηγεμονική Δύναμη ή Ιδιοτελές Κράτος;»*, www.academia.edu/2503830/_Γερμανία_ηγεμονική_δύναμη_ή_ιδιοτελές_κράτος

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές από: *Darwin, John* (2012). *Unfinished Empire: The Global Expansion of Britain*. London: Allen Lane; Pugh, Martin (1999). *Britain since 1789: A Concise History*; hackeray, Frank (2002). *Events That Changed Great Britain since 1689*; Dalziel, Nigel (2006). *The Penguin Historical Atlas of the British Empire*; Pugh, Martin (1999). *Britain since 1789: A Concise History*
- Ratzel Friedrich, *La Geographie Politque, Fayard, Paris, 1987*, από Ήφαιστος Π., *Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων*, σελ207
- Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές σε: Σ. Λάσκαρης "Διπλωματική Ιστορία Συγχρόνου Ευρώπης 1914-1939" - Θεσσαλονίκη 1954, σελ. 140-143 και Χαραλ. Νικολάου "Διεθνείς Συνθήκες" Εκδ. Φλώρος Αθήνα 1996, σελ.266-267.
- Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια με αναφορές σε: Σ. Λάσκαρης "Διπλωματική Ιστορία Συγχρόνου Ευρώπης 1914-1939" και Χαραλ. Νικολάου "Διεθνείς Συνθήκες" Εκδ. Φλώρος Αθήνα 1996
- www.unric.org / Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών.
- 78Πηγή: Η συγκεκριμένη απαρίθμηση προέρχεται από την Ηλεκτρονική Εγκυκλοπαίδεια Wikipedia με αναφορές σε : Στάλιν, το μεγάλο σχέδιο - Πως ο Στάλιν σχεδίασε την έναρξη του ΒΠΠ, Βίκτορ Σουβόροφ, εκδόσεις eurobooks και J. M. Keynes, *The Economic Consequences of The Peace*, 1919
- Στοιχεία από Επίσημη Ιστοσελίδα της Bundeswehr: "*Outlook: The Bundeswehr of the future*". *Bundesministerium der Verteidigung*
- Στοιχεία από: *International Institute for Strategic Studies* (11 February 2015) « *The Military Balance 2015*».
- Dyfed Loeshe, *German Armed Forces Taking Part in International Missions*, Statista, The Statistics Portal: <https://www.statista.com/chart/4744/german-troops-missions-international/>
- International Momentary Fund / <http://www.imf.org/external/index.htm>

- IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source:
<http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>
- Wolfgang Münchau Η Ευρώπη πληρώνει τα σπασμένα της γερμανικής επανένωση<http://www.antinews.gr/2012/10/05/182616/>
- DW, Danhong Zhang , www.dw.com
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>
- Ἡφαιστος Παναγιώτης, Το Γερμανικό Ζήτημα υπό το πρίσμα της περιόδου 2009-12 και η πορεία της Ε.Ε., Αναρτημένο στην διεύθυνση Γερμανικό ζήτημα και ΕΕ και youtube video: <http://www.youtube.com/watch?v=XNsjbMS-sel&feature=uploademail>
- international atomic energy agency
<https://www.iaea.org/publications/documents/treaties/npt>
- Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuid=FTU_5.7.1.html
- Eurostat : <http://ec.europa.eu/eurostat>
- European Commission Official Website , Energy Topics :
<http://ec.europa.eu/energy/en/topics/imports-and-secure-supplies/supplier-countries>
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tsdcc310>
http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140528_energy_security_study.pdf
- European Commission <http://ec.europa.eu/eurostat>,
- U.S. Energy Information Administration <https://www.eia.gov>
- Gazprom: <http://www.gazprom.com/>
- Euractiv : <http://www.euractiv.gr/thematikes-katigories/energia/verolino-prospathi-kampsi-tin-antistasi-ston-agogo-nord-stream/>
¹<http://www.euractiv.gr/thematikes-katigories/energia/sigkrousi-stin-evropi-gia-tin-epektasi-tou-rosikou-agogou-nord-stream/>

ΠΙΝΑΚΕΣ- ΧΑΡΤΕΣ- ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

- Πίνακας 1 : Πηγή: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160
- Πίνακας 2: Πηγή : Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. p. 30.
- Πίνακας 3: Πηγή: Churchwood, L. G. (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. σελ. 30.
- Πίνακας 4: Πηγή: Harrison M. “ Soviet Economic Growth Since 1928: The Alternative Statistics Of G.I. Khanin” *Europe- Asia Studies* 45(1), 141- 167
- Πίνακας 5: Πηγή: John. J Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, σελ 158-160
- Πίνακας 6: Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ148
- Πίνακας 7: Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ 625
- Πίνακας 8: Πηγή: John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ. 3 σελ 158
- Πίνακας 9: Πηγή : www.europarl.europa.eu
- Πίνακας 10: Πηγή: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>
- Πίνακας 11: Πηγή: Statista, The Statistics Portal: <https://www.statista.com/chart/4744/german-troops-missions-international/> , source: Bundeswehr
- Πίνακας 12: Πηγή: J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων*, κεφ.3 σελ148.

- Πίνακας 13: Πηγή: Churchwood, L. G . (1987). *Soviet Socialism: Social and Political Essays*. London: Routledge. σελ. 30.
- Πίνακας 14: Πηγή : IMF/ <http://www.imf.org/external/index.htm>
- Πίνακας 15: Πηγή: IISS The Military Balance, *The Annual Assessment of Military Capabilities and Defense Economics*, Source: <http://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2016-d6c9>
- Πίνακας 16: Πηγή : 1975 (Japan), 1980 (Germany), and 1987 (US.) prices as indexed by the IMF, *International Financial Statistics*, Vol. XLV, No. 1 (Washington, D.C.: International Monetary Fund, January 1992), σελ 72 και Vol. XLVI, No. 4 (April 1993), σελ 58)
- Πίνακας 17: Πηγή : CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/index.html>
- Πίνακας 18: Πηγή: Π. Ήφαιστος, *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο* (Εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2004) σελ. 114.
- Πίνακας 19: Πηγή: Gross Assert Research, Societe Generale/ online
- Πίνακας 20: Πηγή: HIS Defense and Security/ online
- Πίνακας 21: Πηγή: <http://ec.europa.eu/eurostat>
- Πίνακας 22: Πηγή: <https://www.eia.gov>
- Πίνακας 23: Πηγή : <http://www.gazprom.com/>

